

FRANCISCI MARIÆ
CAMPIONI

Instructio pro se præparantibus ad audiendas Confessiones.

PARS SECUNDA.

Editio Tertia Auctior.

ROMÆ, MDCCXI.
Typis Georgii Plachi Cælaturam Profitentis, & Characterum Fusoriam, apud S. MARCUM.

Superiorum permiss.

INDEX

CAPITUM,

Quæ in hac Secunda Parte continetur.

Cap. XXVII.

anne-

Cap. LV.

Cap. LXIX.

PARS

PARS SECUNDA.

De Virtutibus, & Vitiis in particulari.

CAPUT PRIMUM.

De Fidei virtute.

X p.1. c.39.n.1. particularis præmissa syllogismi operativi, quæ est conscientia, dictans hìc, & nunc aliquid esse bonum, vel malum, v. g. hunc actum esse occisionem; unde concludimus esse fugiendam, informatur pluribus habitibus, seù, quod idem est, pendet à pluribus cognitionibus, & scientiis, quarum primaria est Synderesis, habitus legum naturalium, ut versatur circa operabile, præceptum lege naturæ: Alii habitus sunt scientia Theologiæ moralis, ut conflatur per plures habitus partiales, spectantes ad diver-

ſas virtutes concurrentes ad formationem illius præmiſſæ, ut eſt in allata occiſionis, ad quam concurrit ſcientia de Juſtitia.

2 Hinc methodicè, rationabilitèr, & profundè, poſt tradita in univerſali principia Moralis Theologiæ in 1. 2. S.Th.in 2.2. deſcendit ad examen ſingularum virtutum. Studebat Theologi conſcientiam in omnibus rectam efformare; nec erit talis, niſi habeatur ſcientia cæterarum, quæ habent efformare conſcientiã.

3 Notat 2.2. q.45. art.2. poſſe dari duplex judicium de virtutibus: aliud *pir rationis inquiſitionem*, aliud *per quandam connaturalitatem*: Rectè judicat de neceſſariis ad conſervandam caſtitatem, & de mediis fugiendi vitium oppoſitum Sutor, qui caſtè vivit, eſtò ſit Idiota. Idem dic in reliquis virtutibus. Audiſti ex Hiſtoria ſacra pueros itâ in fide inſtructos, ut judicaverint vitam eſſe dandam pro illius confeſſione, & de facto dederunt, præcedente ſyllogiſmo, quem toties diximus neceſſarium ad operandum, cujus ſecunda præmiſſa dirigi debebat per aliquam fidei notitiam, nullatenùs hauſtam ex Theologia. Hæc notitia virtutis, cùm qua indoctus operatur actum, dicitur *per quandam connaturalitatem*: & originatur, vel per exercitium talis virtutis, vel per donum Spiritus Sancti correſpondens. Aliud judicium dicitur *per rationis inquiſitionem*; & eſt in illo, qui, loquendo de caſtitate, vivit in ſe minùs caſtè, ſed didicit per-

fectè

fectè partem illam Theologiæ, quæ agit de castitate. Si quæras, quod ex his comparare debeas Rituale p.1. c.7. n. 6. requirit utrumque, nàm exigit bonitatem vitæ, & scientiam: per scientiam intelligit judicium acquisitum per rationis inquisitionem ex studio; per bonitatem vitæ judicium acquisitum ex connaturalitate per exercitium virtutis, & per donum Spiritus Sancti, cum ex S. Doct. 1.2. q. 68.a.2.hæc sint connexa cum virtutibus Christianis. Ita tamen, quòd in dirigendis pœnitentibus utamur judicio rationis,quo,adsistere Christus promisit Ecclesiæ, suisque Superioribus: quare ipse Papa judicat per secundum, inquirens, quid ratio dictet; vel Spiritus Sanctus per inspirationem, non per exercitium; valebitque suum judicium, estò sit malus coram Deo. Nihilominùs omne feret punctum Confessor, qui perfectìssimè sibi comparaverit utrumque; imò debet eniti, ut quancumque virtutem exercens excellentissimè, sit doctissimus. Nec aliud commendant Scriptura, Patres, Concilia, Episcopi, & Doctores,qui scripserunt de sana Theologia Morali. Horum salutaria monita suscepturus, qua par est, veneratione,consideret primam Christianarum virtutum esse fidem; circa quam primò efformanda est conscientia, seù dictamen rationis, quod dictet, quando hic, & nunc sit exercenda &c. Ad quod post implorata humiliter, & ferventer, dona Sancti Spiritus, assuescet exercere

frequenter actus prædictæ virtutis, ut judicet de illa ex quadam connaturalitate. Ut verò perfectum omni ex parte judicium acquirat, hęc pręcipuè per rationis inquisitionē addiscet.

4 D. S. Th. ubi agit de virtute Fidei?

M. In 2. 2. à q. 1. ad 17. ubi agit primò de fide in se: secundò de actu interno: tertiò de externo: quartò de habitu: quintò de causis: sextò de effectibus: septimò de donis, quæ correspondent: octavò de peccatis oppositis: nonò de præceptis, & hoc semper ordine procedit examinando singulas virtutes in particulari.

5 D. Confessor debet nè inquirere de Habitu, an de Actu Fidei?

M. Principaliter de actu, quem tenetur exercere Christianus, & ad quem debet efformare Pœnitentem?

6 D. Quid est actus fidei?

M. Alius est internus, alius externus. Illum ex S. Aug. S. Th. q.2.a.1. definit, quòd sit *cum assensione cogitare*. Igitur actus internus fidei Theologicæ est, quo firmiter homo intellectu credit aliquid esse verum, quia Deus summè verax revelavit Ecclesiæ Catholicæ, & illud hæc nobis proponit ut revelatum à Deo. Externus est, quo verbis, vel signis profitemur nos habere illum internum: Primò dicam de interno, postea de externo.

7 D. Actus fidei non erit meritorius: meritum enim consistit in actibus volunta-

tis,

tis, qui ſequuntur ad actum intellectus?

M. Valdè meritorius eſt, utpotè virtutis Theologicæ, quem maximè debet frequentare Chriſtianus, & ad illum Confeſſor invitare pœnitentem; imò facit optimè, qui pro pœnitentia imponit recitare ſymbolum Apoſtolorum, vel Nicænum, quod canitur in Miſſa, vel S. Athanaſii, quod dicitur ad Primam in Domiuica; vel etiam Profeſſionem fidei ſtatutam à Pio IV. Aliqui actus intellectus præcedunt omnem actum voluntatis: in illis nullum eſt meritum, ut tentationes contra fidem, caſtitatem &c. ſi quę pręcedunt omnem actum voluntatis.

8 D. Quomodo vocatur actus voluntatis, qui præcedit actum Fidei?

M. Trid. ſeſſ. 6. c.6. vocat actum, quo *liberè moventur in* Deum: Scholaſtici piam affectionem, qua voluntas fertur in Deum, ut fontem omnis veritatis revelatæ, vi cujus afficimur ad credendum quidquid ille dixit, ſicuti filius ex affectu ad patrem, ut veracem, movetur ad credendum quidquid nomine patris refert pędagogus à patre deſtinatus, ut ſua filio dicta referat.

9 D. Hæc pia affectio non poteſt efficere, ut aſſenſus fidei ſit firmior, quam mereatur pondus rationum?

M. Hæc eſt 19. Theſis damnata ab Inn. XI. Vide p. 1. cap. 26. S. Th. q.1. a.4. *Intellectus* aliquando *aſſentit alicui, non quia ſufficienter*

moveatur ab objecto proprio, sed per quandam electionem, voluntariè declinans in unam partem magis, quam in aliam.

10 D. Datur nè præceptum habendi hanc piam affectionem?

M. Qui præcipit finem, simul præcipit media. Quia jure divino tenemur explicitè credere tria principaliora mysteria, etiam jure divino tenebimur ad piam affectionem: & quia præcepto Ecclesiæ tenemur ad totum symbolum, tenemur etiam ad piam hanc affectionem ex præcepto Ecclesiæ. Idem dic de aliis explicitè credendis juxta cujusque statum, & de credendis implicitè. Porrò quia præcipitur ratione finis, obligabit tantùm per accidens. Vide p. 1. c. 38. n. 16. de præcepto obligante per accidens.

11 D. Tot mysteria contenta in Sacra Scriptura, & traditione, à Christo, vel instinctu Spiritus Sancti accepta, sub qua ratione sunt credenda?

M. Sub ea ratione, *quia Deus revelavit Ecclesiæ Catholicæ, & hæc nobis proponit.* Ad quam ut assuescant Christiani magis idiotæ, Parochi, Scholarum Magistri, Concionatores, curabunt tradere actus fidei cum illa causali, & Confessores imponent pœnitentibus, ut eliciant aliquoties actus fidei cum illa causali; Vide *Instr. Cl.* c. 6. n. 11. 13.

12 D. Ad justificationem sufficit fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo?

M. Est

M. Eſt 23. damnata ab Inn. XI. Vide p. 1. c. 26. Ex S.Th. quæſt. 1. art.1. creduntur plura creata,ſed *quia Deus revelavit Eccleſiæ &c. Non enim fides, de quà loquimur, aſſentit alicui, niſi quod eſt à Deo revelatum.*

13 D. Poteſt nè ſtare aſſenſus fidei cum notitia probabili revelationis, an requiritur evidentia moralis, quòd Deus fuerit locutus Eccleſiæ Catholicæ, & per illam nobis?

M. Eſt 21. damnata ab Innoc. Eſtò fidei myſteria in particulari non appareant evidentèr, tamen *in generali, ſcilicet, ſub ratione credibilis*, ait S. Th. q. 1. a.4. ad 2. *ſunt viſa ab eo, qui credit: non enim crederet, niſi videret eſſe credenda, vel propter evidentiam ſignorum, vel propter aliquid hujuſmodi.* Et q.171. a. 5. *Signum propheticæ certitudinis accipere poſſumus ex hoc, quòd Abraham admonitus in prophetica viſione, ſe præparavit ad filium unigenitum immolandum, quod nullatenùs feciſſet, niſi de divina revelatione fuiſſet certiſſimus*. Quinque ſigna, quæ ſimul juncta faciunt hanc evidentiam, affert 1. contra Gent. ca. 6. miracula; efficaciam Prædicatorum: viliſſimi enim, indoctique Apoſtoli ſubegeeunt orbem: ſublimitatem doctrinæ omninò contrariam ſenſibus, & tamen adeò univerſaliter acceptatam: poteſtatem impugnantium, qua non obſtante, magis crevit fides, quò magis irrigata ſanguine martyrum: prophetias de hac omninò completas. Hæc, addit *in ſuo effectu*

conversione mundi *apparent evidenter*, sicut evidenter apparet ignis ex fumo: nec tamen est necesse, quòd omnia hæc omnibus innotescant. S. Th. dixit *propter evidentiam signorum, vel aliquid hujusmodi.* Ex hoc secundo capite apparet evidenter notitia revelationis puero, qui perveniens ad usum rationis elicit actum fidei ex instructione parentum, estò ad prædicta non reflectat, sed solùm directè movetur ad actum fidei, ex evidentia, quam habet, quòd in materia salutis æternæ sequenda est eorum instructio.

14 D. Credimus nè fide Theologica revelationes particulares factas alicui Sancto, dùm Papa eas proponit v. g. S.Birgittæ, de qua in Collecta: *Deus, qui B. Birgittæ per Filium tuum secreta cœlestia revelasti &c.*

M. *Innititur fides nostra* ex S.Th. 1. p. q.1. ad 2. *revelationi Apostolis, & Prophetis factæ, qui canonicos libros scripserunt: non revelationi, si qua fuit aliis Doctoribus facta.* De fide credenda debent contineri litteraliter in aliquo textu Scripturæ, vel traditione habita ore Christi, aut instinctu Spiritus Sancti. Est de fide, quòd in hostia consecrata sit Christus; non est de fide, quòd hæc hostia particularis sit consecrata: nec enim hoc continetur eo modo in Scripturâ, vel traditione.

15 D. Potest nè fide Theologica credi unus articulus sine alio, ut Calvinistæ credunt Trinitatem, sine præsentia Christi in Eucharistia?

M.Non

M. Non: si credit, ut à Deo revelatum Ecclesiæ Catholicæ, & per hanc nobis propositum, quia utrumque stat sub hac ratione, utrumque est credendum: credit igitur sub alia ratione, quia proponitur à tali Eaclesia particulari. S. Th. q. 5. a. 3. Hæreticus estò millies ore protestetur se credere ex tali ratione formali, est protestatio contra factum.

16 D. Tenemurnè credere omnia literalitèr contenta in Scriptura; vel traditione habita ore Christi, & instinctu Spiritus Sancti, per Ecclesiam proposita?

M. Tenemur, quia omnia stant sub ratione formali posita n. 11. Non tamen omnia tenemur credere explicitè, sed aliqua sufficit credere implicitè. Juxta *Inst. Cl.* c.6. n.5. credimus implicitè, quando credimus in generali, quidquid Ecclesia proponit: credimus explicitè, quandò credimus hoc, vel illud mysterium in particulari.

17 D. Unde habemus hoc præceptum eliciendi actum fidei?

M. Ex Apostolo, Hæbr. 10. *Sine fide impossibile est placere Deo*. S. Th. qu.2. art.3. & q. 16. Vide p.1. c.25. & 26. Theses damnatas.

18 D. Quia Confessor debet *esse paratus omni poscenti rationem reddere de fide*, unde habetur præceptum divinum credendi tria mysteria, quæ in *Inst. Cl.* c. 6. n.7. habentur?

M. Circa unitatem Dei, & remunerationem æternam habemus. Hæbr. 11. *Accedentem*

tem ad Deum oportet credere, quia est, & quòd inquirentibus se Remunerator sit. Hæc duo erant credenda in omni lege, etiam Moysis, & naturæ. S. Th. q.2. art.5. Circa Trinitatem Matth. 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris &c.* Circa Incarnationem: Jo: 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te verum Deum, & quem misisti Jesum Christum*, addita expositione Augustini ep. 157. *Illa fides sana est, qua credimus nullum hominem (sive majoris, sive parvæ ætatis) liberari à contagio mortis, & obligatione peccati, nisi per unum mediatorem Dei, & hominum, Jesum Christum.* S. Th. q.1.a.8.q.2.a.7. De passione, & morte Christi. 1.Cor.1. *Prædicamus Christum, & hunc crucifixum.* De Resurrectione. 1. Cor.15. *Si Christus non resurrexit, inanis est fides.* S.Th. q.1. a.8.

19 D. Ex *Inst. Cl.* cap. 6. n.10. Christiani tenentur ad illa tria tantùm mysteria ex præcepto divino, estne præceptum Ecclesiæ credendi alia mysteria. quæ, & quando?

M. Etiam ex præcepto Ecclesiæ tenemur credere tria illa: sed omittendo utrumque præceptum, committimus unicum peccatum: quia distinctio peccatorum non sumitur ex diversitate præcepti, sed, ut p. 1. c. 35. n. 7. Insuper ex præcepto Ecclesiæ Christiani universaliter tenentur ad mysteria symboli Apostolici, pro iisdem temporibus, quibus tenentur ad tria.

20 D. Te-

20 D. Tenemur igitur ad recitandum ſymbolum quinquies, vel ſexies in anno; ſed ſicut indeterminatum communicandi præceptum divinum, Eccleſia determinavit ad Paſcha, ſic determinavit nè tempus præciſum ad tales actus?

M. Ex univerſali conſuetudine cognoſcimus extare præceptum credendi myſteria ſymboli S. Th. q.2. art.7. *Tàm majores, quàm minores tenentur habere fidem explicitam de myſteriis Chriſti, præcipuè quantum ad ea, quæ communitèr in Eccleſia ſolemnizantur, & publicè proponuntur*. Transfiguratio Chriſti non ſolemnizatur communiter, ſed ſolùm ab Eccleſiaſticis: quare ab his credenda eſt, & à toto populo illius Eccleſiæ particularis, in qua communiter ſolemnizatur: non tamen eſt determinatum tempus credendi ſolemnizata communiter.

21 D. Quomodò à pœnitente, qui per triennium omiſit actus fidei, potero ſcire utrum commiſerit, quindecim, vel octodecim peccata?

M. Fac explicare tempus, & inde circumcirca elicies numerum peccatorum: *ſufficit diſcipulo; ſi ſit, ſicut magiſter ejus* Matth.10. Cum ergo Eccleſiæ ſufficiat ſcire circumcirca numerum, ſufficiet idem Confeſſori.

22 Præter hæc myſteria omnibus credenda, tenenturnè alia credere Chriſtiani particulares?

M. Ex

M. Ex q. 2. a.6. *Plura tenentur explicitè credere majores, qui habent officium instruendi, quàm alii*; quare plura tenetur credere Episcopus suprà Sacerdotem, Sacerdos suprà Clericum, Clericus supra Laicum. Vide p.1. c. 35. n.7. Ex his, qui ignoraret, quæ tenetur alios docere, committeret triplex peccatum: primò, quia omisit instruere populum suo tempore, uti tenebatur ex justitia: secundò, quia contra præceptum affirmativum omisit illa explicitè credere suo tempore: tertiò, quia contra præceptum negativum ignoravit. Si non explicet omnia, Confessor tenetur inquirere.

23 D. Universalitas Christianorum per se tenetur ad actus fidei, ut nu.9. tenebiturnè aliás per accidens?

M. Vide p.1.c.35.n.6. sacramenta recipiens tenetur ad explicitè credendum principaliora illius sacramenti, v. g. in Paschate, quid sit sacramentum Eucharistiæ: quolibet etiam die Dominico, dùm audit missam, tenetur ad idem, &, ut, quoad substantiam, explicitè (licèt non reflexè) credat potestatem Sacerdotis ad transubstantiandum panem, & vinum in corpus, & sanguinem Christi, quam, nisi adorans hostiam consecratam, credendo supponeret, esset idololatra. Porrò vides quòd simul creduntur tria mysteria: nam in Eucharistia creditur filius Dei, qualis est vivus in cœlo, qui seipsum sacrificavit ob dandam nobis vitam

tam ęternam. Hęc Parochus, & Confessor explicabunt clarè, ac distinctè, ut Christiani curent reflexè tot actus elicere omni fervore, quò devotiùs audiant sacrum, & recipiant sacramenta, innuendo semper, ut exprimant rationem formalem, *Quia Deus revelavit Ecclesiæ &c.*

24 D. Tenetur nè aliàs homo per accidens àd actus fidei?

M. Primò Catechumeni: Rituale: *Si adultus sit baptizandus, debet prius, secundum Apostolicam regulam, in Christiana fide, ac sanctis moribus diligenter instrui, & per aliquot dies in operibus pietatis exerceri.* Per instructionem acquirit scientiam de his mysteriis, ad quam obligatur præcepto negativo. Vide p. 14. c. 35. n. 4. Primum opus pietatis exercendum est actus fidei, ad quem tenetur præcepto affirmativo; & exercitium dicit frequentiam; & verè sunt actus fidei, licet imperfecti, quia non procedentes ab habitu. Vide p. 1. c. 33. n. 2.

25 Secundò addit Rituale. *Admonendus est Catechumenus, ut peccatorum suorum pœniteat*; utique dolore supernaturali, qui dirigatur lumine fidei, & est pœnitentia ex Trid. sess. 14. c. 1. necessaria iis *qui sacramento baptismi ablui petivissent*, & ex 3. p. q. 90. art. 4. est pars subjectiva virtutis Pœnitentiæ.

26 Tertiò: ante fores Ecclesiæ petit fidem à Sacerdote; quo suggerente; *Fides, quid tibi præ-*

præstat? respondet: *Vitam æternam*: quare credit Deum Remuneratorem. Proponit Sacerdos mysteria Symboli credenda: & Catechumenus ait: *Credo*; quare circà singula elicit singulos actus fidei, vel unum æquivalentem omnibus. Postea signatur cruce in fronte, cui signo voluntariè se subjiciens, profitetur jam tèr principaliora mysteria.

27 Quartò recitat tèr Orationem Dominicam, quæ tota constans actibus Spei præsupponit actus Fidei.

28 Quintò: tenetur recitare ex se symbolum Apostolicum; & iterùm, ac tertiò, interrogatus de ejusdem articulis respondet *Credo*, Considerans ritus, quibus super baptizando utitur Sacerdos, vides præponi actum fidei ad omnes, & singulos.

29 Sextò: si Rubricæ Ritualis diligenter perpendantur, videbis, in administratione, & receptione cujuslibet sacramenti, etiam ad absolutionem censurarum, præexigi actum fidei, circa institutionem, Ministrum, materiam &c. circa potestatem Ecclesiæ &c.

30 Septimò: Ecclesiasticus ratione officii divini, tenetur saltem tèr in die ad symbolum Apostolorum, in Matutino; Prima, & Completorio; & pluries in pluribus officiis: diè Dominico, ad symbolum S. Athanasii. Et totum officium, ut oratio, præsupponit actus fidei.

31 Octavò: Sacerdos celebrans pœnè innumeros elicit actus fidei, recitans orationes, sym-

ſymbolum Nicænum, commemorans Trinitatem, myſteria Redemptionis; conſecrans &c. reverentiam exhibens nomini Jeſu, vel imagini Crucis, & ubicunque aliquid facit, ad quod dirigitur lumine Fidei: Propterea videns Eccleſia, toties, ut ita dicam, in die obligatum Chriſtianum ad tot actus fidei, noluit determinare tempus præciſum, quia neceſſitas urget ad plures. Hinc vide, ſi juſtè Innoc. XI. damnavit: *Satis eſt actum fidei ſemel in vita elicere*. Hæc, ut jacet, deobligans Chriſtianum ab omni actu fidei, ſive per ſe, ſive per accidens, deobligat ab omni oratione, perceptione ſacramentorum, ab omni actu ſupernaturali ſpei, charitatis &c.; quo nequius quidquam ſomniare potuit, vel impiiſſima ſecta.

32 Hæc circa fidei actum curâ per rationis inquiſitionem, diligenti ſtudio addiſcere, quæ juncta ſcientiæ comparatæ per connaturalitatem ex frequentatione actuum fidei, plurimùm inſervient, ut efformes conſcientiam rectam, pœnitentis, in ordine ad actus internos fidei, quos debet elicere (quantùm ſpectat ad Confeſſorem ordinarium) quoties in ſyllogiſmo operativo circa fidem, tenetur ponere particularem hanc vel ſimilem, *Hic, & nunc actus internus fidei me obligat*.

CA-

CAPUT II.

De actu externo Fidei.

1 NOn solùm obligamur actu interno credere mysteria à Deo revelata Ecclesiæ Catholicæ, & per illam tradita nobis; verùm insuper eadem exteriùs profiteri verbis, vel signis. De hac professione habemus præceptum affirmativum non obligans ad semper, quo tenemur aliquandò facere hos actus externos, & negativum obligans ad semper, quo tenemur nunquam ponere actus oppositos; quidquid de affirmativo aliquis dixerit damnatus ab Inn. XI. prop. 18. Vide p. 1. c. 26. Dandæ igitur sunt notitiæ, ut Confessor, quoad ea, quæ ordinariè contingunt, possit per rationis inquisitionem efformare rectam conscientiam pœnitentis, quoad actus externos fidei.

2 D. Quando nos obligat per se præceptum affirmativum ad actum externum fidei?

M. Ex S. Th. q. 3. a. 2. *Confiteri fidem est de necessitate salutis, quando per dimissionem hujus confessionis, subtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximis impendenda, putà, si aliquis interrogatus de fide taceret; & ex hoc crederetur, vel quòd non haberet fidem, vel quòd fides non esset vera; vel alii, propter ejus taciturnitatem, averterentur à fide.* Ex his apparet nullum esse tempus huic

præ-

prçcepto determinatum, ſed obligare tantùm in prędictis circumſtantiis; quarè in illis Chriſtianus mentiens ſe non eſſe talem, coram multitudine, peccat primò peccato mendacii, graviſſimo, utpotè in materiâ fidei; & eſt peccatum commiſſionis: ſecundò, peccato omiſſionis non confitens fidem, quandò tenetur ſub gravi: tertiò, peccato ſcandali, quod multiplicatur juxta p. 1. c.34. n.9. ſi non mentiatur, ſed taceat, erit duplex peccatum in ſpecie: alterum contra confeſſionem fidei: alterum commiſſionis, & ſcandali: At ſi nemo adſit, erit unicum. Ratio S.Th. videtur velle plus, quàm 18. Theſis Innoc. XI. Hæc reſtringitur ad interrogatum à poteſtate publicâ: Ratio videtur univerſalis ad omnem caſum, in quo ſequerentur mala prædicta. Igitur incideret in pœnas Bullæ ſolùm, qui doceret interrogatum à poteſtate publicâ &c. quia contrarium eſt definitum judicio authoritativo Sedis Ap. non incideret, qui doceret id de interrogato non à poteſtate publicâ: etenim docetur judicio tantùm doctrinali S.Thomæ.

3 D. Ex nu.1. fides eſt profitenda verbis, & ſignis externis, quomodò id contingit?

M. Multipliciter per ritus, veſtes, abſtinentiam à cibis prohibitis &c. quarè, ſi caſus accidat, multùm ſit cautus Confeſſor: Chriſtianus tranſit per hæreticos, minanturque mortem, niſi comedat carnes die Veneris. Interrogà, nùm invitent ad carnes, quò dignoſcant,

an sit Catholicus: Tenetur abstinere tunc, etiam cum evidenti periculo mortis, & comedens, peccat graviter contra præceptum profitendi fidem tali signo: Si non fiat in signum dignoscendi eum Catholicum, sed solùm ex malitiâ, non peccabit, quia cum tanto incommodo Ecclesia non obligat ad abstinentiam; si desit incommodum, peccabit contra præceptũ Ecclesiæ; si desit incommodum, sitque signum &c. peccabit duplici peccato. Idem dic de ritu; veste. &c. quæ omnia Confessor interrogabit pœnitentem, si deficiat.

4 D. Datur nè præceptum Ecclesiasticum per se obligans ad professionẽ externam fidei?

M. Pro totâ universitate nullum dâtur. Ex particularibus obligantur primò, qui dicti sunt c.1. à n.23. secundò, suspecti in fide, quorum alii sunt suspecti de levi, & alii de vehementi. Confessor ordinarius non tenetur scire hanc distinctionem, sed ubi contingat pœnitentem commisisse delictum, quo reddatur in fide suspectus, hortetur, quantùm potest, tanquam bonum consilium, ut spontè compareat coram S.Tribunali; & interim ipse pro absolutione sacramentali eliciat externam professionem fidei, quomodocunque sit suspectus: tertiò, ex Trid. sess.24. c.12. de ref. Beneficiati cum curâ animarum, *ad minus intra duos menses à die adeptæ possessionis*: quartò, provisi de Canonicatu, aut dignitate in Cathedrali: quintò, ex const. Pii IV. incip. *Injunctum*

ctum nobis, Regulares, etiam Militares, provisi de Monasterio, Conventu &c. sextò, ex aliâ, *In sacrosanctá*, qui debent legere scientiam, vel artem liberalem, aut præsidere in Collegiis, ubi leguntur, juxta tenorem Const. omninò legendæ dantis formulam. Cęterùm non est meum definire, quale sit peccatum omittere, & an consuetudo illam omittendi introducta in quibusdam communitatibus excuset à peccato, vel an lex illam emittendi sit tantùm pœnalis. Hæc scire non est omninò necessarium Confessori ordinariò, cui scribo: qui pęnitùs introspicere vellet, debet callere dicta p.1. c.38. de legibus, & consulere Canonistas magis classicos, qui ex professo scripserunt, habentes præ oculis ordinationes Papales, declarationes Congr Concilii, & Constitutiones Episcopales. Idem dic, ubi ad Confessorem ordinarium accedit pœnitens, inquisiturus, nùm talem, vel talem pœnam, incurrerit in conscientiâ, comminatam omittentibus professionem. Quia super hoc non tenetur statim respondere Confessor, petat tempus, ut consulat prædictos. Adverto solùm ex Const. citatis obligari magis Superiores (nam emittenda est in manus eorum) etenim subditus non potest aliter ad illam teneri, quarè illi considerent suum statum, ubi negligunt exequi tam salutare præceptum.

5 D. Christianus per accidens tenetur nè unquam ex præceptis Ecclesiæ ad hanc professionem externam?

M Ex dictis nu.1. fieri potest verbis, & signis, dicta c.1. a n.24. ostendunt ratione symboli &c. pluriès per accidens teneri Christianos ad hanc externam professionem; ex his deducet alios casus, in quibus per accidens tenetur; sed, & non pauciores, in quibus tenetur per accidens factis exprimere hanc fidem, ut quotiès tenetur in Missà, vel Officio Sacerdos munire se signo Crucis: genuflectere coram Sanctissimo &c. quæ sunt facta de se protestativa fidei, licèt non semper præcipiantur in protestationem fidei: etenim si hoc modo præciperentur, vel communiter acciperentur, illa omittere, semper esset mortale, nec daretur parvitas materiæ.

CAPUT III.

De Donis Intellectus, & Scientiæ, correspondentibus virtuti Fidei.

1 DIcta in præcedentibus de actu interno, & externo fidei, multùm prosunt, ut per rationis inquisitionem homo possit elicere ambas præmissas syllogismi operativi, universalem, & particularem; ita v.g. syllogizans: *Quandocunque instat obligatio eliciendi actum fidei, est eliciendus: At hìc, & nunc instat obligatio, ergò hìc, & nunc est eliciendus.* Et illuminant pro utraque, sed principaliter pro secundà particulari. Quia verò ex p.1. ca.38.

n.5.

n.5. speculativa simùl, & practica sunt dona Sancti Spiritus, æquè principaliter conferent ad utramque præmissam.

2 D. Explica, quid sit donum Intellectus?

M. Antequam eliciam hunc actum Fidei, *Credo Trinitatem, quia Deus revelavit Ecclesiæ Catholicæ, & per hanc mihi proponitur*, debeo percipere terminos hujus actus, nempè, quid significetur nomine Trinitatis, quid nomine Ecclesiæ Catholicæ, utì antequam judicem, *Hæc domus est aliquod totum respectu mansionum*, debeo intelligere, quid sit totum, quid pars; id habeo per intellectum, qui est habitus primorum principiorum naturalium: Antequam credam Petro dicenti, se vidisse Viennam, debeo percipere, quid sit Vienna, quid sit videre; an accipiatur, ut videre dicitur de intellectu, vel de oculo corporeo: Illos terminos, *Trinitas*, *Ecclesia Catholica &c.* percipio per donum Intellectus, quâ est speculativus; & per idem, quâ practicum, & correspondens synderesi, percipio dari præceptum eliciendi prædictum actum. Non intelliges primo vim hanc donorum, quia de illis neque Scholastici, neque Morales tractant; sed relege sæpiùs dicta, nam explicata sunt omni claritate, ac brevitate possibili: quæ non percipis hìc, lege in S.Th. q.8.

3 D. Intellectus præcedit actum fidei; hoc est contra S. Th. qui ponit dona solùm in habentibus gratiam; tu autem ponis etiam in

catore fideli; imò, & in eo infideli, qui nondùm habet actum fidei, sed disponitur ad ipsum?

M. Habitus donorum certè sunt solùm in habente gratiam; sed actus imperfecti in lineâ donorum, reperiuntur etiam in peccatore fideli, & in disponente se ad fidem: Hic debet percipere terminos, quos ponit in suo actu fidei: Vide p.1. c.33. nu.3. S.Th. q.8. a.5. ad 1. expressè agnoscit hunc actum imperfectum, ut dispositionem ad actum fidei.

4 D. Extat nè præceptum habendi aliquandò actus doni Intellectus?

M. S.Th. qu.19. art.2. sollicitus ostendere, quod fuerit in lege veteri, concludit: *Hæc abundantiùs in novo Testamento, tam in doctrinâ Evangelicâ, quàm Apostolicâ, leguntur.* Quatuor sunt actus doni Intellectus: primò, accipere terminos credendos, ut, cùm opus fuerit, circà illos eliciamus actum fidei: secundò, ita accipere, ut de illis instruamus alios (Circa hunc Trid. sess.23.c.14. de ref. vult probari per Episcopi examen idoneos, quoscunq; ordinandos in Sacerdotium:) tertiò, ut ea meditemur per studium: quartò, ut conservemus memoriter: Primus præcipitur Matth. 17. *ipsum audite*: secundus Marc.16. *Prædicate Evangelium omni creaturæ*: tertius Luc. 21. *Attendite, nè fortè graventur corda vestra &c.* quartus Jo. 15. *Mementote sermonis mei.*

5 D. Hoc præceptum doni Intellectus obligat nè per se, an per accidens?

M. Per

M. Per accidens ratione actus fidei, quem pe se tenemur elicere, nec possumus, nisi percipiamus objectum, circa quod eliciendus est.

6 D. Quid est donum Scientiæ?

M. Ad actum fidei Theologicæ non sufficit percipere terminos, v.g. quid sit Christus, & quid esse crucifixum: si audio proferentem, quòd Sol in meridie non luceat, percipio terminos propositionis, nec tamen assentior, imò illud derideo, quia scio esse incompossibiles prædictos terminos; si quis mihi afferat se fuisse Viennæ, percipio statim terminos, at non statim credo, nisi constet mihi, quòd ille sit veridicus, vel alia adducat argumenta, quæ id reddant credibile. Sic, ubi à Concionatore percepi, quid sit Christus, & quid fuisse crucifixum, nisi constet mihi, quòd sit verax Deus loquens per Concionatorem tanquam per instrumentum, vel nisi adducas motiva credibilitatis posita c.1. n.13. non judicabo: & si quidem scio reducens in veracitatem Dei, est donum Sapientiæ, de quâ cap.13. si propter signa credibilitatis est donum Scientiæ: Actus quorum donorum sequitur actus fidei credens, *quia Deus revelavit &c.* Dicta de dono Intellectus applicà dono Scientiæ. Imò quartus actus Intellectui tributus, magis propriè convenit Scientiæ. Objecta autem materialia, de quibus debet esse donum Scientiæ, numerata sunt c.1. à n.16.

7 D. Quæ Beatitudines, & fructus cor-

respondent duobus hisce donis?

M. Ex q.8. a.7. dono Intellectus correspondet sexta Beatitudo: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Dono Scientiæ, ut qu.9. a.4. tertia: *Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*. Ex fructibus fides correspondet utrique dono: scitò in fructibus venire non actum, sed quandam certitudinem, undè Christianus, vi talium donorum, est certus vera esse, quæ credit, & ad quæ credenda dirigitur dono Intellectus, & Scientiæ.

CAPUT IV.

De peccatis commissionis per se oppositis virtuti Fidei.

1 UT efformetur hìc, & nunc rectum dictamen, seù conscientia de fide, homo debet per rationis inquisitionem scire etiam actus oppositos; nam opposita juxta se posita magis elucescunt. Alii opponuntur privativè, alii contrariè: opponuntur privativè peccata omissionis, quandò omittimus ponere actus hìc, & nunc præceptos. Opponuntur contrariè peccata commissionis. Præcedenter dicta sufficiunt, ut efformemus rectam conscientiam quoad fugienda peccata omissionis contra fidem: Ut recta efformetur circa peccata commissionis, distingue peccata per se opposita, & per accidens ratione periculi, quod immineret fidei: de his agam c.5

2 Quot

2 Quot ſunt ſpecie peccata contrariè, & per ſe oppoſita fidei?

M. Primum eſt Paganiſmus, quo nolumus credere myſteriis revelatis, neque in ſuâ veritate manifeſtatis per teſtamentum novum, neque in figurâ propoſitis in veteri: Secundum eſt Hæbraiſmus, quo recipimus figuras Teſtamenti veteris, ſed nolumus credere veritati revelatæ per Jeſum Chriſtum, & per Spiritum Sanctum Eccleſiæ: Tertium eſt hæreſis, quâ credimus aliquas ex prædictis veritatibus, non omnes. Hæ tres opponuntur actui interno fidei. Quartum eſt blaſphemia hæreticalis oppoſita actui externo, tamen cum S.Th. agemus de blaſphemiâ in generali. Quintum eſt Habetudo ſenſuum; & ſextum cæcitas mentis: hæc duo opponuntur dono Intellectus: ſeptimum eſt ignorantia rerum fidei, oppoſita dono Scientiæ, de quà ſufficienter dictum eſt p.1. cap.35.

3 D. Peccata oppoſita actui interno vocantur omnia nomine generico, Infidelitas: At dic ſpecialiter de hæreſi, ſuper quà inſtructus, cognoſcam cœtera non ita in Chriſtianis obvia?

M. Eſt error in intellectu Chriſtiani cum pertinacià in voluntate circà aliquem articulum fidei: Eſt error, quarè non ſufficit ignorantia: vide p.1. c.35. n.1. Eſt error cum pertinacià: Hęc extat, quandò ſciens homo Chriſtianus Eccleſiam aliquid definiviſſe, vult te-

ne-

nere contrarium: Ambo ad hæresim requiruntur; unum sine alio non sufficit. Rusticus credens Christum non esse totum sub utraque specie, sed ignorans, quòd id Ecclesia definierit, est hæreticus materialiter, & etiam sine peccato. At si sciat Ecclesiæ definitionem, & per unicum instans id credat, est hæreticus formaliter.

4 D. Petrus non absolutè discredit, sed dubitat, sciens tamen Ecclesiam definivisse contrarium, quod peccatum committit?

M. Si voluntariè dubitat, etiam per unicum instans, est hæreticus formaliter, quia, *dubius in fide est infidelis*; nam habet errorem cum pertinacià: Error est omnis conceptus, quem de re habemus contra id, quod debemus.

5 D. Credidit contra fidem, sed negat se pertinacem, quia ignorabat definitionem Ecclesiæ?

M. Ex p.1. c.35. nu.8. habes, quomodò procedas cum pœnitente, qui allegat ignorantiam invincibilem de mysteriis Fidei; eodem modo procede cum allegante ignorantiam definitionis Ecclesiæ. Et pro hæresi est regula S.Th., tùm 1.p. q.32. a.4., tùm hic q.11. a.2. ad 3. Si discredo articulum obvium, & facilè cognoscibilem, hoc ipso, quòd illum discredo, est cum pertinacià; etenim non ignoro invincibiliter Ecclesiam definivisse talem articulum, qui mihi propositus fuit per Ministros Ecclesiæ: si non sit obvius, nec expresse definitus,

tunc

tunc ante definitionem expressam non erit hæreticus formaliter, qui contrarium senserit, Hac methodo quotidiè procedit Ecclesia. Quosdam articulos proponit, ut Catholicos, non tamen declarat hæreticos, qui contrarium senserunt ante definitionem. Ut ergò rectè judices, semper in particulari considerà, & interrogà pœnitentem, ubi non explicat; præ omnibus consule Ministros S. Tribunalis, apud quos videbis plura definita judicio authoritativo, quæ tunc poteris determinare doctrinali.

6 D. Est nè unicum specie peccatum hæresis, an multiplex, itaùt pœnitens teneatur aperire in confessione, cui adhæserit?

M. Est specie multiplex: Peccata diversificantur specie per diversitatem objecti, cui adhæreo, & ita S. Tribunal in praxi exigit, ut explicentur variẹ hæreses. Huic praxi Ecclesiæ te conformabis: Distinguuntur autem specie, quandò sunt contra specialem articulum. Ut cognoscas, quandò veniant sub speciali articulo, vide q. 1. a. 6. & 8.

7 D. Apostasia est nè species infidelitatis distincta à reliquis?

M. Ex q. 12. distingue tres Apostasiẹ species: prima est, cùm initiatus Ordine sacro, relinquit habitum suum animo non ampliùs vivendi vitam Ecclesiasticam sibi debitam: secunda, cùm relinquit eodem animo habitum regularem: tertia, cùm professus fidem Catholicam, ab eâ descìscit; & vide, an amplectatur hæresim,

ſim, an Hæbraiſmum, an Paganiſmum: quòd quis primò profeſſus fuerit fidem Catholicam ex q.12. a.1. ad 3. non diverſificat ſpeciem; eſt circumſtantia aggravans; quarè aperienda in confeſſione, quia variat judicium Confeſſarii; & aperiendum, ſi pluriès apoſtatavit, & plurièſ rediit.

8 D. Explica quartum peccatum, quod dicitur blaſphemia, oppoſita actui externo, prohibeturque ſecundo Decalogi præcepto?

M. Blaſphemia oppoſita actui externo fidei eſt hæreticalis; At S.Th. q. 13. & 14. agit de omni blaſphemiâ, cum quo dic, blaſphemiam eſſe convicium in Deum, vel Sanctos: ſi ſolùm corde concipitur, erit blaſphemia cordis; ſi ore profertur, blaſphemia oris; ſi facto quis convicietur Deum, vel Sanctos, blaſphemia operis. Sivè ſit in Deum, ſivè in Sanctos, eſt ejuſdem ſpeciei. S.Th. q.13. a.1. ad 2. Diſtinguitur ſimplex ab hæreticali; & ſimplex opponitur virtuti Religionis. Hæreticalis addit ſuprà ſimplicem, quòd affirmet aliquid contrà articulos fidei; quarè dicens: *Deus eſt maledictus*, profert blaſphemiam hæreticalem; dicens: *Deus ſit maledictus*, profert ſimplicem, quia non affirmat, ſed tantùm optat.

9 D. Nulla eſt differentia inter blaſpemiam hæreticalem, & hæreſim?

M. Eſt maxima: Poſſum injuriari Petrum, vocando furem, ſed non credendo, & poſſum vocare credendo, quòd ſit fur: hæc ſecunda

eſt

eſt major injuria, quàm prima. Applica hæc Deo, ſi dico: *Deus eſt injuſtus*, non credendo, hæreticaliter blaſphemo: ſi credo, ſum hæreticus; quarè, cùm pœnitens ſe accuſat, interroga, ſi crediderit etiam pro uno inſtanti; nam tunc eſt hæreticus: hæreſis enim, ut alia peccata, committi poteſt in uno inſtanti, ſi ſciam, Eccleſiam definiviſſe contrarium.

10 D. Ut blaſphemia ſit peccatum mortale, requiritur nè animus conviciandi Deum?

M. Ex qu. 13. a.1. ad 1. ſicut ad peccatum mortale furti non requiritur animus formalis diſplicendi Deo, aut proximo, ſed ſufficit advertere, quòd res ſit alterius; ita ad mortale peccatum blaſphemiæ ſufficit advertere, quòd verba ſint Dei convicium: qui habet illum animum, committit duo peccata; alterum odii contrà charitatem, alterum blaſphemiæ contrà religionem, vel contrà fidem, ſi ſit hæreticalis.

11 Ex n.8. eſt blaſphemia cordis, oris, & operis: mihi videtur tantùm una oris?

M. Antequam proferas, v.g. *Deus ſit maledictus*, habes hunc conceptum in corde: ſi ergò non proferas exteriùs, erit blaſphemia cordis: Blaſphemia operis eſſet, quandò quis ex c.2. n.3. obligatus facto profiteri fidem, omitteret cum injuriâ Dei.

12 D. Quæ ſunt opera de ſe injurioſa Deo, ut propterea dici poſſint blaſphemiæ?

M. Omne peccatum eſt injurioſum Deo, ſed ali-

aliqua sũt de se specialiùs injuriosa; & sunt sex, vocanturq; blasphemiæ in Spiritum Sanctum: prima est *Desperatio* opposita virtuti Spei: secunda *Præsumptio* eidem Spei opposita: tertia *Impœnitentia*, seù propositum formale non pœnitendi, opposita virtuti Pœnitentiæ: quarta est *Obstinatio*: differunt Impœnitentia, & Obstinatio, quòd illa firmat se in peccato, esto videat, & consideret damna peccati, præsertim Infernum: ista firmat se in peccato, considerans delectationem ex peccato. Obstinatio non est species peccati, sed circumstantia notabiliter aggravans quancunque speciem peccati, S.Th. q.88. a.6. in fin. Quinta est *Impugnatio Veritatis agnitæ*: non est determinata species peccati, sed diversa, juxtà diversas formaliter veritates, quas impugnat: sexta *Invidentia fraternę gratiæ*, quà quis, ait S.Th. qu.14. a.2. *invidet gratiæ Dei crescenti in mundo*; & juxtà diversitates gratiarum, erit diversum specie hoc peccatum, v.g. si trister, quòd aliquis sit justus per gratiam sanctificantem, vel quòd habet gratiam gratis datam miraculorum. Peccata rarissima, sed si contingant, inquire speciem omnem specialissimam: quomodò de se sint specialiùs injuriosa Deo, explicat S.Th. qu.14. Vide ipsum, qui a.2. ad 4. schisma reducit ad invidentiam: Omnes hæ blasphemiæ sunt contrà dona Spiritus Sancti.

13 D. Explicà ultima duo peccata?

M. Hebetudo sensus, & cæcitas mentis op-

po-

ponuntur fidei, quatenùs opponuntur dono intellectus, cujus aliquis actus præexigitur ad eliciendos actus fidei. Ex c.3. n.2. donum Intellectus in eo consistit, ut percipiantur termini propositionis, quæ creditur: In corporalibus dicitur cęcus, qui nihil omninò videt: hebes visu, qui non distinguit objecta, quantùm debet. In spirituali dicitur cęcus mente, qui nullatenùs percipit terminos, quos debet percipere in judicio formando per donum intellectus: Hebes sensu, qui non distinguit, ut debet: Donum intellectus est simùl speculativum, & practicum: Ut speculativum, debet percipere terminos hujus actus, v.g. *Christus est crucifixus*: Ut practicum, terminos hujus, v.g. *Ad promerendam vitam æternam requiritur mortificatio carnis*. Quoad primum, si nullatenùs percipiat, ly *Christus* importare duas naturas, divinam, & humanam &c. erit cęcus mente: si percipiat, non tamen distinguat, utì debet, erit hebes sensu. Confessarii experiuntur hujusmodi morbis laborare plumos, quorum alii ad Confessionale approximant, utì narrantes historicè sua peccata, non perfectè percipientes, vel non videntes, quid intersit inter confessionem, & simplicem narrationem: alii communicant, non distinguentes inter Panem de Cœlo, & panem communem, quoad dispositionem accipiendi. Videntur alii ad divina, velut somnolenti, ac lethargici. Confessor hos omnes reprehendat acriter, non

ta-

tamen damnet peccati specialis, nisi sciat ipsos advertisse, quòd facilè inciderent in hujusmodi hebetudinem, aut cęcitatem, & cum hac inadvertentià neglexerint remedia, nè incurrerent. In istis casibus, & hebetudo, & cęcitas essent peccata distincta, in confessione specialiter explicanda, quoad speciem, & numerum, vel saltem quoad tempus, quo permanserunt in illis, & poterant percipere juxtà proprium statum, & de credendis, & de operandis, ut cognito tempore, Confessor possit habere numerum *circumcircà*. Ex c.3. n.4. dona nos obligant ratione fidei, vel operationum ad Christianos pertinentium, ideò peccata hebetudinis, & cęcitatis multiplicantur numero, ut ratione, illorum, omittuntur actus præcepti.

14 D. Hebetudo hæc, & cęcitas non videntur peccata inhumana, ut opponantur dono Intellectus?

M. Sunt inhumana, ut Ignorantia, ex p.1. c.35. n.19.

CAPUT V.

De peccatis per accidens oppositis Virtuti Fidei.

1 VOco peccata per accidens opposita fidei actiones, quas Ecclesia prohibet ratione periculi circa fidem. Peccat utique con-

contra fidem, qui exercens actionem aliquam, etiam indifferentem, cognofcit ex ea fe conftitui in periculo proximo hærefis, vel alterius ex enumeratis c.4.fed de his nunc non loquor. Prohibitæ funt ex natura rei. Adverto folum, quòd non poteft dari regula generalis ad dignofcendum, quæ importent hoc periculum proximum, Confeffor confiderabit circumftantias, ftatum perfonæ, fi fit idiota, puer, fœmina, parùm firmus in fide &c. His effe poteft proximè periculofa v. g. lectio alicujus libri, quæ talis non erit docto. Etfi conjiciat periculum hoc, debet prohibere talem lectionem, eftò librum Ecclefia permittat univerfitati Chriftianorum.

2 Aliæ non important de fui natura periculum proximum, fed quia funt multùm periculofæ, præfertim refpectu multitudinis, illas Ecclefia abfolutè prohibuit cuilibet fideli, determinando etiam aliquandò, quòd operans illas habeatur ut fufpectus de fide. Loquor nunc de his, quæ ante prohibitionem vel erant permiffæ, ut eft lectio nonnullorum librorum, vel non prohibitæ, ut contra fidem, v. g. follicitatio Confefforis in Confeffione ad turpia. Lectio libri ante prohibitionem, licèt permiffa cuicunque ex illa non incurrat periculum fidei: poft prohibitionem, fi declaretur doctrina effe contra fidem (non tantùm contra bonos mores) effet peccatum cuicunque legenti fine licentia, oppofitum virtuti fidei, ad quam

pertinet ex determinatione illa Ecclesiæ: Sollicitatio ante Bullas, eratq́ peccatum, gravissimum; sed per Bullas reductum est ad peccatum contra virtutem fidei.

3 Non enumero singulas, quia principaliores continentur in Edicto S. Inquisitionis, dandum cap. 6. Confessarii omnes debent frequenter legere, notando singulos apices, & verba semper in proprio sensu, ne ex una parte deficiant suo muneri, in quo gravissimæ pœnæ Rei erunt apud S.Tribunal:ex alia ne gravent pœnitentes, obligando adire S. Tribunal, ubi verè non extaret hæc obligatio. Satius autem erit abundare, in mittendo illos: Tribunalis Ministri optimè conscii suarum facultatum, antequam in particulari, & judicialiter accipiant delictum, interrogant minutè denunciantem, & dimittunt, si comperiant non esse suæ jurisdictionis. In dubio nihil agat Confessor sine consilio Tribunalis.

4 D. Quare Ecclesia prohibuit tot actiones contra fidem, paucissimas contra alias virtutes?

M. Quia gerit se more Sapientis Architecti, & Medici. Architectus principaliter insistit, ne fundamentum patiatur; Medicus principaliter curat morbos, qui sunt circa cor. Ambo invigilant contra omne periculum, etiam non proximum, quod immineat, quia fundamento nutante, & corde infecto, sequitur ruina, & mors. Fides est fundamentum ædificii, &

cor

cor vitæ ſpiritualis. Eodem ſpiritu, procede tu, avertens à pœnitentibus omne periculum circa doctrinam fidei.

5 D. Opera in edicto Inquiſitionis contenta ſpectant ad præceptum negativum Eccleſiæ, quo illa prohibuit, & per ſuam determinationem poſuit ſub numero peccatorum fidei oppoſitorum; extatne præceptum affirmativum, quo poſuerit aliquam actionem ſub virtute Fidei, adeò ut ejus omiſſio ſit contra fidem?

M. Extat: nam obligamur denunciare, quos cognoſcimus reos contra tale edictum. Circa quam obligationem, noto ſequentia: Primò, non omnia peccata in edicto contenta ſunt reſervata: v.g. ſuperſtitio, blaſphemia hæreticalis, ſollicitatio Confeſſoris à quolibet abſolvi poſſunt, niſi ſpecialiter Epiſcopus reſervet; tamen, reus ſacramentaliter abſolutus, judicialiter damnabitur ad triremes, vel alias pœnas contrà ipſos inflictas; ſecundò, ubi pœnitens ſe accuſat de criminibus in Edicto contentis (& aliàs non reſervatis) Confeſſor ſuavibus, & efficacibus verbis, oſtendat, pro evadendis pœnis, nullum aliud remedium extare. quam immediatè ſpontaneum comparere coram Tribunali. Summa enim miſericordia ſuſcipit ſpontaneè comparentes, dummodò non ſint diminuti, ſed omnia ultrò fateantur contra Edictum commiſſa, priuſquàm juridicè denuncientur. Imò ubi reus integrè compa-

ruit spontaneè, etiamsi subsequenter mille testes deponerent contra illum de crimine spontè confesso, & correcto per pœnitentias salutares orationum &c. Tribunal non ultra procedit. Saxeus profectò erit pœnitens, qui hæc audiens renuat comparere spontaneus: tertiò, reus ipse non tenetur sub mortali ad denunciandum se ipsum: quartò, ex duobus complicibus alter sub mortali tenetur denunciare alterum, esto essent strictissimi consanguinei. Ne quid verò complex denuncians patiatur ex subsecutura confessione complicis, Confessor hortetur, ut primò spontè compareat pro suo delicto, & secundò denunciet complicem: quintò, in delictis hujusmodi non est præmittenda correctio fraterna: tum quia hæc præcedere debet, *si peccaverit in te* personam privatam frater tuus, non in Ecclesiam: tùm quia suspectus de fide est suspectus, quòd nolit se subjicere judicio totius Ecclesiæ, quomodo igitur sperare potes, quòd se corriget ob tuum privatum judicium? & aliàs, ubi admonentur, est grande periculum, ne fugiendo, se subtrahant à pœnis promeritis, transferanturque ad inficiendas alias provincias: sextò, denunciandi sunt Confessores delinquentes contra Bullam *de sollicitatione*, quamvis unicum proferant inhonestum verbum, quod protulerint, sollicitati promissis, & minis à pœnitente. Quia solùm Bulla est contra Confessorem, neque tenetur confiteri spontaneè suum crimen:

men; si Pœnitens ex simplicitate referat, non attenditur. Si petat, quomodo debeat se gerere in tali casu: respondeat Confessor, ut sincerè dicat à pristino Confessore dicta sibi esse talia, vel talia verba, quæ verè dixit, & in reliquis expectet interrogationes Inquisitoris, cui nunquam mentiatur: septimò, qui agnoscens reum contra hoc edictum, & sciens edictum, non satisfecerit infra triginta dies, præcepto in virtute sanctæ obedientiæ per illud lato, post dictum terminum, incidit in excommunicationem majorem reservatam Tribunali.

6 D. Potest ne fides periclitari aliter, quam modis in Edicto contentis?

M. Potest etiam ex modo loquendi. Ut ait S. Hieronymus. *Ex verbis incautè prolatis incurritur hæresis*. Propterea aliquandò Ecclesia prohibet nonnullas locutiones, quæ possunt sumi in malam partem. Hoc modo S. Th. asserit prohibitam hanc thesim *Christus est creatura*. Plurimæ hodie turbæ vexant Ecclesiam ob nonnullos, qui volunt uti modo loquendi antiquo, à pluribus sæculis jam obsoleto. Id pœnitenti non permittat Confessor; exemplum Hieronymi proponat, qui nunquam usurpare voluit nomen *hypostasis*, quousque ab Apost. Sede certioratus non fuit de licito illius usu. Filius ita reveretur matrem carnalem, ut nullum addiscat idioma, quod reprobet mater. Pari pietate colenda est Mater Ecclesia.

7 D. Peccata fidei opposita, admittunt

nè parvitatem materiæ, vi cujus reddantur venialia?

M. De natura sua sunt mortalia, ut part.1. cap. 34. nu. 6. Applicando hìc doctrinam c.36. dico parvitatem materiæ, non excusare, ubi quis omittit actum fidei pro tempore, quo præcipitur, uti neque si omittas denunciare suspectos de fide. Sed neque peccatum commissionis: imò irreverentia est major in Deum, quò leviora sunt, quæ non credit. Materiæ parvitas excusabit, si quis unam, vel alteram lineam lega libri Hæretici: dummodo ab sit omne periculum.

CAPUT VI.

Edictum Sanctæ Inquisitionis circa obligationem denunciandi delicta spectantia ad ipsum Tribunal.

1 ILlud est hìc inserendum, ut scias casus principaliores, in quibus, sub pœna excommunicationis Ecclesia præcipit denunciandos Reos.

CA-

Nos . . . . divina misericordia S. R. E. Cardinales in tota Republica Christiana con-ra hæreticam pravitatem Generales Inquisitores ab Apostolica Sede specialiter deputati.

2 *CUm longa experientia nobis constet, mnltos ex malitia, alios ex inobedientia. & alios ex ignorantia, non satisfacere obligationi, quam habent, denunciandi Sanctæ Inquisitioni delicta ad ipsam spectantia; ideòque contingere gravissima inconvenientia, & errores, non solum contra bonos, & Christianos mores, verùm etiam contra Fidem Catholicam, Nos, quibus præcipuè debet cordi esse Dei gloria, conservatio, & augmentum Fidei Catholicæ, & salutis Animarum, volentes providere tanto incommodo, Apostolica authoritate Nobis commissa, præcipimus in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub pœna excommunicattonis latæ senlentiæ, præter alias pœnas præscriptas per Sacros Canones, decreta, Constitutiones, & Bullas Pontificum, tenore præsentis Edicti, omnibus, & singulis, cujuscumque status, gradus, conditionis, & dignitatis, Ecclesiasticæ, & Sæcularis, ut infra mensem, cujus decem dies sint pro primo, decem pro secundo, & decem pro tertio termino peremptorio, ut denuncient; & juridicè notificent Sanctæ Inquisitioni, aut locorum Ordinariis, om-*

nes, & singulos. quos sciant, habuerint, vel habebunt notitiam.

3 *Quòd sint Hæretici, aut suspecti, vel difamoti de hæresi, aut illorum credentes, fautores, receptatores, aut defensores; Adhæserint, vel adhæreant Ritibus Judæorum, Mahumetanorum, aut Gentilium, aut Apostataverint à Fide Christiana.*

4 *Quòd fecerint, vel faciunt actus, ex quibus argui possit pactum expressum, vel tacitum cum Dæmone, exercendo incantationes, magias, sortilegia, offerentes suffitum, incensum, ad inveniendum thesauros, & alia, petendo responsa illorum, invocando, & promittendo obedientiam, consecrando pentaculos, libros, enses, specula, & alia, in quibus interveniat nomen, & opera ipsius.*

5 *Quòd se ingesserint, aut ingerant in experimentis Nicromanticis, aut Magicis cujuscumque generis, ingrediendo circulos, faciendo experimentum Amphoræ, aut Cribri, ad inveniendos thesauros, res occultas, furto ablatas, aut amissas, vel faciendo similes actiones superstitiosas ad alios fines, maximè, cum abusu sacramentorum, rerum sacrarum, aut benedictarum.*

6 *Quòd absque debita licentia retineant scripta continentia hæreses, aut libros Hæreticorum tractantes ex professo de Religione, illos legerint, tenuerint, impresserint, aut imprimi fecerint, vel legant, teneant, imprimant,*

aut

aut imprimi faciant, introducant, aut defendant sub quovis prætextu, & colore.

7 *Quòd habeant libros Nicromanticos, Magicos, aut continentes incantationes, sortilegia, & similes superstitiones, maximè cum abusu rerum sacrarum.*

8 *Quòd contra votum solemne factum in Religione approbata, aut post susceptos Ordines sacros contraxerint, aut contrahant matrimonium.*

9 *Quòd prima uxore vivente, nubant alteri, vel primo vivente marito secundum accipiant.*

10 *Quòd contra decreta, & Constitutiones Apostolicas abusi fuerint, vel abutantur Sacramento Pœnitentiæ, utentes Confessione, & Confessionali ad fines inhonestos, sollicitando Pœniteztes in ipsis ad turpia, & cum his differentes he rebus illicitis, & inconvenientibus fini, propter quem fuit institutum.*

11 *Quòd protulerint, vel proferant blasphemias hæreticales contra Deum, & B. Virginem, & Sanctos, aut procedant ad aliquem actum offensionis, & contemptus contra imagines, & figuras idem repræsentantes.*

12 *Quòd induxerint aliquem Christianum ad Judaismum, aut aliam sectam Fidei Catholicæ contrariam, aut impediverint à baptismo Judæos, vel Turchas.*

13 *Quòd non ordinati Sacerdotes, ausi fuerint sacrilegè, aut audeant celebrare, estò*

non

non protulerint verba consecrationis, aut præsumpserint ministrare sacramentum Pœnitentię Christianis, etiamsi actu non absolverint.

14 *Prętereà declaratur, quòd qui, juxta presens edictum, non denunciabunt, à nemine absolvi possunt, nisi à Sancto Officio, postquam in eo juridicè denunciaverint delinquentes; nec possint satisfacere huic obligationi per scripta, vel epistolas absque nomine, & cognomine Authoris, vel aliis modis incertis, quorum nulla habetur ratio in Sancto Tribunali.*

15 *Vlteriùs declaratur per supradictam expressionem casuum, ut supra commemoratorum, non excludi alios casus ad Sanctum Officium spectantes, & comprehensos in Sacris Canonibus, Constitutionibus, & Bullis Pontificum. Nec presenti Edicto intelligatur derogatum aliis provisionibus Canonicis, & Apostolicis, neque aliis edictis Ordinariorum, & Inquisitorum.*

16 *Et ne presentis Edicti possit ignorantia obtendi, prçcipimus affigi per consueta loca Vrbis, & notificari Episcopis Vrbium Romę vicinarum, in quibus non adsunt Inquisitores, ut illud publicent, ordinentque suarum Diœceseon Parochis illud legere quotannis primis Dominicis Adventus, & Quadragesimę; quod pariter fieri volumus à Parochis, & Regularibus Vrbis, in propriis Ecclesiis, tempore majoris concursus populorum; & postea illius exemplar affigi in Ecclesiis, & Sacristiis.*

CAPUT VII.

De Abſolutione à peccatis contra Fidem.

1 D. QUis abſolvit à peccatis omiſſionis, contra fidem?

M. Nullum ex his invenio reſervatum, niſi peccatũ omittentis denunciationem debitam ex præcepto Eccleſiæ; nam ſciens edictum, & aliquem peccaſſe contra illud, ſi omittat denunciare per triginta dies: poſt illud tempus incurrit excommunicationem reſervatam S. Tribunali, à qua nec in Jubilæo poteſt abſolvi, niſi ſi priùs denunciet.

2 D. Eſt nè reſervatum aliquod peccatum commiſſionis oppoſitum fidei ex præcepto Eccleſiæ?

M. Bulla Cœnæ §. 1. reſervat peccatum, quòd quis committit modis, ibi explicatis circa libros quoſdam. Debent primò eſſe Hæreticorum; ſecundò continere hæreſim, vel etiamſi non contineant hæreſim, & ſint Hæreticorum, ſi tractent de Religione, hæc interroga particulariter, ſi pœnitens non ſufficienter ſe explicet: ſecundò quicunque peccant contra ſeptimum §. quem diligenter ſæpiùs leges.

3 D. Eſt nè reſervatum aliquod peccatum ex illis, quæ per ſe opponuntur fidei?

M. Ex

M. Ex c.4.n.2.septem peccata per se opponuntur fidei. Tria prima sunt reservata in §.1. quartum, blasphemia hæreticalis, non est reservata Romæ, sed solent reservare Episcopi: vide Diœcesis casus reservatos.

4 D. Intelligitur nè in dicto primo §. reservata quælibet hæresis.

M. Alia est merè interna, & alia etiam externa: Qui verbo profert errorem contra fidem, est blasphemus hæreticaliter, si non credit: si credat, sed sine pertinacia, quia ignorat invincibiliter contrarium fuisse definitum ab Ecclesia, ubi hæc ignorantia potest admitti, est hæreticus materialitèr, & non peccat, nisi quousque adjungat pertinaciam: ubi hæc adjungitur, est hæreticus formaliter, & externus, etiamsi proferat nemine audiente, nec valente audire, etiamsi non proferat ore, sed tantùm scribat, vel faciat aliud signum externum, sufficiens ad exprimendum, quòd ipse taliter credat; & quicunque sit, comprehenditur in dicto primò §. Si verò sit hæreticus tantùm mentaliter: non incurrit excommunicationem, & potest absolvi à quolibet, quia Ecclesia non judicat de internis.

5 D. Potest-nè hæresis externa absolvi saltem virtute Jubilæi?

M. Vide dicta p.1. c. 21. n.5.

6 D. Petrus externè amplectitur sectam Mahometi, sed in corde retinet fidem, est nè excommunicatus?

M. Non,

M. Non, ſed à quocunque abſolvi poteſt: In foro tamen externo ad cautelam abſolvitur ab excommunicatione, debetque denunciari, ac ſi vult effugere pœnas, comparere ſpontaneus, vide part.1. cap.19. num. 3. & hic cap.5. num. 5.

7 D. Quas pœnitentias imponam pro peccatis contra fidem?

M. Vide dicta p.1. c.13. n.19.

8 D. Adſunt nè Theſes prohibitæ circa fidem, & peccata illi oppoſita?

M. Quoad objectum formale, quod eſt revelatio divina facta Eccleſiæ Catholicæ, & per hanc nobis propoſita, vide 23. Inn. XI. Quoad materiale credendorum, vide 26. quoad actum internum, vide primam Alex. VII. 16. 17. 19. 20. 21., & 65. Innoc. quoad externum, vide 18. Innoc.; quoad ignorantiam oppoſitam dono Scientiæ vide 64. ejuſdem: quoad præceptum affirmativum denunciandi, vide 5. 6. & 7. Alex. VII. Quæ tangunt abſolutionem ad hæreſi habes p.1. c.18. n.23.

CAPUT VIII.

De Virtute Spei, & ejus Actibus.

1 FOrmato recto dictamine circa ſecundam præmiſſam particularem ſyllogiſmi operativi in materia fidei, quæ eſt prima virtus, procedo ad ea, quæ poſſunt ordinare ſimi-

ſimilem præmiſſam in materiâ ſecundę, ſcilicet, Spei.

2 De hac, ut eſt paſſio appetitus ſenſitivi, vide p. 1. c. 32. Virtus Theologica, reſidet in voluntate, & procedit hoc modo. Juſtificandus ex Trid. ſeſſ. 6. c. 6. ante omnia debet credere *vera eſſe, quæ divinitùs promiſſa ſunt.* Hic eſt actus fidei circa Deum Remuneratorem (& fuit neceſſarius in omni lege) Perceptis terminis importatis in Deo Remuneratore, nempè, vita æterna gloriæ, & gehennæ, cognitiſque proprietatibus utriuſque, & quòd gloria ſit maximum bonum, inclinatur voluntas, ut complaceat, & deſideret hanc gloriam: hæc complacentia, & deſiderium ſunt actus Voluntatis, ut eſt Concupiſcibilis; Quia deinde cognoſcit hoc bonum eſſe arduum, Voluntas, ut Iraſcibilis, per ſpem firmatur in tali deſiderio.

3 Spes iſta reſpicit quatuor cauſas noſtræ ſalvationis: primò finalem, quæ eſt ipſe Deus: nam ſperamus conſequi Deum, licet id, quo conſequimur Deum, ſit viſio beata: ſecundò efficientem, quæ dabit ipſum finem, & media pro conſequendo fine: hæc etiam eſt ipſe Deus: tertiò cauſam formalem, ſeu motivam; â qua movemur ad ſperandum, quòd Deus poterit, & volet dare nobis ſe ipſum: Hæc eſt ipſe Deus ſub ratione duplicis attributi, ut eſt Omnipotens, qui poteſt, & Miſericors, qui vult dare nobis beatitudinem: quartò cauſam in-

instrumentalem. Hæc est aliquid creatum; & alia est necessaria omninò, alia utilis: necessaria est duplex, gratia Dei, tàm actualis, quàm habitualis, collata nobis per Christum; es nostra bona opera facta per illam gratiam. Utilis sunt orationes Sanctorum, & quædam superogationis opera, ut facere eleemosinam, quando non est in præcepto &c. Necessaria, debemus comprehendere in ipso actu Spei, vide *Instr. Cler.* c. 6. n. 11. ideo semper proponenda sunt opera bona; & est differentia inter Spem, & Charitatem: Ista nunc facit saltèm aliquem actum bonum, nempè, Contritionem: Illa proponit pro futuro.

4 D. Tenemur nè præcepto affirmativo ad aliquem Spei actum?

M. Juxta dicta de fide c. 1. n. 19. tenemur primò: cum pervenimus ad usum rationis: secundò, in articulo mortis: tertiò, quinquies, vel sexies in anno.

5 D. Sunt nè pręcepti nobis à Christo aliqui particulares actus Spei?

M. Ex p. 1. c. 35. n. 5. tenemur scire, & aliquoties recitare orationem Dominicam: Ex 2. 2. q. 83. a. 1. ad 1. oratio est interpres desiderii; quòd si fit de bono arduo, firmatur per spem: quare quæ sunt petitiones orat. Dominicæ, tot in nobis præcedunt actus Spei, & quia obligamur ad orationem Dominicam, obligamur etiam ad Spem.

6 D. Universitas Christianorum obligatur

tur nè ex præcepto Ecclesiæ ad actum Spei ?

M. Nullum super his invenio Ecclesiæ pręceptum per se obligans; ob rationem de fide adductam c. 1. n. 31. Per accidens obligantur ex præcepto audiendi sacrum, cujus orationibus non possunt consentire, nisi sperent: ex præcepto confitendi, quod ut impleatur, conjungi debet cum spe veniæ: ex præcepto communicandi, quod fit cum spe gratiæ. Catechumenus toties obligatur, quoties ante baptismum, tenetur recitare orationem Dominicam. Ecclesiasticus quoties in officio, obligatur ad hanc, & ad Salutationem Angelicam, quæ ex *Instr. Cl.* c.8. n.17. tota est actus Spei. Obligatur Sacerdos, quando tenetur celebrare, tùm propter orationes, tùm propter Symbolum Nicænum; in quo ex q.17. art. 6. ad 2. dicens: *Expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi*, fidem de duobus hisce mysteriis manifestat per actum Spei. Hæc de Spe; cætera vide apud S.Th. q.17. & 18.

CAPUT IX.

De Dono Timoris.

1 QUia non potest sciri species, nisi sciatur genus, sub quo continetur, S.Th. qu. 19. explicaturus donum Timoris, explicat timorem in genere. Quintuplex est Timor: primus naturalis, quando quis ex apprehensione

sione mali contristantis naturam, refugit illud per actum Irascibilis. Hoc modo bruta cognoscentia cognitione sensitiva mortem esse maximum malum, refugiunt; & homo refugit per voluntatem ad cognitionem intellectivam, antequam incipiat ratiocinari, an sit subeunda ob bonum virtutis. De hoc timore S. Th. 1.2.q.41.a.3.

2 D. Quomodo vocatur secundus Timor?

M. Mundanus: Prima omnium passionum est amor: ex isto profluunt cæteræ. Igitur judicium de timore sumendum est ex amore, à quo procedit, eritque timor mundanus, si procedat ex inordinato amore temporalium. Timebat, ac fugiebat mortem S. Athanasius; at non timore mundano, quia non ex amore inordinato vitę, sed ut obediret Christo Matth. 10. *Cum vos persequentur in istà civitate, fugite in aliam.* Christiani timore persecutionis negantes Christum, mundanè timent, quia inordinatè, & plus quàm amanda sit, amant vitam. Mundanus est timor Confessoris, qui nè perdat pœnitentem, connivet illius peccatis, & quærit opiniones laxiores, ut illum possit absolvere, quando est in occasione proxima &c. Hinc timor prohibetur per accidens ratione inordinati amoris, à quo procedit; quare erit peccatum mortale, si talis sit amor: veniale, si venialis amor; & ut amor temporalium admittit parvitatem materiæ, ita Timor; nec obligatur pœnitens ad dicendum in confessio-

ne, quòd ex timore mortis negaverit, v. gr. fidem, sed sufficit accusare, quòd negavit fidem. S.Th. q.19. a.3.

3 D. Quomodò vocatur tertius Timor?

M. Servilis; & est, quando quis timet pœnâm cognitam per fidem ex revelatione divina imminere peccato. S. Th. art.2. ad 4. Iste, si excludat voluntatem peccandi, est supernaturalis, & bonus, quia regulatur á fide, quæ est principium supernaturalitatis p.1. c.13. nu. 3. Non excluderet voluntatem peccandi, si dicerem: *Doleo de peccatis ob metum gehennæ, sed, si non esset gehenna, non dolerem.* Est donum Spiritus Sancti, sed nondùm inhabitantis, ex Trid. sess. 14. cap.4. propterea est actus imperfectus doni Timoris, ex iis actibus, qui sunt habitus, sed nondum habentis habitum; & procedit ex bono amore, quo quis amans se ipsum, refugit sibi tàm grande malum; ad quem amorem tenemur. Quia timor iste dicitur principaliter respicere bonum proprium, explico, quomodò possit esse bonus. Homo timens gehennam, vult suum bonum, sed non ut ultimum finem: actus enim supernaturalis, & bonus respicit Deum, ut ultimum finem; & esset peccatum mortale, si respiceret se, ut ultimum finem: quare dicitur respicere principaliter se, quia non habet Deum, ut finem suæ totius vitæ, sed solùm in illo actu timoris; quo modo justus, dum venialiter peccat, respicit principaliter Deum: estò enim in illo actu respiciat

se,

ſe, quia tamen juſti vita eſt adhuc habitualiter ordinata in Deum per gratiam ſanctificantem, per hoc in peccato veniali reſpicit ſe minùs principaliter, & magis principaliter Deũ: & quando juſtus timet gehennam, iſte timor ex illa ratione reſpicit principaliter Deum. S. Th. a. 4.

4 D. Extat nè præceptum eliciendi actum timoris ſervilis?

M. Trid. ſeſſ.6. cap.6. oſtendit nos obligari ad hunc timorem, quando volumus juſtificari. Non obligat per ſe, ſed per accidens, ratione juſtificationis, ad quam eſt medium; quare omiſſio non eſt explicanda ſpecialiter in confeſſione, ſed ſufficit, dicere, quòd tempore debito, non ſe juſtificavit.

5 D. Quomodo vocatur quartus Timor?

M. Filialis: habet duos actus: primum, qui eſt revereri Deũ: ex hoc procedit ad ſecundum, qui eſt fugere culpam ex amore Dei. Hoc eſt propriè donum Spiritus Sancti; quando ejus actus ſunt perfecti, & ſunt tales, quando ſunt conjuncti cum habitu charitatis. S.Th.a.5.

6 D. Quomodò vocatur quintus Timor?

M. Initialis. Eſt mixtum ex duplici timore, ſervili, & filiali: Filialis habet pro forma charitatem, ita ut homo perfectè per totam vitam ſe ſubjiciat Deo; Sæpè ſolus non eſt ita perfectus, ut ſimul ſit cum habitu charitatis. Ut ad illum homo perveniat, aſſumit timorem ſervilem, etiam â Deo ordinatum ad charita-

tem, sed magis remotè ; atque ita simul juncti, ex conjunctione habent efficaciam producendi perfectam charitatem , quod neuter habet ex se solo.Idem videre est in naturalibus; Ignis parvus non habet ex se solo efficaciam producendi, aut conservandi calorem in aqua,si conjungatur ferro calenti , uterque simul junctus possunt , quod neuter ex se posset . Invenitur iste timor initialis in habentibus charitatem incipientem : quare Trid. insinuat illum sess.6. cap.6. dum,memorato priùs timore servili , addit : Deum , *tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt* : & ex hac dilectione incipiente vult peccatorem moveri adversùs peccata per odium aliquod &c. S.Th.a.2. & 8.

7 D. Trid. ad justificationem requirit timorem filialem perfectum : hic autem dicitur imperfectus : quare non sufficiet .

M. Ex a.8. de timore disserе, sicuti de charitate . Charitas viæ q. 24. a.8. dicitur perfecta : primò, si homo sit totus Deo deditus , ita ut ex vi sola charitatis, homo adhæreret Deo, etiamsi nullus esset timor gehennæ,sicut in naturalibus ignis magnus ex se solo habet efficaciam calefaciendi aquam , estò non adesset simul ferrum calens . Timor ita perfectus non requiritur ad justificationem: secundò,charitas dicitur perfecta , quæ, licet ex se sola non habeat vim , ut homo adhæreat Deo , illam recipit ex consortio timoris gehennæ à Deo ordinati , ut medium pertrahendi nos ad suum

amo-

amorem, ſicut ignis parvus dicitur perfectus ad calefaciendum, quando poteſt calefacere ſufficienter ex conſortio ferri calentis. Hanc perfectionem habet timor initialis.

8 Qui fructus, & quæ Beatitudo correſpondent huic dono Timoris?

M. Prima, *Beati Pauperes Spiritu &c.* nam hoc donum ſubjicit perfectè hominem Deo; & paupertas in actu eſt humilitas ſubjiciens hominem Deo; Hæc expreſſa illis verbis eſt actus perfectiſſimus iſtius doni. Ex fructibus correſpondent modeſtia, continentia, & Caſtitas; nam qui ſe ſubjicit perfectè Deo, moderatè utitur rebus externis. S.Th. a.12.

CAPUT X.

De peccatis Commiſſionis oppoſitis Spei, & Dono Timoris.

1 PEccamus peccata negativè oppoſita Spei, & Dono Timoris: cum omittendo, violamus præceptum affirmativum. Poſſet dubitari, an quoties elicimus actum charitatis, præcedat actus Spei; & Timoris erga pœnam. Innocent. XII. de anno 1699. prohibuit librum inſcriptum: *Explication des Maximes des Saincts &c.* in quo dicitur contineri hæc Theſis. *Datur habitualis ſtatus amoris Dei, qui eſt charitas pura, & ſine ulla mixtione motivi proprii intereſſe. Neque timor pœna-*

rum, neque desiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando inveniendam. Damnatio respicit asserentes dari statum, in quo ex vi status, animæ possent elicere actus charitatis absque ullo actu Spei, vel Timoris imperfecti, qui est Timor pœnarum: An Anima dari possit adeò perfecta, quæ in aliquo casu eliciat perfectum actum charitatis, sine prævio Spei, vel dicti Timoris, nec fuit quæsitum; neque debes inquirere: si casu aliqua accedat, erit tuum, nihil ex arbitrio gerere, sed consulere primò Judicem, & Doctorem à Deo constitutum, Episcopum, deinde alios viros doctos in Scholasticâ, & Mysticâ, quibus repræsenta statum, & perfectionem Pœnitentis, quoad omnes circumstantias, illorumque judicio, & orationibus pete illuminari, ut discernas, nùm illusa sit Anima, vel tribuendum sit extraordinariæ Dei gratiæ, quòd eliciat unum, vel alterum actum perfectæ charitatis, absque ullo timore pœnarum, vel spe præmii, saltem virtualiter concurrentibus ad charitatem.

2 D. Quot sunt peccata commissionis contrariè opposita spei, & dono Timoris?

M. Spei, opponuntur contrariè duo, desperatio, & Præsumptio: Dono Timoris Timor mundanus, de quo c. 9. nu. 2. quare nihil restat dicendum.

3 Quid

3 Quid eſt Deſperatio, oppoſita Spei Theologicæ, & c.4.n.12. dicta eſt peccatum in Spiritum Sanctum?

M. Per hanc, ob difficultates, quas habebit in conſequendo Deum, voluntas ut Iraſcibilis, hìc, & nunc aſſentit à ſe nullatenus conſequendum; Chriſtianus deſperans credit Deum Omnipotentem, & Miſericordem, cauſam noſtræ ſalutis, ab eo dari media huic impetrandæ, ſed concludit, quòd hìc, & nunc non præſtabir hæc omnia ſibi, per hunc ſyllogiſmum quatuor terminorum: *Deus non dat vitam æternam immerentibus, ſed ego ſum immetens, ergo mihi non dabit vitam æternam.* Ita voluntas movetur ad actum deſperationis; Syllogiſmus habet quatuor terminos: major intelligitur de immerentibus in morte, non de immerentibus hìc, & nunc; minor ſupponit pro immerentibus hìc, & nunc. Hoc peccatum oritur ex Accidia; eſt graviſſimum, nec admittit parvitatem materiæ ex p.1. c. 36. n.6. non tamen eſt reſervatum Papæ. An Epiſcopi reſervent, vide caſus reſervatos propriæ Diœceſis, S. Th. q.20.

4 D. Quid eſt Præſumptionis peccatum?

M. Ex S. Th. q. 21. a. 1. eſt duplex: aliud procedens à voluntate, ut Iraſcibili, per judicium, quo hìc, & nunc judico aliquid poſſibile meis viribus, quod verè non eſt tale; Hoc opponitur Magnanimitati, ut ſuo loco. Aliud procedit à voluntate, ut Iraſcibili, per judi-

cium, quo hìc,& nunc judico dandam esse mihi gloriam æternam per Dei potentiam, & misericordiam, sine respectu ad justitiam, quæ in adultis ordinavit dare gloriam per merita, & gratiam sanctificantem per dispositiones prævias; & præsumo, quòd dabit sine his meritis, & dispositionibus. Hoc oritur ex Superbia; est gravissimum, & in Spiritum Sanctum, non admittens parvitatem materiæ, quia qui in minimo nititur contra Justitiam Dei, tollit omnem; non tamen est Papæ reservatum. Videns esse duplex specie, in confessione, cura explicari motivum præsumptionis, ut cognoscas speciem, & ex S.Th. q.130. a. 1. ad 1. adverte in secundo contineri primum.

5 D. Quas pœnitentias imponam peccanti contrà Virtutem Spei?

M. Nullas Ecclesia in particulari determinavit; quare dirigendi erunt juxta regulas generales Ritualis p.1. c.17.n.23. quòd imponantur contrariæ peccatis. Omissio actuum Spei præceptorum provenit ex desidia, torpore, ant otio: quare maximè sunt objurgandi, utpotè qui deseruerint per longum tempus omnem orationem; ad devotionis studia sunt obligandi præcipuè ad orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam. Desperantes, leniter tracta, retrahe à nimia consideratione propriorum criminum: attrahe ad considerationem infinitæ Dei misericordiæ; unde eliciant frequentiores actus Spei fundatos super

Om-

Omnipotentia, & Misericordia. Præsumptuosos acerrimè objurga, proposita severitate divinæ justitiæ, & impositis pœnitentiis gravioribus, ut ex justitia hominum judicare possint aliqualiter de divina. Ubi pœnitens peccavit ex timore mundano; more periti Medici, animadvertens radicem timoris esse amorem proprium, reduc primò hunc amorem ad debitam mensuram, ita, quòd amet se, subordinatè ad Deum, & principaliter pro vita æterna; Liberati à febri vires considerat Medicus corporalis, & convalescenti præcipit parvum iter, nulla tractare negotia &c. si dùm convaluit, est complexionis adeò debilis, ut nequeat sine periculo magna tractare, interdicuntur omnia, ex quibus timetur relapsus: ita spiritualis Medicus, huic pœnitenti explicet vim litteralem illius dicti: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores; adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus*. Ubi præposuit Deum supra se, sed adhuc est debilis, utatur prudentia, ut suppl. q. 3. a. 1. ad 4. Non tentet actus voluntatis expressos, quibus declaret in particulari se subiturum hanc, vel illam pœnam potiùs, quàm reincidere in tale peccatum, ratione timoris; nisi esset in occasione proxima, quàm nequit aliter declinare, sed prohibeat tractare negotia, in quibus illum facilè vincet timor mundanus, ut exercere officium Judicis, in quo deflectit à justitia ob ti-

morem

morem Principis. Inducet, ut deserat patriam sub Hæretico constitutam Principe, cujus timore peccat contra fidem &c. si opus fuerit.

6 D. Adsunt nè Theses prohibitæ circa Virtutem Spei, Donum timoris, & peccata opposita?

M. Circa præceptum eliciendi actum Spei, extat prima Alex. VII. Circa ejusdem actus bonitatem moralem 10. Alex. VIII. & 13. circa Timorem servilem 14. & 15. ejusdem.

CAPUT XI.

De Charitate, & ejus Objecto.

1 CHaritas est suprema virtus Theologica, imò finis omnium. Sed & Confessarii finis primarius debet esse, ut illam introducat in Pœnitentẽ, quò Judicis, Medici, sive Doctoris munus exerceat, qua propter de illa debet sibi comparare judicium rectissimum, primò per connaturalitatem, exercendo actus excellentissimos ejusdem, inter quos non infimum locum habet patienter adsistere Confessionali ad tollendas animas de potestate tenebrarum, & rransferendas in regnum Dei: secundò per rationis inquisitionem, cognoscendo maximè naturam charitatis, objecta, actus, præcepta, & peccata opposita. S. Th. agnovit hanc necessitatem; propterea agit de illa fusissimè à q. 23. ad 47. à quo seligam magis necessaria,

ut

ut formes secundam pręmissam syllogismi operativi, rectum dictamen rationis ad concludendum, quando aliqua actio sit verus actus charitatis, quando sit elicienda, erga quos &c. Majoris claritatis gratia hæc agam capitibus distinctis.

2 D. Quid venit nomine Charitatis?

M. Primò habitus à Deo infusus, vi cujus postquam intellectus cognovit Deum esse summum bonum, voluntas inclinatur ad illum sub hac ratione amandum. Quòd sit habitus, probat. S.Th. hìc q.23. a.2. quòd in voluntate q.24. a.1. quòd in voluntate, ut concupiscibili, quia distinguitur à Spe recepta in Irascibili. Secundò, venit actus, qui est proprius prædicti habitus, sive sit perfectus, hoc est, elicitus dependenter ab habitu, sive imperfectus, qualis est, qui ut dispositio præcedit habitum ex p.1. c.4. n.12. q.83. a.3. ad 2. desiderium præcedens orationem, & spem, nominat actum charitatis; At magis communitèr nomine charitatis venit actus perfectus procedens ab habitu præexistente: ita sæpiùs S. Th. præsertim suppl. q.9. a.1. ubi admittit confessionem informem. Non est contrarius Trident. docenti sess. 6. cap.6. amorem initialem Dei præcedere odium peccati (hinc multò magis confessionem) sed vult secundam partem Pœnitentiæ non præexigere, actum charitatis perfectum. Ne litiges de vocibus. Porrò amare est velle bonum, & amare amore amicitiæ

est

est velle alicui bonum propter se.

3 D. Quod est objectum charitatis?

M. Ex S. Augustino sunt quatuor diligenda amore charitatis. *Quæ sunt supra nos: quæ sumus nos: quæ sunt juxta nos, & quæ sunt infra nos.* Supra nos est Deus: Nos est anima nostra: Juxta nos est proximus noster: Infra nos est corpus nostrum: Deus est amandus, ut principium nostræ beatitudinis æternæ, non ita, quòd hæc ratio sit motiva charitatis; amicitia enim perfecta non respicit Deum, quia est mihi bonus, sed quia est in se bonus; estò tamen ratio motiva non debeat esse Deus ut principium mihi beatitudinis æternæ, amor charitatis in Deum, debet in me sequi ad actũ fidei, & Spei per quos cognosco, & spero Deum mihi fore principium beatitudinis ęternæ. Ita Trid. sess.6. c.6. nàm cognitio fidei, ad quam sequatur justificatio, describit esse fidem, quà credamus *vera esse, quæ divinitùs promissa sunt.* Igitur charitas perfecta procedit per cognitionem, quæ cognoscit duas saltem rationes in Deo, alteram, quòd est bonus in se; alteram, quòd est bonus nobis per beatitudinem æternam; Utraque relucere debet, sed prima tantùm habet movere. Nota hoc in confuso, & si accedant prętendentes amandum esse Deum, etiamsi non reluceat in illo secunda conditio, statim damna; ut hos securiùs ducas in posterum, profundiùs examina Doctores scribentes super vera Mystica; quò clariùs

riùs detegas errorem, ſemper, & ante omnia ſequens ipſe ducatum Epiſcopi à Deo conſtituti, ut ſit ovium Magiſter, & Doctor.

4 D. Quomodo eſt amandus Deus?

M. Super omnia, & in omnibus. *Super omnia* tamen appretiativè, non intenſivè part.1. c.13. n.3. In omnibus autem, ita ut, *ſive manducemus, ſive bibanus, ſive aliquid aliud agamus, omnia in gloriam Dei faciamus*, 1. Cor. 10. S. Th.1.2. q.88. a.1. ad 2. & q.100. art.10. ad 2. Nec litiges, an Apoſtoli verba ſint tantùm de conſilio, vel obligent ſub veniali. Multi divertunt ad haſce quæſtiones, non animo addiſcendi, ſed diſputandi; unde nullus inde reſultat profectus; & imò plerunque violatio charitatis Chriſtianæ. Cura in te, & in pœnitentibus tollere omnia peocata mortalia; & erit ſanè multum: ſecundò, quantùm potes, peccata commiſſionis venialia ex ſuo genere: præſertim deliberata: tertiò, ſi adſit anima purior, apta, ut incitetur ad perfectionem dicti Apoſtolici, conſule Iuterpretes, & Claſſicos Theologos ſuper illo, pręcipuè Angelicum; Ulterius ſcito omnes actiones ex natura ſua bonas, & recta ratione regulatas eſſe per ſe ordinatas in Deum ratione operis; quare non indigent referri per actualem relationem operantis; unde vides ſolùm actiones de ſe indifferentes per operantem eſſe ordinandas in Deum; & ſic eſſet ſumma felicitas, ſi nullum aliud eſſet in mundo peccatum, niſi hoc venia-

liſſi-

lissimum, quòd non referrentur in Deum, actiones hujusmodi per se indifferentes, quæ aliàs sunt paucissimæ: nàm, si benè consideres, comedere, bibere, dormire, ambulare &c. propter necessitatem, sive utilitatem corporis, sunt actiones bonæ ex natura sua, & si ob dictum finem fiant, meritoriæ in Justo. Ergo ne illas culpes, sed excessum, si adsit; & si invenis animas puriores timentes in his Deum offendere, cura, quòd se accusent, si quid excesserint, ut p. 1. c.32. n.8.

5 D. In Deo, ut objecto charitatis, relucere debet illum esse fontem beatitudinis; & non esse amandum sub hac ratione, quid ergo faciam de pœnitentibus, qui accedunt ad sacramenta, moti ex amore Dei, ut fons est beatitudinis?

M. Charitas perfecta non movetur ex tali ratione, licèt consideret illam. Charitas est amicitia, & amicitia triplex est: Utilis, Delectabilis, & Honesta: Omnes amant amicum propter se, ut finem proximum, non ut purùm medium. Primæ duæ ordinant amorem, quo amant amicum, ad propriam utilitatem, seù delectationem: tertia neque amicum, neque amorem ipsum ordinat ad præmium (licèt aliàs speret præmium) sed amici, & amoris unicus finis est honestas, hæc tertia est amicitia perfecta: primæ duæ sunt imperfectæ, sed tamen veræ. Pœnitentes, qui amant Deum propter se, sed ordinant hunc amorem, ut ex eo habeant

beant præmium beatitudinis, si habeant alia requisita, justificantur, sed amicitia imperfecta, à qua semper incipiendum est. S. Th. q. 23. art. 5.

6 D. Explica secundum objectum charitatis quòd sumus nos ipsi?

M. Post Deum debemus amare animam nostram; ut velimus illi beatitudinem æternam, hoc est, Deo convivere, illo frui, & facere operationes consimiles divinis, nempè, videre, & amare Deum: Dei enim proprium est intelligere, & amare se, & debemus etiam velle operari hæc, dùm sumus Viatores, pro quanto possumus, cognoscendo Deum per fidem, & amando. S. Th. q. 25. a. 4. & 7.

7 D. Explica tertium, quòd est juxta nos?

M. Est amandus proximus noster, seù quicunque potest nobiscum esse particeps æternæ beatitudinis, sub ratione, sub quà potest esse particeps: quare amandi sunt Angeli, non dæmones, aut damnati, quia hi non possunt esse participes. Amandi inimici, & peccatores, non tamen sub hac ratione, sub qua non possunt esse participes gloriæ, sed quatenùs homines, & ut convertantur ab odio, & peccato. S. Th. q. 25. a. 8. 10. & 11.

8 D. Explica quartum, quòd est infra nos?

M. Est corpus nostrum, cui etiam debemus velle beatitudinem æternam in patria, non ut videat, & fruatur Deo, sed, quòd ex redundantia gloriæ in anima, corpus habeat beatitudi-

titudinem sibi convenientem. S. Thomas qu. 25. art.5.

9 D. S. Th. art. 2. docet charitatem diligi etiam charitate; & art.3. etiam irrationalia posse diligi charitate; quare alia præter illa quatuor diliguntur?

M. Nec charitati, nec irrationali creaturæ volumus bonum beatitudinis æternæ, cujus non possunt esse participes; ideò illa tantùm quatuor dicuntur charitate diligi, quatenùs illis volumus beatitudinem: Irrationalia charitate diliguntur, quia amans amicum, eodem amore diligit media, quibus conservatur amicus. Charitatem charitate diligi, est certum, quia diligere charitatem, est actus virtuosus, nec alteri virtuti potest assignari, quàm charitati. Ex 1. p. q.87. Homo cognoscens aliquod objectum, v. gr. parietem, eadem cognitione cognoscit, antecedentia, & consequentia ipsum objectum (non tamen semper distinctè) qui videt fumum, cognoscit antecedentia fumum, scilicèt, esse ignem, estò non videat ignem, & consequentia fumum, scilicèt, densitatem in aere à fumo causatam; & ita homo cognoscens parietem, cognoscit suam cognitionem (directè, non reflexè) causasque cognitionis, nempè, habitum, si extat, potentiam intellectivam, & essentiam animæ: quæ omnia antecedunt, seù causant cognitionem: cognoscit etiam consequentia ad cognitionem, nempè, actum voluntatis, quo vult parietem, habi-

habitum virtuosum, vel vitiosum, quo inclinatur ad volendum parietem, ipsam potentiam, quà vult &c. quòd dicitur de cognitione, dicitur etiam de volitione. Amans Deũ, eodem actu amat suum amorem, & causam, nempè, habitum charitatis, & gratiæ, tùm sanctificantis, tùm actualis, & præ illis, quæ sunt principium, quo amat, etiam amat se ipsum, ut principium, quòd amat; amatque se ipsum totum, seù, secundùm omne, quod requiritur, ut sit completus, & perfectus ad operandum, scilicet, secundùm omnes habitus virtuosos, qui reddunt perfectum, aut facilè operativum. Hinc habes charitate diligi non solùm charitatem, & gratiam, verùm reliquas omnes virtutes, quibus homo perficitur ad operandum. Notà hanc doctrinam: Rustici enim accedentes ad sacramentum, rarissimè cogitant reflexè de Deo, sed solùm explicant se velle confiteri, ut redeant in gratiam Dei; quarè volunt, & amant gratiam Dei, per consequens ipsum Deum, & habent verum actum charitatis. Confessor non illos turbet, requirendo, ut expresè Deum ament: ad hoc enim eriguntur difficile; imo tutissimũ est ab illis exigere alios actus faciliores, qui præsupponunt actum charitatis, ut, quòd percutientes pectus, ore, & corde proferant: *Misericordia Domine, &c.* Ad hos enim facillimè excitantur, non ita ad merum amorem Dei.

CAPUT XII.

De Actibus, & Præceptis Charitatis.

1 D. QUot ſunt actus Charitatis?
M. Alii ſunt interni tantùm, alii externi, qui actui interno conjungunt externum opus propriũ Charitatis: primò loquemur de internis, poſteà de externis.

2 D. Qui, & quot ſunt actus interni Charitatis?

M. Primus eſt ſibi complacere de Deo, ut ſummè bono: ſecundus, deſiderare Deum ſummè bonum: tertius, amor benevolentiæ, quo volumus Deo bonum propter ſeipſum: Primi duo ſunt imperfecti, nec juſtificant: qui enim deſiderat aliquid, nondùm habet: tertium plures ſentiunt, quòd juſtificat: E'contrà S.Th. qu.27. a.2. docet eſſe principium amicitiæ, & inſuper exigi, quòd illi actui conjungatur animus perpetuò (quantùm eſt de ſe) conviven-di Deo, & faciendi eadem opra divina, quæ ſunt, cognoſcere, & amare Deum: quartus, eſt gaudium, ſeù complacentia de Deo jam poſſeſſo. Hùc pertinet voluntaria ſuſceptio gratiæ, & donorum, per quam ſeſſ.6. c.7. Trid. docet nos juſtificari. Quatuor hos Charitatis actus exercere poteſt homo, & ergà Deum, & ergà proximum: poteſtque ergà proximum exercere illos, tam circà bonum principale,

quod

quod eſt Beatitudo æterna, quàm circa bona minùs principalia, quæ ſunt, vita, fama, res exteriores &c.

3 D. Eſt nè neceſſarium ad juſtificationem, quòd hi actus tendant ſemper in Deum, & in proximum, an ſufficit ſolus tendens in Deum?

M. Requiritur, quòd tendant in quatuor objecta diligibilia, utì prærequiritur Fides in omnia revelata; tamen dictum eſt de fide, quòd objectum formale eſt unum, revelatio divina facta Eccleſiæ Catholicæ, & per hanc nobis propoſita, ſed objecta materialia ſunt plurima, & horum aliqua tenemur credere explicitè; reliqua ſemper creduntur implicitè, hoc ipſo, quòd non excludantur poſitivè à ratione formali; imò ſi quis poſitivè aliquod excluderet, jam neque crederet illa quatuor fide divinâ, ſed humanâ, ut c.1. n.15. Hæc applicà Charitati, & dic, quòd ratio formalis amandi eſt unica, nempè bonitas divina, ut fide cognoſcitur fons beatitudinis æternæ. Materialia objecta ſunt quatuor enumerata, & majoris claritatis gratia diſtinguo quintò gloriam ætērnam: ſextò gratiam ſanctificantem: ſeptimò, gratias actuales: octavò, habitus virtutum conſequentes ad gratiam ſanctificantem &c. Hæc non eſt neceſſe, quòd ſingula diligantur explicitè. Debemus ferri primò in Deum: ſecundò in nos ipſos: tertiò in gloriã: quartò in gratiam ſanctificantem: Cœtera dili-

ligimus implicitè, diligendo hæc explicitè; & si positivè excluderemus inimicum, v. g. jam n on esset dilectio charitatis. Tenemur tamen explicitè diligere in casibus particularibus, in quibus non posset esse vera dilectio Dei, nisi etiam explicitè tenderemus in illâ, v.g. teneor explicitè velle salutē æternam proximi, incasu, quo illa est in periculo apud me, undè imminet necessitas; idem dic de bonis temporalibus &c. necnon universaliter de omni proposito non peccandi.

4 D. Sunt nè alii actus interni charitatis? M. Quintus est pax. Gaudentes de Deo statim volumus, & subordinari eidem, simùlque ordinare nos ipsos in nobis, & ergà proximū, ut ille præcipit sub mortali (hoc enim sufficit ad Charitatem.) Hic etiam actus explicitè ordinat justum in Deum, & in seipsum, quoad gloriam, & gratiam: Ordinat autem implicitè in proximum, nisi in casu, quo sit læsus particulariter; tunc enim explicitè debeo velle cum illo concordiam, seù me ordinare in illum: Hic actus ordinans, seù hæc unio dicitur pax. Hi quinque actus sunt specie diversi, sed ab unâ virtute procedunt, quia omnes respiciunt bonum, ut bonum: sextus est Misericordia, quæ in Viatore importat saltem duos actus; alterum, quo tristor de malo, seù miseriâ proximi; alterum, quo in illum volo operari bonum, ut bonum, & simùl, ut sublevativum talis miseriæ. Misericordia est virtus di-

distincta à charitate, quia tendit in illam rationem, *ut bonum est sublevativum miseriæ*, sed subordinata charitati, adeoùt idem actus sit, & Charitatis, & Misericordiæ: Charitatis, quia respicit bonum; Misericordiæ, quia respicit, ut sublevativum miseriæ. Hic actus tendit solùm in proximum in casu; ideò tendere debet explicitè in particulares hìc,& nunc indigentes.

5 D. Enumera nunc actus exreriores?

M. Uno generico nomine vocantur beneficentia, quę dividitur in quatuordecim species: Septem vocantur eleemosinæ corporales; aliæ spirituales. Singulas habes *in Instruct. Cler.* c.10. n.30. S.Th. q.31. 32. & 33.

6 D. Extat nè præceptum charitatis obligans nos ad actus internos?

M. Utique, vi cujus tenemur ad quinque primos ergà Deum per se loquendo: primò, dùm pervenimus ad usum rationis: secundò, cùm sumus in articulo mortis: tertiò, quinquiès, vel sexiès in anno. Complacentia, ac desiderium de Deo ex c.8. n.2. præcedunt spē de Deo inhabitante. Nomine gaudii, intelligo voluntariam susceptionem, aut conservationem gratiæ, ac donorum. Ad primam obligatur peccator; ad secundam justus quinquiès, vel sexiès in anno,recitando actum conservandi gratiam.

7 D. Plures justi non videntur facere hos actus quolibet bimestri, & peccatores habi-

tuati non se accusant, quòd reliquerint prædictos actus?

M. Ob innumeras vitæ humanæ tentationes, impossibile est justum perseverare, nisi renovet hunc actum internum. Peccatores habituati violant hoc præceptum, sed se accusant, si tempus explicant, quo perseverarunt in peccato. Ideo Rituale adductũ p.1. c.7. num. 15. vult pœnitentem interrogari *quampridèm sit confessus*; & qui de hoc habituatos non interrogant, non possunt scire numerum circumcirca peccatorum, quæ contra præceptum charitatis fuere commissa. Hanc doctrinam quis fortè nusquam legerit, sed quia supponitur obligatio trium Virtutum Theologalium, pro quinquiès, vel sexiès in anno danda fuit regula, ut Confessor juxta illam possit efformare conscientiam, & officium Judicis exercere, inquirendo numerũ peccatorũ.

8 D. Extat nè pręceptum pro quinto actu, qui est Pax?

M. Extat eodem modo, sed subsequitur ordinariè ad gaudium: hoc enim ipso, quòd volo suscipere, vel conservarc in me gratiam Dei &c. volo unionem, ac subordinationem meæ voluntatis ad divinam, mearum virium inferiorum ad superiores, & concordiam cum proximo, saltem in iis, quæ sunt absolutè necessaria.

9 D. Extat nè præceptum eliciendi sextum, qui est Misericordia?

M. De

M. De actu externo Misericordiæ posteà; nunc loquar de actu tantùm interno; qui duos comprehendit, alterum tristitiæ de miseria, alterum sublevationis miseriæ. Hos erga Deũ habere non possumus. Explicitè non tenemur erga omnem proximum ex num.4. quando ad particulares teneamur explicitè, dicetur infra. Neque erga corpus nostrum tenemur explicitè: Restat, ut teneamur ad hos duos erga nos ipsos, quando sumus in miseriâ, & tenemur eodem tempore, quo dictum est nu. 6. Miseria est peccatum mortale, de quo tenemur tristari, seù odire. Actus sublevativus est amor Dei, seù voluntaria susceptio gratiæ; quarè peccator tenetur hoc modo misereri prędictis temporibus: Eccl. 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo.*

10 D. Extat nè pręceptum eliciendi actus externos charitatis, seù misericordiæ in proximum?

M. Ex quatuordecim operibus Misericordiæ, in omnem proximum potest exereeri sola decima quarta, *orare pro vivis, & mortuis*; Quìa non tenemur per actum internum tendere explicitè in omnem proximum, ita neque per actum externum; quia in actu interno tenemur explicitè non excludere proximum, ita in actu orationum communium tenemur non excludere ullum proximum.

11 D. Extat nè præceptum charitatis, seù Misericordiæ erga proximum?

M. Ex ca.11.n.3. charitate diliguntur quatuor objecta materialia, & media, quibus aliqua ex illis possunt pertingere ad finem beatitudinis æternæ; ex p.1.c.34. n.6. sub mortali obligamur ad charitatem, & media, sine quibus non potest stare charitas. Ex S.Gregorio, *Probatio dilectionis exhibitio est operis*; undè obligamur ad amandam proximi beatitudinẽ, & volendum ea, sine quibus non posset proximus salvari, & ad ea exteriùs exhibenda, per actus externos charitatis. Ad beatitudinem requiruntur media corporalia, & spiritualia. (Nunc loquar de spiritualibus) ideo sunt septem eleemosinæ spirituales: Ubi est in necessitate proximus, eas tenemur exhibere. Necessitas in hisce est, quòd probabiliter speretur emendandus. Ita Christianus videns aliũ ignorantem necessaria ad salutem, sub mortali tenetur illum instruere, si probabiliter sperat fructum; sub iisdem conditionibus dare bonum consilium, corrigere delinquentem &c. Circa hoc ex S.Th. qu. 33. primò ponenda est correctio fraterna: *Si peccaverit in te frater tuus*; non si peccat in publicum, præsertim contra Fidem: secundò, ex meâ correctione debet sperari probabiliter emenda; propterea est facienda, non tempore, quo delinquentis ira fervet, sed ubi animus est sedatus: tertiò, si fui frustratus spe emendæ, & adhùc sperem, quod emendabitur correptus in presentia duorum, vel trium testium, debeo ita corripere; si ul-

ſi ulteriùs fruſter hac ſpe, ſed ſperem emendandum correptione ſuperioris, debeo recurrere ad hunc. Ubi deſit ſpes emendæ, non teneor uti medio, ex cujus poſitione deſpero: quartò, ubi adſit hæc ſpes, inferior tenetur corripere ſuperiorem; & ſuperior inferiorem, non ut ſuperior, ſed ut frater; nam ut ſuperior debet procedere per ſcientiam publicam, hoc eſt, per depoſitiones apud Notarium &c. cum conceſſione defenſionum &c. Peccantque Superiores, maximè Regulares, qui aliter procedunt, & delictum ſubditi amici, etiamſi depoſitum juridicè, graviſſimumque, curant tegere abſque ullâ emendâ, imo fortè foventes aliquando ſuâ tolerantiâ. Delictum verò à ſnbdito minùs benè viſo ex fragilitate commiſſum, faciunt publicum, etiamſi deſint publicæ depoſitiones, & ſtatim procedunt ad pœnas canonicas. Hæc omnia conſidera in actibus externis eleemoſinarum ſpiritualium.

12 D. Extat nè præceptũ exercendi eleemoſinas corporales?

M. Extat etiam hoc; quia vita proximi eſt medium, ut ille conſequatur beatitudinem, ubi nequit illa conſervari, obligamur ſub mortali ad conſervandam eleemoſinis corporalibus; & ſi ſit in extremà neceſſitate, tenemur ſubvenire etiam de iis, quæ ſuperfluunt ad neceſſitatem noſtri, aut noſtrorum; ſi non ſit in extremà, tenemur ſubvenire de ſuperfluis ſtatui. Quid autem ſit hìc, & nunc ſuperfluum ſtatui,

vide

vide S. Th. quæst. 32. art. 5. & 6.

13 D. Obligamur nè ad eleemosinas de illicitè acquisitis?

M. Distingue; aliqua dicuntur illicitè acquisita, quia cum peccato acquiruntur, sed justè: Meretrix peccat, sed non contra justitiam. Ista lucrum facit suum; qui promisit, & aliàs potuit promittere pretium non excedens, ante peccatum tenetur rescindere contractum, post peccatum tenetur solvere. Idem dic de quibusdam ludis, quos Princeps prohibuit, sed non irritavit. De his acquirens tenetur in prædictis casibus, & universaliter potest facere eleemosinam, excepto, quòd ob reverentiam sacrorum, Ecclesia prohibuit lucra offerri ad Altare; quando publicè scitur ex lucro procedere oblationes pro Missâ &c. Meretrixque perseverat in eo. Alia dicuntur illicitè acquisita, quia acquiruntur contra justitiam, & contra leges irritantes contractum, v.g. promisi centum Petro, si hostem occideret, & occidit: Id est contra justitiam,& leges irritant hujusmodi contractum. Promisi centum Petro, si mihi obtinet beneficium (in quo committitur Simonia.) Promisi centum, si mihi obtineat gratiam, etiam temporalem, à Sede Ap. Leges irritant hosce contractus, & super ultimo extat constitutio Alex. VII. videnda à Confessoribus Urbis, quia specificat multos casus particulares:In illis,& similibus, qui promisit, invalidè *recipit* Beneficium, &

gra-

gratiam etiam temporalem, & qui accepit, non poteſt retinere ſibi, ſed tenetur erogare pauperibus. Adſunt Theologi univerſaliter aſſerentes idem de omni contractu contra juſtitiam, quia injuſtitia non poteſt fundare juſtitiam; quarè volunt obligari Judicem ad erogandum pauperibus, quidquid accepit ob ferendam ſententiam injuſtam. Qui committunt adulterium, vel ſtuprum, imo, & Religioſi ſacrilegè peccantes contra Caſtitatem, itaut accipientes pretium nequeant ſibi retinere. Fundamentum ita ſentientium eſt ſolidum, & unica fortè via eliminandi tot adulteria, ſtupra &c. quæ nimis hodiè regnant, eſſet, ſi Superiores, præſertim Eccleſiaſtici, & Regulares, irritarent hujuſmodi contractus, cogerentq; ad reſtituendum pauperibus adulteras &c. quidquid receperunt in pretium.

13 D. Eccleſiaſtici ſpecialiter nè teneantur ad eleemoſinas, etenim multi paucas faciũt?

M. Hoc eſt judicium temerarium. Eccleſiaſtici obedientes præcepto: *Quod ſupereſt, date eleemoſinam*, obediunt & alteri: *Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera*. In genere circa illos ex S.Th. q.185. a.7. hæc habe in promptu: primò, diſtingue bona patrimonialia ab Eccleſiaſticis; de illis tenetur, ut n.11. De his Clericus diſpenſator, non Dominus, tenetur ad rectam adminiſtrationem ex juſtitiâ: 2. etiã ſi habeat pingue patrimonium, vivere poteſt de redditibus Eccleſiæ, relicto conſanguineis pa-

patrimonio : 4. in Ecclesiis, ubi portiones non sunt distinctæ reddituum, quatuor faciendæ sunt partes: prima pro Episcopo: secunda pro Clericis: tertia pro reparatione, aut ornamentis Ecclesiæ: 4. pro pauperibus: Ut in praxi cognoscat, an portiones sint divisæ, consideret, si proventus Beneficii sint multò ampliores reliquis, si in Urbe sint Seminaria, Hospitalia &c. ubi desint pro amplitudine Civitatis, erunt indistinctæ portiones; & ex S.Th. *ad restitutionẽ tenetur* Beneficiatus dans consanguineis, non pauperibus: 6. non satisfacit proprio muneri Ecclesiasticus hauriens pingues redditus à Beneficio, quod sinit ruinas minari, & miserrimè incolas vivere, ut alibi extruat insignes Ecclesias: 7. congruum est, ut, cæteris paribus, respiciat ad pauperes. Horum alii sunt voluntarii, & Deo inservientes; alii Religionem Catholicam disseminant inter Hæreticos, & Infideles; alii sunt in discrimine abnegandi fidem, ut captivi Turcarum, vel ruendi saltem in mille scelera &c.Confessor Beneficiato non ostendat tantùm obligationẽ erogandi eleemosinas, verùm & doceat,in quos utiliùs erogenter eleemosinę.

CAPUT XIII.

De Sapientiæ Dono correspondeute Charitati.

1 DE hàc S.Th.q.45. Distinguitur à scientià, quia hæc judicat de rebus per cau-

causas proximas. Sapientia est judicium, sive speculativum, sive practicum, quo homo judicat de rebus per causam alissimam, nempè, Deum. Justus judicans hìc, & nunc sibi esse comedendum, ut conservet viiam, & proficiat in gratià, habet judicium doni Scientiæ. Judicans hìc, & nunc esse comedendum, quia Deus præcipit, judicat per donum Sapientię. Doni Sapientiæ actus perfectus est judicium, quo judicamus Deum esse amandum, ut summum bonum, ad quod immediatè sequitur actus perfectus charitatis. Hinc præcedens sylloglsmus est talis: *Quandò instat obligatio amandi Deum, est amandus, quia summum bonum; sed hìc, & nunc instat hæc obligatio; ergò hìc, & nunc est amandus, quia summum bonum*. Universalis præmissa est actus speculativus doni Sapientiæ: secunda est dictamen rationis formatum ex regulis charitatis: conclusio est judicium spectans ad virtutem charitatis. Ad hunc syllogismum sequitur judicium practicum, seù præceptum intellectus, quo dicit: *Fac hunc actum charitatis ex eo motivo, quia Deus summè bonus est*. Hoc judicium in virtutibus Cardinalibus est actus Prudentiæ, in Theologalibus est actus doni Sapientiæ, & actus perfectus, quia sequitur infallibiliter ad ipsum perfecta charitas. Simile judicium præcedit fidem, quia priusquã actu credam, judico esse credendum, quia Deus revelavit Trinitatem Ecclesiæ Catholi-

cæ,

cæ, & per hanc mihi proponitur, quod est judicium speculativum; deindè post syllogismum sequitur judicium practicum. Etiam præcedit utrumque Spem; nam speculativè, & practicè judico sperandam esse beatitudinẽ, quia Deus est Omnipotens, & Misericors. Judicia tamen præcedentia fidem, & spem, non sunt actus perfectus doni Sapientiæ, sed judicia solùm immediatè præcedentia charitatem: sola enim hæc ordinem habent ad voluntatem, ut perfectè quiescat in Deo.

2 D. Qui fructus, & que beatitudo correspondent dono Sapientiæ?

M. S.Th. q.45. a.6. ponit correspondere septimam: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*. Et q.9. a.4. ad 1. quòd fructus correspondentes sunt gaudium, & pax.

CAPUT XIV.

De peccatis contrariè oppositis Charitati, & Dono Sapientiæ.

1 DE his S.Th. à q. 34. ad 47. Reducuntur ad duo genera, nempè, odium Dei, & acidiam. Odium, quod est velle malum, includit tres actus specie diversos: primum oppositum complacentiæ, & est tristari de bono divino, quatenùs tali: secundus desideriũ, quòd Deus habeat bonum, & est desiderare malum Deo: tertius gaudio de Deo,

& est

& eſt delectari, cùm apprehenditur Deus habere aliquod malum. Vix commiiti poſſunt hæc peccata, & quandò committerentur, ad integram confeſſionem eſſet explicandum, de quo Dei attributo triſtaremur, vel quòd Deo malum deſideraremus; ſi triſtarer, quòd eſſet juſtus, miſericors &c.

2 D. Quid eſt Acidia, ſecundùm genus?

M. Eſt triſtitia, per quam triſtamur de bono divino, quod relucet in ſerviendo illi, & faciendo opera bona, homini laborioſa. Poſſum triſtari de opere bono, quia laborioſum eſt mihi, v.g. de recitatione Roſarii. In hoc caſu Acidia non eſt prohibita per ſe, ſed per accidens: Vide p. 1. cap. 38. n. 16. quarè Confeſſor non ſtatim damnabit pœnitentem peccati, ſed videbit primò, an omiſerit illud opus: ſecundò, an fuerit præceptum: tertiò, ſub quo præcepto ſit injunctum, an veniali, an mortali; quòd ſi non omiſerit, ſaltem, an habuerit voluntatem deliberatam omittendi: quartò, ſi res fuerit præcepta ſub mortali, v.g. divinum officium; videbit nùm res præcepta admittat parvitatem materiæ, ut eſt divinum officium; tunc enim in parvà quantitate non erit mortale: quintò, tunc non eſt neceſſe, quòd pœnitens accuſet ſe omiſiſſe opus illud ex tædio laboris, ſed quòd accuſet ſe omiſiſſe dictum opus: ſextò, interrogabit ultimam ſpeciem, ut ſi ad jejunium omiſſum obligabatur ex voto, an ex præcepto Eccleſiæ &c. Secundò, poſſum triſta-

ri

ri non de opere bono, quia laboriosum est, sed quia bonum, seù divinum est, & tendit in gloriam Dei: Hoc est propriè peccatum Acidiæ per se prohibitum, & mortale ex genere suo, ut p.1. cap.34. n.6. non admittens parvitatem materiæ, adeoùt si ex eo motivo omittam invocare nomen *Jesu*, sit mortale, dummodo talis tristitia sit voluntaria, & deliberata. Si obligatus v.g. ad officium, omitto ex illo motivo, committo duplex peccatum, aliud Acidiæ contrà Charitatem, aliud omissionis contrà Religionem, & utrumque tenetur distinctè pœnitens explicare; imo & bonum opus, quod omisit; aliud est enim specie peccatum, si ex tædio omittam communicare, vel orare &c. Aliud etiam est, si ex tædio subordinationis ad Deum, nollem habere actum pacis. Hic actus esset directus, & per se oppositus paci.

3 D. Cùr Acidia dicitur vitium capitale, & quæ sunt illius filiæ?

M. Ex q.35.a.4. Acidia est vitium capitale, quia ad evitandam tristitiam in operando, multa peccata committuntur, quæ propterea dicuntur oriri ex Acidià, tanquam ex principio: Sex sunt illius filiæ, *Malitia*, *Rancor*, *Pusillanimitas*, *Desperatio*, *Torpor circà observantiam præceptorum*, *& Evagatio mentis circà illicita*. Malitia est detestatio bonorum operum; quarè est genus complectens omnia opera bona, pertinebitque ad illam virtutem, cujus opera detestamur, v.g. injustitiæ, odii &c.

Ran-

Rancor eſt deteſtatio perſonarum. quæ nos incitant ad bonum, ut Confeſſarii, Concionatoris, Parochi &c. eſt etiam genus, & explicandum erit, ſi ſit deteſtatio ejus, quem obligamur audire ex juſtitia, ut Parochus &c. Inſuper opera, propter quæ illum deteſtantur audire, circa myſteria fidei neceſſaria &c. nec dabitur parvitas materiæ, ſi odio habentur, ut Miniſtri Dei, in nos excitando. Puſillanimitas eſt ſpecies oppoſita Magnanimitati: de illa ſuo loco. Deſperatio eſt contra ſpem. Torpor eſt genus, ut etiam Evagatio mentis &c.

4 D. Quot ſunt peccata contraria charitati proximi?

M. Novem: primò, Odium dilectioni oppoſitum: ſecundò, Invidia oppoſita gaudio: tertiò: Diſcordia oppoſita paci, ſeù Concordiæ internæ: quartò, Contentio oppoſita Paci quoad verba: quintò, Schiſma: ſextò, Rixa: ſeptimò, Seditio: octavò, Bellum: omnia quatuor oppoſita Paci quoad opus; & ſchiſma renuit pacem cum membris Eccleſiæ. Rixa renuit pacem cum alio privato: ſeditio eſt, cum renuit pacem una multitudo regni cum alia: Bellum, ſi renuit pacem unus Princeps cum alio. Nonò, ſcandalum opponitur actui externo charitatis, hoc eſt, Beneficentiæ. Hæc novem peccata ex genere ſuo ſunt mortalia.

5 D. Quid eſt odium?

M. Eſt velle malum proximo; ex n. 1. eſt in triplici ſpecie: primò, ſi triſter de bono, ut eſt

illius bonum: ſecundò, ſi delecter de malo, ſive quod actu habet, ſive quod imaginor illum habere, v. g. audio meum hoſtem fuiſſe occiſum: imaginor, quòd famulus invadit, occiditque hoſtem, & gaudeo: tertiò, ſi deſidero malum. Ulteriùs ex p. 1. c. 31. erit intentio, ſi intendam, & electio, ſi eligam media, ut illi noceam &c. In omnibus his peccatis interrogabit ſpeciem ultimam, ut, ſi malum volitum ſit contra famam, contra bona corporis &c. Inſuper, quia c. 12. n. 5. quatuordecim eleemoſinæ differunt ſpecie, interroga non ſolùm, quando omittit eleemoſinam, ſed etiam quando peccat contra illas peccato commiſſionis, ut ſi imaginans Petrum indigere cibo, poſitivè dicerem *Nolo illi ſubvenire*: Idem dic de reliquis, etiam ſpiritualibus.

6 D. Explica ſecundum peccatum gaudio oppoſitum, & vocatur Invidia?

M. Eſt triſtitia de bono proximi, ut apprehendo per illud diminui meam excellentiam. Poſſum triſtari de bono, ſeù de victoriis Hoſtis, quia eſt in damnum religionis; hæc triſtitia eſt virtuoſa; ſecundò: quia nollem, habere tale bonum; hoc ex n. 5. eſt odium, quia eſt contra perſonam; tertiò, quia illo eſt indignus: ſi triſter fuiſſe juſtificatum, quia erat indignus, eſt Invidentia fraternæ gratiæ ex c. 4. num. 12. Idem dic de triſtitia reliquarum virtutum: Deus enim, infundendo illas, de ind.gno reddit dignum: Idem de gratiis gratis

tis datis, ut, si quis faciat miracula: nam hæ non dantur ob meritum recipientis, cum peccatores possint facere miracula, sed ob utilitatem Ecclesiæ. Non esset mortale, si tristarer; quia abutitur beneficio Ecclesiastico, redditibus, jurisdictione, amicitia, bonisque aliis temporalibus: nam tristitia tunc est de malo usu; sed perfectæ charitatis est, orare Deum, ut ex malè utente faciat benè utentē: ad hanc excitabis efficaciter Pœnitentem: tertiò, videns Petrum habere bona, possum tristari, non quòd ipse habeat, sed quòd non habeam ego: & si sint virtutes, hæc tristitia dicitur Zelus, quo tristor me non esse virtnosum, ut est Petrus: si sint bona temporalia, & inordinatè appetantur, erit avaritia: quartò, possum tristari de bono Petri, quia illud in Petro apprehendo, ut diminutivum meæ excellentiæ. Displicet mihi, quòd Petrus obtinuerit pingue beneficium, præcisè, quia ego non habeo majus, vel æquale: hoc est propriè Invidia.

7 D. Quæ peccata dicuntur filiæ Invidiæ; & quibus virtutibus opponuntur?

M. Quinque: *Odium*, *Susuratio*, *Detractio*, *Gaudium in adversis proximi*, & *Afflictio in prosperis*. Odium n.5. est genus peccati contra charitatem. Susurratio, & Detractio sunt species contra Justitiam, de quibus suo loco. Gaudium in adversis est propriè odium ex n.5. Afflictio in prosperis, si est, ut hæc sunt diminutiva meæ excellentiæ, est ipsa Invidia:

est filia, ut affligor, & conor impedire, nè consequatur illa prospera; eruntque explicanda media, quæ eligo ad impediendum. S.Th.q.36. a.4. præsertim ad 3.

8 D. Explica tertium peccatum, quod vocatur Discordia?

M. Ex c. 12. n. 4. pax dicit duas uniones nostri affectus, alteram ad Deum, alteram ad proximum: hæc secunda sine prima, vocatur Concordia, peccatumque internum oppositum vocatur Discordia, charitati opposita, ex genere suo mortale: quando tenemur concordare. Erit diversum specie peccatum Discordiæ juxta diversitatem eorum, in quibus discordamus, ut si filius discordet à patre, subditus á Principe, miles à duce, pœnitens à Confessario &c. Est speciale peccatum, si discordem animo, non tantùm facto. Discordat facto à patre filius, qui aliquid obligatus agere, non agit; & tunc sufficienter se accusat, dicens non obtemperasse patri. At si formaliter intendat deobedire, ut discordet ab ejus voluntate, tunc committit duplex, aliud inobedientiæ, aliud discordiæ S. Th. q.37.

9 D. Explica quartum peccatum Charitati oppositum in verbis, & vocatur Contentio?

M. Contentio ex q. 38. tunc est peccatum oppositum charitati, & ex genere suo mortale; quando quis vel impugnat veritatem cognitam, vel defendit veritatem modis indebitis:

tis: Impugnatio veritatis agnitæ eſt peccatum in Spiritum Sanctum, ut cap.4. n.12. poſſunt intervenire alia peccata: ſi impugnat Hæreticus veritates Catholicas, peccat etiam contra fidem: ſi calumniis impugnetur, aut deſtruatur bona fama alicujus, erit contra juſtitiam &c. ſi vera ſint, quæ ſparguntur, ſed occulta, adhuc erit contra juſtitiam, quia peccator occultus habet jus ad propriam famam: ſi crimen ſit publicum; in ſola ſpecie Contentionis; hæc, nè Confeſſor erret, prudenter inquirat à Pœnitente.

10 D. Explica quintum peccatum, quod vocatur Schiſma?

M. Eſt, quando quis ſe ſeparat ab unione Eccleſiæ tàm gravitèr commendata per Chriſtum; eſt graviſſimum peccatum, quia tollit maximum bonum; & fit duobus modis: primò ſi ſe ſeparet à Capite Eccleſiæ, nolens obedire Papæ, præcisè (formalitèr, vel virtualitèr) quia non vult ei ſubeſſe. Violans jejunium Vigiliæ renuit obedire, ſed ut ſatisfaciat gulæ' non quia renuit eidem ſubeſſe, ideò non eſt ſchiſmaticus: ſecundò, ſchiſma committitur, ſi quis ſeparet ſe à communione reliquorum fidelium. Utrunque frequentèr eſt cum hæreſi: nàm ut palliet ſuam rebellionem, inducit ſe ad credendum, quòd Papa non ſit caput Eccleſiæ, vel quòd fideles non ſint vera Eccleſia; ſed tamen poteſt quis eſſe ſchiſmaticus, & non hæreticus: nàm ſubditus tenens in intelle-

ctu aliquem esse suum verum Principem, potest adhuc ab eo rebellare per voluntatem excitatam á judicio, quo hìc, & nunc judicat illi non esse obediendum.

11 D. Explica sextum, quod dicitur Bellum?

M. Est, quando Princeps supremus renuit habere pacem, sive unionem civilem cum alio supremo, ideò illum aggreditur militibus. Non semper est peccatum, quia Princeps constitutus, ut suorum offensas vindicet, potest etiam vindicare offensas in suum publicum illatas ab alio Principe: sicuti pœna mortis vindicat suos, ita potest vindicare morte inimicórum. Quando est peccatum, directè violat charitatem, quia opponitur paci, sed involvit alias mille injustitias. Ut liceat, primò requiritur causa efficiens, quòd bellantes sint supremi Principes, non habentes tertium superiorem, ad quem recurri possit utrinque pro justitia obtinenda: sine hac conditione bellum est contra justitiam legalem: secundò, debet indici ex causa materiali licita. Duæ tantùm virtutes possunt honestate bellum: Justitia Vindicativa mali publici, & Religio; ut reparentur injuriæ illatæ illi, vel isti: nec ardor extendendi dominium dat justam belli causam; & circa Religionis injurias, priùs judicare debet Papa, quòd tales sint, ut licitè possit inferri bellum: tertiò: causa finalis debet esse ad obtinendam pacem ex convenienti reparatione in-

injuriarum: quartò, causa instrumentalis debent esse media aliàs licita: solùm enim uti possunt insidiis: non fraudibus. Fraudes, & insidiæ distinguuntur, illæ sunt signum per se deceptivum, non istæ. Fraude, & dolo fuit usus ille Dux, qui jurans inducias per triduum, prima nocte hostiliter egit, causans deinde, quòd nomine dierum intellexisset lucem, non spatium viginti quatuor horarum, usus æquivocatione illius nominis, cum dolo, ex parte sua, & simplicitate, pro parte adversarii. Sunt insidiæ, si Dux, exposita parte exercitus, reliquos milites occultet in sylva: nce enim tenetur exponere: Generaliter scito hæc in confuso; casus particulares non ita facilè discernes quia innumeri scripserunt in favorem æquivocationum: ubi casus contingat, lege S. Th. q.40. a.4.q.110. a.3. ex quo callebis doctrinam de fraudibus, aut dolis mendacibus; curabisque semper audire sententias Ducum expertorum, qui habeant magnum Dei timorem: quintò: se tenent ex parte causæ instrumentalis, personæ, seù milites, qui bellantur; hæ, ut bellum sit licitum, esse debent idoneæ. Bellare convenit Reipublicæ: non singuli de Republica sunt apti ad officium, quod convenit multitudini. Hæc benè ordinata debet habere sutores, fabros &c. quorum officium dedecet Nobiles, & eos, qui destinati sunt gravioribus ministeriis. Includit Clericos, quos, utpotè Mediatores Dei, & hominum, dedecet bellare contra

homines: quare hos Ecclesia declaravit ineptos bello. Poterit indicere bellum Princeps Ecclesiasticus habens gladium temporalem; sed sicuti potest præcipere, non exercere sutoriam per se, neque per primores in populo, ita potest præcipere bellum, sed non exercere per se, neque per Clericos, qui sunt primores. Hæc circa Bellum; Porrò sicuti Princeps non agit de illo, nisi post maturum consilium, & Ducum, & Theologorum, ita non audeat Confessor quicquam determinare circa illud particulariter, nisi post diligens studium; sed, & priusquàm consulat bellum, considerans innumera peccata, quæ oriuntur ex bello etiam licito, totus inclinet àd pacem.

12 D. Explica septimum, quod dicitur Rixa?

M. Est, quando unus absque auctoritate debita, insurgit in alium, vel pauci in paucos, violando pacem, seù concordiam. Si fit sine condicto, dicitur propriè Rixa: si ex condicto, cum designatione loci, & temporis, dicitur Duellum. Utrunque semper est conjunctum Injustitiæ: nam vel offenditur proximus, vel exponitur periculo. Rixa (non ita Duellum) potest esse sine peccato ex parte illius, qui injustè invaditur, nec potens fugere se defendit cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut dicetur de Homicidio. Oritur semper ex contentione verborum; quare in confessione primò exquire verba, & injurias illatas in fama; deinde dam-

num

num in corpore, vel quod erat periculum inferendi, cum numero perſonarum, cum quibus, vel contra quos rixando, cooperati fuimus peccato; Si unus fuit reliquis Author rixandi, tunc iſte eſt cauſa omnium peccatorum; & ita peccans in diverſa ſpecie debet id explicare.

13 D. Explica octavum quod dicitur Seditio?

M. Eſt, cùm ad violandam pacem, pars unius Reipub. inſurgit in aliam, ſive actu pugnet, ſive præparet ſe ad pugnam (quæ duo diſtingue in confeſſione) Importat non modò peccatum contra juſtitiam commutativam, in damnificando compartem, ſed etiam contra legalem, quia tendit ad tollendas leges juſtas; eſt peccatum reſpectu ſolùm partis, quæ inſurgit, non quæ defendit cum moderamine inculpatæ tutelæ. S. Th. q. 42.

14 D. Explica nonum, quod vocatur Scandalum?

M. Peccata enumerata huc uſque opponuntur contrariè actibus internis charitatis, & in Deum, & in proximum, reſtat conſiderare peccata contrariè oppoſita beneficentiæ, ſeu actibus externis Charitatis. Beneficentia in Deum non poteſt exerceri, quia bonorum noſtrorum non eget. Reperitur tamen reſpectu Dei aliquid ſimile beneficentiæ in eo, qui quærit gloriam extrinſecam Dei; ſed hæc conſiſtit in exercitio virtutum omnium, & ita peccata

con-

contrariè opposita huic glorificationi sunt singula peccata: quoad charitatem in proximum Beneficentia habet ex c. 12. num. 10. quatuordecim actus specie diversos, septem corporales, & septem spirituales. Utrisque dantur peccata contrariè opposita: Non pascere esurientem est peccatum omissionis; at commissionis est tollere alteri cibum, quo reddatur esuriens; & vides, quòd commissio hæc formaliter est contra justitiam; quoad eleemosinas spirituales, etiam sunt plura specie peccata contraria; sed, ubi sola violatur Charitas, vocantur sub uno generico nomine *Scandalum*, de quo S.Thom. quæst.43. optimè distinguens scandalum activum,& Pharisæorum,à passivo, & Pusillorum.

15 Scandalum in genere est dictum, vel factum, proximo præbens occasionem ruinæ, seù mali spiritualis: dicitur occasio, non causa: etenim imperio, suasione, consilio &c.caussans in alio peccatũ,etiã peccat contra virtutẽ, ad quam violandam inducit,v.g. contra Castitatem, contra Justitiam &c. Hinc causa inducens ad violandam justitiam, & ipse tenetur restituere. At, qui solùm suo malo exemplo inducit ad peccatum, dicitur occasio, & lædit solam charitatem, si malo exemplo inducerem alium ad furandum, quia non lædo justitiam, non teneor restituere, restitutio est actus justitiæ. Confessor ergo inquirat, an solo malo exemplo pœnitens induxerit proximum ad fur-

furtum &c. vel etiam verbis &c. ut cognoſcat ſpeciem peccati, & obliget ad reſtitutionem, quando fuit cauſa injuſtitiæ, non ſi malo exẽplo fuit tantùm occaſio.

16 Scandalum eſt occaſio ruinæ data, non accepta. Dat occaſionem murmurationum ſæcularibus Confeſſor, qui quotidiè viſitat fœminas pœnitentes, abſque adſiſtentia Socii, tempore minùs congruo: vel plus debito, in die magni concurſus detinet ad confeſſionale, quamvis agat ſemper de ſpiritualibus; Poſſunt nonnulli aliquando ſcandalizari, quòd longior ſit in audiendo confeſſiones, eſtò non plus debito, quia pœnitens indiget; hoc eſt ſcandalum puſillorum; ſed ſi aliqui ſcandalizentur de veris actibus virtutum, poſteà quàm ſufficienter innotuit virtuosè exerceri, tunc erit ſcandalum Phariſæorum. S. Th. a. 6.7. & 8. docet, quæ bona temporalia, vel etiam ſpiritualia ſint dimittenda, ut evitetur ſcandalum puſillorum. Nec refero, quia in partibus Catholicorum, fortè nunquam continget, ut explicandum ſit pœnitenti, quæ debeat dimittere: ſi caſus contingat, pete tempus, ut maturiùs ſtudeas, conſiliumque Doctiorum exquiras. Ubi opus hoc incideret in manus Miſſionarii, prævideat ex ſe caſus, qui contingere poſſent in ſua miſſione, Superioriſque judicium authoritativum petat, ipſius etiam Congr. de Propag. Fide, cujus Cardinales, Apoſtolica patientia, & benignitate, ſolent audire dubia, & decidere

cum

cum consilio principaliorum Theologorum.

17 Scandalum, ut num. 15. est genus quare Confessor debet inquirere speciem ultimã: quæ desumilur ex specie peccati, ad quam homo inducit malo exemplo; quare interroga, si induxit ad violandam castitatem, & in qua specie; si justitiam, & in qua specie &c. Quia ex p. 1. c. 34. n. 9. diversitas objecti materialis facit differentiam numericam, interroga quoties, qnot scandalizaverit. Ad praxim, nota quod ego pluries obligatus interrogavi adolescentiores incipientes peccare contra castitatem, quomodo commiserint primùm illud peccatum, & vidi sæpè inductos vel exemplo (quod est peccatum scandali) vel verbis perditorum (quod est esse causam) nusquam tamen audivi se accusantem de hoc peccato inductionis; ad quod non advertunt, nec (ob malignitatem temporum) advertent, nisi seriò Confessarii, Concionatores, & docentes doctrinam Christianam inculcent malitiam hujus peccati distincti, & ad illud eradicandum, viriliter incumbant prudenti, sed efficaci monitione.

18 D. Explicatis peccatis contra Charitatem, explica peccatum Stultitiæ, oppositum dono Sapientiæ?

M. Est, quando quis obligatus ad judicandum per altissimam causam, nempè, Deum, redderetur stupidus, ita ut non judicaret: v.g. antequam eliciantur actus fidei, spei, & charita-

ritatis , homo tenetur ad judicandum , quòd ſit credendum articulis , quia Deus revelavit Eccleſiæ Catholicæ , & per illam nobis: ad judicandum, quòd debeamus ſperare,quia Deus eſt omnipotens, & miſericors, ad judicandum, quòd debeamus amare , quia Deus eſt ſummè bonus . Si homo , ubi obligatur , talium virtutum actus omittat , quia ſtupidus neſcit judicare , committit peccatum ſtultitiæ,ſed quia obligamur ad hoc judicium per accidens , ratione virtutum præceptarum , ſufficienter ſe accuſabit , ſi dicat ſe omiſiſſe actus tales ; ſed ſi prævidens , quòd ex luxuria , quæ ut plurimùm eſt mater ſtultitiæ , incidet in talem ſtupiditatem , quòd tempore debito , non poterit formare hujuſmodi judicium , vel ſi velit poſitivè ita eſſe ſtupidus , in hoc duplici caſu ſtultitia eſt peccatum per ſe , diſtinctè explicandum : quare tenebitur primò explicare peccata luxuriæ : ſecundò , quoties omiſerit actus Theologales : tertiò, peccatum ſtultitiæ,quam directè, vel indirectè voluit, cum tempore,quo in ea duravit , ut peccati numerum ſciat circumcirca Confeſſor. Omnia etiam peccata Charitati oppoſita , ſi beſtialia ſint , opponuntur dono Sapientiæ , ut eſt contra Miſericordiam Obſtinatio Acidiæ filia , de qua num. 3. & ſexta blaſphemia in Spiritum Sanctum , de qua cap.4. num.12.

19 D. Quæ Theſes prohibitæ tangunt virtutem Charitatis ?

M. Cir-

M. Circa charitatem Dei, vide Alex. VII. 5. 6. & 7. Innoc. XI. primam inter duas Alex. VIII; Inter ejusdem 31. sunt etiam nonnullæ, sed magis videntur afficere Scholasticos, quàm Morales. Pro animabus, quæ profitentur Mysticam, relege 68. Innoc. XI. & 23. Innoc. XII. Præceptum charitatis proximi tangitur in 10. & 11. Innoc. XI. Odium, seù Invidia in 13. 14. & 15, ejusdem. Secunda Alex. VII. tangit Rixam ex condicto, seù Duellum. Circa actus externos beneficentiæ extat 12. Innoc. XI.

20 D. Ex peccatis contra Charitatem extat nè aliquod reservatum.

M. In §. primo Bullæ Cœnæ reservatur Papæ schisma. In Constit. Pontificiis Duellum, à quo intra Italiam, & extra Urbem, ex p. 1. c. 10. n. 6. non possunt absolvere Privilegiati.

21 D. Peccata charitati opposita admittunt nè parvitatem materiæ?

M. Ex p. 1. c. 36. num. 5. nullum peccatum oppositum charitati Dei admittit parvitatem materiæ, neque Acidia, si de illa differas, uti num. 2. Neque admittunt contra charitatem proximi, quæ violant unitatem multitudinis, quia semper est gravissimum malum violare hanc unitatem. Igitur Schisma, Seditio, & Bellum erunt semper mortalia, si habeant perfectam rationem schismatis &c. In odio, contentione, ac rixa, quia potest inferri parvum nocumentum, erit veniale ex parvitate materiæ, quamvis omninò deliberatè intendam il-

lud

lud leve nocumentum. Circa ſcandalum audiſti num. 5. eſſe genus; quare ſi ſim occaſio ſufficiens non admittentis parvitatem materiæ, neque illam admittet ſcandalum; v. g. ſi ſum occaſio peccati contra caſtitatem, dummodò meum factum, vel dictum non inducat nimis remotè; in hoc enim caſu eſt veniale, non ex parvitate materiæ, circa quam verſatur, ſed ex remoto influxu, quem habet in peccatũ.

22 Quę pœnitentia eſt imponenda violanti charitatem?

M. Sicut eadem veſtis non poteſt eſſe omninò proportionata ddobus, præſertim, quando alter eſt parvus, alter magnus; ita nec eadem pœnitentia. Habenda igitur ex p. 1. c. 7. n. 22. ratio *ſtatus*, *conditionis*, *ætatis*, & *diſpoſitionis*, imponendo contrarias peccatis pœnitentias. At potiſſimùm in illos officium Doctoris exerce: quò circa de charitatis excellentia intellectum illuminatum, inclina charitati ferventiùs in poſterum exercendæ. Quam ut exerceret Dei filins è cœlo deſcendit. Nullum eſt efficacius ſignum charitatis Dei in nos, quàm charitas proximi. Tantùm illa creſcit, quantùm iſta: quod proximis impendimus, Chriſtus acceptat, ut ſibi impenſum. Explica vim veræ Miſericordiæ: quia verò exempla plurimùm accendunt, collige ex Breviarii lectionibus in ſecundo Nocturno, quæ talibus abundant, ſententias Patrum pro excellentia charitatis, ex Evangeliis, & Epi-

ſtolis

stolis Apostolorum, præsertim S. Joannis ad primum Nocturnum, & ex Homiliis ad tertium. Distingue rudibus hæc duo: velle malum furi, & velle bona sibi rapta a fure; secundum ordinariè licere: primum prohiberi a Christo. Qui verò spiritualiores, præferunt se velle punitionem furis, ut actum justitiæ Vindicativæ, mone primò, ne odium verè foveant sub specie virtutis: secundò, justitiæ charitatem preæminere: tertiò, omnes obligari, vel saltem incitari ad charitatem, ad justitiam verò vindicativam obligari solos superiores: quartò, tunc esse zelum justitiæ, quando magis ardescimus in peccata contra Deum: esse amorem proprium, si omnia sus deque vertimus, ubi quis minimum peccat in nos; connivemus autem, si noster amicus majora delinquat in Deum.

CAPUT XV.

De Prudentia, Virtute Cardinali, & Dono Consilii correspondente.

1 AD operandum non requiritur tantùm syllogismus concludens finem; sed alius requiritur, sive formalitèr, sive saltem virtualiter distinctus, concludens media pro executione finis: v. g. ad eliciendum actum charitatis in proximum, non sufficit iste syllogismus: *Indigenti est subveniendum, sed Pe-*

trus

trus hìc, & nunc indiget, ergo hìc, & nunc subveniendum est Petro. Post hæc, debeo consulere media, quibus subveniam; si pecunia, cibo, veste; si mutuò, donatione &c. Post consilium, debeo, judicare, quod nàm ex repræsentatis sit medium opportunius, & quantum fit dandum, illudque præcipere. Hæc, quæ, præsupposito per priorem syllogismum fine virtutis, agit intellectus noster circa media, ut actus in singulari prodeat omni ex parte virtuosus, pertinent ad Prudentiam, si sint circa Virtutes Cardinales humano modo operabiles: Et ad Consilii donũ, si sint circa Theologales, vel circa Cardinales, ut operabiles ex motione S. Spiritus. Possum conficere datum syllogismum de subventione pauperis, ex misericordiâ naturali, & ex mero Dei amore, si eliciam hoc secundo motivo, tunc per donum Consilii, consulo, seù inquiro media subveniendi; ex dono Consilii judico in subventionem eligendam esse assignationem menstruã toto vitæ suæ tempore, quò non ampliùs indigeat: per donum Consilii præcipio hanc assignationem. Circa fidem elicui hunc syllogismũ: *Quæ Deus revelavit, & præcepit credi, sunt explicitè credenda pro aliquo tempore, sed hujusmodi sunt tria mysteria Trinitatis, Incarnationis, & Remunerationis, ergo sunt credenda pro aliquo tempore*, Primæ præmissæ terminos percipimus per donum Intellectus, &

cognoſcimur per donum Scientiæ, ex cap. 3. num. 26. ſecunda particularis eſt dictamen procedens, ex donis, & ex virtute fidei; concluſio eſt judicium ſpectans ad fidem. His poſitis inquiro media, ſcilicèt, quod ſit tempus opportunius ad eliciendum actum fidei circa prædicta, omnibuſque penſatis, judico tempus opportunum præcipuè eſſe bis in die, cum ſurgo manè, & veſperi vado cubitum; præcipioque mihi hos actus prędictis temporibus. Hæc omnia aguntur in nobis per donum Conſilii. Libuit hæc explicare clariùs, & longiùs, quia nemo Modernorum ea tractat, & aliàs ſic explicata plurimùm poſſunt prodeſſe, ut pęnitentes dirigas in actionibus virtutum. S.Th. q. 47. ad 57.

2 D. Tria ſpectant ad Prudentiam, conſulere, ſeù inquirere media, judicare, & præcipere, ſunt nè hæc tria unus, & idem actus Prudentiæ?

M. Sunt actus diverſi, & procedunt á diverſis virtutibus. Conſiliari ſpectat ad virtutem Eubulię. Judicare poteſt ſpectare ad duas: In Philoſophia, & Theologia notum eſt, quòd ubi, ratione materiæ, invenitur ſpecialis difficultas ad ſe exercendum in parvo, & in magno, neceſſaria eſt diverſa virtus pro actu circa parvum, & pro actu circa magnum. Quia erogans virtuosè parvam pecuniam, poteſt habere difficultatem in eroganda magna, ideò libe-

liberalitas eſt diſtincta virtus à magnificentia, quæ iuclinat ad magnos ſumptus, & erogationem ingentis pecuniæ. Pari paſſu Philotimia inclinans ad mediocres honores diſtinguitur à magnanimitate inclinante ad ſummos. In Juriſprudentia, Princeps concedens aliquid in univerſali, non concedit illo reſcripto, quæ habent ſpecialem difficultatem; propterea ex p. 1. c.21. n.5. Alex. VII. declaravit non concedi abſolutionem hæreſis in Jubileis, eſtò univerſalitèr concedantur omnes caſus Bullæ Cęnæ, quia, hæreſis eſt ſpeciali nota digna. Ita procedunt qnotidie Principes. Hęc applicando caſui noſtro, aliquando judicium circa media procedit ex principiis communibus, aliquando ex altioribus: v.g. Petrus apud me repoſuit enſem, & repetit: ex principiis communibus judico eſſe reddendum, quia depoſitum debet ſtare ad inſtantiam deponentis; At ſi video Petrum iratum, qui repetit gladium ad occidendum, non debeo judicare ex princip,is communibus, quæ dictat ratio depoſiti, ſed ex altioribus, quòd in tali circumſtantia non ſit reddendus gladius. Primum judicium procedens ex communibus, habetur per virtutem Syneſis: alterum procedens ex altioribus, per virtutem Gnome; Tandem poſt conſilium, & judicium habetur per virtutem Prudentiæ præceptum *Fac hoc*, vel ſimile, ab intellectu practico factum voluntati, quæ taliter mota elicit actum virtutis, v.g. Juſtitiæ: qui actus

est elicitivè à Justitia, directivè à Prudentia. Porro Eubulia, Synesis, & Gnome sunt virtutes minùs principales, quia inserviunt ad actum præcepti, qui est principalis; & sic Prudentia dicitur virtus Cardinalis: aliæ, partes potentiales Prudentiæ. S.Th. q. 51.

3 D. Quid requiritur, ut actus Prudentię sit integrè, & omni ex parte perfectus?

M. S. Thom. q.49. enumerat octo. 1. Memoriam, quæ applicat principia universalia casibus particularibus; unde oportet scire casus particulares, qui discuntur experimento, & tempore. Quomodò hæc juvari possit explicat art.2. ad 2. docens juvari præcipuè ex studio cum affectu discendi. Hanc Confessori Rituale commendat, dùm inculcat studium Theologiæ, conjunctum scientiæ de casibus reservatis &c. De scientia principiorum universalium dictum p.1.cap. 38. Experimentum præcipit Rituale, dùm vult Confessorem facilem, & promptum audiendis confessionibus. Intellectum, & ut virtutem, & ut Donum, seù cognitionem universalium principiorum; ex quibus facilè deducat decisionem casus particularis. Ex hujus defectu Moralistæ nonnulli docuere Theses, quas Ap. Sedes damnavit, & hærent complures, quia non habent in suo libello casum singularem, quando nec omnes possunt exscribi. Huic defectui supplendo pręsens instructio dat regulas generales; at meliùs videri poterunt in legibus ab Apostolica

Sede

Sede firmatis per damnationes Thefcon, per declarationes &c. nec non ex continua lectione S.Thomæ. Ut habeat Confeffor hanc fecundam partem, compofita eft ordinatio tota Ritualis pro facramento Pœnitentiæ. Tertiò fit docilis, facilis, & promptus, quæ ex fe non habet, edoceri ab aliis doctis, & piis; at præfertim à proprio Epifcopo, quem fibi Deus conftituit Doctorem. Rituale commendat hoc 1.p.c.7.n.7. his verbis: *prudens confilium peritorum*.Cum hoc procedunt omnes Urbis Congregationes, præcipuè Sacra Pœnitentiaria, & Sancta Inquifitio, Rom. Pontifex, & Concilia Oecumenica, quamvis habeant adfiftentiam Spiritus Sancti, nec invenias Judicem, qui habens judicare de uno obolo,priùs accuratè non examinet leges, & non audiat Advocatos utrinque: quanquam ipfe fit doctiffimus. At Confeffor judicaturus de falute animæ, ftatim ex Tripode judicat, unicè innixus libello, quem vix legit primis oculis: quartò fit Solers, ex fe inveniens facilè, ubi ftat ratio peccati, & media medendis animæ morbis. Hoc Rituale meminit num. 19. dùm vult interroganda fpeciem, numerum, & circumftantias: quintò fit benè ratiocinativus, inquirens omnia, quæ, pro, & contrà fe, dicit Pœnitens, ut inde concludat, an fit damnandus, vel excufandus à peccato. Rituale meminit num. 18. dùm vult interpellari pœnitentem, quando eft opus aliquid meliùs intelligere; fextò fit pro-

videns, ne in futurum pœnitens relabatur. Rituale num. 7. Confessorem ait Arbitrum inter Deum, & homines, *ut honori divino, & animarum saluti consulat*: septimò sit circumspectus, attendens ad mala præsentia. Rituale num. 20. *ne scandalum patiatur* Pœnitens, Octavò sit cautus ad mala futura. Rituale ibidem, *indeque peccare discant*.

4 D. Prudentia est nè una Virtus?

M. Sunt quinque species: Prima dicitur Monastica; per hanc homo dirigit se in suum finem: Secunda Oeconomica; per hanc pater familias dirigit domum in finem debitum familiæ. Tertia Politica: per hanc subditus dirigit se in finem debitum Reip. juxta ordinationem Principis: quarta Militaris: per hanc Dux dirigit exercitum in finem victorię. Quinta Rrgnativa; per hanc Princeps dirigit Rempublicam in finem communis tranquillitatis. Hæc subdiliditur in alias infimas, juxta varios modos regendi; & quælibet ex illis præter primam, reperitur in uno perfectissimè, in alio magis, in alio minùs: v. g. perfectè reperitur Oeconomica in Patre familias; minùs perfectè in Matre: minus in Magistro domus &c. Idem dic de Militari, quæ reperitur perfectissimè in supremo Duce; minùs perfectè gradatim in reliquis Officialibus. Idem de Regnativa, suisque speciebus. Reperitur perfectè in supremo Principe: minùs perfectè in Baronibus, qui habent rationem dominii, sed, & in Judicibus,

cibus, Confiliariis, aliifque Miniftris. Hujufmodi minifteriorum diverfitas conftituit diverfitatem fpecificam Prudentiæ, adeò ut peccans debeat id explicare in confeffione.

5 D. Extat nè præceptum eliciendi actus Prudentiæ?

M. Cui præcipitur finis, præcipitur etiam ponere media neceffaria ad finem: Alia media funt de fe utilia, & alia neceffaria. Extat præceptum ponendi fecunda, non prima. Sic obligatus elicere actum jejunii, tenetur confulere, feù inquirere media neceffaria, judicare de illis, & præcipere pro jejunando. Idem dic de reliquis virtutibus, quando obligamur exercere actus illarum, quia tunc per prudentiam Monafticam tenemur illis trium virtutum actibus providere media, fine quibus impoffibile effet confequi vitam ęternam. Quoad alias fpecies, obligatur fub mortali fubditus, ut fe difponat ad recipiendas inftructiones Superiorum, quæ funt neceffariæ pro fine illius Superioris: v.g. filius, quæ pater media profert, fine quibus non poffet, fervari pax familiæ, qooad fubftantiam; & ita de reliquis. E contra Superiores tenentur providere media pro tranquillitate fibi commiffa. Confeffor media neceffaria, ut pœnitens juftificetur &c. Nota, quòd fpecies Prudentiæ, præter Monafticam habent dirigere ad bonum commune, velut ad finem: non ad bonum fingulorum de communitate.

6 D. Obligat nè Prudentia ex genere suo ad mortale?

M. Ex p.1. c.34.n.6. prudentia non obligat ex genere suo ad mortale, sed si obligemur ad aliquem finem sub mortali, & media sint necessaria, tunc obligabit sub mortali.

7 D. Prudentia obligat ne per se, vel per accidens?

M. Per accidens, nisi in casu, quo prævidęrem, vel tenerer prævidere media nonnulla esse necessaria pro tali fine, ad quod obligor sub mortali, & nollem ponere v. g. Princeps prævidens, quòd permittendo impune fures, turbabitur regnum,& nullum ponens medium ut impediat, quia non vult, peccat duplici peccato, altero consra justitiam Vindicativam, non castigando fures, altero contra Prudentiã regnativam, non ponendo tale medium pro tranquilitate regni. Utrumque debet explìcare in confessione. Hoc secundum, utpotè contra bonum commune, de natura sua est gravissimum. Sed hæc sunt peccata Superiorum, ut talium, de quibus vix est, qui se accuset, quia Confessores, & Concionatores super illis non instruunt. Unus narratur Caroli V. Confessor, qui audita confessione, regesserit: *Dixisti peccata Caroli: dic peccata Principis.* Accusant se de impatientiis &c.sed vix de omissione Prudentię alioqui tàm graviter obligantis pro bono communi.

8 D. Quod

8 D. Quod eſt donum Conſilii correſpondens Prudentiæ?

M. Tres actus Prudentiæ, Conſilium, Judicium, & Præceptum ex n. 2. eliciuntur per virtutes diſtinctas; Ubi verò movemur ad operationem per donum Spiritus Sancti, idem habitus, utpotè perfectior, habet elicere tres illos actus. licèt ſpecie diverſos; quare donum Conſilii inquirit, judicat, & præcipit media. Hoc donum ſupplet prudentiam Monaſticam in ponendis mediis pro conſecutione ultimi finis: & ejus actus requiritur, ubi exercemur in Theologalibus, eſtò ad fidem, & ſpem informes, actus præcedens Conſilii ſit præambulum non attingens perfectam rationem doni, ut 1.p. c.33. n.3. Præcedit etiam actus virtutum Cardinalium infuſarum, ad quos movemur à Spiritu Sancto. De præcepto eliciendi actum hujus Doni, diſſere ut de Prudentia. S.Th. q.52.

8 D. Qui fructus, & quæ Beatitudo correſpondent dono Conſilii?

M. S. Th. ponit benignitatem, & bonitatem, ut fructus correſpondentes Conſilio, & quintam beatitudinem. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.*

CA-

CAPUT XVI.

De peccatis per defectum oppositis Virtuti Prudentiæ.

PEccata opposita dono Consilii non habent nomen speciale distinctum à peccatis oppositis Prudentiæ, sed sub iisdem nominibus peccata, veniunt humana, opposita Virtuti: & sunt inhumana, & bestialia opposita Dono. Quælibet virtus Moralis, & Donum correspondens habet duo genera peccatorum sibi oppositorum: alia per defectum, alia per excessum: illa deficiunt à virtute Prudentiæ: ista, excedunt. Agam hic de oppositis per defectum,& in sequenti de oppositis per excessũ.

2 Prudentia cum suis virtutibus annexis primò per Eubuliam inquirit media: secundò per Synesim, aut Gnome judicat de mediis: tertiò per se ipsam præcipit media voluntati, & potentiis executivis. Igitur

3 Primùm per defectum Prudentiæ oppositum, est Præcipitatio; quando quis ex passione agit sine actu Eubuliæ, præcipitans se, hoc est, non transiens per medium consilii.

4 Secundum Inconsideratio: cum homo, postquam per Eubuliam inquisivit media, procedit ad opus, absque judicio debito de mediis per Synesin, aut Gnome, non considerando, quantum debet, quæ media sint magis opportuna pro fine. Vocatur Inconsideratio, sive defi-

deficiat in judicando per Synesin, sive per Gnome.

5 Tertium est Inconstantia, quando post bonum consilium. & judicium, deficitur in præcipiendo voluntati, ut debet, quòd eligat tale medium.

6 Quartum est Negligentia; quando post bonum consilium, judicium, & præceptum voluntati factum, deficit in exequendis mediis per alias potentias: Debemus enim tardè consiliari, sed citò exequi. Experientia docet; quòd, differendo executionem, refrigescimus; at maximè id apparet in conversione peccatoris: nam multi proponunt confiteri, sed quò differunt magis, majorem sentiunt difficultatẽ.

7 Quando, & quomodo unumquodque ex his sit peccatum, veniale, vel mortale, deduci ex p.1.c.34.n.6. ubi, quando, & quomodo prudentia obliget. S.Th. q.53.54.

CAPUT XVII.

De peccatis per excessum oppositis Virtuti Prudentiæ.

1 PEccata per defectum opposita generico nomine vocantur Imprudentia; & per excessum opposita, dicuntur Prudentia Carnis. Alii distinguunt prudentiam Diabolicam, Mundanam, & Carnis, vide S. Thomas q. 55. a. 1. ad 3. Per prudentiam carnis intelli-

go,

go, cum homo ex amore alicujus finis dirigit media de se mala, in quo excedit. Si quis constituat sibi finem malum, & dirigat media mala in hunc finem, committet duplex peccatum; aliud de intentione finis; aliud de directione mediorum: si finis sit bonus; at media mala; tunc unicum est peccatum in applicatione medii; sed in confessione debebit explicari quale medium sit applicatum; v.g. qui ad faciendam eleemosinam furatur, explicabit, si res sit sacra &c. Prudentia Diabolica dici possunt vitia per excessum opposita dono Consilii.

2 D. Genus prudentiæ Carnis in quot species distinguitur?

M. In sex: prima est *Astutia.* Secunda *Dolus.* Tertia *Fraus.* Quarra propriè dicta *Carnis prudentia.* Quinta *Solicitudo temporaliũ.* Sexta *Solicitudo futurorum.*

3 D. Quid est Astutia primnm peccatum?

M. Hæc per excessum opponitur Eubuliæ; est quando quis ad consequendum finem sive, bonum, sive malum, inquirit media mala voluntariè. Peccabit specialiter, si advertens esse mala, velit adhuc inquirere; tunc explicabit hoc peccatum, & speciem mediorum malorum.

4 D. Quid est Dolus?

M. Est, cum quis post consilium, sive judicat, sive præcipit, sive exequitur ad finem, media mala consistentia in verbis: v. g. ad defensionem sui honoris, cum 44. Thesi Innoc. XI. judicat imponere falsũ crimen, sive pręcipit volun-

luntati, ut imponat, ſive actu imponit. Si tantùm voluntariè judicet, ſed non præcipit, peccat contra Prudentiam: quòd ſi etiam exequatur, peccat contra Juſtitiam; & ita in confeſſione debet explicari diſtinctè; ſi explicet ſecundum, intelligitur primum, & ſi tertium, explicat, primum, & ſecundum intelligitur.

5 D. Quid eſt Fraus?

M. Fraus, & dolus differunt, quòd iſte conſiſtit in verbis: illa ordinariè in factis. In reliquis eodem modo de utriſque diſſere. Fraudulenter egit villicus Luc. 16. qui falſavit cautiones domni.

6 D. Quid eſt Prudentia carnis?

M. Propriè eſt, cum homo, poſt conſilium, & judicium, præcipit media mala, ut conſequatur finem. Villicus addidit hoc: ubi enim judicavit de fraudulentia, præcepit voluntati.

7 D. Quid eſt ſollicitudo temporalium?

M. Quia ad prudentiam pertinet ſollicitudc in exequendo media, quæ pro fine bono, inquiſivimus per Eubuliam, judicavimus per Syneſim, aut Gnome, & præcepimus per Prudentiam, Negligentia, opponitur per defectum huic ſollicitudini, & per exceſſum, ſollicitudo temporalium. In hoc poteſt peccari tripliciter: primò, ſi reſpiciamus media velut finem: ſecundò, ſi nimis ſollicitemur in iis acquirendis: tertiò, ſi acquiſita nimis ſollicitemur, ne deficiant.

8 Quid eſt ſolicitudo futurorum?

M. Pa-

M. Pariter opponitur sollicitudini debitæ. Ex a. 7. Si quis in vere sollicitus esset de vindemia, præparans dolia, conveniens cum vindemiatoribus &c. esset nimia sollicitudo futurorum, sed non, si de his cogitet in media æstate: aut præveniret, ut, ad finem honestum, minoris conduceret operas artificum.

9 D. Adsunt nè Theses prohibitæ circa Prudentiam?

M. Indirectè omnes attingunt Prudentiam, quatenùs prohibemur dare consilium, judicare, aut pręcipere juxtà illas, quando præsertim expressè prohibemur eas deducere in praxim. Directè tertia Inn. XI.

10 D. Adsunt nè censuræ contra violantes Prudentiam?

M. Neque adsunt censuræ neque reservatur hoc peccatum, quia hæc cadunt super actu externo, & completo, non super mediis, quæ respicit interiùs Prudentia,

11 D. Quas pœnitentias imponet Confessor delinquenti contra Prudentiam?

M. Commendabit, ut, quantum potest, in operando fugiat ductum passionis: Verissimè dicitur. Jer. 12. *Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est, qui recogitet corde*, considerando finem, ob quem operatur, quia hæc est differentia inter bruta, & hominem: illa sequuntur ductum passionis; iste debet semper, ante operationem, præstituere sibi finem; & hoc pręstituto, considerare media proportio-

nata,

nata: finis omnium hominum est gloria Dei, & salus animæ propriæ: Ad hunc, velut ad centrum, dirìgenda est omnis operatio, etiam ad bonum publicum, adeò ut Principes, Reges, ipse Romanus Pontifex debeant primariò respicere gloriam, quæ Deo resultat ex salvatione animæ propriæ, & ad hanc dirigere cætera. Ipsum etiam desiderium salvandi totum orbem procedere debet ex desiderio propriæ salutis, quod probè nota, ne, cùm prædicas aliis, ipse reprobus efficiaris. Ob rebellionem carnis, dum sumus Viatores, non possumus ita nos dirigere ductu rationis, ut nunquam in operando præveniamur passione. Fuit hoc singulare privilegium B. Virginis. Donum hoc habebamus in primo parente; amisimus, cum in eo peccavimus: restituetur in patria: cœterùm pro quanto possumus, enitendum est, ut hoc modo procedamus. Id suaviter, & efficaciter commendabit Confessor: nec enim alia est via acquirendi Prudentiam, & cum Peudentia cæteras virtutes; quæ omnes regulantur Prudentia.

CAPUT XVIII.

De Justitia in genere, secunda Virtuti Cardinali.

1 FIdes, & Prudentia, receptæ in intellectu, respiciunt verum. Illa verum, ut à

Deo revelatum: ista verum, ut operabile in singulari ad finem consequendum. Virtutes in Appetitu receptæ respiciunt bonum: Spes bonum sub conditione Ardui: Charitas bonum, ut bonum: Justitia bonum, ut alteri debitum; hinc apparet cum omnibus virtutibus sibi annexis recipi in voluntate (ad differentiam Fortitudinis, & Temperantiæ, quæ respicientes bonum proprium, recipiuntur in appetitu sensitivo nam comparare unum cum alio pertinet ad intellectum, & appetere bonum, ut comparatum alteri, ad appetitum, qui sequitur intellectum.

2 Quod dicitur passivè debitum, activè dicitur jus: si aliquid mihi à Petro debetur, ego habeo jus ad illud. Et aliud est jus naturale, quod exigit natura, ut quæ continentur in Decalogo; aliud jus gentium, quod exigunt communiter populi, ut ab uno Principe non offendi Oratorem alterius: aliud jus divinum, quod exigit Deus, ut quòd omnes baptizentur: aliud jus humanum civile, aut Ecclesiasticum, quod exigunt Princeps, & Ecclesia.

3 Hinc vocatum est jus, non solùm, quod mihi debetur, sed etiam lex ipsa, per quam mihi debetur: quare dicimur obligati facere aliquid jure (hoc est, lege) naturali, divino, gentium, humano, &c.

4 Prædictæ Juris species sunt subalternæ, continentes sub se alias: Id debet notare Confessor obligatus exigere à pœnitente infimam

pec-

peccati ſpeciem ; nec enim ſufficit, ſi me accuſem violaſſe jus naturæ , niſi explicem, in quo violavi. Idem dic de jure humano &c.

5 Alia etiam differentia eſt : aliquid debetur, & de ſe reddi poteſt ad æqualitatem, ut qui debet centum Petro : hæc reddi poſſunt (quidquid ſit,an impoſſibilitetur per accidens ob inopiam) ſecundò: aliquid debetur, at reddi non poteſt ad æqualitatem : ita debemus Deo, Patribus, Patriæ, Principi, Magiſtris, Confeſſori &c. eſſe , educationem &c. quæ reddere non poſſomus ; bona exteriora, quæ damus, & poſſumus dare,de ſe non compenſant ad æqualitatem . Hæc duo ſunt debita rigoroſa , ideò ad illa obligamur ſub mortali: tertiò,debemut aliquid ex honeſtate , ſeù convenientia,ut benefactori debemus retribuere:quartò,debemus aliquid alteri, non ratione ſui, ſed ratione noſtri : dives debet erogare pecunias , quia convenit ſibi , ut eroget in bonum aliorum. Hæc ratio diverſa debiti conſtituit diverſa genera virtutum , de quibus in ſingulari diſſeretur ; Et quia omnes hæ virtutes reſpiciunt illam , quæ reddit debitum rigoroſum ad æqualitatẽ, ideò omnes vocantur nomine Juſtitiæ : ſed ratio Virtutis invenitur principaliter in iſta ; hæc propriiſſimè dicitur Juſtitia,eſtque Virtus Cardinalis .

6 De hac diſſerendum ante reliquas minùs principales annexas ; & eſt quadruplex:prima Legalis,per quam Princeps dat ſubditis, quod

leges præcipiunt dirigendo illos ad bonum commune (subditi verò reddunt, quod præcipit.) Secunda est Justitia Distributiva, per quam Princeps dispensat honores, & bona Reipub. juxta merita Subditorum: Tertia est Vindicativa, per quam Princeps distribuit pęnas â lege statutas, juxta demerita. Quarta est Commutativa, per quam unus reddit ad æqualitatem, quod debet alteri: Primæ tres requirunt jurisdictionem. De singulis differetur. Interim de jure vide S.Th. â q.57. ad 60.

CAPUT XIX.

De Justitia Legalis, & Vitiis oppositis.

1 QUælibet Respublica constituit unum corpus, in quo subditi, velut membra, per justitiam legalem ordinantur ad salutem totius, non tamen per eosdem actus: Alia, ut, Caput, imperant: alia, ut oculi, dirigunt: Hi sunt Consiliarii: Alia, ut manus, moventur, & movent. Hi sunt Judices subalterni, qui moventur per authoritatem sibi à Principe communicatam, & movent regulando alios. Inter hos locum habent Confessarii in Hierarchia Ecclesiastica, qui sunt Judices, & debent, secundum leges ab Ecclesia præscriptas, regulare pœnitentes: Alia, ut pedes, habent exequi, quæ præcipiuntur: v.g. Satellites &c. Alii neque jus habent dirigendi,

neque

neque exequendi, ut cæteri subditi, ad quos spectat non facere, ut alii exequantur, sed ipsi debent exequi.

2 Juxta quod unus participat de jurisdictione, ita participat de Justitia Legali activè sumpta; & possunt authoritativè alios inducere ad bonum commune Reip. magis, vel minùs perfectè. Reliqui non possunt judicare, sed tenentur obedire, & actus, quo se movent ad obediendum, spectat ad justitiam legalem passivè sumptam, & diriguntur à Prudentia, quæ ex c.14. n.4. dicitur Politica. Obediuntq; inclinati per Virtutem Obedientiæ.

3 D. Quotuplex èst Justitia Legalis?

M. Duplex: altera retinet nomen commune: Altera dicitur Epicheja. Ex c.14. num. 2. in intellectu practico, virtutum altera judicat secundum causas ordinarias: altera per altiores: pariter in voluntate datur duplex virtus: altera, quæ ordinat Reip. membrum in bonum commune per leges ordinarias, secundum intellectum obviũ:Hęc communi nomine dicitur Justitia legalis: altera ordinat, non secundùm verba, sed secundùm finem altiorem legis. Extat lex obligans reddi statim deposita petenti: per Justitiam communem inclinatur Judex ad judicandum, ut sonant verba legis: sed per Epichejam Judex considerans nunc peti â me gladium depositum, ut hostem occidam, prohibet reddi, respiciens non verba, sed finem legis, qui est tollere injustitias, & quæ augerentur,

rentur, si staeim redderetur. S. Th. q. 120.

D. Quęlibet duarum continetne sub se plures species?

M. Utique: alterius enim speciei peccato peccat Princeps violans utramque, habens in se plenitudinem jurisdictionis, Baro non habens ita plenam authoritatem, Consiliarius, Judex, ipsi Executores, aliter Satelles, aliter Lictor. Et quia diversa est jurisdictio Ecclesiastica, & Sæcularis; ideò violans Ecclesiasticam; explicabit in confessione hoc: prætereà utrum sit supremus Hierarcha, utrum Episcopus, ntrum simplex Confessor. Nihil tamen refert, quòd jurisdictio sit ordinaria, vel delegata; In Oeconomica etiam, quæ participat aliquid legalis, explicabit, an sit pater, mater &c. Si Confessor in praxi dubitet, nùm diversa participatio jurisdictionis, constituat diversitatem specificam, inducat pœnitentem suavibus, at efficacibus verbis, ut superabundet in explicando potiùs, quàm deficiat: ut abundant explicandis Medico morbis corporum.

5 D. Quos actus Justitia legalis, & Epicheja, exercent circa suum objectum?

M. Tàm istæ, quàm Vindicativa, Distributiva, & Commutativa habent actum in voluntate, quam inclinant ad reddendum cuilibet jus suum; sed terminant in intellectu per judiciũ, quod propterea dicitur proprius actus Justitiæ in genere acceptæ, quo judicamus de aliis, ut competit cuilibet in particulari: nàm

Le-

Legalis, Distributiva, & Vindicativa dant judicium authoritativum, seù sententiam circa gubernium Reip., pœnas, & præmia. Commutativa dat judicium privatum de hominibus, vel de aliis rebus, ut exigit jus. Quia igitur judicium spectat ad quamlibet justitiam, priùs agam in communi, postea de illo, ut proprium est Justitiæ legalis.

6 D. Quid requiritur, ut Judicium sit licitum?

M. Nomẽ hoc ex primâ institutione impositum fuit, ut significaret rectam determinationem eorum, quæ in praxi erant agenda; ad quod requiruntur duo; primò virtus proferens judicium; & hæc est potentia intellectiva cum suo habitu: secundò dispositio judicantis, per quam reddatur idoneus ad judicandum; hæc, si judicat in materia Temperantię, erit ipsa Temperantia; si in materia justitiæ, ipsa Justitia; & sic de reliquis virtutibut: postea nomen judicii ampliatum est ad significandum, quidquid determinamus etiam in speculativis, ut cum dico: *Petrus est homo*: S.Th, q.60. art.1. ad 1. Nunc differimus de judicio practico, ut procedit à disposito per justitiam ad judicandum rectè de iis, quæ pertinent ad jus alterius; & semper suppone, in unaquaque virtute dari actus perfectos, & imperfectos: perfecti sunt, qui procedunt ab habitu præexistente: imperfecti, qui sunt ipsius virtutis; at non procedunt ab ipsa præexistente in operante. Ergo

judicium commune cuilibet Iustitiæ, ut sit licitum, debet esse prudens. S.Th. q. 60. art. 2. nàm si *deest certitudo rationis, puta, cum aliquis judicat de his, quæ sunt dubia, vel occulta, propter leves conjecturas*: est *judicium temerarium*. Hæc ex a.3. ad 1. est certitudo, *non quidem sicut in domonstrativis, sed sicut convenit tali materiæ, puta, cum aliquid per idoneos testes probatur*; vel per indicia sufficientia: hæc enim est certitudo moralis in operabilibus, quàm respicit Prudentia, utpotè virtus intellectualis tendens in verum, non verum necessariò, sed ut in pluribus. Circa quam multi anguntur scrupulis, an omnia juventutis peccata confessi fuerint, vel voluntariè aliqua omiserint. Sacerdotes, an Episcopus illos ordinans habuerit intentionem, an tetigerint physicè instrumenta, dum ordinabantur. Moniales, aliàs timoratæ conscientiæ, an consenserint inhonestę cogitationi, dubiis fidei &c. In his casibus, ad tollendos scrupulos, utere hac regula. Esset gravissimum peccatum judicii temerarii, si judicarem in ordinando Episcopum non habuisse intentionem: quare certum est moraliter, quod habuit.

7 D. Quomodo differunt judicium, & suspicio?

M. Iudicium est firma adhæsio, seù determinatio intellectus, quòd res in se sit talis, qualem ego affirmo; suspicio inclinat in unam partem, cnm formidine oppositi: Iudicium, si

sit

ſit ex levibus indiciis, dicitur temerarium, & mortale peccatum ex ſuo genere, contra commutativam: quia fit injuria proximo; & per hoc admittit parvitatem materiæ: nam levis injuria eſt veniale. Iudicium poteſt eſſe falſum, & non temerarium: Video Petrum fugientem evaginato gladio, totum in ſe, & in gladio reſperſum ſanguine, judico illum occidiſſe: poteſt eſſe falſum, ſed non erit temerarium, quia procedit ex graviſſimis indiciis. Ut ſit peccatum, debet eſſe temerarium. Suſpicio, utpotè actus imperfectus, de ſe non eſt mortale, niſi veſtiatur talibus circumſtantiis, ut gravis injuria ſit vel ſuſpicari malum, ut ſi ſuſpicarer Regem ditiſſimum, & piiſſimum pro uno obolo vendere juſtitiam &c.

8 D. Ex n. 6. ad judicandum requiritur certitudo moralis, quid faciam, ubi deeſt hæc?

M. Sæpiſſimè Confeſſarius incidet in hos caſus, in quibus caveat nimium laxare, vel ſtringere conſcientias. Majoris claritatis gratia, divido quæſtionem in tria genera perſonarſtm; vel quæritur, quid in tali caſu debeat homo judicare de proximo non ſubdito: ſecundò, quid Superior de ſubdito: tertiò, quid homo de ſeipſo. Quoad primum: Roman. 14. *Tu quis es, qui judicas alienum ſervum*: & Chriſtus *Nolite judicare & nõ judicabimini*. Confeſſor ſemper inculcet pœnitentibus; ut abſtineant à judicando, quæ ad ſe non ſpectant,

etiam si certa sibi videantur, multò magis, ab his, quæ dubia sunt. Quoad Superiores, & Judices, cœteris paribus, in dubio semper inclinabunt ad favorem Rei ex illa regula, *Nemo præsumitur reus, nisi constet.* Tamen moneat Confessor, quòd hæc regula non concedit duo judicia, sed unicum. 3. Reg. 3. Salomon judicavit unicè in favorem mulieris, quæ nolebat infantem dividi, sed non judicavit aliam ad pœnam, quia indicia erant sufficientia pro primo in favorem Reæ, non pro secundo ad damnationem Actricis; In tertio homo dubius de suis actionibus, non debet judicare se reũ; Ita enim judicaret falsum; sed debet apponere remediũ, ac si esset reus, ut de conscientia dubia p.1. c.39.n.9. Igitur Superior dubitat, nùm Petrus sit irregularis; nunquam damnabit; & Petrus paritèr dubius non judicabit se irregularem, sed geret se ut talem, petendo dispensationem. Maritus dubius de validitate matrimonii, non feret præjudicium comparti, negando debitum, sed quoad se ipsum, aget quasi esset invalidum; non petet debitum; ante dispensationem. Idem in similibus. Videbis complures aliter sentire, cum quibus nolim contendere. Hoc unum mihi certum est; quòd tutissimum est ita in praxi regulare conscientias. Vide S.Th. q.60. a.4. præsertim ad 3.

9 D. Hæc conveniunt judicio, prout spectat ad omnem justitiam: ut spectat ad legalem, debetne habere alias conditiones?

M. Alias

M. Alias duas: prima, ut ſit conforme omni juſtitiæ, tùm legali, tum commutativæ &c. Conſidera pauca hæc verba; nam in illis multa comprehenduntur. Peccat Judex, ſententians ex teſtimonio unius; nam per leges: *In ore duorum, vel trium teſtium ſtat omne verbum*. Peccat accipiens teſtimonium hominis rejecti per leges: damnans inauditum &c. quia judicium tale eſt diforme legibus. Peccat Princeps in communi neceſſitate taxans ęquè pauperem, ac divitem, contra diſtributivam &c. Peccat contra commutativam adjudicans bona ſubditi fiſco abſque cauſa &c. Secunda conditio eſt, ut ſententia procedat cum authoritate, ſeù juriſdictione: Sententia ſine hac procedens dicitur nulla, & facit injuriam duobus, Principi, cujus juriſdictionem aſſumit, & illi, quem judicat.

10 D. Extat nè præceptum obligans ad judicium Juſtitiæ legalis?

M. Qui habent juriſdictionem, tenentur quando pars inſtat, & adſunt conditiones ſupra memoratæ, & peccatum omiſſionis oppoſitum ex genere ſuo eſt mortale, contra commutativam, quia pars habet jus. Nomine partis intelligitur etiam fiſcus: At ſi, omnibus conſideratis, injuria eſſet levis, ex parvitate materiæ, redderetur veniale. Sed fuſiùs de hoc, ubi de juſtitia commutativa ex parte Iudicis.

11 D. Quæ ſunt peccata contrariè oppoſita Iuſtitiæ legali?

M. Non

M. Non habent nomen speciale. Habet ista virtus, utpotè moralis, vitia opposita per defectum, & excessum. Iudicium, cui desunt tres assignatæ conditiones, opponitur per defectū. Si semper velit procedere juxta apices juris, & sequi rigorem legis absque prudentia, tunc, quia *summum jus summa injuria*, erit oppositum justitiæ legali, tam communiter dictæ, quàm Epichejæ, per excessum.

12 D. Adsunt nè circa justitiam legalem Theses prohibitæ?

M. Judicium justitiæ legalis, exigit, ut dictum est, tres conditiones; primariò respicit jurisdictionem: Igitur Al.VII.damnavit, 3.& 4.quæ concedebant personis ibi enumeratis jurisdictionem super hæresi: 12. quæ concedebat Mendicantibus super casibus Episcopo reservatis, & 16. quæ ad absolvendum, ut ibi, concedebat simplici Sacerdoti.

13 D. Ex his peccatis adsunt nè aliqui reservati cum censuris?

M. Tertius Canon Bullæ Cœnæ est contra Piratas, qui turbant jurisdictionem Pontificiam: quintus in eos, qui sibi arrogant ad imponenda nova pædagia. Nonus in arrogantes ad faciendum, quæ ibi exprimuntur contra morantes in Curia. 13. in arrogantes ad impediendam executionem litterarum Apost. 14. contra arrogantes in Causis Ecclesiasticis. 15. contra arrogantes super libertate Ecelesiastica. 16. contra impedientes jurisdictionem Ecclesia-

clesiasticorum. 17. contra arrogantes super bonis Ecclesiasticis. 18. contra arrogantes ad imponendum onera Ecclesiasticis. 19. contra arrogantes ad judicandum de Clericis. 20. contra arrogantes in temporali dominio Ecclesiæ. Tandem excommunicantur, qui sibi usurpant jurisdictionem ad absolvendum in prædictis casibus.

14 D. Quas pœnitentias imponet Confessor violanti Justitiam legalem?

M. Hoc peccatum est gravissimum, & in usurpante sibi jurisdictionem maximè Ecclesiasticam, & in habente, sed deficiente in aliis conditionibus. Quoad hoc secundum, Superior habens jurisdictionem, & judicans contra justitiam magis peccat, quàm privatus furans, detrahens, vel occidens: Minus est pati hæc à privato, quàm à constituto per Deum, ut avertat hujusmodi ausa; & maximè, si ob pecuniam inducerereretur ad injustè judicandum; essent enim pejores, quàm Sicarii, & Assassini, qui locant suam operam, ut alios occidant. Quoad primū contine Principe intrà suos fines; ostendens quàm grave sit occupare jurisdictionem alterius, cui defendendæ pro uno terræ palmo, licent Principibus bella, ex quibus tamen tot mala occasionantur; unde apparet jurisdictionem esse majus bonum, omnibus bonis exterioribus; etiam vita privatorum. At majus peccatum est usurpare Ecclesiasticam. Hanc usurpans, est veluti filius, qui, ut regnet, dejicit

jicit è throno patrem, ac matrem. Ubi Confessor absolvet excommunicatos ob hanc usurpatam, habebit ante oculos, pœnitentias, præscriptas in Bulla Cœnæ, vel aliis Const. Pontificiis.

CAPUT XX.

De Justitia Distributiva, & Peccatis eidem oppositis.

HÆc exercet judicium circa Reip. bona, dividendo inter cives, (tamen ad utilitatem Reip.) servando æqualitatem, non Arithmeticam, sed Geometricam. Commutativa servat Arithmeticam, reddendo quod omninò debetur in re ipsa; si debeo centum personis decem aureos, reddo singulis decem, sive sit Princeps Creditor, sive plebejus. Distributiva servat Geometricam, quia habet proportionem ad dignitatem personæ, adeò ut in eodem bello pugnantes, mereantur præmium in se majus, Duces, quàm gregarii milites, & merces menstrua trium scutorum proportionata militi, est impar Duci. Ex hoc dicitur servare æqualitatem Geometricam, quia dividit considerans dignitatem præmiandi, & proportionat præmium ad personam. S. Thomas q. 62.

2 D. Quæ sunt Geometricè dividenda?

M. Sunt

M. Sunt gradus, honores, Magistratus, divitiæ (non privatorum , sed quæ spectant ad Cameram) onera , vectigalia , talleæ &c. ex quibus ditescit Camera, seù publicum ærariũ.

3 D. Quid significat esse dividenda in utilitatem Reip. ?

M. Ut Princeps justè distribuat gradus militares, non debet considerare tantùm subditi virtutem, si sit in se bonus civis, sed si sit bonus miles ; & si exercendo gradus militares , erit utilis Reip. Ideò sunt distribuenda non melioribus simpliciter , sed melioribus hic, & nunc; Considerandi sunt in singulari , gradus, honores &c. pro loco, & tempore, ac, estò in reliquis non sit civis ita virtuosus , si, omnibus consideratis , est utilior , debet præponi . In spiritualibus tamen habet locum *vitæ integritas* , *ac morum honestas* , ut §. 6. ait Clemens X. in Bulla *Superna magni* , quia debent pascere populum exemplo, verbo, & opere, ut esse meliorem sit idem ac esse aptiorem in his circumstantiis ad consulendum Ecclesiæ .

4 D. Quid debet in providendis considerare Superior , ut iustè distribuat bona Reip. præsertim Ecclesiasticæ ?

M. Circumstantiæ utpotè infinitæ, non possunt paucis compræhendi . Innuo aliquas in particulari . Post talem vitæ integritatem , ut non sit scandalo populis providendus de beneficio , primò Superior habeat ante oculos Canones : qui per hos redditur indignus, non potest

test provideri: secundò consideret servitium, cui providendum est, non personã; Multi cognoscunt se obligatos alicui, & statim conferunt beneficium; hi provident persouam, non beneficium. Justus dispensator (qualis est Superior, non Dominus, præsertim beneficiorum Ecclesiasticorum) considerat beneficium: si sit Canonicatus, vel alia Præbenda, quæ solùm indiget adsistentia Chori, & recitatione Officii: ad ista quis esse poterit aptior, etiamsi habeat doctrinam minorem alio: tertiò statum providendi: nobilis debet provideri juxta suũ; quare illi non sufficit beneficium tenue, quòd plebejo sufficeret: quartò vide, ubi situm sit beneficium: Ecclesia ruralis debet provideri de Theologo Morali, legente sæpiùs Rituale Romanum; ut practicè sciat conferre sacramenta: quintò debet Superior confidere de illo, cui confert beneficium. Ideo S.Th. q. 63. a.2. ad 1. ait licere Prælato præferre consanguineos, quando aliàs æquè digni sunt, & fieri potest sine scandalo. Confessor dirigens conscientiam dispensatoris, præsertim Ecclesiastici, proponat hæc omnia, faciatque distinguere hæc duo: nàm peccat, si distribuat, quia amicus est, vel consanguineus, sed si cum hoc, quòd bonus est, & utilis Ecclesiæ, conjungitur esse amicum, vel consanguineum, in tali casu potest præferri, quia per illam circumstantiam redditur utilior.

5 D. Possunt nè distribui bona; præsertim Eccle-

Ecclesiastica, ob commendationem potentioris, & præcipuè Principis?

M. Dum Deus commendat, facit bonum, Homo non facit, sed præsupponit: admitti potest hominis commendatio, in quantum ista præsupponit meritum commendati; & supponendo meritum, debet aliqualitèr respici, ut testimonium, quod 1. Tim. 3. debet accipi *ab iis, qui foris sunt*: sed merè, quia commendatur, non potest provideri: quare Superior curabit, ut commendantes, etiam merita commendati, & requisita proponant.

6 D. Orationes Sanctorum prosunt peccatori; & est licita invocatio, ex ordine reperto in naturalibus, quòd pauper indignus aliqua gratia, illam impetrat prece nobilioris; quare alias indignus, ob commendationem poterit provideri?

M. Deus in aliquibus se habet, ut Dominus; in aliis, ut justus Judex: ut Dominus dat gratiam: ut Judex, dat gloriam; Ut Dominus ad preces Sanctorum dat gratiam; ut dispensator gloriam juxta merita. Superior ergo imitetur Deũ: In quibus est Dominus, faciat gratiam relaxando pœnam (nisi præjudicet bono communi) dando etiam occasiones subdito sibi intimo, ut possit mereri plura, sed nunquam det bona Reip. præsertim Ecclesiasticæ) quorum est dispensator) nisi merentibus, juxta excellentiam meriti, & in utilitatem Ecclesiæ. S.Th. q. 63. a.1. ad 3.

7 D. Suf-

7 D. Sufficit nè eligere bonum,an eligendus est melior, ut nonnulli docent?

M. Si omisso meliori, provideatur bonus, peccat providens eligendo, qnem hìc, & nùnc cognoscit non esse utiliorem Ecclesiæ. Dispensator habet sequi voluntatem Reip. quę, ut omnis alius,quærit, quod sibi magis convenit: sed non peccat provisus acceptans, & se remittens judicio Superioris: imò acquirit jus in beneficio, nec illo potest expoliari. Vide prop. 47. ab Innoc. XI. damnatam, quæ ostendit, etiam extra concursum, eligendos esse digniores.

8 D.Hæc nō attenditur in electionibus,etiam Regularium: nec enim examinatur quis ex duobus sit dignior, sed quis consanguineus, amicus, nationalis &c.

M. Si est eligendus dignus, ergo magis dignus erit magis eligendus: præsertim quia dicimus eligendum digniorem hìc, & nùnc, omnibus pensatis; Cœterum sicuti Ecclesia non damnat electiones, quæ ordinariè fiunt, ita neque debet damnare filius volens in omnibus imitari matrem, sed supponere legitimas, nisi contrarium manifestè constet; quando præcipuè malum non est eligere amicum, nationalem &c. sed eligere merè,quia amicus, vel nationalis est. Esset lacrymabile, quòd Rerum publicarum, præsertim sacrarum, provisores introducerent hoc grande scelus contra justitiam distributivam. Inde expectari posset extermi-

terminium totale Reip. nàm *Regnum à gente in gentem tsansfertur* Eccl. 10. *propter injustitias, & injurias, & contumelias, & diversos dolos*: quæ omnia interveniunt, ubi justitia pessumdatur; nec ullo possunt averti studio supremi Principis, nisi sint duæ virtutes in provisore, Christiana charitas, & justitia distributiva. S. Th. q. 61. a. 1. 2. & 2.

9 D. Extat nè præceptum obligans ad actus Justitiæ distributivæ?

M. Extat respectu Superiorum, qui habent dispensare bona Reip. Circa autem beneficia Ecclesiastica Sacri Canones determinarunt tempus; quo transacto provisio pertinet ad alium Superiorem. Et peccabit mortaliter, ubi ex dilatione, beneficium, Ecclesia, Respublica, vel etiam privati patiantur grave damnum.

10 D. Quod est peccatum oppositum per excessum Justitiæ distributivæ?

M. Non habet speciale nomen: illo peccant, qui maximæ perfectionis idæam sibi fingunt, & juxta illam volunt providere bona Ecclesię, conferre sacramenta &c. Bona hominum dividenda sunt hominibus, non Angelis. Ubi Superior, parvi habito justitiæ, aut honoris affectu, unicè incumbit ideæ perfectionis efformatæ, decipitur sæpè: nàm plures, ut obtineant beneficium, assumunt larvam sanctitatis. At obtento, ruunt in pessima. Id evincunt exempla. Ita peccaret Confessor, qui vellet absolu-

tionem impertiri solùm, juxtà theses 16. 17.& 18. damnatas ab Alex.VIII. vel communionem Eucharisticam, juxta 23.

11 D. Quod est peccatum per defectum oppositum?

M. Est acceptio personarum, quando Superior in distribuendis Reipublicæ bonis non considerat merita, nec utilitatem Reipublicæ, sed alias qualitates personarum non facientes pro illa distributione, honorum, graduum &c. Porrò sufficienter est explicata hujus peccati ratio, in præcedentibus.

12 D. Peccata opposita Justitiæ distributivæ sunt nè mortalia ex genere suo?

M. Utique: ob rationem adductam p.1.c.34. n.6. est enim hæc justitia medium necessarium ad conservandam charitatem: qui non vult dare bonum alteri debitum, non vult charitatem proximi.

13 D. Admittunt nè parvitatem materiæ?

M. Utique: dispensantur enim in utilitatem, seù bonum Reip. Quia hæc potest sentire parvum detrimentum, erunt venialia ex parvitate materiæ.

14 D. Tria illa peccata, omissionis, commissionis, per excessum, & per defectum, sunt nè species infima? si enim sint subalterna, ulteriùs explicanda erit injustitia in confessione?

M. Ulteriùs explicabit, an violarit, in distribuendo bona Ecclesiæ, Reip. sæcularis, familiæ &c. Item qualia sint bona, si honores,

gra-

gradus, &c. Semper habe præ oculis S. Th. 2. 2. q. 185. a. 7. *Si in modico deficiat, vel ſuperabundet* diſtributor, *poteſt hoc fieri abſque bonæ fidei detrimento, quia non poteſt homo in talibui punctualiter accipere, quod fieri oportet: ſi verò ſit multus exceſſus, non poteſt hoc latere: unde videtur bonæ fidei repugnare, & ideò non eſt abſque peccato mortali*.

15 D. Adſunt nè Theſes prohibitæ circa hanc Juſtitiam?

M. Adeſt 47. Inn. XI. Curet Confeſſor, ut in terminis, in quibus jacet, ſervetur damnatio.

16 D. Adeſt nè cenſura, vel reſervatio peccatorum hujùſmodi?

M. Nulla in univerſali: Qui ſimoniacè diſtribuunt, ſupra violationem hujus Juſtitiæ, violant Religionem. Canones in variis occaſionibus imponunt pœnas malè diſtribuentibus; hic non refero: primò, quia ſequor Angelicum agentem Theologum, non Canoniſtam: ſecundò, quia hoc opus eſt pro Confeſſore ordinario, qui poteſt ſufficienter exercere ſuum triplex munus, remittendo pœnitentes, ut ſuper pœnis Canonicis interrogent doctiores: qui hæc ſcribunt.

17 D. Quas Pœnitentias imponam peccanti contra Juſtitiam diſtributivam?

M. Eccleſia conſuevit determinare quaſdam pœnitentias in particulari pœnitenti, qui incidit in caſus reſervatos: hæc cum talia non ſint, Confeſſor non habet pœnitentiam determi-

 natam,

natam, quam omninò teneatur imponere, sed diriget se juxta Rituale, ut imponat contrarias peccatis. Peccans per excessum suadebitur, ut consideret, ante oculos habendas esse leges Reip. præsertim Ecclesiæ, quam Spiritus Sanct. dirigit: quare in promovendis exigere aliquid supra leges Ecclesiæ est exigere supra Spiritum S. Sed faciliùs, & frequentiùs peccatur per defectum, acceptione personarum, respiciendo ad carnem, & sanguinem. Ut Confessor tollat suaviter hæc peccata, pœnitentiis medicinalibus, ostendet, sacrilegia omnia, quæ provenient ex indigna provisione, tribui malo provisori, v. g. si Confessor distribuat pœnitenti malam doctrinam, vi cujus existimet licere, quod non licet, Confessor peccat, ita docens, & est causa omnium peccatorum, quæ populus committet sequens talem doctrinam. Idem dic de ordinante indignum ad Sacerdotium &c. Monendus erit Pœnitens, ut in omni provisione quærat utilitatem Reip. non propriam. Et quia facillimè possumus deflectere, Confessor hujusmodi Provisoribus consulet, ut in confessione se accusent, si quid ex inadvertentia, vel oscitãtiâ deliquerint in distributione; quò gratia sacramentalis illis fortior in posterum adsit ad rectè distribuendum.

CA-

CAPUT XXI.

De Justitia Vindicativa, & peccatis eidem oppositis.

1 JUstitia Vindicativa differt à Distributiva, quòd ista distribuit bona Reip. merentibus: illa distribuit mala, seu pœnas à Republica statutas. In omnibus igitur est regulanda ut Distributiva.

2 Particulariter insinua primò pœnam, ut pœnam, nullatenùs expeti posse: sic enim esset odium formale: sed expetendam ut bonam. sive utilem, vel delinquenti, vel saltem Reip. quæ pacatur, si exterminentur mali.

3 Secundo: solus habens jurisdictionem potest dirigere pœnam ad bonum delinquentis, vel Reip. & secundum quod habet de jurisdictione, poterit pœnam ordinare: In manu tantùm Principis est, addicto ad mortem ex gratia donare vitam; Cœteri possunt pœnas majores, vel minores juxta jurisdictionem concessam. Jus Oeconomicum concedit patri pœnam leviorem; ita etiam jus Domini in servum; sed vide leges particulares.

5 Tertiò: Vindicativa esse potest in privato, sed non, quòd ipse possit exercere per se illius actum externum, qui solius est Superioris. Privatus potest tantùm appetere, quòd reus puniatur, ob bonum publicum, seù proprium;

Sed nemo obligatur appetere, ut reus puniatur ad satisfaciendum sibi. Aliàs est res plena periculi, quia, dùm agitur de nostris offensis, coloramus nostros affectus sub larva boni privati, aut communis; & sæpè ex odio appetimus pœnam, quia mala est inimico: quare tutissimum est ex charitate, remittere omnem injuriam. Ipsi supremi Principes nunquam per se ipsos judicant de propriis injuriis, sed aliis delegant, quia periculum est, ne ex odio ferantur in pœnam. S. Th. q.108.

CAPUT XXII.

De Justitia Commutativa, & ejus Actu, qui est Restitutio.

1 IN duobus hæc differt ab enumeratis: primò, istarum actus externus exerceri potest tantùm ab habente authoritatem; Commutativæ actum externum quilibet potest exercere: secundò, illæ ponunt æqualitatem Geometricam, ista Arithmeticam; quare obligatus duobus quinque scuta, dabit singulis quinque, quamvis alter sit fortis, alter in extremo vitæ constitutus: quia tenetur ex commutativa; sed quia pœnitentiam Confessor tenetur dare ex legali, dabit per proportionem Geometricam, attenta conditione status &c.

2 Tertiò, Commutativa respicit jus, seù bonum, ut debitum. Jus autem, est duplex,

aliud

aliud in re, aliud ad rem. Attende ad hanc distinctionem. Qui habet jus ad rem, nondum est possessor, sed tamen suo tempore fiet per legitimum Superiorem; & nùnc pecco, si mediis illicitis tollo jus istud, & teneor ad restitutionem, si media opponantur justitiæ: At si mediis licitis tollo istud jus ad rem, non pecco: è contra jus in re non possum tollere, nisi mediante recursu ad Superiorem.

3 D. Sine hoc recursu, potest quis à possessore repetere suum jus ad rem per occultam compensationem?

M. Cautus sit Confessor, nè aperiat viam mille injustitiis, approbando universaliter occultam compensationem. Permitti potest, in casu, quo creditum sit liquidum, multoties contestatum Debitori, & fundatè timeatur damnum in recurrendo ad Superiores: v.g. famulus viri nobilis mercedem pactam sæpiùs petiit, & loco mercedis recepit verbera, vel minas mortis; Multò majora timet, si recurrat nec habet, quomodo probet creditum, de quo testes nolunt deponere, metu mortis comminatæ à communi hero; Insuper si est moraliter certus, quòd crediti occultè surrepti culpa non refundetur in innocentes, nec recipiat bis idem debitum. Cum his conditionibus permitte compensationem occultam. Dixi *permitte*, si enim consulis &c. multi abutentur hac doctrina: ubi prædictas invenis, non obliges ad restitutionem, & interim ne porrigas

ausam peccandi, consule in genere, ut de alio hero sibi provideat, ut curet habere justitiam per manum Superioris &c.

4 D. Quid est Restitutio, actus Commutativæ?

M. Ejus naturam debet intelligere quilibet Confessor, quia principale peccatum regnans in mundo est violatio justitiæ, quod deleri non potest, nisi per restitutionem: *non enim dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*. Sanctus Th. q. 62. a. 2. Tota Papæ authoritas non valet absolvere, nisi fiat restitutio, vel offensus liberè dimittat. Restitutio autem est iterata compensatio ejus, quod quis habet alterius. S. Th. a. 1.

5 D. Restitutio cadit sub præcepto affirmativo Justitiæ, quod non obligat ad semper?

M. Utique: sed importat etiam negativum non retinendi aliena; & quia non possumus perseverare in peccato voluntariè, ideò per negativum obligat statim, & ad semper. S. Th. art. 8.

6 D. Restitutio est iterata compensatio rei acceptæ: quare homicida v. g. impotens resuscitare, non tenetur?

M. *Quando oblatum non est restituibile per æquale, debet fieri recompensatio, qualis est possibilis: cùm quis abstulit membrum, debet recompensare, vel in pecunia, vel in honore, considerata conditione utriusque personæ secundum arbitrium boni viri*. S. Th. a. 2. ad 1.

nisi

nisi gratuitò remittatur, ut sit inter inimicos divites, dum pacificantur. Pauper, cui maritus occiditur, distinguit injuriam, & damnum sibi, & familiæ resultans. Quoad injuriam potest per Judicem exigere satisfactionem, sed remittit, dando pacem: quoad damnum, petit reintegrari.

7 D. Quomodo restituet æquale, qui viis injustis impedivit habentem jus ad hæreditatem.

M. Primò intellige peccati numerum, & speciem, interrogando, quæ fuerint viæ &c. an impediverit ex odio, invidia &c. deinde applica remedium. Petrus impedivit Paulo beneficiū sibi destinatum ab Episcopo, antequam conferatur, considera qualitatem beneficii, majorem, vel minorem Episcopi dispositionem erga Paulum &c. pensatisque omnibus obliga Petrum restituere quanti valet hic, & nunc spes beneficii. Comburens mense Martii segetes, tenetur minùs restituere, quàm comburens mense Julii; nam expensæ fsciendæ, & alia pericula, quæ possunt imminere, faciunt multò minoris valere spem futuræ segetis &c. S.Th. a.2. ad 3.

8 D. Quot sunt capita, seù radices, ex quibus oritur obligatio restituendi?

M. Duæ: *Res accepta, & Injusta Acceptio*: sub secunda venit damnificatio, etiamsi nihil mihi accipiam, ut cum incendo campum.

9 D. Quis tenetur, ratione rei acceptæ?

M. Quicumque habet rem alienam, sive bona,

na, sive mala fide: Possessor bonæ fidei dicitur, qui non peccavit, dùm accepit, ut qui credidit esse suam, vel emit ab eo, quem credebat verum dominum &c. Si cognoscebat non esse verum dominum, vel dubitabat, erit possessor malæ fidei. At si dùm accepit, ex conscientia erronea, credebat non esse suam, peccat quousque retinet cùm ista conscientia, sed ubi verè cognoscit esse suam, non tenetur restituere, quia est restituenda res verè aliena, non quæ credebatur aliena.

10. D. Tenetur nè æqualiter reddere possessor tam bonæ, quàm malæ fidei?

M. Possessor bonæ fidei, quando venit in malam, seù cognoscit rem esse alienam, tenetur restituere, si extat, in quo extat, & id tantùm, in quo factus est ditior; si non extat, non tenetur ad pretium, sed tautùm ad id, in quo factus est ditior: Possessor malæ tenetur restituere rem (hac non extante pretium) cum damnis causatis domino; & fructibus.

11 D. Tenetur nè ad omnes fructus?

M. Fructus sunt in triplici genere. Alii merè naturales, ut fœnum, quod spontè nascitur: Alii mixti, ut uva, quæ nascitur ex cultura vineæ. Alii industriales, ut lucrum, quod reportatur ex ludo: Primos tenetur integros restituere: secundos, deductis expensis: tertios nullatenùs: Hoc in possessore bonæ fidei, quando sit factus ditior: si consumpsit bona fide, non tenetur.

12 D. Qui

12 D. Qui tenentur ex re accepta ?

M. Quotquot habent rem alienam, ſive per contractum (finito tempore) ſive alio modo, ſi dominus, ultra præfixum tempus. ſit rationabiliter invitus, ut retineam. Sunt plures contractuum ſpecies. Harum notitia eſt cap, 29. & 30. Nota differentiam mutui, à commodato, & omnium aliorum contractuū, in quibus, ut in mutuo, tranfertur dominium, ab iis, in quibus, ut in commodato, non tranſfertur: ubi transfertur, ſi res pereat, etiam abſque mea culpa, teneor reſtituere, quia res perit domino: ubi non transfertur dominium, ob dictam rationem, non teneor reſtituere. S. Th. q.62. a.6.

13 D. Explica ſecundam radicem provenientem ex acceptione injuſta ?

M. Ratione hujus tenetur reſtituere quiſquis cooperatur peccato in accipiendo aliena, ſive bona, ſive famam, ſive vitam. *Qui cooperatur*: quare non qui malo exemplo dat occaſionem: hic peccato ſcandali contra charitatem, non cooperatur contra juſtitiam. *In accipiendo*; quare conſulens, mandans &c. furtum poſteà impeditum, non tenetur. S. Thom. art.7. ad 2. *In accipiendo*: quare à fure donatus parte furti, poſt furtum, tenetur ſolùm ad id, quòd accipit.

14 D. Quot modis homo poteſt cooperari injuſtæ acceptioni ?

M. Modi comprehenduntur illis verſibus.

Juſſio,

Jussio , Consilium , Consensus , Palpo , Recursus

Participans , Mutus , Non obstans, Non manifestans .

Istos novem modos considera in omni peccato: quocumque ex illis influam , constituit diversam speciem explicandam ; imò ubi est annexa excommunicatio , præsertim in Bulla Cœnæ , notanda Canonis verba, utrùm ligent solùm exequentem , vel etiam mandantem,aut consulentem &c. nec enim leges pœnales extendendæ sunt. Non exemplifico , quia cum hac reflexione , legens Canones Bullæ,videbis in uno comprehendi plures, in alio pauciores , qui tamen specialiter inducuntur in materia justitiæ , quia in ista specialiter obligantur restituere, qui peccant aliquo ex illis modis; De se patet , quid importent *Jussio*, ac *Consilium*: nomine *Consensus* venit , qui consentit actioni injustæ. *Palpo* significat illum , qui ita adulatur furem,ut ex adulatione moveatur ad furandum:vel ad non restituendum: *Recursus* illum, qui receptat apud se fures ut tales , & eorum furta,vel si ambo influant ad non restituendum sic , quòd eorum receptatio influat in furrum . *Mutus* , qui non clamat videndo fures : *Non obstans* , qui non impedit fures : *Non manifestans* , qui non detegit fures . Hi tres ultimi tenentur , quando tenentur ex justitia, clamare, impedire , vel detegere , ut deputati ad hoc à Principe: Princeps, & Administrator habens offi-

officium. At si ego sine officio, potens impedire non impedio, quia pecco solùm contra charitatem, non teneor restituere. S.Th. a.7. Exemplum de fure positum est, ut magis commune: cæterùm illi novem modi sunt in omni actione, per quam læditur justitia commutativa, in fama, vita &c.

15 D. Alil sunt obligati restituere in solidum, alii pro parte. Quid important hæc?

M. Sunt obligati restituere pro parte, qui habuerunt partem rei furto ablatæ, sed non concurrerunt in ipsam actionem furti: Qui influunt in actionem, obligantur in solidum, ita ut singuli teneantur restituere totum, quod fuit furto ablatum, etiamsi nihil venerit in suas manus. Tamen hoc ordine: primò tenetur, qui possidet, estò ab initio bona fide possederit. Hoc non restituente, qui fuit causa principalior, reddet totum læso, nempè, jubens; deinde gradatim, qui magis influit. Ubi totum iste reddidit, acquirit actionem contra socios, v.g. decem abstulimus centum oves, quas æqualiter divisimus, ego, qui in furto minimam partem habui, teneor restituere omnes centum, sed acquiro jus in nonaginta, quas cæteri appropriarunt sibi, ordine prædicto; si damnificavimus incendendo, v. g. segetes, tenemur quidem omnes; At si restituat, qui nobis fuit Author totalis damni, v.gr. qui ita jussit, cui non potuit resisti, isto restituente, nos ad nihil renemur prineipali. S.Th. q.62. a.7. ad 2.

16 D. Ali-

16 D. Aliquando per leges, qui furatur unam ovem, v.g. reddit quadruplum: quare tenemur ad plus, quàm accepimus?

M. Ex justitia commutativa fur determinatè tenetur reddere, quod abstulit, v. g. unam ovem; & ulteriùs satisfacere ob injuriam; ista tamen satisfactio non determinatur à natura, sed relicta est arbitrio Principum, qui per leges modò hanc. modò illam satisfactionem sanxerunt; & potest Princeps determinasse, ut reddatur quadruplum. In hoc casu una debebitur ex justitia commutativa: tres ex Vindicativa, & per consequens, ut repetantur istæ tres, requiritur sententia Judicis, qui solus habet exercere vindicativam. Igitur ubi furto abstuli unam ovem, teneor statim post furtum reddere unam, & durat peccatum toto tempore, quo non reddo. Tali lege de tribus existente, non pecco has retinens, nisi postquam Judex me damnavit: tunc ex commutativa incipio obligari. Pariter qui perdidit ovem, si illam inveniat inter meas, potest sibi accipere, sed non tres alias, nisi post mandatum Judicis. S. Thomas art.3.

18 D. Ex n. 5. restitutio est in præcepto, obligatne ad mortale?

M. Utique, quia est medium, sine quo non potest conservari charitas. Vide p.1. c.34. n.6.

18 D. Potestnè reddi veniale ex parvitate materiæ?

Utique, vide p.1. c.36. n.6.

19 D. Ad-

19 D. Adsunt ne circa restitutionem Theses prohibitæ?

M. Vide 20. Alex. VII. pro Beneficiatis; & 33. nec non 38. & 39. Innoc. XI. pro restitutione in genere.

20 D. Extant nè censuræ contra omittentes restituere, vel reservatio istius peccati?

M. Non invenio, quòd omissionem restitutionis generaliter reservatit Papa. Plures Episcopi solent sibi reservare in certis casibus. In Bulla Cœnæ multoties sit mentio de satisfactione. Scito, quòd communiter nomine restitutionis intelligimus reddere quod ablatum est, ad quod ex n. 16. tenemur ante sententiam Jndicis: nomine satisfactionis reparationem injuriæ. Hanc exigit Bulla Cœnæ, & alii Canones; ubi loquuntur de satisfaciendo. Porrò hæc ut plurimùm non est lege stabilita; quare remittitur exigenda arbitrio prudentis injuriati, vel saltem Judicis; Tamen Princeps violans libertatem Ecclesiasticam, per aliquod statutum, ex Bulla Cœnæ, tenetur satisfacere priùs revocando &c. nec non certiorando Papam de revocatione.

CAPUT XXIII.

De Peccatis contrariè oppositis Justitiæ Commutativæ in generali.

1 JUstitia est virtus moralis; ideò sicut aliæ, consistit in medio, habetque peccata con-

contrariè opposita per defectum, & per excessum. Deficit, qui minùs dat, quàm debet: Excedit, qui plus exigit. Cæterùm idem omninò est peccatum, v. g. emens dat vendenti minùs quàm debet: vendens exigit plus; In confessione non est necesse explicare, quòd ille fuerit emens, iste vendens &a. sed sufficit dicere, quòd in tali contractu intercesserit fraus compartis in quinque, decem &c.

2 Plurima huic Justitię peccata opponuntur, de quibus S.Th. á q.64. ad 79. Ut clariùs ac faciliùs percipi posset, distinxit, quæ fiunt per voluntariam commutationem, ab his, quæ fiunt per commutationem involuntariam. Prima sunt, in quibus intercedit contractus ex utraque parte initus voluntariè; nec injustitia est in contractu, quia volenti, & consentienti non fit injuria, sed per talem contractum ego decipio proximum, v.g. voluntariè convenio cum emente, sed decipio, dando clàm acetum loco vini: quare emens est invitus circa defectum. Injustitiæ, quæ non fundantur, in legitimo contractu, dicuntur circa commutationes involuntarias, v. g. furtum, homicidium, &c. si quis in aliquo casu consentiat, vide, an de jure possit consentire: si consentio, ut quis accipiat rem meam, non est furtum, quia de jure possum consentire: si maritus consentiat adulterio uxoris, quia de jure non potest consentire, adulterium spectat ad commutationes involuntarias. Idem dic, si quis consentiat se occidi

cidi à privato; si Clericus consentiat, ut judicetur à Laico &c.

3 Sæpè in voluntariis commutationibus Confessor solùm reflectit ad damnum personæ, non ad injuriam; nec ullum videns damnum, judicat pœnitentem immunem à peccato, cum aliàs gravissimè peccaverit: v. g. peto vinum merum, quod valet juliis sexdecim; & Caupo offert juliis duodecim aqua dilutum, (quòd verè tanti venit) dicens esse merum. Non hìc intercedit solum leve mendacium; sed interroget, an vinum emi potuerit ad sacrificium, an ad conservandum &c. in quibus casibus damnificatur emens; & an omninò voluerit vinum merum. In quo casu licèt non damnificaretur emens, tamen ùtpotè omninò invitus in vino diluto, patitur injuriam recompensandam arbitrio prudentis.

5 Peccata contingentia in voluntariis commutationibus possunt dividi tripliciter: primò læditur jus in corpus: hæc consistunt in facto: secundò jus in fama: hæc consistunt in verbo, & factis dehonorativis: tertiò jus in bona: hæc consistunt in facto: sub primis comprehenditur adulterium violans jus in corpus conjugis. De illo tamen agitur cum de castitate, quia sine hujus notitia non potest perfectè cognosci. S. Th. q. 65. a. 4. ad 3.

5 In commutationibus voluntariis, quæ versantur circa fortunæ bona, committuntur eadē peccata, quę in involuntariis, & alia duo,

fraus in emendo, & vendendo, nec non usura in mutuando; horum notitia est summè necessaria, quia vigent æquè, ac blasphemia, & juramentum. Sciat Confessor, se ex officio, & justitia legali obligatum ad innuendam restitutionem pœnitenti, si deficiat ex negligentia graviter culpabili, ex tunc per caput *Mutus* incipit ipse obligari ad restitutionem in solidum: quare sibi consulat de doctrina sufficienti, etiam ex parte hac, ne sibi præjudicet.

6 D. Si deobligavi á restitutione ex negligentia vel inadvertentia, quomodo medebor huic malo?

M. Si ex gravi negligentia deobligasti, confitere quàm primùm hoc peccatum; & quomodocunque deobligaveris, voca Pœnitentem, dicens tibi aliquid occurrere circa præcedentem confessionem: si acquiescit, imple munus tuum: si non acquiescit, ille peccat, & tu consuluisti conscientiæ tuæ, si fecisti, quantum poteras, ut te audiret.

CAPUT XXIV.

De peccatis contrariè oppositis Justitiæ Commutativæ circa vitam proximi.

1 D. QUot sunt peccata, in vitam proximi, specialiter aperienda in confessione?

M. Ex S. Th. q. 64. 65. sunt quatuor: Homici-

micidium; tollit vitam: Mutilatio: tollit membra: Verberatio: dolore afficit corpus: & Incarceratio: tollit libertatem. Ut ſint peccata, debet violari jus ad illa.

2 D. Quando intelligitur homo habere jus in corpus?

M. Homo ex vi juſtitiæ commutativæ habet jus ad conſervandum corpus proprium, quando non utitur illo in commune damnum Reip. Si offendat juſtitiam legalem; hæc ad conſervandum commune bonum debet procedere adversùs Reum per Juſtitiam vindicativam.

3 D. Homicidium, & occiſio hominis differuntnè?

M. Occiſio dicitur, ſive ſit juſta, ſive injuſta: homicidium ſumitur pro injuſta occiſione.

4 D. Licetnè occidere hominem?

M. Animalia in mũdo, ut reliqua omnia, sũt ordinata à Deo media in conſervationem hominis, cui Gen. 1. Deus eorum dominium dedit; & niſi ceſſerint in jus alterius, poteſt homo ſine injuſtitia occidere animalia; imò cum merito, ſi neceſſaria ſint ad ſui conſervationem, eſtò enim occiſio ſit malum particulare animalis, quia tamen eſt medium ad vitam hominis, quæ eſt majus bonum, poteſt eligi. S.Th. q. 64. a. 1. Homo unicè ordinatur in Deum, & in commune bonum Reip. in qua convivit, ut pars in ſuum totum: ordinare autem media in bonum commune ſolùm illius eſt, qui præeſt

communitati. Nullus igitur privatus potest assumere vitam hominis, ut medium ad sui conservationem, quia ad hanc Deus illam non instituit: Quia verò Deus instituit vitam hominis ad bonum commune, Præses Reip. poterit illam eligere occidendo, tamen in casu solùm, quòd vita sit damnosa Reip. tunc verò dicetur damnosa, quando ille violat leges justas, quæ mortem imponunt violatori.

5 D. Cum moderamine inculpatæ tutelæ occidi potest hostis, qui me invadit ad occidendum?

M. Privatus nunquam potest velle occisionem alterius: Sed quilibet potest velle sui conservationem. Adde: Licèt aliquod malum intendi non possit, poterit tamen permitti ab eo, qui non habet obligationem prohibendi. Ideò ex SS. Augustino, & Thoma 2. 2. q. 10. ar. 11. Principes possunt permittere (non intendere) meretrices, quia, non sunt obligati specialiter impedire hoc peccatum, quod non est contra justitiam, & possunt permittere ob aliquod bonum Reip., scilicet, ne turbentur omnia libidinibus. Igitur privatus invasus ab hoste, nunquam intendet illius occisionem; tamen, ut se conservet, non obligatur, impedire alterius occisionem, cum propriæ vitæ periculo; quare poterit se defendere, & intendere suam defensionem; Si ex hac defensione sequatur mors nunquam intenta, erit omninò per accidens, nec imputabilis se defendenti. Hoc tantùm

S. Th.

S. Tho. vult dicendo, licere occiſionem hoſtis cum moderamine inculpatæ tutelæ, ita, quòd adhibeat omnem moralem diligentiam, ut illum conſesvet: ſi poteſt ferire in brachio,& ita ſe defendere, non feriat in pectore &c. Aliàs nec eſt moderamen inculpatæ tutelæ, nec excuſatur à peccato; Unde in praxi difficillimùm eſt, ita actus moderari, ut ſe defendens ſit immunis ab omni peccato, & ab irregularitate annexa homicidio. Tutius igitur eſt hortari, ut actionem ſubjiciat clavibus, & ſi velit fieri Clericus, petere diſpenſationem.

6 D. Cum moderamine dicto, licet ſe defendere: permittendo occiſionem hoſtis, licebit nè mihi eodem modo defendere gemmam à fure, ita quòd prævidens illius mortem, non intendam, ſed permittam. Idem dic de virginitate, & honore?

M. Non eſt cum moderamine dicto defenſio gemmæ, ad quam ſequitur occiſio; nam adeſt alia via repetendi ſine occiſione, Juſtitia legalis. Virginitas ſi violatur invita, duplicatur ad coronam. Honoris etiam reparandi via eſt Juſtitia legalis. E contra vitæ reparandæ non eſt alia via, ut ſupponitur: nam mortuus non poſſum implorare Principem. S.Th. q.64. ar.5.

7 D. Hoc, ſi prævideo mortem aggredientis, quid, ſi me defendens occido non prævidens?

M. Ex S. Tho. ar.8. tenenda eſt hæc regula generalis. Ubi facio aliquid, unde ſequatur

mors non prævisa : si do operam rei licitæ, & adhibeo debitas diligentias, occisio non imputatur mihi : At si omitto debitas diligentias, vel do operam rei illicitæ, sum reus.

8 D. Possumnè occidere me ipsum?

M. In nullo casu licet: nec Judex potest aliquem damnare, ut occidat se ipsum: estò cognoscerem me damnosissimum bono communi: Non possum mihi ordinare mortem: Id est solius Principis, qui præest bono communi, nec possum in me exequi mortem à Principe ordinatam, quia executio est actus Vindicativæ; omnis autem Justitia est ad alterum, non ad se ipsum. S.Th. a. 5.

9 D.Explica secundum peccatum in vitã?

M. Est Mutilatio: Membra sunt pars corporis, & pars Reip. totus homo: Corporis partes possunt esse damnòsæ physicè, si putrescant: Reip. damnosæ moraliter, si homo iis peccet contra leges. Ut sunt medium conservando corpori, subsunt dispositioni hominis, qui administrat totum; & ita ne hoc inficiat membrum putre, poterit incidi: Ut damnosum Reip. subest administrationi solius Principis, estò enim præcisio membri tam mala non sit, ut mors, quia tamen affert damnum perpetuum, & irreparabile, illam ordinare spectat solum ad eum qui habet jus in vitam. S. Thomas q. 65. art. 1.

10 D. Explica tertium?

M. Est verberatio, quæ est mala, ut afficiens

dolore

dolore ſenſum : aliquando vulnerat corpus (quod erit explicandum in confeſſione) per conſequens magis eſt peccaminoſa. S.Th. a.2.

11 D. Explica quartum ?

M. Eſt Incarceratio, per quam tollitur libertas homini, ut benè agat. Hæc privatio eſt grande malum ; ideò ſupra jus paternum, & dominativum . Pater, & Dominus, ſi ea abutantur in malum Filius, & Servus, poſſunt ad breve tempus detinere : Si ad longum tempus detinendi ſint, debent & ipſi recurrere ad altiorem poteſtatem. S.Th. ar. 3.

12 Aliquando hæc peccata tranſeunt in aliam ſpeciem ?

M. Utique, ut p. 1. c. 34. n. 10., quando, præter juſtitiam, prohibentur ab alia virtute. Porrò ſingula quatuor primò prohibet Dulia contra Superiores : ſecundò Pietas contra Conſanguineos & Affines : tertiò Religio contra perſonas Deo cõſecratas juxta ordinationẽ Eccleſiæ. Et ſi alias virtutes continget violare, peccata hæc erunt in totidem ſpeciebus. S. Th. ar. 4.

13 D. Peccata hæc contra vitam proximi ſunt nè mortalia ex genere ſuo?

M. Sunt ex p.1. c. 34. n. 6. nec enim poteſt ſervari charitas volens bonum proximo, ſi hæc mala inferantur.

14 D. Poſſunt nè reddi venialia ex parvitate materiæ ?

M. Primum, & ſecundum non poteſt, quia

formaliter important grande malum: tertium potest, si verberatio inferat leve damnum: quartum etiam, quia detinere ad brevissimum tempus, erit veniale, si damnum leve inferat.

15 D. Adsunt nè Theses prohibitæ circa hæc peccata?

M. Alex. VII. 17. 18. & 19. nec non 30. 31. 32. 33. 34. & 35. Inn. XI.

16 D. Adsunt nè censuræ contra committentes, vel reservatio illorum?

M. Episcopi solent sibi reservare homicidium: vide Constitutiones supra hoc cujuscunque Diœcesis. In Bulla Cœnæ reservantur hujusmodi peccata contra personas enumeratas §. 15. §. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 16. & 19. In cap. *Si quis suadente* 17. quæst. 4. reservantur commissa contra Clericos, & juxta ampliationem, quæ videatur p. 1. c. 20. B. Pius V. eadem pœna innodavit committentes illa in Ministros Sancti Officii. Tandem Gregor. XIV. excommunicavit procurantes abortum animatum, & reservavit. Episcopis: si fœtus non sit animatus, est homicidium teductivè, quia tollitur vita ei, qui illam habet in potentia: si sit animatus, est formale homicidium, & utrumque est grave peccatum, impedire vitam (etiam per pocula sterilitatis) & tollere vitam; sed hoc multò graviùs respectu abortus, cui tollit vitam temporalem, & infert mortem æternam. Fætus masculus animatur post 40. dies;

dies; fœmineus post 80. In dubio an sit animatus, vide c.18. n.8. In Urbe potest quilibet absolvere ab excommunicatione incursa propter animatum, quia ex p.1. c.10.n.7. solùm prohibentur Confessores absolvere reservatos Papę.

17 D. Quas pœnitentias Confessor imponet peccanti aliquo ex dictis peccatis?

M. Si deberet sequi leges civiles,gravissimè hi essent puniendi , sed , & sequendo Canones antiquos . At si ob statum , conditiones , & qualitates pœnitentium , prudenter sint moderandi , homicidis, & mutilatoribus impone,ut nunquam accedant ad ordines , quia sunt irregulares: secundò , qui ob talia delicta sunt excommunicati , vide pœnitentias præscriptas in Bulla Cœnæ &c. illasque impone: tertiò, ut horrorem incutias pœnitenti circa hoc peccatum , lege Catech. Rom. p.3. c. 6. n. 15.& 16. inde hauri motiva , ut ostendas gravitatem similium peccatorum .

C A P U T XXV.

De peccatis contrariè oppositis Justitiæ Commutativæ , per quæ facto infertur damnum rebus proximi .

1 D. QUot sunt hujusmodi peccata?

M. Furtum , & Rapina . Furtum est *occulta acceptio rei alienæ invito domino* : dicitur *occulta*, quia fur , curat,

ut

ut dominus nesciat, à quo lædatur: dicitur *acceptio*: quo nomine intelligitur etiam detentio: dicitur *rei alienæ*: ideò non est fur, qui accipit gemmas casu inventas in littore maris; thesauros subtùs terram (circa quos erunt servandæ leges locorum) & quæcunque nullius dominio subsunt, vel non subesse creditur, quoad usque non constet contrarium. Porrò quantum temporis requiratur ad præscribendum, cum S. Thom. relinque Juristis: dicitur *invito domino*: volenti enim, & consentienti non fit injuria; nec sufficit, quod quis fingat sibi dominum consentientem, sed quòd in conspectu Dei verosimiliter non præsumatur invitus.

2 D. Qui venit nomine furis?

M. Ex Catech. 3. p. c. 8. n. 9. fur est primò, præter accipientem, qui emit rem furto sublatam: secundò, qui retinet rem alienam inventam, si non reddat domino, vel hoc ignorato, non distribuat pauperibus: tertiò, qui fraudem adhibet in emendo, & vendendo: quartò, qui vendit merces corruptas: quintò, qui utitur mensuris fallacibus: sextò, qui exigit mercedem supra debitum: septimò, servus, qui non custodit rem domini, ut debet: octavò, qui se fingit mendicum, ut captet eleemosinas, conjungens furtum mendaciis: nonò, qui accipientes mercedem, desunt suo muneri.

3 D. Sunt nè aliæ species distinguendæ?

M. Ex S. Th. a. 6. ad 2. & Catech. n. 5. distin-

ſtinguuntur ſpecie, ſi res furto ablata ſit hominis privati, vel Reip. ſi auferatur homo; ſi homo ſit ſervus, vel liber; ſi res ſit ſacra: Singulorum nomina vide apud illos.

4 D. Si auferatur res ſacra, eſt ſacrilegium, quot modis hoc commiiti poteſt?

M. Primò, ſi auferatur res ſacra de loco ſacro; eſt duplex peccatum, quia duplex injuria, loco, & domino: ſecundò, ſi auferatur res ſacra de loco non ſacro: tertiò, ſi auferatur res non ſacra de loco ſacro: debet autem res ſacra eſſe deputata uſui ſacro: quare non committo ſacrilegium, ſi in Eccleſia aufero vas argenteum, quod ſecum tulerat argentarius auditurus miſſam: at ſi commodavit Eccleſiæ, vel depoſuit apud Eccleſiam, eſt ſacrilegium.

5 D. Multi prætexunt excuſationes, nè obligentur ad reſtitutionem, quid tunc fiet?

M. Confeſſor ſit fortis, & conſtans pro veritate, & juſtitia, erga pauperes, & nobiles: Equidem in confeſſione ſtandum eſt dicto pœnitentis, & pro ſe, & contra ſe, ſed ubi Confeſſor videt hunc ceſpitare, ponat caſum in ejus perſona: etenim ex lege naturæ faciendum eſt proximo, quod nobis fieri volumus. Igitur petat, ſi res fuiſſet ſibi furto ſublata, & qni ſurripuiſſet, prætexeret eaſdem ratiunculas, an boni conſuleret, eum à reſtitutione deobligari. An conſcientia illum omninò quietet in motivo deobligante; conſulatque, ut ſequatur dictamen conſcientiæ rectæ ſemper inclinantis ad tutiora.

6 D.

6 D. Licèt nè furari in extrema necessitate?

M. Propriè furtum est acceptio rei alienæ: in extrema necessitate omnia sunt communia; & si in tali statu consumat, non tenetur restituere. S. Th. q.66. a.7. Ne litiges de nomine. In extrema necessitate debet quisquam sibi subvenire.

7 D. Erit nè furtum, si accipio rem meam depositam apud Petrum sine licentia?

M. Quidquid sit, an debeat dici furtum, certè pecco, surripiens occultè rem meam, & facio injuriam Petro. S.Th.a.3.ad 3.

8 D. Rapina quid addit supra furtum?

M. Est duplex injuria: altera in bona, & altera in personam, cui per violentiam rapiuntur. Ex hoc secundo capite, non licet rapere in extrema necessitate, quia homini violentia solùm potest inferri per justitiam legalem. S.Th. q.66. a.3.

9 D. Quot sunt Rapinarum genera?

M. Omnis acceptio rei alienæ, si fiat cum violentia, est rapina; & explicandæ species, ut in furto. Catech. plures enumerat Raptores; primò non solventes mercedē operariis (quod ex c.4.n.12. est peccatum in Spiritum Sanctū) secundò dantes ad usuram: tertiò Judices muneribus, vel pretio sententiantes: quartò, qui fraudant creditores: quintò inficiantes debita: sextò, qui suo tempore non solvunt merces creditò acceptas: septimò, qui mutuantes pauperibus,

ribus, cum reddere non possunt, acerbiùs exigunt pignora: octavò, qui victualia occultat in necessitate, ut cariùs vendat. Principes eò graviorem rapinam committunt, in his casibus, quò magis tenentur avertere.

10 D. Hæc duo peccata sunt nè mortalia ex genere suo?

M. Utique ut p. 1. c. 34. n. 6. quia cum illis non potest stare charitas?

11 D. Admittunt nè parvitatem materię?

M. Utique, etiam sacrilegium, & rapina, si damnum illatum, vel violentia sit levis.

13 D. Adsunt nè Theses prohibitæ circa hæc duo?

M. Vide 36. & 37. Inn. XI. Alex. VII. in 8. 9. & 10. declaravit tales actiones esse contra justitiam: quare certum est esse furta. Aliæ sunt definitæ ut injustæ: ideò spectant ad genus furti traditum á Catechis. sed quia involvunt commutationes voluntarias; adducentur cap. 28.

13 D. Subjacent nè ulli excommunicationi, vel reservationi?

M. Videatur tertius Canon Bullæ Cœnæ contra Maris Pontificii Piratas &c. quartus contra surripientes naufragantium bona: 10. contra deprædantes Romipetas &c. 12. contra spoliantes eos, qui recurrunt ad Sedem Ap. &c. Notentur etiam 13. 17. & 18. Extat excommunicatio in auferentes &c. de Ecclesiis lapides, & ornamenta: In diripientes bona &c. Christiano-

ſtianorum commorantium inter Turcas. In detinentes &c. ſcripturas Cameræ Ap. In diripientes bona S. Inquiſitionis. Ubi caſus advenerit, lege c.20. p.1.

14 D. Quas pœnitentias imponet Confeſſor pro hiſce peccatis?

M. Zacchæus, ſi quem defraudavit, reddidit quadruplum: Confeſſor nùnc ſudabit, ut reddatur ſimplum, quod verè fuit ablatum: facilè inducimur, ut quæramus aliena, mutuò, ſive aliter; reddere vix cogitamus, quando ita abundant bona, ut ferè debeamus illa projicere. Promittimus; at nunquam adimplemus. Ergo totus in hoc ſit Confeſſor: Magnati oſtendat damna ex dilatione provenientia familiæ opificum. Habentem, unde vivat commodè, obligari ad expenſas Hoſpitalium unicè inſtitutorum pro verè pauperibus, ſi ad illa infirmi accedant, vel mittant filios illegitimos, etiamſi Hoſpitalia non exigant. Qui aliena invenit, teneri ad debitam diligentiam pro inveniendo domino; & nòn reperto, eſſe diſtribuenda pauperibus; ſi ſit ipſe pauper, ſolùm ex conſilio Confeſſoris poſſe ſibi applicare. Qui peccant his duobus peccatis, teneri propriis expenſis remittere bona domino longè diſtanti. Mercedes eſſe ſtatim ſolvendas, nec fatigandos operarios, qui aliquando plus ipſa mercede conſumunt in calceis, ut accedant domum Debitoris. Dedecere, ſi conſuetam pro loco, tempore &c. mercedem extenuet

nuent pauperi; memoriæ pœnitentium infigat: multò meliùs esse, quòd aliquid de suo dives infundat in beneficium pauperis, quàm quòd pauper refundat diviti; de mammona iniquitatis præparanda nobis tabernacula, non supplicia æterna. Vide Catech.

CAPUT XXVI.

De peccatis verborum in judicio contrariè oppositis Justitiæ Commutativæ.

1 EX peccatis, quæ facto inferunt damnum proximo, S. Th. procedit, ad quæ inferunt verbo. Horum alia committuntur in judicio; alia extra; & hæc possunt committi tàm in judicio, quàm extrà; ut calumniæ. De his capite sequenti. Peccata in judicio sunt in duplici specie: opponuntur enim Justitiæ Legali, & Commutativæ: ideò id explicandum erit in confessione. Hìc agimus de peccato commissionis in quinque generibus personarum, scilicèt, Judice, Accusatore, Reo, Teste, Advocato, seù cæteris assumentibus partes defendendi Reum; de quibus S.Th. à q.67. ad 72. Et constabit, quando hi peccent, ubi apparuerit, quid requiratur, ut rectè suum munus exerceant.

2 D. Judex quid faciet, ut justè judicet?

M. Primò debet habere jurisdictionē Theologi non est quærere, quando, & qualiter acqui-

quiratur: sunt hæc fori externi; secundò, sicut sententia est publica, ita scientia debet esse publica, scilicet, per vias publica authoritate firmatas accusationis, inquisitionis, &c. Confessor hæc non tenetur scire, sed Judex, cui propterea commendet, ut semper agat juxta leges. Fiscalis habet jus inquirendi nomine fisci, quando saltem præcessit rumor publicus. Tertiò, etiam in sententiando sequetur leges, adhibendo Clementiam, ubi habet locum; ita quod non sententiet ad pœnam, nisi à lege statutam; &, si potest esse locus Clementiæ, non infliget omnem pœnam legis; quartò, data sententia, nequit pœnam diminuere, sed hoc spectat ad Principem. S.Th. q. 67. Diu agitatum est, an conveniat, eum Reis ad mortem dare juramentum de veritate dicenda, quam ferè omnes fatentur sola vi tormentorum: Tu dic tale juramentum esse introductum lege, vel consuetudine, quam solus habet tollere supremus Princeps, & Judex sequi debet, quia non est injusta.

3 D. Quid faciet Accusator, ut justè accuset?

M. Delictum venit in notitiam publicam: primò clamorosa Insinuatione (tùnc fiscus ex officio indagat veritatem) secundò denunciatione, qua habita fiscus etiam procedit. S.Th. q.68.a.2. ad 3. tertiò accusatione: hìc pars instat pro punitione: & debet probare delictum; non ita denunciator S.Th. ibidem (Hinc merità

ritò Alex. VII. damnavit quintam Thesim: vide illam) His præsuppositis, Fiscalis, Denunciator, & Accusaior non intendent pœnam, ut afflictivam Rei, sed ut per Reum castigatum conservetur bonum publicum, & Accusator potest intendere, ut sibi privato satisfiat de injuria, sed melius facit, si omninò remittat. Aliter deferentes committunt peccatum odii: secundò, Accusator deferat in scriptis, aliter violat justitiam legalem: tertiò, fugiant omnes tres tergiversationem, quæ consistit in non prosequendo delationem, ubi est prosequenda: quartò, fugiant prævaricationem, quæ consistit in deferendo per fraudes. Aliter lædunt Rempub. & Reum: quintò, fugiant calumniam, quæ consistit in deferendo falsum malitiosè. Aliter etiam peccant contra Remp. & calumniatum. S:Thom. q.68. ar.3. ad 1. & 67. ar. 4. ad 3.

4 D. Quid volunt dicentes Accusatorem obligari ad pœnam Talionis?

M. Quòd deficiens uno ex tribus ultimis requisitis damnandus est pœna, quam subiret Reus, si probaretur delictum illi objectum. Justissima lex: Qui timore pœnarum apertè nequibant perdere hostem, conabantur impunè perdere per justitiam legalem, imponendo grande crimen, cujus vel solùm nomen horrebant Principes, ipsi justissimi, & metientes alios ex se. Viridem legis hujus observantiam

in genere Confessor urgebit. At nostris temporibus calumniatores sibi prospiciunt libellis anonymis, & quò calumnia fiat credibilior, oculis Principum pientiorum subjiciunt nonnulla vera, sed leviora, pluribus falsis, iisque gravissimis. Moneat Superiores, in vim libelli anonymi posse solùm oculatiùs inquiri veritatem: & nunquam procedi contra denunciatum. Ubi cognitum fuerit libellum scatere calumniis, curandum, ut denunciator detegatur, & castigetur ut calumniator.

5 D. Quid faciet Reus, ut justè procedat?

M. Judex in triplici casu habet jus inquirendi veritatem à Reo etiam contra se: primò, ubi est infamatus de delicto: secundò, ubi apparuerint expressa indicia delicti: tertiò, ubi præcessit semiplena probatio per depositionem unius testis omni exceptione majoris. In his casibus peccat Reus tacendo veritatem; si insuper utatur dolis, & fraudibus, addet peccatum commissionis. Tertiò peccat appellans contra ordinem legum, quæ prohibent appellari post decem dies, & post trinam sententiam: quartò peccat positivè resistens executioni sententiæ justæ. Potest fugere à carcere, sed non effringere carcerem, quia, præter damnum effractionis, positivè resistit, ideò neque pecunia potest corrumpere. Carcerarium, ut relinquas fores apertos; & hic vendit injustitiam. Si non cognoscat esse justam, debet magis

cre-

credere Superiori procedenti juxta leges, quã sibi ducto passione. Si manifestè cognoscat injustam, posirivè poterit resistere, *nisi fortè* ex S. Th. a. 4. *propter scandalum vitandum, cum gravis turbatio timeretur*. Pro tranquillitate publica etiam innocens debet exponere vitam, & famam; non omnia vertere sus deque, cùm detrimento Reipublicæ etiam regularis. S. Th. q. 69.

6 D. Quid faciet Testis, ut justè testificetur?

M. Primò peccat, tacendo veritatem, quam tenetur dicere: quando delictum est directè contra bonum publicum, aut leges, ut Edictũ S. Officii, obligant dicere. In his casibus tenetur, estò sciat delictum sub sigillo naturali (non sacramentali) Extrà hos casus non tenetur revelare, quæ habet sub sigillo naturali. Quæ scit extra sigillum naturale, præter dictos casus, tenetur revelare, quando solùm Judex requirit: si non requirit, distingue: vel agitur de Reo liberando, & tunc tenetur se offerre: vel de Reo damnando, & tuuc non tenetur. Quomodocunque compareat, peccat mentiendo, præsertim intercedente juramento: primò, quia tacet veritatem: secundò, quia mentitur contra Justitiam legalem, & commutativam, in Reum, si mentiatur in damnum illius; & contra religionem ob juramentum. S.Th.q.70.

7 D. Quot testes requiruntur ad damnandum Reum?

M. Deut. 19. *In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum.* Aliquæ propterea leges humanæ tres exigunt testes, aliæ duos, omni exceptione majores, ubi tales non sint, leges vòluerunt suppleri per majorem numerum: Disputatur, an in conscientia obligent leges, quæ plures tribus exigunt testes omni exceptione majores. Confessor sciat lege Canonica sustineri testamentum ad pias caosas cùm duobus, & Parocho. Super reliqua consulat doctiores, præsertim Episcopum, qui sciet optimè, quando leges obligent in conscientia. S. Th. q. 70. ar. 2. qui ad 3. dat regulam omninò videndam pro corrigendis excessibus virorum illustrium.

8 D. Quid faciet Advocatus, ut justè patrocinetur?

M. S. Th. q. 71. conjungit Advocatum, & Medicum, quia in hoc sunt paris conditionis. Primò peccant contra charitatem, si in extrema necessitate deserant pauperem, vel pretium laboris exigant: secundò contra Justitiam, si accepto subveniendi officio, decipiant, vel damnificent. Tertiò peccat Advocatus contra justitiam patrocinans causam Clientis manifestè injustam. Erit injusta, si apertè sit contra leges, aut sciens de facto, v. g. me solvisse, urget, ut iterùm solvam. Defendens in his casibus obligatur ad litis expensas, quibus ne succumbat, tenetur inducere Clientem ad cedendum; hoc recusante, dimittet litem, non tamen

parti

parti prodet Clientem, nec revelabit secreta. Pro labore in utendo scientia potest Advocatus exigere pretium. Testes possunt exigere solam sustentationem á parte inducente. Stipendium Judici Resp. debet assignare. Vide ar.4. illud Augustini. *Ab his extorta per immoderatam improbitatem repeti solent: data per tolerabilem consuetudinem non solent*; consideratis loco, tempore, negotiis &c.

9 D. Sunt nè mortalia ex genere suo hæc peccata?

M. Utique; sive sint contra charitatem, sive contra Justitiam, ut p.1. c.34. n. 6.

10 D. Possunt nè reddi venialia ex parvitate materiæ?

M. Alia sunt contra justitiam commutativam, alia contra legalem: prima reddi possunt venialia si sit leve damnum: In secundis si plenè advertat, non excusatur parvitas materiæ: nam usurpatio, quantuncunque minima jurisdictionis alienæ habet in se rationem gravissimæ injuriæ contra Principem. Jurisdictio enim est velut pupilla oculi.

11 D. Circa hæc peccata sunt nè Theses prohibitæ?

M. Quinta Alex. VII. tangit testem in materia hæresis: & 6. in materia Sollicitationis. Judicem tangit 26. ejusdem, & secunda Innocentii XI.

12 D. Adsunt nè censuræ contra peccantes hisce peccatis?

 M. In

M. In 2. §. Bullæ Cœnæ excommunicatus Reus appellans, ut ibi, & in 13. prætendentes appellare ab executione litterarum Ap. In 12. offendentes hujusmodi personas &c. Lege Bullam.

13 D. Quas Pœnitentias imponet Confessor pro hisce peccatis?

M. Omninò imponenda est restitutio, revocandum testimonium, accusatio &c. etiam cum periculo proprio; & curandum, ut executioni demandetur ante absolutionem, ubi potest fieri; aliàs multa promittent, nihil implebunt: plura, quæ debebit inculcaræ pœnitenti, legat in Catech. 3. p. c.6. & 9.

CAPUT XXVII.

De peccatis contrariè oppositis Justitiæ Commutativæ, & quæ verbo committuntur extra Judicium.

1 HÆc dicuntur committi extra judicium, quia non inveniuntur solùm in actu judiciali. S.Th. à q.72. ad 77. Sunt quinque, *Contumelia*, *Detractio*, *Susurratio*, *Derisio & Maledictio*.

2 D. Quid est Contumelia?

M. Est, cum exprimo aliquid in dehonorationem, vel contemptum proximi; principaliter verbis; & factis minus principaliter: est triplex: prima, si exprimo culpam, ex cujus noti-

notitia dehonoratur, ut si Petrum dico furem: hæc est propriè Contumelia : secunda dicitur Convicium, si exprobro pœnam dehonorativam, ut quòd fuerit in triremibus : Tertia dicitur Improperium, si exprobro, quòd indiguit & ego subveni per eleemosynam; Quàndoque una ponitur pro alia. S. Th. q. 72.

3 D. Tenemurnè patienter sustinere contumelias ?

M. Patientia sustinet, quæ contra nos fiunt, & quæ dicuntur. Ex p. 1. c. 34. n. 6. virtus illa sub mortali obligat, sine quà non potest haberi charitas. Hæc haberi potest sine actuali sustinentia injuriarum; imò charitas obligat aliquando repellere; quando sustinentia impediret Dei servitium, vel inde injurians arriperet ansam magis lædendi. Igitur non semper obligamur ad actum sustinentiæ, sed solùm, ut simus dispositi sustinere, quando, aliter læderetur charitas Dei, vel proximi. S, Th. a. 3.

4 D. Quomodo differunt Contumelia, & Detractio ?

M. Ut Rapina, & Furtum : Contumelia est in aperto, Detractio, in occulto respectu ejus, cui detrahitur. Hinc illa tollit honorem, ista denigrat famam. S. Th. q. 73. a. 1. Fama distinguitur ab honore, ut effectus à causa. Fama bona, seù gloria est clara cum laude notitia. S. Th. q. 103. ar. 1. ad 3. nàm honor est signum, quo verbis, vel factis aliquem æstimamus; & ex hoc acquirit famam, seù deducitur in cla-

ram notitiam videntium hujusmodi signa ; per Contumeliam parvi pendemus : per Detractionem tollimus hanc claram notitiam in mentibus aliorum.

5 D. Quotupliciter quis peccat peccato detractionis?

M. Primò, qui falsum crimen imponit: 2. qui verum aggravat circumstantiis falsis: 3. qui verum crimen occultum publicat (si sit publicum, peccat contra charitatem) 4. qui opus bonum dicit mala intentione factum. Hi directè detrahunt: 5. indirectè qui dicit non fuisse factum opus bonum, quod fuit factum: 6. qui malitiosè reticet opus bonum, quando tenetur ex officio revelare: 7. qui diminuit opus, quando ex officio tenetur dicerè, quale fuit. S. Th. q. 73. a. 1. ad 3. & 8. qui audiens detrahentem, sibi complacet in detractione: 9. qui audiens, potensque reprimere, ac debens ex officio, non reprimit: si non tenetur ex officio, peccat contra charitatem. S. Th. a. 4.

6 D. Quomodo differunt Detractio, & Susurratio?

M. Quia plurimùm conveniunt, unum quandoque ponitur pro alio: sed verè differunt, Detractor dicit malum, ut tollat famam: Susurro, ut tollat amicos. Ideò ille dicit lædentia famam: iste lædentia amicitiam. Susurro gravius peccat Contumelioso, & Detractore, quia isti tollunt honorem, & famam, quæ sunt media ad amicitiam: ille tollit finem. S. Th. q. 74.

7 D. Per

7 D. Per quid à Derisione differunt hæc tria?

M. Contumelia tollit honorem: Detractio famam: Susurratio amicitiam: Et fiunt seriò. Derisio fit ludo, & inducit timorem dehonorationis. Si verbis inferatur hìc timor, dicitur Derisio: si factis, ut naso rugato &c. Subsannatio. Ut proximus habet jus, ne dehonoretur, ita, nè inferatur sibi timor dehonorationis. S. Th. q. 75.

8 D. Quid est Maledictio, quintum peccatum in verbis?

M. Vide varias acceptiones apud S. Thom. q. 76. a. 1. Hìc est idem ac verbis precari, seù optare malum. Actus internus est odium; Circa illum regula pœnitentem juxta regulas charitatis. Maledicere irrationalia non est mortale, nisi considerentur ut aliquid proximi: nam peccat mortaliter, qui ex animo vult perire bestias inimici. Quando verbis exprimitur imprecatio, fit injuria. Si verbis maledicis conjungatur animus optans malum, est mortale, estò ex ira optetur, & in illo solùm instanti: nam omne peccatum committitur unò instanti: dummodò fœminæ advertant, ut cap. 4. n. 10. S. Th. q. 76. Pœnitens debebit explicare malum, quod optat, si est malum famæ, vitæ &c. quibus optat: si sunt filii: nam hoc est contra pietatem. & quot: nam juxta numerum personarum multiplicantur numero peccata, ex p. 1. c. 34. n. 9.

9 D. Hęc

9 D. Hæc quinque peccata sunt nè mortalia ex genere suo ?

M. Utique: nam lædunt justitiam, sine qua nequit servari charitas. Vide p.1.c.34.n.6.

10 D. Suntnè venialia ex parvitate materiæ ?

M. Quia per ista possumus inferre malum leve: admittunt parvitatem materiæ, ut p. 1. cap. 36. n. 5.

11 D. Adsunt nè Theses prohibitæ circa hæc?

M. Circa Detractionem extat 43. Inn. XI. & 44. universalior contra imponentes falsum crimen, quomodocunqne imponatur.

D. Adsunt nè Censuræ, vel reservatio ?

M. In Bulla Cœnæ §.13. excommunicantur comminantes, & perterrefacientes personas ibi nominatas ; quod videtur spectare ad maledictionem, tamen cum addito, ut importat proprietas verborum *Comminari*, & *Perterrefacere.* Lege scribentes in Bullam. P.1. c.20. excommunicantur, qui conficiunt libellos famosos in Prædicatores, & Minores.

12 D. Quas pœnitentias imponet Confessor pro hisce peccatis?

M. Prima, & necessaria est restitutio famæ &c. difficilior, quàm in furto, ubi occultè possum restituere. At in hisce debeo recompensare idem, qui læsi, & coram quibus læsi: Maximè id fugiunt nobiles, ubi alter ex suo dicto amisit dignitatem &c. sed imponenda est hæc

pœ-

pœnitentia ; & cura , ut præcedat absolutionem. Si falsum imposui , etiam mediante juramento , debeo retractare : Si dixi verum , sed occultum , non mentiar , sed restituam, dicendo me locutum ex passione , vel ita,laudando , quòd meæ laudes abstergant pristinam infamiam. S. Th. q.62. a.2. ad 2. Catech. p.3. c.8.

CAPUT XXVIII.

De peccatis contrariè oppositis Justitiæ Commutativæ , quæ committuntur in commutationibus voluntariis .

1 HÆc S. Th. reducit ad duo, nempè, ad fraudem , & usuram ; de quibus agit q. 77. & 78. agens q.79. de partibus integralibus justitiæ , quæ sunt duæ , scilicet, declinare à malo proximi,& facere bonum debitum proximo. De his nihil restat dicendum:sufficienter enim ex dictis, & dicendis de fraude,& usura, constabunt omnia peccata commissionis , quæ violant primam partem integralem , *declinare à malo* , & peccata omissionis, quæ violant secundam , *facere bonum debitum proximo.* Qui habet ulteriorem difficultatem , legat S. Doctorem q. 79.

2 Primum contingens in commutationibus voluntariis , dicitur fraudulentia , seu fraus . Cap. 16. n.5. fraus est inter peccata per excessum opposita Prudentiæ. Illa consistit in actu

vitio-

vitioso intellectus practici ordinante media fraudulenta in finem: Fraus, de qua hìc, sunt media injusta in vim illius actus posita pro commutandis rebus: Qui ut cras mihi redderet aurum, hodie præparat aurichalcum: hodie committi contra Prudentiam, quia præparat medium, ut decipia: cum decipit in commutatione, peccat actu interno contra justitìam, intendens facere actionem injustam: cras peccabit actu externo, faciens actionem injustam.

3 D. Quotupliciter potest committi fraus in commutatione?

M. Primò: si vendo rem cariùs, quam valet hìc, & nùnc, habito respectu ad locum, tempus, multiplicitatem, &c. 2. si suppono unam mercem pro alia, quàm nullatenùs vult emptor, 3. si detur merces corrupta pro integra.

4 D. Crescitnè pretium rei, quia emens illa indiget?

M. Pretium panni v. gr. potest crescere, si mihi damnosum sit vendere in æstate, quando pluries vendidissem servans in hyeme; sed non possum vendere carius, eo præcisè, quia emptori est utilis in æstate: in primo casu vendo meum damnum; in secundo utilitas est alterius, non possum vendere, quod non est meum. S. Th. q. 77. a. 1.

5 D. Leges approbant omnem contractum, in quo emptor non sit læsus supra dimidium?

M. Per-

M. Permittunt hujuſmodi contractum, nec reſcindunt ad vitanda incommoda majora; ſed lex divina prohibet omnem injuſtitiam. S. Th. ad 1.

6 D. Si ita eſt, Mercator ſemper poterit dubitare, nùm exceſſerit pretium conſiſtens in indiviſibili?

M. Pretium aliud eſt legale, ſtatutum à lege, ut pretium panis &c. Hoc conſiſtit in indiviſibili, & pecco, ſi minimum quid accipio ſupra quod lex decrevit de merce cum talibus conditionibus: Aliud eſt pretium morale, quod habet latitudinem: Et eſt triplex, infimum, medium. ſupremum: dummodò non excedam hoc poſſum vendere mercem. S.Th. ibidem.

7 D. Poſſum nè cariùs vendere mercem, quia emptor vult differre ſolutionem per annum?

M. Rei pretium non poteſt augeri, eò quia ementi provenit utilitas, ſed ſolùm, ſi proveniat damnum vendenti: tunc juxta damnum, quod hic, & nunc ſentit, poterit augere. Quare ſi ex dilatione venditor non ſentit damnum, nequit excedere ſupremum; ſi ſentit, poterit augere juxta proportionem damni, quod hìc, & nunc ſentit. S.Th. q.78. a.2. ad 7.

8 D. Quale debet eſſe damnum?

M. Sunt *damnum emergens*, & *lucrum ceſſans*. Primum eſt, quando ex dilatione pretii, ad ſolvendum mea debita, obligarer accipere ad cambium pecuniam ſimilem cum onere ſolvendi

vendì v.g. quatuor pro centenario. Per talem dilationem mihi damnum emergit horum quatuor: Hoc damnum, quia non teneor pati, possum compensare ab Emptore. Alterum est quando, si mihi solveretur pecunia statim, implicarem ad cambium, cum lucro quatuor pro centenario, & quia differtur solutio, cessat mihi lucrum. Hoc ut exigam, non sufficit posse probabiliter lucrari. S. Th. q. 78. a. 2. ad 1. sed requiritur, ut sit paratum cambium, ex quo nascitur jus lucrandi, ut non habeam aliam pecuniam, quam hìc, & nunc dare possim: & ut à differente solutionem, diminuam aliquid pro periculo, cambiando: quare lucrum cessans involvit aliquod damnum; & semper erit contestandum utrumque. Vides hujusmodi negotia, ut sine peccato exerceantur, exigere hominem prudentem, & non nimis avidum. Aliàs prætexet motiva Confessori, quibus omninò implicabitur: primò circa pretium supremum: dicet illud esse, quod extorquent pauci contra omnem justitiam; secundò: quoad lucrum cessans, vel damnum emergens: exponet se perdere quatuor, & posse consequenter exigere illa: addet nullum inde periculum in exigendis hisce quatuor, cùm verè sit ingens, & ratione hujus, justè possit exigere solùm duo. Adde, quòd Confessor inexpertus negotiorum, & periculorum, hic debet stare relationi pœnitentis; quare nisi sit prudens, & timoratæ conscientiæ, decipiet Confesso-

fessorem, sed magis animam suam. Igitur, & inculcetur populis, maximè in prædicationibus, ut negotium omne dirigant non juxta effrænatum desiderium possidendi.

9 D. Quid est supponere unam mercem pro alia?

M. Soppono unum pro alio, dando v. gr. aurichalcum loco auri, in minori quantitate, pondere &c. S. Th. ar. 2. qui ad 2. addit mensuras, & pondera esse stabilienda per Principē: quare utens mensura, vel statera dolosa, committet duo peccata: alterum contra justitiam commutativam dando minùs, alterum contra legalem, utendo mensura, vel statera, quam Princeps non probat. Tunc insistet, ut pœnitens explicet numerum utriusque.

10 D. Si non posset supponi res non integra pro integra, nunquam posset mercator vendere mercem, quæ patitur?

M. Opus hic est doctrina, & prudentia, nè decipiatur ex una parte emptor; & ex alia venditor non cogatur sustinere plurima damna. Utramque hauries, ex S. Th. q. 77. art. 3. ubi docet vitium rei manifestum ex se patere. Occulti, considerandas omnes circumstantias; Nam ex c. 23. n. 3. considerandum, an emptor velit vinum ad conservandum. In isto casu decipio supponens lymphatum, estò vendam pretio hujus, nec enim do juxta ejus utilitatem, & voluntatem; debeoque hoc vitium manifestare: si vult hodie bibere vinum, nec illi officit,

quòd

quòd ſit dilutum ; & aliàs vendo pretio diluti, tunc non eſt neceſſe dicere vitium,quia emptor fortè vellet plus minuere de pretio , quàm ſit minuendum . Hæc indigent , ut pœnitens habeat fixum memoriæ illud Chriſti : *Prout vultis , ut faciant vobis homines , & vos facite illis ſimiliter .*

10 D. Qui hodie ſcit , monetam cras ex lege Principis futuram minoris valoris , tenetur nè id revelare : qui ſcit cras fore , ut adventet copia mercis,teneturne illam hodie minoris vendere ?

M. Poteſt expendere, & vendere pretio hodie currenti , quia hodie neutra eſt vilior , ſed erit cras. S. Th. a.3. ad 4.

11 D. Licet nè negotiando cariùs vendere, quàm emere ?

M. Non eſt mortale ex natura ſua, niſi ſub gravi prohibeatur à lege particularibus perſonis. Vendere , quod aliâs naſcitur in proprio , nullum eſt peccatum. Emere, quæ minoris hodie valent eo fine, ut vendantur cras , quando pluries valebunt, eſt veniale , ſi id intendatur ut finis proximus:nullum erit peccatum,ſi eligatur ut medium , v. gr. ad ſuſtentandam familiam , vel conſervandam in civitate abundantiam &c.

12 D. Quid eſt Uſura peccatum ex n. 1. contingens in commutationibus voluntariis?

M. Eſt lucrum quodcunque proveniens immediatè ex mutuo , ſeù ratione mutui . Sub

con-

contractu mutui cadunt, quæ consumuntur ipso usu. Domus, equus, & similia non cadunt sub ratione mutui, quia non dantur, ut consumantur, sed ut iis homo utatur, deinde reddat domino; ideò in his non transfertur dominium, sed usus equi transfertur in me, dominium remanet apud Petrum. E contra vinum, triticum, pecunia &c. dicũtur mutuari, quia dantur, ut ipso usu consumantur, nec qui accipit, tenetur reddere idem numero, sed specie (nisi commodarentur ad ostentationem; in quo casu utpotè reddenda eadem numero pecunia esset commodata, & liceret aliquid accipere pro usu. S.Th.a.2. ad 6.) propterea transfertur dominium: Igitur, si præter capitale reddendum suo tempore, exigo aliud lucrum, committo usuram: quodcunque sit lucrum, seù commodum, v. gr. non obligo illum quotidiè venire ad meam officinam, sed quotiès indigebit, & promitto me tunc daturum merces pretio infimo; si constituo hanc obligationem, committo usuram, quia præter capitale, obligo ad hoc; si obligo mutuatarium ad me laudandum &c. S.Th.a.2. Si obligo ad remutuandum, quando indigebo. Ibidem ad 4. Si obligo illum ex justitia ad recompensandum, quod mihi ratione, mutui debetur tantùm ex benevolentia. Ad 2. Huc respicit 42. Thesis Innoc. XI. Si accipiens pignus obligo, ut mihi concedat usum pignoris. Ad 6.

13 D. Poteftne ex mutuo repeti lucrum cessans, & damnum emergens.

M. Posui non frustrà particulam *ratione mutui*: nam si exigo ad reparandum damnum non exigo ratione mutui, sed lucri cessantis aut damni emergentis. S.Th.ibidem ad 1.

14 D. Possum nè mutuare cum spe, ut recompenser ex benevolentia, nihil illi dicens?

M. Ubi concurrunt duo fines, aliás de se honesti, considera, si primariò intendatur principalior: si primariò intendam minùs principalem, pecco. Secùs si intendam primariò principalem, etiamsi secundariò intendam minùs principalem: v.g. pecco, si petens beneficium Ecclesiasticum, intendo principalitèr mei sustentationem: at si principalitèr intendo servitium Dei, non pecco, si secundariò intendo meam sustentationem. In proposito principaliter intendere benevolam recompensationem est usura mentalis contra illud: *Mutuum date, nihil inde sperantes*: Minus principaliter intendere, nullum est peccatum.

15 D. Sicut est peccatum exigere usuras, ita est nè peccatum solvere?

M. Solvere de se non est peccatum, quia injustitiam committis exigens, non solvens. Dixi de se: nam peccare possum, si cooperor peccato exigentis; ut cognoscatur, quando cooperor, S.Th. a.4. dat hanc regulam. Petrus, & Paulus debent simul facere actionem, quæ prohibita est Petro, non Paulo: Hic peccat, si absque ur-

genti

genti necessitate, concurrat simùl cum illo ad talem actionem, & cooperatur peccato Petri. Si habeat necessitatem urgentem, Paulus tùnc utitur malo Petri in bonum suum. Rex Idololatra, & Christianus debent jurare pacem: quia est necessitas, Christianus non peccat, sed utitur in bonum juramento malo Idololatræ per deos inanes. Vide p.1. c.12.n.9. Applica hæc si absque necessitate, ut habeam pecuniam ad ludendum promitto usuras, pecco cooperans peccato usurarii. Non pecco, si promitto ex necessitate ad mihi subveniendum. Quia tamen ille nullum habet jus, non teneor stare promisso, nisi juraverim. Quia juramentum est servandum, nisi sit de re illicita, nec est peccatum solvere usuras. Teneor solvere, ex vi Religionis, etiam in casu, quo sine necessitate acceperim; quia tunc peccavi cooperando alterius peccato, sed non pecco exequens, quod juravi. Canones tamen volunt, quòd iste jurans, primò depositet usuram juratam, ob reverentiam juramenti; deinde possit petere dispensationem juramenti; & tunc repetere pecuniam depositam. S. Th. a.3. quærit, an usurarius teneatur restituere fructus acquisitos. Vide c. 21. n.11.

16 D. Est nè usura, si conveniam dare pretio supremo mercem emptori, qui deinde convenit mihi revendere statim pretio infimo pecunia enumerata; vel obligare mutuatarium ad aliquid ultra sortem, quia me obligo non

repetere mutuum per annum; vel quia do nunc pecuniam numeratam, quæ hodie pluris æstimatur quam cras enumeranda ?

M. Primus est contractus Mohatra prohibitus ab Inn.XI. prop.40. secundus ab Al.VII. prop.42. tertius ab Inn.XI. propos. 41.

17 D. Peccata recensita in hoc capite sunt nè mortalia ex genere suo ?

M. Utique ob rationem adductam p.1.c.34. n.6. quia sine justitia, nequit servari charitas.

18 D. Possunt nè reddi venialia ex parvitate materiæ ?

M. Vide p.1. c.36. n. 5. Malitia eorum consistit in damno proximi: quare venialia erunt, si leve sit damnum.

19 D. Adsunt nè Theses prohibitæ circa hæc duo genera peccatorum ?

M. Octava, 9. & 10. Alex. VII. tangunt commutationes voluntarias in petente, & applicante valorem sacrificii. 43. inter legantem, & legatarium. 40. 41. & 42. Inn.XI. materiam usuræ. Circa quã, si contractus sit intricatior, ultra Theologos, consule Negotiatores pios.

20 D. Adsunt nè censuræ, contra exercentes hujusmodi peccata ?

M. Usurarius manifestus 1. est excommunicandus: 2. Sacerdos non potest recipere lilius oblationẽ pro missa, quando sit ex usuris: 3. est inhabilis ad condendum testamentum; nisi restituat: 4. privandus est Ecclesiastica sepultura: 5. sunt ipso facto excommunicati Clerici locan-

locantes illis domos ad nfuram. Si accedat ad Confeffionale, non ftatim abfolves, quia eft confuetudinarius, & publicus peccator: variis monitis incita, quò tollat fcandalum pœnitentiis, quas præfcribunt Canones. Require confilium, Epifcopi præfertim, ad quem recurre, quia ejus eft declarare pœnitentiam publicam; & poteft commutare in fecretam.

21 D. Quas pœnitentias imponam pro his peccatis?

M. Cum manifefto ufurario procede, ut n. 20. principalis erit reftitutio, & ut abjiciat menfuras, & pondera falfa, fi quando illis utatur: Monita, ut fugiat hæc peccata, accipe á Catech. p.3. c. 8. præfertim à n. 11.

CAPUT XXIX.

De Cambiis.

1 COmmutatio voluntaria includit multos alios contractus, quorum danda eft aliqualis notitia: & 1. de contractu Cambiorum, quæ hodie funt frequentiffima, & fubjecta pluribus peccatis, cum tamen Theologi pauca differant de illis, quia difficile eft habere plenam eorum notitiam, nifi confiderentur juxta praxim, qua carent Ecclefiaftici: Ut igitur Confeffor faltem fciat dubitare.

2 D. Quid venit nomine Camhii?

M. Cambiare idem eft ac permutare; Ideò

venditio, & emptio cembiant, sed strictè loquendo, nomine Cambii hodie venit permutatio unius pecuniæ in aliam, vel pecuniæ residentis Romæ v. g. in aliam, qua indigeo Neapoli.

3 D. Quotuplex est Cambium?

M. Licitum est duplex: minutum & reale: 1. est cum do pecuniam argenteam hic in urbe ut recipiam à Campsore auream: Reale est duplex: 1. fit, cum do Romæ centum scuta, v.g. ut Campsor det æquivalentem Neapoli: Alterum quando Romæ accipio litteras ad Nundinas, ut ibi solvantur mihi centum scuta.

4 D. Poteſtnè pecunia vendi?

M. Necessarium est scire id, ut videatur, num Cambia salventur ob dictam venditionẽ. Igitur Moneta 1. consideratur in suo materiali: Hoc modo quotidie Aurifices emunt monetam, argenteam, & auream, fractam, & integram, ut ex ea liquefacta forment vasa &c. 2. consideratur in suo formali; ut est pretium rei; Hoc modo nequit principaliter vendi, quia pretium nequit esse appretiatum, nec mensura mensurata: secundariò tamen emitur, & venditur quotidie, considerata sub circumstantiis, sub quibus appretiantur cœtera venalia; unde monetarum crescit, & decrescit valor, ut grani, vini &c. Hæc vilescunt, si abundent, si ultronee offerantur, si exposita sint periculo &c. Ob has circumstantias, in Urbe loca Montium, quæ ab intrinseco sunt centum scutorum, extrinsecè

ſecè valent 119. E contra Venetiis neque valent 90.

5 D. Cambium minutum eſt ne licitum?

M. Ita fit: Habeo aureum 30. Juliorum: volo cambiare in monetam ęream, vel argenteam: Campſor reddit mihi totidem Julios: E contra dans ęream, ut habeam aureum, ſolvo Julios 31. Licet iſte contractus: 1. in ratione venditionis, ſi vendatur, vel ematur aureum, quod hìc, & nunc eſt pretioſius, quia utiliùs, commodiùs &c. Certè itinerans non poſſet ferre tantum æs, uti nec fortè argentum. 2. declarati fuere liciti Montes Pietatis accipientes in mutuo aliquid ſupra ſortem, quia faciens charitatem mutuandi non tenetur ſuis expenſis cuſtodire pignora, ſolvere miniſtros, conducere domum &c. qui ergo ad utilitatem Reip. cambiant hoc modo, poſſunt exigere aliquid à cambiante, cui Campſor locat ſuas operas, conducit officinam &c. 3. ratione lucri ceſſantis, quia tenens pecuniam pro hac utilitate, illam implicaret ad fructum. Ita diſſero conſiderans naturam Cambii, (Principes, qui vetant, moventur aliis rationibus). Cave tamen ab injuſtitia, quæ poſſet eſſe 1. ſi venderes pecuniam ultra pretiũ, quod Platea ſtabilivit: 2. ſi locares operas tuas ſupra quam exigit arbitrium boni viri: 3. ſi exigas ſupra lucrum, quod tibi ceſſat conſideratis periculo, expenſis &c.

6 D. Licet ne ſecundi cambii primus modus?

M. Potest fieri licitè per modum venditionis, si vendo pecuniam, quam habeo Romæ pro pecunia, quem Petrus habet Januæ; potestque fieri cum lucro meo, non Petri; nam iste reddit mihi pecuniam loco distantem, Romæ valentem minoris, quam presens, saltem ob expensas mihi faciendas, ut reducam: nec dicas me habiturum facilè modum reducendi: hoc enim est meæ industriæ, non naturæ Cambii, quæ nunc examinatur, præcisa etiam injustitia, quæ consurgeret, si pecuniam Januæ repositam venderem minoris, quàm, omnibus pensatis exigit arbitrium boni viri. Adverte tamen, quod venditio est permutatio, quæ est entis ad ens: quare si vel ego Romæ, vel Petrus Januæ non habet pecuniam, nihil vendimus, sed illa palliamus mutuum.

7 D. Mense Martii sæpè venditur granum maturandum in Julio?

M. Hoc fieri posest dupliciter: 1. si vendam in Martio herbam virentem, quanti, arbitrio boni viri, tunc æstimatur, consummaturque contractus, ita quod transeat statim in dominium vendentis, pecunia & ementis herba; unde illi perit pecunia, & huic herba, si casu pereant. Ex qua regula generali, velut à posteriori, cognosces, quando sit vera venditio: nam erit palliata, si res non perit ementi.

8 Altera venditio fit hoc modo: Mense Martii emo granum, quod percipietur in Julio. Petrus convenit se tunc mihi daturum illud

gra-

granum, pretio, quod nunc paciſcimur; ita tamen, quod probabiliter valebit tanti. Ego autem do illi nunc decem ſcuta, vel viginti &c. Hic, quoad granum, eſt contractus inchoatus venditionis, conſummandus in Julio, cum mihi dabitur granum: nec enim in Martio fit permutatio grani, & pecuniæ quia tunc non extat utrumque. Ulterius, ſi campus nihil fructificet, eſt in damnum Petri obligati reddere mihi pecuniam, quæ ideò data verè fuit per contractum mutui palliatum nomine venditionis.

9 D. Sabini Mercatores contrahunt cum Ruſticis hoc modo: menſe Julii ab iſtis emunt vinum reducendum menſe Octobris: Dant ſingulis centum ſcuta v.g. obligantque pretio per ipſos Mercatores in Urbe taxando reddere tot cados vini, quos ſi non reddant, Mercator, eorum expenſis, & intereſſe, reliquos accipiet ab aliis; Pro expenſis autem vehendi ad Ripam Urbis, diminuunt teſtonem, ubi pretium in Octobri eſt taxatum, licetne contractus iſte?

M. Huic contractui adjiciebant plures alias conditiones, vi quarum deciſio detorſit ingenia Theologorum, qui abiere in varias opiniones. Alii ſuſtinebant totum contractum: Alii volebant pretium eſſe taxandum à Superiore, qui non eſſet pars; Alii exceſſivum eſſe Teſtonem pro expenſis &c. Mercatores autem acerrimè ſuſtinebant contractum: In reliquis dabant manus, ut arbiirio prudentum, omnia poſſent regulari. Sed, poſt diligentem negotii diſ-

discussionem Eminentiss. Abbas damnavit contractum, ut usurarium; & jure; nam in Julio nulla est permutatio (quare nec venditio) nec enim 1. potest permutari vinum, quod non est. 2. si perit vinum, perit damno Rusticorum, quousque absit ab Urbe. Igitur hi sunt adhuc domini.

10 Hæc præmittere oportuit pro debita notitia Cambiorum, addo differentiam inter mutuum, & cambium. In illo mutuans primò dat, deinde accipit: primò ipse est Creditor, & mutuatarius debitor, quoad usque solvat. In isto Campsor prius accipit Romæ, postea dat Genuæ; prius Campsor fit debitor, quousque cambium acceptetur Januæ à Corresponsali.

11 Hinc in casu n.3.quo dedi Romæ Sempronio Campsori scuta centum, ut totidem mihi solvat Januæ, possum emisse pecunia Romę presente pecuniam distantem, quæ minoris hic & nunc valet: quare, ut servetur æqualitas in permutando, non ego deberem exbursare hic Romæ centum duo, ut centum habeam Januæ, sed è contra pro centum Romæ exbursaris Campsor deberet Januæ solvere centum duo: & ita lucrarer ego, non Campsor.

12 Hic tamen potest lucrari per alium contractum locationis, dum mihi locat suas operas maximè diebus nostris, quando ferè omnis Princeps vetat è suo statu extrahi monetas: unde indigeo cooperatore ad transferendam

rendam Januæ, pecuniam ibi necessariam, absque legum contraventione, modo simili, quo transmittuntur epistolæ; ideò ars Campsoria est utilis, & necessaria Reip.

12 D. Licet nè Cambium ad nundinas?

M. Ex dictis patet responsio magis confirmanda per praxim; Post nundinas v.g. Paschales Negotiator Januensis scribit Veneto se velle implicare scuta mille v. gr. in emendis tot Marchis aureis: Hæc est moneta imaginaria modò pluris valens, modò minoris: etenim si multi volunt vendere, pauci emere, vilior est marcha, ut omnis alia merces abundans: 2. Hodie Petrus emens à Paulo hanc marcam solvit pretium, & pretium, seù valor illius mihi reddetur ad proximas nundinas post trimestre: ideò Paulus accipiens statim post Pascha, potest vendere Petro marcham minoris, quia per illud trimestre implicat pecuniam, & lucratur. E contra propè nundinas venditur pluris, ob lucrum cessans vendenti, qui non potest implicare pecuniam in aliis negotiis coactus in nundina solvere pretium marchæ. 3. Campsor Romanus habens correspondere Januensibus, à quibus fuit deputatus ad exigendum fructus Montium, locat suas operas, & pro istis lucratur, *provisionem*, ut vocant, unius dimidii pro quolibet centenario.

13 D. Campsor potestne sibi retinere lucrum superer excrescens monetæ?

M. Hoc lucrum vulgò dicitur Cambium: Ex

Ex prima institutione v.g. sex libræ Januenses æquivalebant scuto Romano, & quoad valorem intrinsecum æquivalent; nihilominus ab extrinseco diminutus est valor scuti Romani, quia major copia est mittendi Januam scuta è Roma, quam mittendi sex libras Romam è Janua; ideò supponamus ob hanc abundantiam, scutum Romanum æstimari Januæ quinque libras, & quindecim solidos. Qui Romæ ita solvit, Genuæ recipiet unum scutum: qui verò Januæ dat Campsori sex libras integras, Romę debet recipere ultra scutum, æquivalens quinque solidorum; & Campsores publici sanctè hoc observant; aliàs peccarent mortaliter, quia pro locatione suarum operarum, habent provisionem, ut n. 12. Alii non provisi possunt pro istis recipere pretium moderatum arbitrio boni viri. Aliquando Cambium crescit ex defectu valoris intrinseci: Altum hodie est Cambium ducati Neap. ex hoc defectu: Scutum Romanum conflatum suppono ex una uncia argenti, quæ valet decem Juliis: ducatus verò conflatur ex minori argento; & ideò Campsor soluturus Romæ vult Neapoli tantum argentum, quod pertinget ad unam unciam, hoc est, tredecim Carolenos: Ultra hoc est valor extrinsecus ex defectu, vel abundantia mittendi Romam valorem Carolenorum; Ideò in his est duplex valor extrinsecus, alter ex lege Principis, qui auxit pretiũ monetæ: alter ex arbitrio prudentũ, cõsideratis circũstãtiis abũdãtię &c.

14 D. Quid

14 D. Quid venit, dum dicis *arbitrio boni viri?*

M. Ex l. *Continuus* §. *Cum ita* ff. de verb. obl. venit Judex loci; Sequitur Gl.c.*Statutum* de resc. in 6. quare pro conscientiæ foro venit Confessor, qui est Judex: Quia verò Cambiũ tangit forum externum in plateis insigniori-bus, Princeps deputat Campsores primarios, qui qualibet hebdomada ex diversarum partium epistolis, considerant abundantiam, defectum, aliasque circumstantias monetarum, & stabiliunt valorem extrinsecum, an v.g. libræ sex Januenses debeant vendi Romę unum scutum, an aliquid minus, an aliquid ampliùs &c.

15 Cœterum ars omnis, & scientia usurpat quædam vocabula sibi soli nota, quorum notitia accipi debet à Professoribus. Exemplo sit illud Logicæ Dysthicon:

Asseris A, negat E: sunt universaliter ambæ:
Asserit I; negat O: sunt particulariter ambæ.

ideò dictum est: Fælices *Artes, si de iis soli judicarent Artifices*. Equidem *spiritualis judicat omnia* per inquisitionem rationis, (non per connaturalitatem) sed ut judicet, priùs à Professoribus debet accipere vim terminorum; & quia hujusmodi terminos usurpat etiã Campsoria, priùs interrogabis Campsores, ut possis in Confessionali dare judicium rectum de licito, vel illicito usu Cambiorum.

16 D. Quid

16 D. Quid circa hæc ſtatuit B. Pius V.

M. Damnat 1. cambia ſicca taliter facta. Petrus dat centum ſcuta Paulo promittenti cambiare pro Venetiis: At verè non dat literas cambii, vel ſi dat, redeunt inanes, quia ſic pactum fuit, & poſt menſem Petrus repetit ſcuta: In hoc eſt uſura Realis, ſi convenerunt: mentalis, ſi fuit intentio tantum: vel Petrus dat pecuniam nomine cambii, quod verè non eſt, ſed Paulus reddit hic vel alibi: 2. in cambiis realibus Campſor accipiens pecunias dat litteras pro Venetiis, vi quarum deberet ſolvere poſt trimeſtre, ſed poſtea concordant partes reſtitutionem differre ad aliud trimeſtre ſolvendo idem lucrum: Uſura conſiſtit in eo, quod poſt dictum tempus ceſſat primus contractus: quare in 2. non datur ad Cambium in trimeſtri finitum, nec renovatur in Nundina, in qua propterea incipit mutuum. 3. Præcipit Cambia fieri primis Nundinis vel termiuis, ut nunc generaliter ſervatur in publico, ita quod impotens tunc ſatisfacere declaratur decoctus.

17 D. Licetne Cambium, quod faciunt mulieres, & alii non mercatores non mittentes ad Nundinas, ſeu ad primos terminos, ſed contrahentes per triennium v.g.?

M. Ita plurimi contrahunt, quia ex cambio tali recipiunt lucrum majus, quam ex cenſu, vel quia non habent rem immobilem fructiferam, quæ poſſit fundare cenſum; Hi faciunt verum Cambium, utpotè profitentes negotiari

per

per se, vel alium, & per alium mittunt litteras ad nundinas: accipiens verò obligat se ad damnum & interesse, super quibus vide publica instrumenta, quæ si desint, forum ex termine nihil actionis cedit ad fructus, quos in sortem computat, si fuerint percepti. Et celebris Negotiator olim dedit hoc modo triginta aureorum millia Notariiq; inadvertentia, ne dicam, malitia, fuit ommissa particula, quod recipiens assumeret in se onus mittendi litteras; cujus defectu judicatum fuit danti nihil provenisse fructuum.

18 Quia verò hæc materia practicata á Sæcu laribus debet esse nota Confessori, ne hic erret, addo quasdam doctrinas Sac. Rom. Rot. super illa. 1. Ex dec. coram Calataiu 23. Mart. 1672. Soli Clerici in Sacris, vel Beneficiati prohibentur exercere Cambia: 2. Si exerceant illicitè negotiantur, sed contractus est validus: quare Sacerdos accipiens ad Cambium obligat sua bona in favorem dantis, esto peccet mittendo litteras, quia cambium est negotium seculare prohibitum Clericis cap. 2. *Ne Cler. vel Mon.* Quare ut judices, num peccaverit mortaliter, considera quid requiratur, ut Clericus dicatur contravenire canoni. 3. Dans ad Cambium huic Clerico tenetur ad interesse, & alia, quæ juste conventi sunt. 4. Clericus ita cambians, ultra peccatum punitur, quia acquisita spectant ad Clam. Ap. 5. Si dans pecuniam declarat se [illegible] solitum negot[illegible] & in

acci-

accipientem refundit onus mittendi literas: si hic non mittit, tenetur danti ad damnum emergens, & lucrum cessans. 6. ex dec. coram eodem 17. Mart. 1673. Petrus & Paulus faciunt cambium per annum, quo elapso Petrus reddat capitale, quod solum reddit post sexennium Petrus tunc tenetur cum capitali reddere fructus conventos per totũ sexennium, quia censetur continuasse contractum. 7. si accipiens pecuniam ad implicandum, nominat bancum determinati Campsoris, hoc moriente cessat cambium, & lucrum: si verò concordent posse alium substitui, tunc durat: Idem dic, si Campsor fiat decoctus. 8. ex dec. 24. Febr. 1676. Dans ad cambium, & à principio credens pecuniam non esse ita implicandam, committit usuram, si exigat lucrum. 9. è contra, si à principio id credidit, sed postea fuit deceptus, potest exigere: (nam culpa Debitoris non nocet Creditori) saltem ob lucrum cessans, & damnum emergens. 10. Ubi accipiens obligavit se ad implicandum, ultra dans non debet se ingerere: 11. sine gravi fundamento non debet suspicari pecuniam teneri otiosam. 12. Dans potest exigere lucrum, estò sciat pecuniam distrahi ad alia: nec enim supponendus est mentiri, & potest implicare aliam pecuniam.

19 D. Licet re cambium hoc: Campsori centum aureos dat Petrus sibi solvendos Janue post mensem, juxta valorem, qui tunc erit, ut plurimum major valore præsenti, sed potest etiam esse minor? M. Hoc

M. Hoc verè non eſt cambium, quia caret conditionibus poſitis n.16. Poteſt eſſe mutuũ, quia Petrus primò dat: deinde accipit, cum incertitudine, ſed probabiliter ſperans lucrũ: Poteſt etiam eſſe venditio, ſi Campſor vendat ſuos aureos Januenſes. Si ſit mutuum, contractus eſt uſurarius: ſi venditio, eſt licitus: Utrumque definitur in c. *Naviganti* de uſ. Nemo dat mutuò, ut perdat: ergo ſe exponens periculo, ſperat probabiliter lucrum, contra illud: *Mutuum date, nihil inde ſperantes.* Ut autem ſcias, hic, & nunc, an ſit mutuum, vel venditio, recole dicta n.6. & 7. nam erit mutuum, ſi pereunte pecunia Ianuenſi, Rom. Campſor adhuc obligatur: ſi verò mihi, ex caſu fortuito perit illa pecunia, erit venditio; & tunc utpotè mea, fructificat mihi: Ex hac regula diſtingues facilè mutuum à venditione, ubi dans pecuniam, ea pereunte, adhuc obligatur in perſona eſt mutuum: Ubi ſola res remanet obligata, & non perſona, erit venditio, quæ benè conſummatur, quando res empta tranſit in dominium emptoris; Et ſi non tranſeat, poteſt quidem inchoari venditio, ſed ſi inde non conſummatur, realiter eſt mutuum: Totum id magis patebit ex n. ſeq.

20 D. Licetne contractus iſte: in Martio vendo granum Iulii, & anticipatè ſolvo: vel è contra do granum in Martio, & expecto pretium in Iulio?

M. Has ſolutiones anticipatas, S. Th. vo-

cat mutuum, quia priùs do, deinde accipio: Tu juxta præcedenter dicta distingue: Nam erit mutuum:Si persona remanet obligata: erit venditio, si persona remanet deobligata, grano pereunte.

21 D. Licet ne contractus iste: Petro eunti ad Nundinas mutuo centum, assumens in me pericula capitalis, ideoque obligans illum ad aliquid supra sortem.

M. Ex c. *Naviganti* contractus iste censetur usurarius ut n. 19. Canon optimè dicit censeri usurarium quia sic judicari debet in foro externo: non dicit esse usurarium, quia ut ibidem posset esse venditio; sed tunc debet habere conditiones verę venditiones adductas.

22 D. Petrus dat mutuo centum eunti ad Nundinas obligato restituere, possetque exigere fidejussorem, cui expensis euntis,cederet aliquod lucrum; cum isti duo contractus fieri possint inter duas personas, cur non possint conjungi in una mutuantis, cui cedat lucrum fidejussionis?

M. Ita sustinent aliqui sed contrarium patet ex dictis: quia ex mutuo persona obligatur ad reddendum,& res transit in plenum dominium Mutuatarii.

23 D. Licetne contractus iste: do mille Petro, qui ut assecuret capitale, mihi cedit in pignus villam?

M. In mutuo possum accipere quodcunque pignus, dummodo fructus non cedant mihi,

mihi, ſed domino: & ſi accipio, computari debet fructus in ſortem: alias exigerem aliquid ſupre ſortem: Sunt tamen caſus, in quo fructus debentur mutuanti: 1. Clericus dat in pignus villam Feudalem Abbati: Hic accipit fructus: at non poteſt exigere pro eo tempore Homagium ex Feudo ſibi debitum: 2. Socer dat Genero in pignus dotis promiſſę villam, Gener licitè ſibi retinet fructus villæ.

24 D. Licetne contractus iſte: Clericus Hiſpanus. ut Beneficii adepti in Curia Bullas expediat accipit pecuniam pro expenſis neceſſariis. & dat in pignus Bullas expediendas in partibus, ut exigat; conveniuntque ut Clericus ſolvat Campſori decem, duodecim,& amplius pro quolibet centenario?

M. Aliqui celebres Canoniſtè dicunt contractum uſurarium: Ex Summiſtis Angelus de Clavaſio ait: *tales Campſores indubitanter ſunt uſurarii*: Sylveſter, *ſi reduceretur ad juſtum contractum emptionis, poſſet licitè fieri, ſed ita de ſacto non ſit*. Ut ego poſſem judicare, deberem videre aliquem hujuſmodi contractum, quem adhuc non vidi: Interim ſuppono ſemper contrahi modis licitis quia ſumus in facie Papæ prohibentis uſuras, maxime, quia Theologi & Canoniſtæ Urbis à ducento annis damnant iſtum contractum. Tu accipe hanc regulam generalem applicabilem cuicumque contractui: Si dans accipit aliquid ultra ſortem ob diſtantiam temporis eſt manifeſta uſu-

ra: Si accipiat ratione aliarum circumstantiarum, & arbitrio boni viri nimis accipit, est manifesta injustitia.

CAPUT XXX.

De Censu, Societate, aliisque contractibus.

1 D. QUid est Census?

M. Est contractus venditionis, vi cujus, mediante pecunia, cedo in favorem ementis, jus, quod habeo, percipiendi fructus, ex re immobili designata certis finibus. Ita ex Decret. Pii V. constituente conditiones necessarias pro censibus; & 1. emens debet solvere justum pretium pecunia numerata, dum conficitur contractus. 2. Vendens non potest obligari ad solvendum anticipatè fructus. 3. neque ad casus fortuitos, nisi contrarium ferat natura contractus. 4. res subjecta censui potest alienari à domino, sine alia obligatione: Ubi tamen sit vendenda, Censuatius est admonendus, & cæteris paribus præferendus: 5. Vendens, morosus in solvendo fructus, nequit obligari ad aliud, pro lucro cessante, damno emergente, aut in pœnam; nec augeri potest fructus ab initio constitutus. 6. emens nequit obligari ad solvenda onera rei censuatæ: 7. Hæc si pereat in totum, vel in partem, emens juxta ratam perdit

dit de fructu; 8. vendens potest extinguere censum, reddendo pretium acceptum: 9. nulla præscriptio extinguit censum: Tricenaria tamen extinguit fructum: quare venditor, vel hæres, qui per annos quadraginta, bona fide, non solvit, juvatur præscriptione quoad fructus priorum undecim annorum: 10. vendens, qui vult extinguere posteà censum, denunciabit disdictam ante bimestre: Hoc elapso, Emptor potest illum, intrà annum, cogere, ad restitutionem pretii. Ita Pius.

2 D. Quid est contractus Societatis?

M. In eo conveniunt duo, ut alter ad negotium ponat pecuniam, alter industriam: & in fine dividant lucrum juxta conventionem. De hoc contractu, in sua Decret. Sixtus V. statuit 1. ne dans capitale paciscatur de hujus indemnitate, quoad casus fortuitos, v.g. Pastor accipiens gregem per annum, nequit obligari ad reddendum, post dictum tempus, gregem integrum, etiam in epidimia &c. 2. nequit obligari ad solvendum singulis annis ratam certam, sed, capitali reddito, lucrum inde consurgens dividetur juxta pactum.

3 D. Licet ne contractus, quem vocant trium contractuum?

M. Fit hoc modo: In primo contractu Petrus dat gregem Paulo, juxta conditionem prædictam, nihil determinans de lucro: quia hoc est incertum: posset convenire cum Caio, ut se obligaret solvere aliquid certum, v.g. ex

tali grege, spero centum, & quinquaginta determinatè promittit Cajus, me, ob dictam obligationem remittēte illi cœtera sperata. 3. possum contrahere cum Titio, ut mihi fidejubeat super integro capitali, & cedere eidem viginti ex quinquaginta pactis cum Cajo: Tres isti contractus cum diversis sunt liciti, etiam tertius pro casu fortuito, frequens apud urbes maritimas, ubi onerantes mercibus navim, quærunt, qui assecurent, & cui propterea cedunt aliquid pro quolibet eentenario. Plures ergo volunt tres omnes licere simul cum una persona, eodem tempore. Imò ita passim multi contrahunt.

4 D. Casus fortuitus est ne detrahendus in omni contractu: v.g. centum scutis locavi agrum Colono: magnus turbo dissipavit totam messem, quare nec potuit colligere acinum grani, teneturne Colonus ad pretium?

M. Video quamplures æquitate naturali ac pietate motos remisisse debitum, vel totum, vel magna ex parte in similibus casibus: an vero teneantur in conscientia, hæc est difficultas maxima dependens ex lege præsertim Civili: Canonica enim paucissima stabilivit super contractibos, quos voluit regulari per jus Cæsareum & Municipale; ex quo Juriste Celebriores conveniunt, quod facto calculo plurium annorum v. g. decem, si Colonus in quolibet perpessus est casus fortuitus. Iudex potest cogere dominum agri, ut remittat pre-

tium

tium locationis : at si semel fuit casus ; In reliquis verò competenter Colonus fuit lucratus, tunc abundantia compensat sterilitatem ; Sed ứtrum ita procedatur in judiciis, ex aliis legibus particularibus mihi non constat : unum scio quod nobilissimus vir conduxerat magnã provinciam á Regia Camera , & seminaverat ad septem millia Rubbiorum tritici messe omnindò dissipata nihil collegerat sine eulpa, & omnino á casu:nihilominus Regia Camera venundedit omnia sua bona , & Fratris Clerici adhuc indivisa . Similiter in devastatione Januensi ex Bombis, Canonicus quidam obligatus ad annuam pensionem viginti scutorum vix pro illo & aliquibus annis subsequentibus recepit tria scuta è Canonicatu,cui assiduè inserviit , & prætendens extinctionem pensionis saltem pro illis annis , Judicialiter fuit obligatus continuare solutionem : Unde id procedat, definire non spectat ad Theologum,sed ad Judices,qui snbtiliter considerent syngrapham obligationis .

5 D. Licetne contractus iste : Petrus debet mihi decem sine cautione, ideo non possum convenire illum in foro externo , nunc petit alia decem , & do cum pacto , quod se subscribas debitorem viginti ?

M. Hoc est mutuum: quare non licet tale pactum,si exigatur in vim mutui: Petrus enim fit deterioris conditionis,& obligatur ad comparendũ in foro externo,ad quod antea nõ erat.

 6 D.Li-

6 D. Licetne iste: Petrus vendit villam Paulo se obliganti solvere pretium post semestre, & relinquenti in pignus dictam villam: illo completo Paulus non solvit, & Petrus appropriat sibi fructus?

M. Doctores dicunt licere, ita ut fructus non computetur in sortem, ob lucrum cessans, quia Petrus si habuisset pretium, implicasset: Quare si noluisset lucrari, non posset retinere fructus.

7 D. Licetne iste: Mutuo centum tibi cum pacto, ut restituas infra triduum, & si non reddas, ex illo die incipies mihi solvere qustuor pro quolibet centenario?

M. In statu Ecclesiastico est manifesta usura: Etsi cessat mihi lucrum, aut damnum emergit, debeo judicialiter convenite te, ac servare conditiones Pauli de Castro ut primo ex culpa restitutio differatur: 2. ut particulariter coram Judice ostendatur implicatio prompta Capitalis, nec possim illam amplecti, nisi reddatur: Tunc Judex obligabit te ad solvendum mihi lucrum cessans, vel damnum emergens: extra Ecclesiæ statum sæpissimè ita contrahunt, & Judices etiam Clerici approbant contractum ut audio. Nam Ecclesiasticos ita contrahentes obligant ad solvendum: Unde id procedat, alii viderint nec enim quærens rationem potui habere aliam, nisi quod ipsi sequuntur decretalem Nicolai Quinti, quam numquam potui videre.

8 D. Ex

8 Ex c.28. n. 6. in contractu venditionis, licet exigere pretium summum; qua regula discernam, quod sit tale, nec exeedens?

M. Ex jure Cæsareo pretium summum potest excedere medium, in quinque, vel sex pro quolibet centenario: quare si medium sit decem Julii, excedit supremum, qui vendit undecim: proportionaliter enim ad centum scuta, pretium cresceret ad centum decem, supra regulam à iure stabilitam.

9 D. Jus tam civile, quam canonicum actionem omnem in contractibus denegat læso, nisi sit suprà dimidium læsio: quare pretiũ supremum potest ita crescere?

M. Nullam certè actionem jura concedunt: quare Judex non audit venditorem, qui dicit rem valoris viginti, a se simpliciter fuisse venditam scutis decem: sed audit, si dicat vendidisse scutis novem: & hoc usque ad annos 30. quibus elapsis, neque auditur, si rem valoris viginti dedisset uno scuto: Emptor tamen in conscientia tenetur ex justitia naturali resarcire damnum, & supplere usque ad viginti: nam justitia servat æqualitatem Arithmeticam Jura verò stabilierunt terminum, ne crescerent lites.

10 D. Licet ne contractus, quo duo, vel tres conveniunt emere granum omne, venturum in plateam, ut deinde vendant pretio benè viso?

M. Contractus iste dicitur Monopolium

estque

estque peccatum gravissimum, omni lege humana prohibitũ, in quoad summam egestatem reducuntur cives mediocres, ut duo, vel tres ditentur. Cui malo maximè prospectum est hic in Urbe; nam Mercatores prohibentur emere in publico mercimonio, quam legem ut eluderent Mercatores fructuum, summo manè accurrebantur ad portas civitatis, & sub spe citò redeundi ad propria, alliciebant rusticos, ut totam summam sibi venderent, ponentes ipsi pretium, ad suum beneplacitum: quare prohibiti etiam sunt Mercatores ita emere, & Rustici vendere.

11 D. Licet ne contractus ludorum?

M. Nomina ludi olim veniebat actio causa delectationis assumpta in animi relaxationem, juxta virtutem Eutrapelię, de qua c.56.a n.24. Hinc ludicra dicuntur, quæ ita delectant: Hodie tamen sub hoc nomina venit omnis sponsio facta cum delectatione, vel sine, qua victus, juxta pactum, solvit aliquid vincenti; Cum delectatione in ludo scacchorum, alearum &c. Sine delectatione, dum affirmo civitatem obsessam fuisse deditam; & si verum est fuisse deditam, alter pactus fuit solvere aureum; si falsum, ego illi solvo. In hoc ludo nulla est animi delectatio, sed mera cupiditas lucrandi; sine qua vix extat hodie, qui ludat.

12 Tu distinguo inter ludos, in quibus locum habet cum fortuna ingenium, & ludos, in quibus victoria venit ex mera *fortuna*: Primos

mas nulla lex universaliter prohibuit: Secundi designentur omnes nomine alearũ, licet hodie inter illos aliqui exerceãtur cũ ingenio, ut qui dicitur *Ombre* &c. Alii ex mera fortuna, ut qui vocatur *Bassetta* &c. Hi graviter prohibentur Auth. *Alearum* C. de rel. & sumpt. fun. enumeranturque mala inde prodeuntia, blasphemiæ in Deum &c. irritatur omnis sponsio pacta in illis, adeò ut vincens cogi possit restituere victo, hæredibus, vel fisco lucrum, nec deobligari possit etiam à præscriptione annorum 50. Soli approbantur ludi ex ingenio; & in istis contrahens permittitur exponere periculo, solidum unum, ideſt, aureum, *etiam si multum dives sit, ne gravem casum sustineat, quem vinci contigerit*.

13 Loquendo jàm in conscientia, ex S.Th. 2.2. q.31.a.7. ad 2. *jure divino* est 1. peccatum mortale, lucrari ab his, qui non possunt alienare, ut minores. 2. trahere alium ad ludum ex cupiditate lucri, blanditiis, aliisque viis mortaliter illicitis. 3. cum fraude lucrari (vide quam latè pateat fraus.) In his tribus casibus ludere est peccatum, & vincens obligatur restituere. 4. quia jus civile, quoad materiam contractuum, obligat in conscientia, taliter, quod peccet mortaliter contrahens contra illius prohibitionem, ideò quia ex num. 12. Authentica vetat prædictos ludos, iis vacans peccat mortaliter, & quia irritat contractum, vincens tenetur ex justitia restituere. Modificatur

tamen

hæc doctrina dupliciter: 1. quoad illos, qui non subjacent juri Cæsareo: hi enim, si ex municipali statuto ulteriùs non vetentur ludere, absque peccato ludent, & suum facient, quod vincent, nisi deficiant, ut in tribus primis casibus. 2. etiam subditi Cæsareo juri poterunt ludere, & vincere absque peccato, si, consuetudine contraria sufficienter derogatum fuerit tale jus.

24 D. Quia S. D. non decidit, an verè fuerit irritatum, unde id arguam?

M. Theologus universaliter loquens non debet ista decidere: Ius enim pro toto dominio stabilitum potest vigere in uno loco, & esse abrogatum in alio: Confessarii munus est decidere, an hic, & nunc pœnitens peccaverit, consideratis circumstantiis loci, temporis &c. maximè, ubi agitur de jure Cæsareo stabilito, tunc, cum Cæsar erat dominus orbis: nunc verò magna pars dominiorum, non recognoscit Cæsarem, & si regunrur jure Cæsareo, id procedit ex consuetudine, mutaruntque in illo, quod cognoverunt parum prodesse suis populis. Adhuc tamen a posteriori discernes, num prævaleat jus Cæsareum in hac ludi materia; etenim si Iudex quæsitus concedit actionem vincenti contra perdentem, & obligat hunc ad solutionem, est clarum consuetudine abrogatum fuisse jus; nec enim Iudex foveret injustitiam. Sed pauci recurrunt, præsertim Nobiles; promptè solvunt, quidquid in

ludo

ludo perdunt, etiam Minores, & inhabiles alienare. Ad hoc clam Genitoribus, ineunt contractus cambii, mutui &c. Felix Respublica, si tam citò solverentur Mercenarii. Quod dico de ludis, valet de sponsionibus, & sortitionibus, ad quarum solutionem Iudex ordinariè obligat.

15 D. Est ne aliud caput, præter dicta n. 13. ex quo ludus reddatur illicitus?

M. Ludus non potest appeti ut finis, & propter se, sed quæritur, ut medium ad relaxandum animum: Illicitus ergo 5. erit venialiter, ubi non dirigatur ad hũc finem, vel sit nimius. 6. erit venialiter illicitus, si fiat ex cupiditate lucri. Vide S. Th. 2. 2. q.77. a. 4. ubi damnat omne desiderium lucri, nisi ordinetur ad sustentationem familiæ, aut bonum Reip. Ex utroque capite illicitus est sponsionum, & sortitionum ludus: nulla enim inde habetur animi relaxatio, sed sola cupiditas lucri.

16 D. Quid dicendum de sortitionibus, quas vulgò vocant *Lotto*, præsertim Ianuæ?

M. Dictum duplex caput ostendit Lottum esse de se venialiter malum. Universaliter loquendo, multoties Librarii, Aurifices &c. etiam authoritate Principis, indicunt Lottum ex gemmis, libris &c. quæ, ob temporum calamitates difficilè venderent. Hoc non est vera sponsio, & sortitio: Hæ requirunt utramque partem exponi periculo, cum tamen illi nihil possint perdere; sed si servant æqualitatem in pre-

pretiis, contractus iste justus est; nec expositus peccatis recensitis in Auth. ut n. 13. quibus, & majoribus exponuntur Lotta publica, ut Ianuense; unde imminet devastatio familiarum, præcipuè plebejarum, spe lucri, se ipsas eviscerantium; Adde nocumentum multò graviùs toti Reip. dum aliqui tenent Lottum super extractione facienda Ianuæ; si verò succumbant, vel fugiunt, vel negante actionem vincentibus Principe, non possunt conveniri. Hoc est manifestum scelus contrà justitiam, cujus custos est Princeps, ut propterea non debeat permitti; quia tales sunt fures, imò Raptores. Accedit periculum mille superstitionum, & vanitatum maximè in somnis; ideò severissimè hujusmodi Lotta prohibuerunt Summi Pontifices, irritato etiam omni contractu, quo è sua ditione aboleretur ludus origo tantorum scelerum.

17 Omnibus tamen præivit Resp.Ianuensis piissima & Prudentissima, contra quam nonnulli rerum politicarum inexperti blaterant, quasi foveat ludum injustissimum, sed immeritò; Nam aliud est ludum esse periculosum, ut ostendi, aliud est esse injustum; Ut vero declarem sine injustitia procedere (secundum tamen leges, quibus ipsa negotium dirigit) adverte sub Pio V. cum Assistentia Legati, ad sedandas civium turbas fuisse statutum Patritios omnes dignos ponere in uma, & inde per sortes eligere qui ad proximum biennium regerent totam

domi-

dominii molem: ex tunc cœperunt nonnulli ſpondere ſuper horum, vel illorum ſortitione: Reſp. conſiderans omne periculum ſupra inſinuatum ſeveriſſimè prohibuit hujuſmodiSponſiones, irritato quocumque contractu, pœniſque graviſſimis ſtuduit reprimere luſores, quin imò quæſivit auxilium brachii Eccleſiaſtici inflicta in illos excommunicationis ſententia reſervata S.Inquiſitioni: Sed omnia in caſſum: quo enim magis coercere ſtudebat, eò magis ardebant ſpe lucri.

18 Reſp. videns, propter inobedientiam hominum, nihil jam prodeſſe pœnas temporales, aut ſpirituales judicavit, melius eſſe de malis bona facere, quam mala nulla permittere: igitur primo, quoad ſuperſtitiones excitavit vigilantiam Inquiſitorum, ut illas eradicarent, ſi aliqua immiſceretur, etiam pęnis publicis contra reos promulgatis: Et revera ſignum eſt ibi non frequentari, quandoquidem nullum punitionis exemplum meminimus à S. Tribunali, in vim iſtius ludi?

19 Videns 2. maximum communitati damnum provenire a numero accipientium ad ludum, qni poſtea ſi perderent, non ſolvebant Cameræ ſe obligavit ſolvere omnem Syngrapham legitimè ſubſcriptam à Deputatis, & ut ſemper ſit ſolvendo denunciat eiſdē Deputatis quantam ſummam velint periculo exponere, hujuſque ſummę pignus exigit ante extractionem, vetans eiſdem, ne quid promittant ſupra ſum-

summam expositam, cujus rei ut habeat distinctum calculum exigit, quotidie libros dati, & accepti.

20 Ne tertio possit accipiens gravare ludentem in pretio, ipsa considerat prius quot Ambo, & quot Terna conficiat numerus Nobilium expositorum, pretiumque ita æquat, ut qui sponderet super tota schedula, idem omnino reportaret, quod exposuit, si excipias expensas verè magnas pro Ministris ad rectam illius dispositionem deputatis. Quæ expensæ, quia in utilitatem ludentium factæ, ab iisdem solvendę sunt.

21 In malo igitur, quod quanto magis prohibetur, tanto magis crescit, Resp. quantum potuit, curavit tolli omnem injustitiam, & irreligiositatem; quibus spoliatus ludus, non est amplius grave peccatum, quoad communitatem (quidquid sit, an persona particularis eo abutatur.) At semper retinet duas malitias veniales attactas num. 15. quas Princeps permittit, ne mala majora sequantur.

22 D. Ad plenam contractuum, seù commutationum voluntariarum notitiam, dic, quando perdatur dominium rei per usucapionem, & præscriptionem?

M. Differunt solum per hoc, quod usucapio habet locum in re mobili: præscriptio in immobili; quoad alia idem omninò important: Ut quisque diligenter sua foveat, jura puniunt negligentes amissione rerum. Utraque dicitur:

Acqui-

Acquisitio dominii per possessionem continuatam tempore à lege statuto, debet autem possessio continuari bona fide; nam mala nunquã præscribit; & à jure Canonico fuit correctum civile id concedens; debetque incipere á die possessionis, & durare toto tempore à lege statuto.

23 D. Affer alia, quæ requiruntur ad usucapionem?

M. Debet 1. res aliena fuisse possessa per triennium: quare non sufficiunt menses 35. Aliquæ leges municipales concedunt tempus brevius. Ego vidi nonnullas, quæ solum habent locum in foro externo, quatenus innuunt præsumi debitum solutum, vel rem donatam, quæ hoc modo loquuntur, non deobligant in conscientia, sed jus Cæsareum statuens triennium possessionis, habet locum in conscientia; nam absolutè transfert dominium rei usurpatæ. S. Th. quol. 12. art. 25. Possideri 2. debet justo titulo: Hinc accipiens á minore, vel Religioso bona fide, non usucapit, quia non fundat justum titulum donatìo ejus, qui nequit alienare, quia justus titulus est, quando possum justè contrahere.

24 D. Possuntne omnia usucapi?

M. Non: Esto pacificè possideas per triennium, nequis tua facere 1. res sacras: 2. quæ sunt furto ablata: 3. rem vi possessam: 4. decimas: 5. viam publicum: 6. Aquæductus. Jurisdictio tamen civiiis, & Ecclesiastica faciliùs

usucapitur, ob commune bonum, esto desit bona fides. Vide 1. p. c. 41. Beneficia Ecclesiastica pariter acquiruntur per pacificam triennii possessionem, estò desit bona fides, dummodò non sint acquisita simoniacè.

25 D. Nec usucapio nec præscriptio locum habent in conscientia; nam introducta fuere in pœnam negligentis servare sua bona. Porrò, ut quis in conscientia teneatur subire pœnam, prærequiritur sententia Judicis?

M. Gratianus 16. q. 3. n. 8. dicit alias præscriptiones fuisse introductas in favorem possidentis, alias in odium, & pœnam negligentis. Has facit mala fides: Aliàs verò bona fides: Ubi hæc extat, post debitum tempus, statim transfertur dominium; Quoad malam fidem, habes n. 22. non ampliùs præscribere; imò post Gratiarum, Bonifacius VIII. inseruit in 6. ut regulam Juris.

26 D. Quod tempus requiritur ad legitimè præscribendum?

M. Contra Ecclesiam Roman. requiritur possessio centum annorum: contra alias Ecclesias, annorum 40. contra privatos, annorum 10. 20. vel 30. secundum quod in diversis materiis diversimodè jura statuerunt. Cœterùm Confessoris est callere Scripturam, Patres, & Canones facientes ad tegimen conscientiæ, non stabilitos pro foro contentioso, non Codices, aut Digesta; Ubi ergo Pœnitens accedat intricatus hisce casibus, apertè indica,

ca, duo hæc diſtingui debere: Alterum, an legitima præſcriptio in conſcientia deobliget poſſeſſorem à reſtitutione: Fatere hoc judicium eſſe tuum; Alterum, quando habeatur legitima præſcriptio: ſecundum hoc ſpectare ad Juriſtas: Non licere Theologo mittere falcem in meſſem alienam. Propterea, diſcuſſo per illos articulo, num legitima ſit præſcriptio, redeat ad te, quò ſciat, qualiter procedendum ſit in conſcientia; ſi verò urgeat neceſſitas impertiendi abſolutionem, proponat Pœnitens conſulere Juriſtas, iiſque conſultis redire, pro foro conſcientiæ ad Confeſſorem, & abſolvatur.

C A P U T XXXI.

De *Religione*, *ejuſque Actibus internis*.

1 JUſtitia, de qua huc uſque, reddit unicuique jus ſuum ad æqualitatem, ſive Arithmeticam, ut Commutativa, ſive Geometricam. Aliæ virtutes rigorosè obligant ad reddendũ, ſed quia non poteſt reddi æquale, vocantur à S.Th. partes potentiales Juſtitiæ. Sunt quinq; prima, Religio, quæ reddit Deo: ſecunda, Pœnitentia, quæ reddit Deo, ut fuit illi ablatum: tertia Pietas, quæ reddit ſanguine junctis: quarta, Dulia, quæ reddit honorem Superioribus: quinta, Obedientia, quæ exequitur eorundem præcepta. Religio habet plures actus

internos, & externos. Ago nunc de primis, de quibus S. Th. à q. 80. ad 84.

2 D. Quid eſt Religio?

M. Eſt virtus tribuens Deo cultum, & honorem, qui non ſit prohibitus ab Eccleſia Catholica: quare ſupponit actum Doni Timoris, quo reveremur Deum; Inde Religio imperat actus cujuſcunque alterius Virtutis: v. gr. in Paſchate, ut me ſubjiciam Deo, voluntas elicit actum, quo ſe exhibet promptam ad confeſſionem, & communionem: deinde homo confiretur, & communicat: Utrumque ſpectat imperativè ad Religionem; Uno verbo, quoties aliquid operor ex voluntate obediendi, Deo; operor per virtutem Religionis; quare ſi credo, ſpero, amo Deum, ut me ſubjiciam eidem perfectè, actus Fidei, Spei, & Charitatis erunt elicitivè à ſuis virtutibus; imperativè à Religione. Iejuno, quia Deus præcipit jejunium. Hìc actus elicitivè pertinet ad abſtinentiam; imperativè ad Religionem; & ſic vides elici frequentiſſimè actus doni Timoris, & Religionis. S.Th. q.81.

3 D. Religio eſtnè virtus Theologica?

M. Objectum formale, ac proximum Theologicæ eſt aliquid divinum. Fidei eſt revelatio divina &c. Religio dat cultum Deo, ſed Deus eſt is, cui offertur; Ratio formalis eſt imbibita in eo, quòd offertur, nempè, in cultu, in actu Abſtinentiæ, Charitatis, &c. qui actus cũ ſint creati, Religio præcipiens illos nequit eſſe virtus Theologica.

4 D. Ex

4 D. Ex n.2. eliciens actum fidei, ut subjiciat se Deo, elicit ex imperio Doni Timoris, & Religionis. Porrò ex S. Th. dona, & Virtutes connectuntur Charitati. Igitur peccator non poterit elicere illum actum?

M. Actus Donorum, & Virtutum alii sunt perfecti, & alii imperfecti; primi solùm procedunt ab Habitu Virtutis præexistentis; ut notatum est cap.8. n. 6. Peccator elicit actum fidei ex actu imperfecto Religionis. Actus enim perfectus habet dare cultum in omni casu, quo Deus præcipit: quare cum Deus velit à peccatore actum perfectæ contritionis dicentis *voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum*, quoad usque non habeat hunc, non habet actum perfectum Religionis.

5 D. Qui sunt actus interni Religionis?

M. Primus est devotio, seù voluntas promptè tradendi se ad ea, quæ tangunt Dei cultum. S.Th. q.82.

6 D. Extat nè præceptum affirmativum eliciendi hunc actum.

M. Utique: Et obligamur aliquando ad imperfectum, aliquando ad perfectum: aliquando per accidens: Obligatur per accidens peccator obligatus hìc, & nùnc restituere, nam restitutio debet saltem habitualiter procedere (ut omninò sit perfecta juxta S.Th. 1.2.q.100. a.10.) ex voluntate obediendi Deo. Obligatur peccator Sacerdos, dùm recitat divinum officium: nam voluntariè distractus, non satis-

facit, quod idem est, ac si recitet sine voiuntate honorandi Deum. Obligatur per accidens ad perfectum Religionis, dùm obligatur elicere actum perfectæ charitatis. Obligatur per se ad perfectum, quando tenetur elicere actum contritionis: propositum enim, quod in illo involvitur, observandi præcepta, est voluntas promptè tradendi se ad ea, quæ tangunt Dei cultum; Si verò extendam me ad cultum, qui tantùm consulitur, erit actus superogatorius. Vide S.Th.q.82.ubi assignat causas,& effectus devotionis.

7 D. Habetnè alios actus internos?

M. Secundus, est Oratio. S.Th. q. 83.

8 D. Quid est Oratio?

M.Strictè loquēdo,est actus intellectus moti per desiderium voluntatis,quo petimus aliquid à Deo; Communiter nomine orationis intelligunt, quando elevamus mentem in Deum etiam vocaliter illum laudando; de qua laude. S. Th. q. 91.

9 D. Quomodò Oratio est actus Religionis?

M. Si aliquid petimus ab alio, recognoscimus ipsum ut Superiorem: quare oratio, ut petitio decentium à Deo, est cultus internus: laus vocalis est externus Religionis.

10 D. Tenemurnè orare?

M. Oratio importat actum voluntatis, quo desideramus,& alium intellectus, quo petimus desiderata: nec enim homo petit, nisi quæ desiderat.

derat. Sub præcepto charitatis cadit desiderare: sub præcepto Religionis petere, *Petite, & accipietis.* S.Th.q.83. a.3.ad 2. Ergo debemus desiderare salutem, & media ad illam: extat præceptum petendi, quando aliquid nobis deest necessarium ad salutem, nec aliter possumus habere, nisi orando. Ex p.1. cap.35. n.5. tenemur ad orationem Dominicam, aliquoties in vita, tempore indeterminato, ex jure divino, quia ex Aug. *Qui creavit te, sine te, non justificabit te, sine te*, volente, consentiente, aut petente, quando est opus: peccaretque mortalitèr, qui nunquam peteret vitam æternam, sacramenta, contritionem, &c. quæ sunt media. Sed hoc præceptum Christianus adimplet, nisi sit omninò immemor suæ salutis, saltem adsistendo missæ, ubi unit se cum Ecclesia petente nostram salutem. Adimplet recitando Orationem Dominicam, invocando Sanctos, prçcipuè B.V. petendo etiam temporalia; Vix enim erit, qui petat hæc absque ordine ad salutem, ut ad finem appretiativè (licet non intensivè) magis volitum.

11 D. Extatnè præceptum Ecclesiasticum orandi?

M. Præcepto rigoroso, Christianus tenetur solùm orare in die festo per assistentiam Missæ, ubi consentit petitionibus, nomine Ecclesiæ Deo factis, & laudibus, quæ redduntur Deo. Constituti in sacris ordinibus, Beneficiati, & Religiosi complures tenentur, ad Officium divinum:

vinum: Pensionarii ad Officium B. Virg. Non recitantes, peccato omissionis mortaliter peccant contra Religionem ; Beneficiati, ac Pensionarii , quando non restituant, peccant peccato commissionis contra justitiam.CircaOfficium, vide *Instr. Cl.*

12 D. Oratio debet nè mentalis esse , an vocalis ?

M. Oratio erit primò qualis est præcepta : secundò: in persona Ecclesiæ per Ministros facta convenientèr est vocalis, ut populus possit illius habere notitiam;& ita canitur alta voce Officium divinum, ac Missa, in iis partibus, in quibus Sacerdos orat nomine populi . In allis ad libitum : quia orationis est elevare mentem ad Deum , videat orans , an vocibus impediatur hæc elevatio : tunc debebit esse mentalis : si è contra mens absque signis exterioribus non possir elevari , utendum erit voce: tunc in Dei obsequium exercemus potentias interiores, & exteriores;quia tamen vox sæpè distrahit,Patres consulunt maximè mentalem; S.Th. q.83. a. 12. Omnium optima est oratio Dominica. Vide *Instr.Cl.*& Catech. part.4. S.Carolum p. 1. c.11. n. 49.

13 D. Oratio debetnè esse attenta?

M. In *Instr. Cler.* Attentio distincta est ab Intentione, quia hæc est actus voluntatis , illa Intellectus applicantis , ut mens remaneat elevata in Deum : Hæc sufficit, quamvis Idiota ignoret sensum verborum. S.Th.a.13.

14 D.Pro

14 D. Pro quibus debemus orare?

D. Pro iis,quos debemus diligere. Obligamur specialissimè ad diligendum nos in ordine ad vitam æternam. Igitur debemus petere nobis vitam æternam, & media perveniendi.Peccabit graviter, nisi oret Petrus in tentatione positus, qui noscit, sine oratione, non posse resistere tentationi: tamen quia oratio tunc obligat per accidens, ratione fugiendi consensum, non erit peccatum speciale omissio. Circa proximum, specialiter debemus pro illis orare, quos debemus diligere specialiter ad vitam æternam. Quia verò charitas non obligat specialiter amare proximum, & specialia dilectionis signa tenemur solùm exhibere in articulo necessitatis, ideò generaliter tenemur, nullum excludere à precibus communibus. Nec dari potest articulus necessitatis, quo sub mortali obliger petere vitam æternam proximo, quia articulus iste est, quando sibi non potest subvenire, & quilibet potest, faciendo actus Fidei,Spei,Charitatis &c.Sed neque pro temporalibus teneor orare pro altero sub mortali: Potest reperiri proximus in extrema necessitate: ita ut peccem, non exercens eleemosinam corporalem; sed si nec ille, nec ego habeam, non teneor sub mortali ex vi charitatis, orare Deum, ut subveniat, quia potest ipse orare pro se, S. Th. a.7. & 8.

15 D. Possumnè à Deo petere temporalia?

M. Tem-

M. Temporalia indeterminatè possum petere, quæ Deus videt profutura ad vitam æternam. Sed si homo cognosceret experientia, vel aliter, aliqua sibi prodesse, posset determinatè petere: v. g. cognosco egestatem esse mihi ex fragilitate naturæ causam peccatorum, è contra ubi habeo sufficientiam, me Deo servire alacriùs, frequentiùs, & intensiùs, possum determinatè petere illam &c. dummodò sim dispositus, ut illa nollem, si fortè non cederent in gloriam Dei, & salutem animæ. S. Thomas a. 5. & 6.

16 D. Estnè oratio efficax ad impetrandū.

M. Juxta illud: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*, sive peccator sit, sive justus, homo semper exauditur, quando petit, *pro se, piè, perseverantèr, & necessaria ad salutem* (quod procedit ex promissione Christi) tamen tempore, quod novit Deus. Pro aliis est utilissima, sed non est promissio exaudiendi; quare curet quidem orationes, præcipuè Regularium, & Monialium, sed principalitèr proprias cum illis conditionibus. S. Th. a. 16.

17 D. Adsuntnè Theses prohibitæ circa prædictos actus Religionis?

M. Circa recitationem officii adsunt 21. 34. & 35. Alex. VII. & 54. Inn. XI. & 68. Michaelis de Molinos respiciunt, orationem, quam vocabat, *Quietis*.

18 D. Quas pœnitentias imponam negligenti dictos actus?

M. Ri-

M. Rituale præcipit *desidiosis* imponi *studia devotionis*. Omittenti divinum officium, ait S. Th. quodl. 3. a. 29. non semper congruit imponere, ut iteratò recitet, sed *aliquid ad laudem Dei pertinens*. Qui pluries omisit, non absolvatur, nisi saltem præmittat Matutinum jllius diei, quod, juxta Rubricas, recitandum est ante Missam, ad minùs sub veniali, si non sit causa.

CAPUT XXXII.

De Actibus Religionis externis, per quos exhibemus nostra Deo.

1 Religio impendit cultum Deo, & secundum diversa, quæ impendimus in cultum Dei, sunt diversi specie actus Religionis. Primò, impendit voluntatem, in qua residet; & sic est devotio: secundò, intellectum; & sic est oratio. Per hos actus impendimus omne internum. Remanent exteriora impendenda; si subjiciamus corpus, est primus actus externus, *Adoratio*. Si bona exteriora, vide, an quod impenditur, totum cedat in obsequium Dei, & recognitionem supremi dominii: tùnc est sacrificium: vel ita ut cedant in sustentationem Ministrorum; tùnc distingue; vel offeruntur primitiæ fructuum, & est oblatio primitiarum: vel offertur decima; & est oblatio decimarum. Si quis offert pauperi in honorem

Dei,

Dei, illa oblatio eſt actus elicitus charitatis imperatus à Religione: Hæc ſolùm elicit oblationes, quæ fiunt pro rebus Deo dicatis; ut ſunt Clerici, templa, vaſa ſacra &c. Ultimus actus eſt obſervantia Feſtorum.

2 D. Quid eſt Adoratio?

M. Eſt humiliatio totius corporis, ſive membrorum, per quam, ratione excellentiæ in adorato recognitæ, nos illi ſubjicimus. Adhibemus Deo, Sanctis, & Principibus: non tamen eodem ſpecie actu. Si adhibemus erga Deum, quia objectum. Cui eſt excellentia divina, actus eſt Religionis, ſeu Latrię: ſi erga Sanctos, quia objectum eſt excellentia ſacra; eſt actus Duliæ ſacræ, ut ſunt excellentes in ſanctitate: ſi erga Principes, quia objectum eſt excellentia polit ica, eſt actus Duliæ civilis, quæ poteſt ordinari ad Deum, ut Deus præcipit colere Principes. Hęc adoratio debetur perſonis; ratione virtutis, vel excellentiæ: quare una eſt adoratio Trinitatis, quia una eſt excellentia perſonarum. Igitur inclinare, vel diſcooperire caput imagini Crucifixi &c. jungere manus,genuflectere, &c. ſunt *Adoratio.* S.Th. q.83.

3 D. Obligatnè Religio ad hunc actum?

M. Ex p. 1. c. 34. n. 6. virtutes diſtinctæ à charitate ſub mortali tùnc obligant, quando ſunt medium neceſſarium ad charitatem. Hæc haberi poteſt abſque iſta externa humiliatione. Igitur ex natura ſua non obligat ad mortale;

tale; ſed ſolùm ſi oriretur grave ſcandalum. Eccleſia in Officio, Miſſa, &c. obligat ad hanc adorationem: & ſub gravi, quando Rubricæ graviter obligant. Etiam ipſa conſuetudo, ut genuflectamus ad delationemEuchariſtię,dum audimus ſacrum &c. ſed nunquam ſub gravi de ſe, præciſo ſcandalo.

4 D. Quid eſt Sacrificium?

M. Interiùs homo debet ſe offerre Deo, ut omnium primo principio, & ultimo fini, quod eſt eſſe ſupremum dominum. Antiquitus hæc oblatio ſignificabatur exteriùs per mactationem victimæ, quæ,habita á Deo rerum omniũ Datore,conſumeretur propter Deum,ut finem ultimum.Quod offertur Superiori,debet offerri per Miniſtros in locis, vel tempore ab ipſo deputatis. Miniſtri ſunt Sacerdotes deputari authoritate divina, ſeù ſacra, per illos, qui ad hoc habent jus à Deo, & in templis conſecratis eadem authoritate, diebus pariter præſcriptis; & per victimas eadem authoritate præſcriptas; in nova lege Chriſtus,Deus,& homo unicam pręſcripſit,ſuum corpus,& ſanguinem; Vide *Inſtr.Cl.*

5 D. Tenemurnè omnes ad Sacrificium?

M. Tenemur concurrere per modum, quo concurrunt ſinguli ad actum totius Reip. ut alii, ſcilicèt, imperent, alii exequantur, alii cooperentur, alii ſuſtentent exequentes, alii conſentiant tacendo, ſeù non reprobando; Ita in Rep.omnes concurrunt ad promulgationem

le-

legum, ad sententiam Judicis &c. Ita singuli tenentur ex jure naturæ, seù divino; Ex præcepto Ecclesiæ non sufficit consentire, non reprobando, sed consentire assistendo sacro in die festo.

6 D. Obligamurnè ad Missam sub mortali?

M. Utique: nam est præceptum Ecclesiæ, Vide p.1. c.38. n.9.

6 D. Satisfacio ne audiens uno tempore quatuor partes à quatuor Sacerdotibus?

M. Id reprobavit Innoc. XI. prop. 53.

8 D. Præceptum hoc admittit nè parvitatem materiæ?

M. Vide p.1. c. 36. n.5. & hic c.14. n. 3. si omitto, quia nolo dare hunc honorem Deo, non excusat: si quia v.g. nolo pati levc incommodum, excusat.

9 D. Sacerdos obligatur ne celebrare?

M. Ex 3. p. q. 82. a.10. Sacerdos, non suspensus per Ecclesiam, nec ægrotus, tenetur uti gratia, & potestate sibi à Deo concessa offerendo sacrificium *in præcipuis festis, & maximè diebus, in quibus fideles communicare consueverunt*. Qui habet speciales obligationes ex titulo &c. consulat prædicta onera.

10 D. Quid tenetur observare offerendo sacrificium Corporis, & Sanguinis Domini?

M. Rubricas Missalis, quas 1. Pius V. præcepit in virtute S. Obed. observari, quòd præceptum cadit suprà omnes, non supra singulas; quare Sacerdos pro majori parte negligens,

com-

committet duplex peccatum, omiſſionis alterũ contra Religionem , alterum contra obedientiam: 2. in ſingularum omiſſione , datur parvitas materiæ: 3.non poteſt hic determinari, quæ Rubricæ in ſingulari obligent ſub gravi : pendet ex ccmmuni acceptione, ex majori,vel minori ordine ad ſacrificium : Tamen in re tanti momenti exactiſſimè ſingulas obſervet , maximè, quæ communiter æſtimantur graviores ; ſi delinquat, in praxi ſe accuſet , ſaltem ſub dubio , cum vero propoſito deſiſtendi ; & optimè faciunt , qui ſe accuſant de inobſervantia etiã leviorum : 4. Chriſtus quidem præcepit omnibus communicare in articulo mortis , tamen etiam præcepit , quòd in Euchariſtia ſumenda, vel conficienda, penderemus ab Eccleſiæ ordinationibus ; quare Sacerdos relinquet moribundum ſine Viatico potiùs , quàm communicare ſub ſpecie vini, aut potiùs quam conficere ſine paramentis ſacris , ſine lumine &c.Præter Rubricas, legatur S.Th.q.83.& 84. ex quo in *Inſtr.Cl.* explicata ſunt myſteria ſacrorum Rituum, quos obſervat Eccleſia celebrando .

11 D. Quid eſt Oblatio ?

M. Actus , per quem offerimus Deo bona noſtra , vel in totum, vel pro parte, ad ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ , ut per illos , etiam ſuſtententur pauperes , conſerventur , templa , vaſa ſacra &c. quare ſi dono pauperi. eſt actus externus charitatis ; ſi Eccleſiæ , ut ipſa ſuſtentet pauperes , donatio eſt actus exter-

ternus Religionis cum ordine ad actum Charitatis. Jure naturali tenētur omnes ad aliquas oblariones indeterminatè, ad sustentandos proprios animarum Pastores; & hi habent jus exigendi: nàm 1. Cor. 9. *Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est, si carnalia vestra metamus? .... Qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt*, & 1. Tim. 5. *Dignus est operarius mercede sua*: quod est præceptum naturæ: nàm à populo sustentantur, qui laborant pro ipso, Milites, Judices, &c. Jus percipiendi est propriū officii Pastoralis; at cedunt in sustentationem personæ; Ideò Parochus peccat, si sua negligentia perdatur hoc jus. Si conservans illæsum jus, velit remittere populis, quod sibi debent, non peccat: imò erit scandalo, si sit nimis exactus in exigendis, præsertim à pauperibus, quos pessimum esset opprimere, connivendo ditioribus. Tenetur Christianus ad oblationes indeterminatè in sustentationemMinistrorum; quare servanda est consuetudo cujusque Ecclesię habentis curam animarum. Aliis populi providerunt ab antiquo per assignationem reddituum, Aliis per congruam portionem in exequīis defunctorum. Aliis per primitias, vel decimas, quas solvere tenentur, ubi est consuetudo, ex præcepto Ecclesiæ; & contra Religionem peccat non solvens, ut sunt de jure: si nihil cogitans circa jus, non solvat, ut sibi retineat, peccat contra jùstitiam, quia Parochus habet jus ad rem. S. Th. q.86. 87.

12D.In

12 D. In quo consistit quartus actus?

M. In observantia festorum. Circa quam noto sequentia ex S.Th. q.122. a.4. ad 3. & 4. vacare debemus ab opere servili, nempè, à peccato, quod est opus servile, juxta illud Jo. 8. *Qui facit peccatum, servus, est peccati*, & ab omni opere servili, quod exercetur laboriosè per corpus, ac dicitur servile, quia est propriũ servi. Principaliter à peccato, & acriter increpandi, qui utuntur die festo, ut graviùs, ac multipliciùs peccent; Hæc circumstantia non mutat speciem, sed aliqualiter aggravat: nàm in honorem Dei prohibentur exteriora signa, quæ conveniunt servis hominum; quia actus externus Religionis prohibet signa externa: 2. non prohibentur hæc opera corporalia in honorem Dei: quare possunt exerceri, pro adornando templo &c. (si tamen adsit aliqualis necessitas) 3. Religio non prohibet opera corporalia, necessaria pro conservatione individui exercentis suos actus: quare non prohibentur illa *quibus salus corporis conservatur*: 4. nec prohibet corporalia, quæ ordinantur ad salutem proximi, ut præparare cibos &c. 5. nec, quod *ordinatur ad vitandum imminens damnum rei exterioris*: 6. opera prohibita faciliùs dispensari possunt in lege Christiana, quàm in Hębraica: In hac erant figuræ Christi venturi, & fiebant in protestationẽ veritatis, *quam non licet in modico præterire*. Applicà hæc casibus particularibus. At ubi

publica esset necessitas in aliquo loco, v.g. pro vindemiis, pro diruenda domo, quæ minatur publicè ruinam &c. esto evidens appareat necessitas, facultas obtineatur, & ad vitandum scandalum, & ad majorem obedientiam erga Ecclesiam.

13 D. Obligamurnè sub mortali ad quartum hunc actum?

M. Utique; & oontrariam opinionem reprobavit Innoc. XI. prop. 52.

14 D. Admittit nè parvitatem materiæ?

M. Quia parvus labor non præjudicat, quin deferamus Deo cultum debitum, ex parvitate materiæ homo laborans excusatur à mortali. Quantum temporis possit laborare, multi quęrunt; ego ex S. Congreg. Conc. p. 1. c. 36. n. 9. dico, quòd non est tutum definire in universali; sed in casibus singularibus attende omnes circumstantias, nihil ex te decidens, ubi res non est clara, absolvens ad omnem cautelam à lapsibus præteritis, & consulens, ut Deum in posterum diligentissimè honorent.

15 D. Circa hos quatuor actus, adsunt nè Theses prohibitæ?

M. Circa primùm Adorationis multa disces ex Thesibus Molinos. Circa secundum sacrificii, quoad audientes extat 53. Inn. XI. Quoad Sacerdotes, vel offerentes eleemosinam, præter 8. 9. & 10. Alex. VII. vide decreta Urb. VIII. cùm additionibus sub Inn. XII. Circa quartum extat 52. Inn. XI.

16 D. Ad-

16 D. Adſuntnè cenſuræ in omittentes?

M. Non invenio contra peccantes merè pecccato omiſſionis; niſi inſuper alicui incumbat ex officio; contra hos vide pœnas Urbani.

17 D. Quas Pœoitentias imponam pro his peccatis omiſſionis.

M. Salutarem, & convenientem, habita ratione gravitatis, ſcandali, & frequentiæ peccati. Si Sacerdos circa Miſſam, aliqua omiſerit, ex quibus incurrerit pœnam in decreto *de celebr. Miſſar.* charitasivè monebis, quas incurrerit eo ipſo, & quas incurrere poſſit poſt ſententiam Judicis. Quia ex Rituali n.22. debes adhibere correptiones, utere Catech. p.2. c.7. præſertim à n.22. & p.3.c.4.

CAPUT XXXIII.

De Voto.

1 HOnoramus Deum illi offerendo voluntatem per devotionem, intellectum per orationem, corpus per adorationem, bona per ſacrificium, & oblationem, & promittendo aliquid horum; hinc S. Th. q.88. agit de voto, quo promittimus Deo. Sicut actus prædicti ſunt diverſi ſpecie, ita ſpecie diverſa ſunt vota, eorumdem: nam ſpecificatur promiſſio ab objecto actus, quem promittit: quare in confeſſione debet explicari, ſi violavit votum Caſti-

tatis, Paupertatis, &c. nec sufficit explicare virtutem, cujus actum promisit; quia una virtus habet plures actus specie diversos, v. gr. Religio habet actus internos, & externos. Igitur explica, quem ex illis promiseris: si recitare genuflexus Rosarium, si audire duo sacra, si offerre Ecclesiæ bona &c.

2 D. Quid est votum?

M. Est promissio facta Deo de meliori bono: dicitur *promissio*: quare importat tres actus, consilium, seù deliberationem (quæ est àctus intellectus ex S. Th. 1.2. q.14.) propositum voluntatis, seù electionem (vide 1.2.q.13.) & (in quo substantialitèr consistit votum) promissionem, quæ est actus intellectus practici, necessariò dependens à duobus primis: quare ubi non sunt hi duo, ueque erit votum; Et ita in praxi judicaturus, àn aliqua promissio sit verè votum, vide, an pręcesserint illi duo actus; & quidem juxta leges, quando de illis istæ disponerent, ut in solemnibus Religionis, in quibus de necessitate requiritur deliberatio unius anni per gestationem habitus in Novitiatu &c. S.Th. q.88. a.1. Dicitur *facta Deo*: nàm promissio facta homini non est votum: sed potest esse materia voti, v.g. promitto Ecclesiæ acceptanti calicem aureum, deinde voveo etiam Deo, quòd dabo; Tunc non observans promissum, committo duplex peccatum: alterum contra justitiam, quia non reddo Ecclesiæ id, ad quod acquisivit jus: alterum contra Religionem,

gionem, quia violo votum. Promiſſiones factę Sanctis dicuntur vota, & pertinent ad Religionem, ut oratio, quia in Sanctis colimus Deum. S.Th. ar. 5. præſertim ad 3. cum commentario Cajetani. Dicitur *de meliori bono*: quare nihil malum, nihil indifferens eſt materia voti. Nihil etiam virtuoſum, ſi in tali materia datur melius: v. g. non obligat votum, quo voveo nubere, quia caſtitas eſt melior matrimonio. At ſi voverem non tranſire per talem viam, ad fugiendam occaſionem proximam, vel nubere, quia experior extra matrimonium me incidere in peccata carnis, in his circumſtantiis eſt bonum meliùs nubere, quàm ejus contrarium, non nubere; & obligat votũ. S.Th. a.2. ad 2. Dicitur etiam *de meliori bono*, quia debet eſſe ſuperogationis, modo explicando: Nõ propriè vovent, nec promittunt, ſed proponunt, qui dicunt in baptiſmo, aut pœnitentia ſe promittere vitam Chriſtianam, quia id eſt omninò neceſſarium, tamen, qui vovent caſtitatem v,g. non ſolùm obligantur ex vi voti ad abſtinentiam matrimonii, ſed etiam ad fugiendum omne peccatum contra caſtitatem, & ſacrilegi ſunt illam violantes, quia licèt neceſſarium ſit Chriſtiano fugere hęc peccata, tamen voluntarium eſt facere caſtitatem materiam Religionis; & hęc voluntarietas ſufficit ad rationem voti, ex S.Th. a.2.

3 D. Obligornè ſub mortali implere vota?

M. Si obligamur exequi, quod promiſimus

homini, multò magis promissa Deo, Eccles. 5. *Quodcunque voveris, redde: multoque meliùs est non vovere, quàm post votum promissa non reddere*; saltèm tenetur facere, quantùm est ex parte sua, ut adimpleat, si executio non stat in sua manu: v. gr. vovi Religionem aliquam intrare, teneor facere meas diligentias morales, ut recipiar, si non in hac, in alia; si vovi tantùm hanc: factis diligentiis moralibus in ista, non teneor ad aliam. Vovi virginitatẽ, quam deinde amisi per sacrilegium; in posterũ si non possum totaliter esse Virgo, teneor impedire, quantùm possum, quæ sunt contra virginitatem de se. S.Th. a.3.

4 D. Datur nè parvitas materiæ in violatione voti?

M. In omni promissione consideratur duplex veritas; alia de præsenti, quæ debet inesse, quando promittitur; hæc est, ut animus, promittentis correspondeat verbis pro tùnc: altera de futuro, ut exequatur suo tempore, pro quanto potest, quod promisit. Circa primam credo non dari posse parvitatem materiæ in voto, ut dicam de juramento c.35. Circa secundam dari potest: quare venialiter peccabit, qui semel vovit recitare salutationem Angelicam cum animo promittendi, quam posteà non recitavit. Catech. p.3.c.3.n.23.

5 D. Quotuplex est votum?

M. Aliud simplex, aliud solemne: Simplex fit soli Deo: Solemne ab Ecclesia, nomine Christi,

ſti, acceptatur. Nunc redditur ſolemne tantùm per profeſſionem in Religione approbata à Papa, qui dat hoc ipſo licentiam Superioribus acceptandi vota, & per ſuſceptionem ſacri Ordinis, quem liberè ſuſcipiendo, obligamur ſolemnitèr ad caſtitatem, eſtò invincibilitèr ignoretur caſtitatem eſſe aunexam, eſtò nollem poſitivè vovere; in quibus caſibus violans caſtitatem, committeret duo peccata, alterum contra Caſtitatem, alterum contra Religionem: Eccleſia ſuo præcepto caſtitatem fecit materiam Religionis, S.Th. a.7.

6 D, Explicandum nè eſt, an votum violatum ſit ſimplex, vel ſolemne?

M. Utique: nam violatio ſimplicis affert injuriam ſoli Deo: At violatio ſolemnis affert injuriam, Deo, & Eccleſiæ, cui fit promiſſio, & à qua acceptatur. Qui verò Religioſus, & Sacerdos violat caſtitatem, peccat gravius, quia ex duplici titulo debet ſetvare, ſed quia non eſt triplex injuria, neque eſt triplex peccatum.

9 D. Quis poteſt vovere?

M. Nullus poteſt alteri promittere, quod ſuum non eſt; niſi intellecta conditione, quòd dominus conſentiat: hinc 1. puer ante uſum rationis nihil poteſt vovere, quia non eſt dominus ſuorum actuum: 2. neque ſervus operationes perſonales, quæ ſunt domini, quia tamen ſervvitus proceſſit jure gentium, & naturaliter quilibet eſt dominus ſuorum actuū,

hinc poterit vovere illa, super quæ non se extendit dominatio, ut habere patientiam in adversis &c. imò etiam personales, pro quanto obtinuit licentiam à domino; in quo casu hìc cedens juri suo, rationabiliter non potest repetere. Religiosus est totus Dei sub directione Superioris, adeò ut ex vi professionis non sit dominus facere, quod vult, sed quod vult Snperior nomine Dei (juxta professionem regulæ.) Hinc in iis, in quibus illum occupare potest Superior nomine Dei, & ratione Regulæ, non potest vovere firmiter, ita ut absolutè obligetur, nisi pro quanto Superior illum relinquet dominum: quare poterit vovere transitum ad arctiorem. In reliquis, poterit vovere, pro quanto Superior in aliis non occupabit, sed semper est conditio, ut non præjucetur juri Superioris. Ante annos pubertatis homo habens usum rationic, est dominus suorum actuum, sed dirigendus per parentes, tutores &c. Cum ergo non habeat perfectum dominium, non poterit perfectè vovere, nisi sub conditione, quòd non præjudicetur juri paterno &c. Post annos pubertatis est perfectè dominus suscipiendi statum, Religionis, vel matrimonii; ideò quoad Religionem potest firmiter se obligare (matrimonium, quia non est majus bonum, non est materia voti) voto simplici (solemne requirit alias conditiones) Quoad dispensationem domesticam, si sit sub cura parentum, poterit vovere sub conditione.

Uxor,

Uxor, ſi vovet caſtitatem, obligatur ad id, in quo eſt perfectè domina, ut non petat debitũ, ſed non præjudicet juri Conjugis: quare debebit reddere, dùm exigitur: in gubesnatione domeſtica, quia omninò pendet à viro, non poterit plenè obligari. 8.Th. a.8. & 9.

8 D. Poteſtnè tolli obligatio voti;

M. Triplicitèr poteſt tolli: 1. per irritationem: 2. per commutationem: 3. per diſpenſationem. In quibus homo non eſt perfectè liber, ſed ſub dominio alteriùs, cadit irritatio facienda per dominum. Iſta fiunt ſub conditione, *niſi renitatur dominus*; qui ideò poteſt irritare, ut Dominus reſpectu ſervi, Pater reſpectu filii: Prælatus reſpectu Religioſi, Maritus reſpectu Uxoris. jus irritandi fundatur in dominio pleno & perfecto, ſive dominium ſit temporale, ut patris, Mariti, & Domini, ſive ſpirituale, ut Prælati reſpectu Religioſi, dummodò ſit Prælatus habens verè dominium, & non ſolam diſpenſationem: S.Th. a.12. ad 2. Si dominus irritat ſiue cauſa, peccat, ſed ſubditus remanet abſque ulla obligatione. Princeps temporalis, & alii Superiores Eccleſiaſtici, in Rep. ſacra, ſive civili, non ſunt domini, ſed diſpenſatores, juxta claram Theologorum doctrinã, à S.Th. traditam, ubi ſuprà, quidquid Juriſtæ ſentiant; unde ipſi videant, quomodo irritare non poſſint vota, ſi ſint domini, vel quomodo ſint domini, ſi non poſſunt irritare. Quia tamen votum eſt quædam veluti lex particularis, quã

ſibi

homo imponit, & lex hominis, uno tempore utilis, alio reddi potest inutilis, & quia in omni promissione alteri facta, utilitas, vel inutilitas præcipuè dijudicanda est ab eo, cui promittitur, & in voto à Deo: idcircò Deus suis Vicariis visibiliter dirigentibus Ecclesiam reliquit potestatem, ut suo nomine id dijudicarent: ita tamen quòd per hoc non tolleretur ordo naturæ dictans in manifestis non recurrendum esse ad superiorem: quare quilibet ex se potest cõmutare vota particularia in vota Religionis, quia hęc ex Evangelio sunt evidenter meliora. Duplicem potestatem Christus reliquit suis Vicariis, alteram commutandi, alteram dispensandi, Commutatio fit substituendo unum opus alteri, v. gr. itineri Lauretano ex causa substituitur iter ad aliam imaginem Virginis, & omittens hoc secundum frangit votum. Dispensatio eximit hominem ab obligatione servandi, & invalida est, si fiat sine causa: sufficit tamen, ut sit in utilitatem Ecclesiæ, vel privati. Plenissima potestas commutandi, & dispensandi (circa votum Religionis, vide S.Th. art. 11.) residet in Papa. In reliquis, ut disponunt Canones: Confessor non habet jurisdictionem in vota, (quæ non sunt peccata) nisi specialiter concedatur. Ordinariè conceditur solùm potestas commutandi, non dispensandi quædam particularia; Nemo transgrediatur suæ jurisdictionis terminos; si sit habendus recursus ad S.Pęnit. vide p. 1. c. 18. n. 11. S.Th. a. 10. 11. & 12.

9 D. Pœ-

9 D. Pœnitens dubitat, nùm ſit cauſa ſufficiens diſpenſandi, vel commutandi?

M. Recurrat ad Superiorem, narrando ſincerè veritatem, ſtetque illius judicio: Deus enim reliquit authoritatem Superioribus, ut in dubio, eorum interveniente judicio, ſubditus ſit verè diſpenſatus. Vide cap.31. num.14. S.Th. a.12. ad 2.

10 D. Vovi jejunare in vigilia S. Franciſci, & omiſi, teneor nè alia die ſupplere?

M. Vide p.1. c.24.n.5. nàm eſt regula generalis, quòd ſi ſit onus diei. ut recitatio officii, non teneor. Id dignoſcitur, quia principaliter fit votum in honorem Sancti. Ideò infirmus tali die, non eſt ſollicitus reponere, ſicuti nec divinum officium. quando convaluit; E contra ſi principaliter Confeſſor imponit jejuniũ, & ſecundariò ad honorem Sancti, quando convaluit, jejunare tenetur.

11 D. Eſt nè incitandus ad vota fidelis?

M. Ita faciunt zelantiores, qui etiam uxoratos non adeò perfectos incitant ad vovendã caſtitatem, ubi obtinuerint unum, vel alterum filium. Sed ut zelus prudens ſit, adverte: 1. S. Th. firmat melius eſſe facere aliquid ex voto, quàm ſine, & q.189.a.9. quòd merentur inducentes alios ad Religionem, & art.10. quòd laudabile eſt religionem ingredi abſque conſilio multorum. Hoc autem dicitur per ſe loquendo; noſtris temporibus, quando juvenes inducuntur ad religionem ex motivo tempo-

rali potiùs quàm ſpirituali, v.g. ut filius major diteſcat ex renunciatione minorum: quando plurimi ob malam educationem incitantur ad venerem &c. valdè cautus debes eſſe. Si homo appareat affectus renunciare honori, gloriæ, ac ſanguini, poteſt induci. At ſi ſolùm renunciet honori ſæculi, ſed appetat honorem &c. in religione, tunc religio, & reliqua vota ſunt grave jugum, quod nunquam impones.

12 D. Adſuntnè Theſes prohibitæ circa vota?

M. Vide 3. 4. & 65. Molinos.

13 D. Adſuntnè pœnæ contra violantes vota?

M. Si ſtatutæ ſint nonnullæ in aliqua Religione, vide Ordinis Conſtitutiones.

14 D. Quas pœnitentias imponam violanti vota?

M. Diligenter inquire: 1. utrum peccaverit omittendn, quia, ſcilicet, non jejunavit tali die, qua vovit, & juxta dicta n. 10. ſi principalitèr intendit jejunium, oſtende obligari ad reponendum alia die: 2. vide, an peccaverit in differendo: tenemur enim non differre adimplementum, quia Deut. 23. *Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus tuus: & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Quando pœnitens dicendus ſit mortaliter peccaſſe per dilationem, vide S.Th. a.3.ad 3. cum Commentario Cajetani: ſi promiſit indetermi-

natè

natè abſque præfixione temporis, conſidera circumſtantias: ſi commodè potuit, ſi res promiſſa ſit ex iis, quarum executionem prudentes, & pii ſolent differre, vel urgere; ita quòd ex ſua parte urgeat executionem: his conſideratis, eſt axioma: *Qui citò dat, bis dat*, oſtende, quantùm in neceſſitatibus urgeamus Deũ, ut nobis citò conſulat: nota, quale ſit votum, ſi publicum, ſi privatum &c. nàm *propter plurium ſcandalum, & exemplum tantò durior pęnitentia tranſgreſſoribus debetur* ex c. *Quod votum* de vot. & vot. red. in 6.

CAPUT XXXIV.

De Actibus Religionis. quibus aſſumuntur res divinæ.

1 RԐligio etiam aſſumit divina eo cultu, ac reverentia, quæ debetur. Id agnoſcens S. Th. ut, integram daret notitiam ejus actuum, poſt examinatos internos, & externos, quibus homo defert, vel promittit obſequium Deo, examinat actus, quibus aſſumuntur divina. Hi ſunt externi; vel enim aſſumuntur ſacramenta, vel ore aſſumitur nomen Dei. Hìc non agit de aſſumente res ſacras; ſed remittit ad tertiam partem, in qua diſponebat tractare ſacramenta, & qualiter ſint aſſumenda, & de illis cæpit agere à q. 60. ſed morte præventus reliquit opus imperfectum, tamen ex eodem ſuper

ſuper libros Sent. fuit additum ſupplementũ. Non eſt neceſſe hìc exſpatiari per omnia: ſed magis neceſſaria Confeſſori.

2 Hic tantùm agetur de actibus, quibus aſſumuntur res divinæ, ſeù ſacramenta, & de peccato omiſſionis in prætermittendo; de peccatis commiſſionis contrariè oppoſitis agetur deinde. Ut poſſis inſtruere multitudinem, qua religione ſumenda ſint ſacramenta, & ut non peccetur mortaliter, ſufficiunt dicta in *Inſt. Cl.* cap. 10. & præſertim à cap. 36. neceſſaria pro ritè ſuſcipiendo, & adminiſtrando Sacerdotali. Circa dignè recipiendum Pœnitentiæ ſacramentum habes plura p. 1. Adhùc tamen proderit addere aliqua de ſingulis?

3 D. Quomodo ſuſcipi, & conferri debet baptiſma?

M. Alii 1. volunt ſuſcipere: 2. alii peccant omittendo: 3. alii peccant peccato commiſſionis in ſuſcipiendo: 4. alii debent adminiſtrare: 5. alii peccant in adminiſtrando. Ut ex charitate primos diligenter inſtruas, lege Rituale, & Catech. par. 2. Qui vult Theologicè omnia ſcire, adjungat S. Th. 3. p. à q. 60. ad 70. Circa tertios: ſi adultus peccet in ſuſcipiendo baptiſmum: debet illud ſubjicere clavibus. Miniſter, ad rectè adminiſtrandum utatur Rituali. An peccaverit, omittens baptizare, quando tenebatur ex officio, vel charitate: facilè conjicies ex regulis generalibus traditis de charitate, & juſtitia; charitas enim ſub mortali

tali obligat in extrema neceſſitate; & aliquando in gravi: Juſtitia, quando ſubditus petit à Superiore, nec extat juſtum differendi motivum. De peccatis autem commiſſionis dicetur ſuo loco.

4 D. Quid requiritur, ut poſſim ſuſcipere ſacramentum Confirmationis?

M. Nulla ſub mortali extat obligatio ſuſcipiendi hoc ſacramentum. Neceſſaria, ut dignè ſuſcipiatur, vide *Inſtr.Cl.*c.10. Catech. p.2. c.3. Theologicè tractat S.Th. 3.p.q.72.

5 D. Quid requiritur, ut poſſim ſuſcipere ſacramentum Euchariſtiæ?

M. Divino jure obligamur ad communicandum,& Eccleſia determinavit tempus Paſchatis ad implendum hoc præceptũ.Qui tunc, vel in articulo mortis communicat in peccato mortali, committit duo peccata: alterum omiſſionis, quia non ſatisfacit præcepto per verum actum Religionis: alterum commiſſionis, quia communicavit ſacrilegè. Pœnitentem ergo, interroga, an id contigerit in Paſchate, ut ſcias ſpeciem, & numerũ peccati. Ex Trid. ſeſſ. 13. c. 7. illud eſt ſpeciale in Euchariſtia, quòd conſciùs peccati mortalis, nequit communicare,niſi anteà confiteatur; etiamſi ſit Sacerdos, etiamſi ſibi perfectiſſimè videatur contritus. Poterit cum hac contritione Sacerdos celebrare, ſi neceſſitas urgeat, & copia deſit Confeſſoris; in quo caſu quam primùm, ſub mortali tenetur confiteri,ad minùs infrà duos,

vel

vel tres dies. Reliqua ſacramenta non præexigunt ſub mortali confeſſionem ; ideò, ne Confeſſor damnet peccati pœnitentem, ubi non peccat; cæterùm ante omnia ſacramenta commendabitur ſemper confeſſio, cùm difficillima ſit contritio perfecta. Noſtris temporibus, quia communio eſt frequentiſſima, mone, quòd ad percipiendum proprium Euchariſtiæ fructum, non ſufficit communicare ſine mortali. Duplex eſt effectus, gratia ſanctificans; communis omni ſacramento, & actualis refectio ſpiritus, ut in *Inſtr. Cl.* c.10. n. 16. Si quis communicaret purus à culpa mortali, ſed ſine actuali devotione, non perciperet hunc ſecundum: Quo ne careat Pœnitens, lege decretum S.Cong.Conc. circa communionem quotidianã, & cura juxta illud procedere: Plurimùm proderit ſemper habere doctrinam Catech. p.2. c.4. S.Thomas 3. par. q. 80.

6 D. Quid pro ſacramento Pœnitentiæ?

M. Totum opus eò tendit, ut ſuſcipiatur, & adminiſtretur dignè hoc ſacramentum.

7 D. Quid pro ſacramento Extremæ Unctionis?

M. Neque obligamur ſub mortali ſuſcipere hoc. Vide Rituale. Omnem circa illud doctrinam Catholicam tradit Catech. p.2.c.6. S.Th. ſuppl. q.29. ad 34.

8 D. Quid pro ſacramento Ordinis?

M. Vide *Inſtruct. Cleri*.

9 D. Quid pro ſacramento Matrimonii?

M, Nul-

M. Nullus particularis obligatur contrahere; si contrahit, tenetur facere sacramentum, & quia fundatur in contractu civili, vide ubi de Castitate. Rituale, Catech. p. 2. c.8. & S. Th. suppl. q.41. ad 69.

D. Exonsatnè à mortali parvitas materiæ in conficiendis, seù recipiendis sacramentis?

M. Aliquid requiritur ad validè, aliud ad licitè conficiendum, vel recipiendum. In primò parvitas maseriæ non excusat: sacramentum enim consistit in indivisibili (formalitèr loquendo) quare si aliquid minimum prætermittitur de requisitis ad valorem, totum est irritum. Ut licitè recipiatur, vel conferatur, debet esse in gratia, qui confert, vel recipit sacramenta vivorum: qui recipit sacramenta mortuorum, debet sufficienter esse dispositus: & uterque si voluntariè deficiat in minima dispositione à Christo præscripta, graviter peccat.

11 D. Estne actus Religionis sumere sacramentalia?

M, Utique: & sunt quinque: primò, *Aqua benedicta*: secundò, *Panis benedictus*: tertiò, *benedictio Episcopalis*: quartò, *oratio facta in Ecclesia consecrata*: quintò, *Unctiones adhibitæ ex instituto Ecclesiæ in quibusdam sacramentis*. Hæ non sunt sacramenta, quia nec sanctificant ex opere operato, nec instituta sunt à Christo, sed ab Ecclesia: tollunt maculã culpæ venialis, ubi sumantur ex reverentia in

Ecclesiam, cum aliqua displicentia peccatorum. Nemo sub mortali obligatur suscipere.

12 D. Adsunt nè Theses prohibitæ circa sumptionem sacramentorum?

M. Sacramenta in genere directè tangunt, 1.& 29.Inn. XI. Pœnitentiam,& Euchariſtiam 56. Præceptum annuæ confessionis 13. Alex. VII. Præceptum communionis 55. Innoc. XI. Communionis præparationem, & gratiarum actionem 32. Molinos. Præceptum Trid. Sacerdoti sacrificanti 38. & 39. Alex.VII.

13 D. Adsuntnè censuræ contra omittentes sumere sacramenta?

M. Sub mortali Christianus obligatur solùm ad tria. Omittenti baptismum Ecclesia nullam potest imponere pœnam, quia nondùm est subditus. Omittenti confessionem, & communionem pœnas, vide p.1. c.8. n.1.

14 D. Quas pœnitentias Confessor imponet omittenti suscipere hæc sacramenta?

M. Ex Rituali p.1. cap.7. n. 23. est utilissimum consulere frequentiorem usum. In Catech. p. 2. c.4. & 5. habes motiva, quibus excites ad frequentiorem usum utriusque.

CA-

CAPUT XXXV.

De Actibus externis Religionis, quibus assumitur nomen divinum.

1 ENunciatis actibus, quibus Religio assumit res divinas, regredior ad S.Th. examinantem actus externos, quibus Religio assumit nomen divinum; Sunt tres: nam 1. assumit ad confirmandum propria verba per Juramentum: 2. ut inducat alios. per Adiurationem: 3. ad invocandum, seù laudandum per Orationem vocalem. Dictum est de hac c. 30. Restat agere de aliis.

2 D. Quid est Juramentum?

M. Est invocatio divini nominis ad confirmandum aliquid: Homo, qui ratione non potest probare sua dicta, vel facta, ut probet, necesse habet inducere testimonium ejus, qui neque potest decipere, neque decipi, quando creditur simplici suæ assertioni: Juramentum, utpotè invocatio divini nominis, est actus Religionis usurpatus ab ipso Deo: Psalm. 109. *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum*: Probationes adstucimus, quia auditor non percipit ex ipsis terminis Thesim; hinc prima principia non probantur, nec quod ex se apparet evidenter: quare probatio inducitur, ut audienti constet, quod sine istis sufficienter non constat; Ideò juramus, volentes exprimere no-

strum dictum esse credendum, quia Deus testis est veritatis ipsius. Igitur necessitas jurandi provenit, ut medeamur defectui audientis, qui aliàs non crederet: quare juramentum est medicina instituta medendo incredulitatis morbo; & ita tùnc solùm est eligendum, quando instat hæc necessitas; etiam si sit actus Religionis; nam cujuslibet virtutis actus exercendus est juxta suam institutionem. S.Thom. q.89. a.1.2.4. & 5.

3 D. Qui sunt comites, juramenti?

M. Ut omni ex parte sit licirum, debet habere tres conditiones, veritatem, justitiam, & judicium: Veritas in eo stat, quòd res, de qua juratur, sit talis in mente, qualis affirmatur per verba: v.g. juro Petrum esse in platea: Debeo in mente tenere, ut affirmo: si verè non sit, sed ego ita firmiter credo, juramētū erit falsū materialiter, sed verū formalitèr: è contra si verè sit in platea, sed non credo, tunc est verū materialiter, falsum formaliter, & peccatū. Juro me daturum Petro pecuniam, debeo interiùs habere, quòd verba significant, nempè, intentionem dandi, cum juro. Si dæsit hæc, quamvis posteà dem, caret veritate juramentum. Justtia stat in eo, quòd res, quæ promittitur, non sit illicita; & ita pertinet ad juramentum promissorum. Judicium in eo, quòd juretur cum prudentia; & si deficiat hæc sola, juramentum ex suo genere non est mortale; sed si deficiat

prima,

prima, vel fecunda, erit ex fuo genere mortale. S. Th. a. 3.

4 D. Excufatnè à mortali, parvitas materiæ?

M. In affertorio, quamvis jurem, qnòd formica currit, fi taliter non eft in mea mente, non excufat parvitas materiæ, imò videtur major irreverentia, vocare Deum ex joco in teftem mendacii levis. Vide 24. & 25. Thefim Innoc. XI. In aliis confideratur duplex veritas, alia de præfenti: alia de futuro; Prima confiftit in intentione faciendi, quòd juratur; quia in hoc æquivalet affertorio, non excufat parvitas materiæ: Secnnda in executione, ut exequamur fuo tempore, quod promifimus: quare fi jurans promitto nucem, non habens intentionem dandi, pecco mortaliter: fi habens intntionem, non dem, pecco venialiter ex parvitate materiæ. In juftitia parvitas materiæ excufa; v. gr. juro me dicturum leve mendacium, fi non habeo intentionem dicendi, pecco mortaliter, deficiente prima veritate: fi habeo, ex parvitate materiæ, pecco venialiter contra juftitiam juramenti.

5 D. Poteftnè adhiberi mentalis reftrictio v. g. interrogor coràm pluribus, an Petrus fit fur: ego vidi furantem, fed ne illum traducam, juro: *Nefcio Petrum effe furem*, in mente retinens additum *ad dicendum vobis?*

M. Innoc. XI. propof. 26. damnavit omnem reftrictionem mentalem iu juramento; nam res

debet esse in mente, qualiter per verba significatur ei, quem loquimur: Verba prædicta simpliciter prolata significant me absolutè nescire, quòd Petrus sit fur: quare mentior, si restringo in mente significatum.

6 D. *Juro me daturum Petro denarios*: ille intelligit argenteos: ego cartaceos?

M. S. Th. art. 7. ad 4. ex sacris Canonibus distinguit: si juravi simpliciter, & sine dolo, tunc obligor iuxta meam intentionem: si dolosè juravi, obligor juxta intentionem Petri: v.g. simpliciter differendo de aleis, Petrus petiit à me denarios, ego credens sermonem esse de cartaceis, juravi daturum; estò ille prætendat vocem *denarii* accipiendam in proprio sensu, quia ego simplicitèr processi; & ille per dolum, teneor tantùm ad denarios per metaphoram taliter dictos. At si loquendo de veris denariis, juro intendens dare cartaecos, teneor juxta intentionem Petri, quia ille procedit simpliciter, ego per dolum.

7 D. Licetnè jurare per creaturas?

M. Fides innititur Deo revelanti, & juramentũ Deo attestanti. Fides assumit credendũ aliquod creatum, in quo reluceat, ut ratio formalis, divine revelatio: & ita juramentum assumit aliquod creatum, sub ratione formali, quia in illo manifestatur veritas divina. Sic juramus per Evangelium, per caput nostrum, per filios, per conscientiam nostram; per Evangelium, ut continens veritates divinas: per

con-

conscientiam, ut nobis dictat veritates à Deo habitas: per caput, vel per filios, ut in illis volumus exerceri veritatem divini judicii: juramenta per creaturas, prohibentur, nisi referantur in Deum. S. Th. art. 6. Sed dùm dico per animam, per conscientiam, per fidem meã &c. non intelliguntur communiter, ut sunt aliquid Dei, ideò tunc non est juramentum; si non intelligatur fides Theologica, sed fides, vel conscientia hominis &c.

8 D. Quotuplex est Juramentum?

M. Quadruplex: Assertorium, quando juratur aliquid præteritum, vel præsens: v. gr. *Per Deum Petrus currit*: Promissorium v. gr. *Juro me tibi daturum pecuniam*: Comminatorium v.g. *Per Deum te occidam, nisi feceris hoc*. Execratorium, v.g. *Deus me occidat, si hoc est falsum*. S.Th. a.1. in c.& ad 3.

D. Promissorium obligatnè?

M. Ex n.4. quodcunque juramentum debet habere primam veritatem; & ita in promissorio debet esse intentio faciendi, quod promittitur, si jurem me occisurum, nec habeam animum occidendi, pecco mortaliter contra primam veritatem: si habeo intentionem, tunc non deest veritas, sed justitia, quia fuit de re illicita, & aliud peccatum odii, quia volo malum proximo, & matres per sæpè comminantes juramento comminatorio mortem filiis, ulteriùs peccant contra virtutem pietatis, & in qualibet specie tot numero peccata, quot sunt

filii. Præter primam veritatem, in quolibet promiſſorio requiritur, ut ego exequar, quod promiſi (hæc eſt ſecunda veritas) quia juramentum eſt ſervandum, niſi ſit vinculum iniquitatis, vel niſi vergat in deteriorem exitum: Explico has particulas: dicitur *vinculum iniquitatis*, quando eſt peccatum, quod juratur fieri: & tunc peccatur, tàm promittendo, quàm exequendo; & debet eſſe peccatum reſpectu ejus, qui jurat, non reſpectu ejus, cui juratur. Ideò ex c.29. n.15. jurans ſolvere uſuras tenetur, quia peccatum eſt accipere, non ſolvere. Jurans graſſatori, mittere centum aureos, cum erit in patria, tenetur, quia mittere non eſt peccatum, licèt graſſator accipiens peccet. Si tamen juraret, quòd rediens non revelabit, non tenetur, quia eſt contrà juſtitiam legalẽ. S.Th. a.7. ad 3. Dicitur etiam vinculum iniquitatis, quando eſt impeditivum majoris boni, v. gr. *juro me non intraturũ Religionem*. Sed pecco tunc tantùm jurando, non obſervando, licèt meliùs faciam non ſervando. Excipe juramenta non intrandi Religionem, quæ fiunt Romæ in quibuſdam Collegiis ab alumnis ordinandis in titulum Miſſionis: De his utpotè factis ad conſervandos Miſſionarios, diſſere, ut c.32. n.2. de voto matrimonii &c.

10 D. Poſſumnè jurare ſine animo jurandi, promittendi, vel exequendi promiſſa?

M. Quoad 1. eſt Innoc. XI. Theſis 25. Secundam, & tertiam intentionem affert ſecum

ratio

ratio promiſſi:nam ad verificanda in communi acceptione verba hæc: *Per Deum cras tibi dabo centum*, requiruntur tria prædicta: quare jurans abſque aliqua illarum, mentitur: habet enim in mente aliud, quàm hìc, & nunc verba ſignificent.

11 D. Canones videntur aſſerere, quòd aliquando non ſit obligatio ſervandi: v. g. Petrus juravit ſe nupturum Mariæ: ſi hæc deindè adnlteretur, non obligatur nubere?

M. S.Th. a.7. ad 2. affert rationem, quia de novo emergit aliquid impræmeditatum: Ex c.32.n.2. promiſſio, & votum ſupponit deliberationum voluntatis, quæ non fertur in incognitum: In tali caſu Petrus non prævidit adulterium, per conſequens non ſe obligavit ad nubendum cùm adultera. Conſidera Canones in particulari; videbis tunc ſolùm deobligare, quando ſupervenit aliquid impræmeditatum; ſi à principio, potuiſſet ſciri, vel nullatenùs fuiſſet juratum, vel non cum illis tantùm conditionibus. Aliàs juramentum obligat.

12 D. Obligamurnè aliquando jurare, adeò ut peccemus omittendo juramentum?

M. Ex natura rei non obligamur, quia ex n. 2. juramentum eſt medicina; ſeù medium; quare per ſe non obligat, ſed ſolùm, quando ſine juramento non poſſet ſervari charitas. Obligant leges, præceptũ Superioris, vel ſi agitur de ſalvando Reo, ut c.25. n.6.

13 D. Poteſtnè quis relaxare juramenta?

M. Pro-

M. Promissorium, de quo solùm potest quæri, si aliàs est de re non illicita, obligat; sed si est in favorem tertii, potest relaxari ab eo, in cujus favorem fuit juratum. Si solùm juravi opus pium, in honorem Dei, licèt fiat in manus tertii, quia verè non est in favorem tertii, non poterit ille dispensare, sed dispensatur, ut votum c.3. nu. 8.; cum hac solùm differentia, quòd irritatio voti spectat ad solam potestatē Patris, & Domini; Irritatio juramenti etiam ad Principes, ut tangit gubernium Reip. Episcopi possunt dispensare aliqua vota, non juramenta, nisi in dubio, quòd servare hìc, & nùnc sit proficuum, vel nocivum. Jurisdictio amplissima est solius Rom. Pontificis. Lege c.32.n.8.

14 D. Explica Adjurationem.

M. Potest homo seipsum efficaciter ordinare ad aliquid agendum; & si ita se crdinet invocando nomen divinum, est juramentum promissorium: Alios potest ordinare, sed non efficaciter, nisi sint subditi, & subditos ordinat efficaciter, per imperium: Non subditos deprecando, ita tamen, quòd non sint obligati facere id, ad quod ordinamus illos. Igitur cum assumimus nomen divinum, ut efficaciùs aliquid imperemus subditis, vel deprecemur à non subditis, est *Adjuratio*. Per hoc differt â Juramento: In reliquis convenit.

15 D. Est duplex modus adjurandi, utroque possumne uti in quemlibet?

M. Quisque adjurandus est juxtà modum sibi

ſibi convenientem: Pecco, ſi adjuro non ſubditum, compellendo: ſi adjuro dœmones deprecando; & vel compellens eoſdem, ut obtineam, vel addiſcam aliquid: hoc enim eſt habere ſocietatem cum illis: Solùm adjurari poſſunt per exorciſmos &c. ut à nobis repellantur. Irrationalia non poſſunt adjurari, ſpectata ſecundum ſe, quia moventur, non ſe movent ad finem. Ut mota à Deo, adjurantur, deprecando Deum, à Sanctis, qui faciunt miracula: ſi ut mota à dœmone, adjurantur ut dæmones. S.Th. q. 90.

16 D. Adſunt nè Theſes prohibitæ circa hos actus, quibus aſſumitur nomen divinum?

M. Circa juramentum extant 24.25. & 26. Innoc. XI.

CAPUT XXXVI.

De peccatis per exceſſum contrariè oppoſitis Religioni.

1 RELIGIO virtus moralis: habet peccata contrariè oppoſita, per exceſſum, & defectum. S.Th. à q.91. ad 97. examinat oppoſita per exceſſum, cujus veſtigia gradiens noto non excedi in vero cultu Dei, ſed in eo, quòd cultus verus Dei tribuatur creaturę, aut tribuatur Deo cultus, ab Eccleſia prohibitus: ut ſi Sacerdos vellet genuflectere in miſſa centies contra Rubricam &c.

2 D. Genus hoc quomodo vocatur?

M. No-

M. Nomine generico vocatur superstitio. Hæc dividitur in duas species subalternas: prima dat cultum vero Deo, sed modo indebito, seù prohibito ab Ecclesia, lege, vel consuetudine. Hujus species infimas non enumerat. S.Th. quia possunt esse infinitæ, solùm q.93.a.2. ponit hanc regulam generalem ex Aug. Censetur superstitiosus omnis cultus exhibitus Deo exteriùs, qui non pertinet ad Dei gloriam, vel quo mens hominis non fertur in Deũ, vel quo non frænantur moderatè passiones, vel quem Ecclesia prohibuit lege, aut consuetudine. Hinc vides, quòd species infimæ sunt infinitæ: Quare in praxi, accusantem genus hoc, interroga, in quo consistat superstitio: Pœnitens explicet modum, actum, & cultum in particulari. Satiùs est, ut abundet, quàm deficiat in dicendo peccatum: nec agis contra Rituale prohibens par.1. cap.7. n.20. detinere quenquam *curiosis, aut inutilibus quæstionibus*: quia nec curiosè, nec inutiliter quæris, quod confert ad medendam conscientiam, excepta materia luxuriæ, in qua (ex Catechis. p.3. c.7. n.1.) explicanda, Parocho, & Confessori desideranda potiùs est sermonis moderatio, quàm copia. Vide in *Instr.Cl.* c.9. n.30. Secunda species subalterna superstitionis dat creaturis cultum, qui debetur Deo. Ad primam pertinent externi actus Hæbraismi, ut c.4. n.2. Ad secundam externi actus Paganismi; ibidem. Hæc secunda dicitur Idololatria, cujus S.Th.

q.94.

q.94. ar.1. plures aſſignat ſpecies. Quas vide apud illum. Qui crederet divinitatem in creaturis, vel creaturam dignam honore divino, eſſet peccatum infidelitatis; Peccaret contra Religionem, qui non credens id, exerceret tamen aliquem actum Religionis in cultũ creaturæ, & eſſet idololatria; in qua tot erunt peccata ſpecie diverſa, quot Latriæ actus ſpecie diverſos enumeravi, ut ſi creaturæ ſacrificet, offerat, promittat per votum, ſi juret in nomine illius principaliter &c. S.Th. q. 94.

3 D. Quomodo ſe habet divinatio ad Idololatriam?

M. Sicut oratio eſt actus Religionis, ita divinatio Idololatriæ. Nota ex q.85.a.14. quòd poteſt eſſe oratio, etiamſi non invocemus Deũ formaliter, ſed tantum virtualiter. Et ita dæmones invocantur formaliter, quando expreſſè petuntur in auxilium, ſeù conſuluntur: Invocantur virtualiter, quando ad aliquid habendum, ſeù ſciendum, utimur facto, vel dicto inefficaci tàm ex natura ſua, quàm ex inſtitutione divina ad illud habendum, vel ſciendum: v.g. quis utitur ampullis aqua plenis ad refrigerandum; hoc non eſt divinatio, aqua enim haaet refrigerare. Utitur ad baptiſmũ, vel vino n Miſſa, nec eſt divinatio, quia inſtituta ſunt ad hoc à Chriſto. At ſi utar ampullis aqua plenis ad cognoſcendum furem, eſt invocatio dæmonis, non ſemper expreſſa, ſed ut plurimùm tacita; Virtutem oſtendendi furem non habet

ex

ex sui natura, neque ex institutione divina (quod sciremus per Ecclesiam) necesse est inesse ex pacto dæmonum: Si utens profiteatur se nihil velle cum dœmone, est protestatio contra factum: sicut qui protestatur nolle se occidere Petrum, & interim propinat venenum. Ita est protestatio contra factum, si ego sciens, vel potens scire, quòd naturalis virtus aquæ, neque divina, extenditur ad ostendendum furem, volo uti, & verbis protestor me non convenire cum dæmone.

4 D. Explica magis hanc regulam?

M. Ut excludatur pactum tacitum cum dæmone, est necessariũ unum ex duobus, aut quòd ex natura res habeat vim, aut ex institutione divina, vel Ecclesiæ: Ex hujus institutione vim habent sacramẽtalia, ex divina sacramenta habent efficaciam determinatam, ac certam ad effectus sibi proprios, ut in *Instr.Cl.* Orationes sunt utilissimæ, & omnia Religionis opera, v.g. accendere candelas in áltari &c. sed duo maximè cavenda sunt: 1. nè existimet omninò efficaces ad hunc determinatum effectum: ut qui utuntur Ps. 119. ad mansuefaciendos canes, vel qui recitantes 90. credunt se omninò liberandos ab hostibus: Ex c.30. n.16. Christus promisit nos infallibiliter exaudiendos, si petamus necessaria ad salutem: Utrum autem hic effectus, quem petimus, sit nobis ita necessarius, ignotum est. Ecclesia à Spiritu Sancto directa instituit exorcismos ad compescendos dæmones.

nes: tamen cum hoc nunquam credidit, nec vult credi, quòd illis adhibitis compeſcentur dæmones: Ex occulto Dei judicio, cùm totis exorciſmis adhùc poteſt vexari miſer: Ubi ergo determinatus hic effectus per ſe ſequitur ex tali oratione, ad quem Eccleſia illam non determinavit, ſed imò prohibet per ſuos Miniſtros, effectus ille procedit ex pacto ſaltem tacito dœmonis. Adverte inſuper, quòd Chriſtus promittens exaudire preces etiam peccatoris, pro neceſſariis ad ſalutem, non determinavit numerum precum, ſed ſibi reſervavit, ut alium exaudiret citiùs, alium tardiùs. Hinc ſunt redarguenda, ut ſuperſtitioſa, ubi tot numero orationes exiguntur, tot numero candelæ ad Miſſam, ſi offerantur ex credulitate, quòd per illas nec plures, nec pauciores obtinebimus rem peritam, quæ præſertim eſt aliquid temporale, vel ſi etiam confidamus in orationibus, ut ſunt ſcriptæ, & appenſæ ad collum &c. Non eſt malum appendere ad collum, ſed malum eſt appendere cum tali credulitate; quæ poteſt eſſe vana, & tantummodò veniale peccatum. In tali caſu Confeſſor debet acriter objurgare mulierculas frequentes in talibus. At ſi objurgatæ non deſiſtant, jam videntur velle pactum tacitum dæmonis.

5 D. Loquamur iam de rebus, ut habent vim naturalem?

M. Hæc efficacia, ineſt rei ad aliquem effectum, non modo ex principiis intrinſecis natu-

ræ

ræ propriæ, sed etiam ex motione naturę universalis, aut corporum cœlestium: natura enim particularis aliquando tendit ad unum effectũ, & universalis tendit ad contrarium. Aquæ natura particularis tendit deorsum; sed instinctu naturæ universalis habet tendere sursum ad impediendum vacuum; Magnes ex vi cœlestium corporum habet verti ad polum: Aliquæ aves garritu portendunt pluviam, vel serenitatem ex influxu cœlorum. Notat tamen S.Th. quòd cœli imprimunt in hæc animalia, quod facit ad conservationem illorum, ut est pluvia, serenitas &c. In reliquis non imprimunt: quare illa, poterunt argui ex animalibus; at non quæ faciunt ad vitàm hominis, vel actiones liberas; quare si quid circa istas significant, erit ex pacto dæmonis. Ex constellationibus aliquæ herbæ accipiunt majorem vim; hinc fortè non erit superstitiosum illas colligere in nocte S. Jo: dummodò desit omnis alia superstitio, & virtus tribuatur non Sancto, sed stellis, quæ tunc ita influant, quod docti examinent: Non ita de ovo Ascensionis; nam hæc est festum Mobile, non semper cadens sub iisdem stellis, quare istis stellis tribui nequit vis. Nota, quod tendit ad unum, natura particularis, & universalis cœlestium: quare si ex hac terra per hanc radicem ex hac constellatione, non semper nascitur herba ejusdem virtutis, illa virtus non est tribuenda naturæ, sed voluntati; & cum nullo fundamento tribui possit divinæ,

vinæ, tribuenda erit voluntati dæmonis. Etiam voluntati tribuenda est vis omnis imaginum artificiatarum, ut quòd tali moneta, signetur erysipellis, & non alia: Vis verborum, præsertim Hebraicorum &c. Nec figuræ artificiales, nec verba ex natura sua habent hanc vim, sed neque ex impressione corporum cœlestium. Quæ omnia videbis deducta ex Angelico hìc, si attentè legeris. Habens hanc doctrinam ante oculos saltem in confuso, ubi casus, contigant, in nonnullis non ita gravibus, & circa quæ multùm potest errare simplicitas, muliercularum, 1. acriter objurgabit, cogetque desistere. Ubi clarè apparet superstitio, meminerit Edictum S. Inquisit. Ubi vis est in verbis, & figuris artificiatis, damnabit statim, etiamsi verba sint plena pietatis: Ubi agitur de herbis; & lapidibus, cautior erit, & consulet doctiores, prohibendo interim, ne quid exerceat ante cõsilium. Ubi fundatus timor est superstitionis, recurret ad Inquisitores.

6 D. Quæ sunt species divinationis?

M. Cum expressa invocatione dæmonum, sunt sequentes: prima *præstigium*, quando apparet aliquis oculis alterius, ut quam hic in Urbe vocant communiter *Amphoram*, secunda *Nicromantia*, quando apparent mortui: Tertia, qnando petitur à dæmone, ut in somnis appareat, hæc vocatur *divinatio somniorum*: quarta, quando volumus audire dæmones per homines arreptitios; *Divinatio per*

Pythones: Quinta, quando curamus à dæmonibus cognoſcere aliquid per figuras alicujus corporis groſſi, ut terra, lapis, lignum &c. *Geomantia*; Sexta, quando hæc volumus ſcire per aquam, *Hydromantia*. Septima per aerem: *Aeromantia*. Octava per ignem *Pyromantia*. Nona per viſcera animalium ſacrificatorum *Aruſpicium*. Fortè non deerunt aliæ: has enumerat S. Th. q. 95. a. 3. Hæc peccata tribui non poſſunt vanitati, & ſimplicitati; quare in Diœceſi, ubi reſervantur Epiſcopo, ſtatim dimitte pœnitentem ad Superiorem. In Urbe non ſunt reſervata, niſi cum actu externo conjungatur error mentis contra fidem; At ex c. 5. n. 5. oſtendet, quàm rigoroſè puniantur apud S. Tribunal, etiam in eo, qui de illis fuerit ſacramentalitèr abſolutus, ubì denuntietur; quare ante abſolutionem induc, ut quantocyus compareat ſpontaneus, & in praxi vide, num verè pœnitens dici poſſit, qui redditus ſuſpectus de fide, reniteretur comparare ſpontaneus, & compenſare tanta ſcelera humiliatione tàm ſalubri animæ, & corpori.

6 D. Quot ſunt ſpecies divinationis cum pacto tacito?

M. Aliud genus eſt, quo conſideramus motum aliarum rèrum; aliud, quando nos ipſi aliquid facimus. S. Th. q. 95. a. 3.

8 D. Quid eſt primum genus?

M. Eſt divinatio per aſtra: diſtingue, quando fit divinatio, peccatum; & quando Aſtrologia,

logia, virtus intellectualis. Ex astris licitè cognoscimus effectus necessarios in ipso cęlo v.g. Eclypses. Item pluvias in aere, tempestates in mari, siccitatem in terra, & reliquos effectus, qui vel pendent à solo cœlo, vel à cœlo, & aliis concausis particularibus necessariis, v.g. quoad ubertatem terrę poterit pręcognosci dominari hoc anno talem constellationem, quæ plurimùm confert ubertati: cæterùm, quia seminare pendet à voluntate hominis, non potest absolutè dici, quòd talis terra fructificabit, sed solùm in universali, quòd terra fructificabit; & hoc non necessariò, sed quatenùs, ut plurimum, homines habent colere terram. Hoc idem in universali, & eodem modo potest præcognosci de bellis &c. quatenùs constellationes hujus anni habent inclinare ad bellum, vel ita moderari complexionem nasciturì, ut inclinet ad aliquid particulare &c. Est etiam expressus textus S.Th. lib.2. de gen. & corrupt. lect.10. quòd sciens punctum, nativitatis alicujus, potest scire punctum mortis, quantùm importat circulatio cœlorum, quatenùs homo tunc natus ex vi syderum, habet complexionem robustam, ut possit pertingere ad decem vel centum annos, ita tamen ut possit anteà mori ex casu fortuitò, qui non subjacet stellis, v.g. ex tegula fortuito cadente super caput transeuntis, vel ex propria voluntate, si se interimat: vel ex nutrimento, quod assumit: nam potest cibis alterare suam complexionem ita, quòd

vix possit pertingere ad octo, vel è contra roborare ita, quod pertingat ad centum. En verba, S. Doct. *Qui sciret virtutes signorum, & stellarum in eis positarum. dum nascitur res aliqua, cognosceret, quantum est de influentia cœlesti, & posset pronosticari de tota vita rei generatæ, licet hoc necessitatem non poneret, quia potest impediri per accidens.* Et 1.p.q.115 a.4.ad 3. ita intelligit illud Ptolomæi, *Sapiens dominabitur astris*: Sciens anno proximo dominaturas stellas, quæ causabunt maximum calorem, adeò ut sua complexio calidior non sit restitura, prævenit, accipiens medicinalia refrigerativa, quibus temperat calorem propriæ complexionis, adeò,ut conjunctus calori ex cœlis causato,non habeat destrui proprium individuum.Ex p.1. c.33. n.5. cœli sunt causæ universales, non producentes effectum ex se solis, sed attemperantes suum influxum ad exigentiam causę particularis, ideò sub eodem cœli motu columba generat columbam,& Leo Leonem, juxta dispositionem causæ particularis, cui conjungitur influxus cœlorum; & hinc apparet nulla ferè sublunaria posse infallibiliter cognosci ex astris: nam fere omnia applicantur per liberam hominis voluntatem; & sic solùm possumus præcognoscere ex astris, quòd si applicentur tales causæ, v.g. si seminetur terra, erit ubertas: at certò nequit præcognosci ubertas, quia certò nequit præcognosci, quòd homo seminabit. Neque certò pos-

possunt præcognosci passiones hominum, estò in illas, utpotè sensitivas influant cæli. Conjecturari tamen aliqualitèr possunt in multitudine assueta sequi, non regulare passiones; & quia multitudo permittit voluntatem trahi á concupiscentiis, ideò etiam in universali, sed multò longiùs, possunt conjecturari actus intellectus, & voluntatis, cum hoc tamen, quòd semper excipiatur libertas, & multò magis gratia Dei. Si aliquando videantur Astrologi prædixisse fortuitos eventus, quòd quis occidetur, vel actus intellectus, & voluntatis, quòd ille fiet Religiosus, vel nubet, notat ex S. Aug. S. Th. id fieri instinctu dæmonis[e], ut homo inducatur ad credendam hanc vim in stellis; & sanè facillimum est dæmoni se immiscere in his: etenim ex illuminatione Angeli boni, cognoscit certò multa futura, etiam supernaturalia, & conjecturaliter ex sua capacitate considerante dispositionem hominis, quæ suo tempore instillat Mathematicis. Observa hæc omnia, interrogans in praxi pœnitentem, ut videre possit, num excesserit. Inveniens excessisse fac, ut num. 5.

9 D. Quæ divinatio est in considerando tum rerum?

M. Est somniorum: Ex his 1. possumus conjecturare præterita: sæpè enim somniamus, quæ anteà cogitavimus: 2. Medici conjiciunt morbos futuros: quia in somno humores, qui abundant, sunt causa ut repræsententur spe-

cies sibi similes imaginationi; inde conjiciunt, si sint mali humores in corpore. 3. natura in somno magis quieta, est etiam magis apta recipere influxum naturæ universalis (ad directionem tantùm in suis operibus, ut n. 5. dictũ est de animalibus) maximè, si passiones sint moderatæ, ideò dicit Aristoteles castos esse magis aptos ad præcognoscenda futura in somniis. Cajetanus, fatetur somniasse multa, quæ sibi deinde acciderunt: tamen se nunquam credidisse; & optimè: nec enim scire possumus, an futurorum species excitentur á natura, Angelo, dæmone, an fuerint fortuitæ species, quibus habitis dæmon curet illa futura poni, ut ita nos decipiat &c. Certum est, quòd dæmon ingerit se, quantum potest. Optimùm igitur erit neque credere, neque discredere somniis; quæ portendunt nobis aliquid futurum (non aliis, nisi per ordinem ad nos) sed præcavere prudenter. Præcavet prudenter, qui somnians in exeundo domum die sequenti fregisse crus, nec habens necessitatem exeundi, abstinet. Imprudenter, si omitteret audire sacrum præceptum, nolens exire in vim somnii, & non modò peccaret omittendo sacrum, sed etiam sibi persuadendo, quòd caderet exiens. Pessimè faciunt mulierculæ Januenses, quæ sub cervicali operosè apponunt nomina Nobilium, ut ex somniis præcognoscant, qui sorte sint extrahendi. Objurga vanitatem, & credulitatem, eò magis, quò magis eludunt se ipsas de auxi-

auxilio animarum purgantium . S. Thomas q. 95. a. 6.

10 D. Quæ eſt tertia divinatio in conſiderando motus rerum ?

M. Omen, ſive augurium, quò obſervantur motus rerum , v. g. garritus avium , vel aliud factum hominis , ad inde prænunciandum aliquid nobis : Facta hominum , utpotè à libera voluntate pendentia malè accipiuntur in omẽ fauſtum, vel infauſtum facti diſparati. De motibus animalium n.5.dictum eſt poſſe prænunciare tantùm ex inſtinctu ſuperiori , quæ poſſunt prodeſſe,vel obeſſe ipſis v.g. pluviam,&c. S. Th. a.7.

11 D. Eſtnè alia ſpecies divinationis ?

M. Eſt quarta , per quam aliquid facimus , ut præcognoſcamus futura , diciturque divinatio ſortium. Eſt triplex: prima vocatur ſors diviſoria , qua utimur ad aliqua dividenda , ut honores , bona &c. Secunda conſultoria . Utimur illa, ut videamus , quid ſit agendum , v. g. ex urna elicimus , utrum anno ſequenti debeamus ſeminare , vel non : Huc ſpectabat judicium ferri candentis,quod conſulebant,ut judicarent, quis eſſet reus;&duellum,quo vincens judicabatur habere pro ſe juſtitiam: Tertia divinatoria, per quam volumus præcognoſcere , quid ſit futurum . Ex huc uſque dictis patet , quid ſentiendum ſit de ſecunda , & tertia : Ut liceat prima , debet habere quatuor conditiones: 1. fiat cum neceſſitate: 2. cùm re-

verentia Dei:3.in urnam non mittatur aliquid ſacrum ab iis, qui in una apponunt proprium nomen extrahendum, & aliud ſignum in alia: 4. non utamur ſorte in Eccleſiaſticis. Has conditiones habet ſors publica Januenſium: eſt cũ neceſſitate;ex pluribus enim eliguntur digniores; at quia hi adhùc ſunt multi, nec ita facilè eſt dijudicare quis ſit dignior, per ſortem extrahuntur ad gubernium, etiam de Sedis Ap. conſenſu, ſine ullo ſigno ſacro in urna,cum reverentia Dei, adhibitis ſuper urnam Ecsleſiæ benedictionibus. S.Th. a. 8.

12 Jam S.Th. procedit ad tertium genus: Religio habet colere Deum, ut ei reverentiam exhibeat: 2. ut inſtruatur, veluti ſpeculativè: 3.ut inſtruatur, veluti practicè in his,quæ debet agere. Superſtitio è contra 1. per Idololatriam exhibet reverentiam creaturæ: 2.per divinationes quærit inſtrui veluti ſpeculativè:3. veluti practicè per vanã obſervantiam, quando,v.g. obſervat, nùm ſternutet, dum ſurgit è lecto,& ſi ſternutat, iterùm redit in lectum, timens eo diè infortunium.S.Th.q.96. enumerat quatuor ſpecies: prima eſt ars Magica: ſecunda ſcientia, per quam verbis, aut figuris artificiatis curamus ſanarc infirmos: tertia, per quam obſervamus quædam vana, ut dirigamur, qualiter dictum eſt de ſternutatione: quarta: quando. v. gr. ut nos defendamus ab hoſtibus, appendimus ad collum verba ſacra, v. gr. Evangelium. Quid judicare debeas de

pœ-

pœnitente, qui utitur illis, in confuſo collige ex huc uſque dictis.

13 Omnia hæc ſunt nè mortalia ex genere ſuo?

M. Utique: cum his enim nequit ſervari charitas volens principaliter bonum Dei. nec amo, ſi quod ſoli debetur, do alteri. Vide p.1. c. 34. n.6.

14 D. Ratione parvitatis materiæ poſſunt nè excuſari à mortali?

M. Quædam, excuſari poſſunt, ſi fiant ex ſimplicitate; nullatenùs ex parvitate materiæ: nam graviſſimè offendo illum, qui habens aliquid ſibi proprium; data opera facio actionem, qua proteſtor illud, eſtò minimum, etiam eſſe in alio. Vide p.1. c. 36. n.5.

15 D. Cum circa hæc nullæ adſint Theſes prohibitæ à modernis Pontificibus, ad eſt nè cenſura, vel ulla reſervatio?

M. Neque adſunt cenſuræ, neque reſervatio univerſalis, licèt in Diœceſi particulari ſoleant Epiſcopi reſervare omnem, vel plures ſuperſtitionis ſpecies: Lege Tabulam Reſervatorum: In Urbe nulla ſuperſtitio eſt reſervata, ſi deſit error intellectus; At eſtò illam in foro ſacramentali, quilibet poſſit abſolvere, graviſſimè punitur in foro judiciali ab Inquiſitoribus; Imò quilibet conſcius obligatur deferre reos ad S.Tribunal. Vide c.6. a n.4.

16 D. Quas pœnitentias imponam?

M. Ut proportionatam pro qualitate pec-

cati

cati imponas, inquire, nùm fuerit ex iis, in quibus multi decipiuntur ex ſimplicitate, vel quæ committuntur ex vanitate, an dæmon fuerit invocatus tacitè, vel expreſsè: in hoc ſecundo caſu eſt ſumma malitia, & exigenda ſunt diuturna, & ſumma doloris indicia. Ubi agnoveris delictum ſpectare ad S. Tribunal, induc pœnitentem ad ſpontaneè comparendũ, ut c.5.n.5. Et id cura ſuaviter, eſtò nullus adſit conſcius, qui poſſit deferre delictum: Hæc enim humiliatio, & confeſſio maximè frænabit à reincidentia.

CAPUT XXXVII.

De peccatis externis per defectum contrariè oppoſitis Religioni.

1 DEvotioni,& Orationi actibus internis Religionis, ex S.Th. q.97. ar.3. ad 2. contrariè per defectum opponitur Tentatio Dei: Circa oblationes decimarum,primitiarũ, &c. diſtingue: ſi loquamur de jure percipiendi decimas, tollere hoc, præter injuſtitiam, eſt ſacrilegium, quia uſurpatur aliquod ſacrum, & ſpirituale. S.Th. q. 87. ar.3. Si loquimur de impedientibus, ne ſolvantur decimæ, hoc eſt mera injuſtitia: nec enim violatur aliquid ſacrum: at ſi tollantur decimæ jam oblatæ,præter injuſtitiam, eſt ſacrilegium, quia jam ſunt aliquid ſacrum. S. Th. q.99. a.7. Aliud peccatum

tum poteſt eſſe circa res ſacras; Sic ergo novē actibus Religionis contrariè per defectum opponuntur tria genera peccatorum, Tentatio Dei, Sacrilegium, & Simonia. Dixi tria genera: quia ſacrilegium eſt genus amplum, de his tribus agit S.Th. q.97. ad 101.

2 Quid eſt Tentatio Dei?

M. Tentare eſt experimentum ſumere de aliquo; dicimur tentare equum, ſi experimentum ſumimus de illius velocitate. Sumitur experimentum, dictis, vel factis: vel formaliter, vel inrerpretativè. Tentamus dictis, cum petimus, ut aliquid faciat merè ad videndum, an poſſit, vel velit facere. Tentamus factis, cum opere aliquo inducimus ad idem ex eodem motivo: hoc eſt etiam tentare formaliter. Tentamus interptetativè, quando, etiam ſi non habeomus hunc finem, tamen agimus, vel dicimus aliquid ad nihil aliud utile. Id apparet in dato equi exemplo: quem ſcimus currere velociter ob aliquam utilitatem, non dicimus tentare, aut probare equum; ſi currat ſine utilitate, concludimus, quòd probat equum, an ſciat, vel poſſit currere velociter. Sic ergo faceret opus tentativum Dei, qui vellet ſanari miraculosè, non adhibitis remediis naturalibus: nam utile non eſt ad Deum recurrere cauſam univerſalem, ut ex ſe ipſo faciat miraculosè, quod fieri poteſt naturaliter. Eſt tunc defectus orationis: etenim ex c. 30. n. 16. potiſſima conditio ad bonam orationem eſt, ut ſit neceſ-

necessarium ad salutem, quod petitur. Apparet defectus religiositatis, & irreverentia: nàm illa actio in tali circumstantia, utpotè Dei tentativa, est minùs religiosa. Sancti miracula petebant ex instinctu speciali, ob utilitatem Ecclesiæ. S.Th. q.97. a.1. & 2.

3 D. Estnè ex suo genere peccatum mortale?

M. Utique: nam nequit servari charitas cum irreverentia in Deum. Vide p.1. c.34. n.6.

4 D. Ratione parvitatis materiæ potestnè excusari à mortali?

M. Tentatio formalis nequit admittere parvitatem materiæ: imò major est irreverentia tentare Deum, si possit formicam occidere, quâm si possit solem sistere: Interpretativæ deformitas consistit in actione dante fundamentum ad ita interpretandum: quare si det fundamentum sufficiens, etiam in parva materia, erit mortale; si magis, vel minùs; erit peccatum, graviùs, vel leviùs, ut tribuit fundamentum.

5 D. Tentatio Dei opponitur, Devotioni, & Orationi; quare erunt tentationes specie diversæ?

M. Ex S. Thom. species peccati non desumitur ex recessu à termino, sed ab accessu ad terminum: si desumeretur à recessu, omnia mortalia essent ejusdem speciei: nam omnia recedunt à Deo. Tentatio sive recedat ab oratione, sive à Devotione, non diversificatur specie,

cie, ſed quia habet irreverentiam in Deum; & ita erit explicanda actio irreverentialis, ut dat actui ſpeciem moralem: ſi v. gr. tentavi Deum circa poteſtatem, vel circa voluntatem &c. ſi circa dona gratuita, vel naturalia, ſi circa ſpiritualia, vel temporalia &c.

6 D. Quid eſt ſacrilegium, contrariè oppoſitum per defectum Religioni?

M. Eſt violatio, ſeù abuſus rei ſacræ, in eo, in quo eſt ſacra, ſeù perrinens ad religionem. Sacerdos ut habens votum caſtitatis, eſt aliquid ſacrum: ſi furatur, abutitur ſe ipſo, non tamen in eo, in quo eſt ſacer, ideò non committit ſacrilegium in furando, ſed in violando caſtitatem. Religioſus committit ſacrilegium in furando, quia per votum paupertatis, etiam in hoc eſt ſacratus Deo. Eſt genus, non ſpecies infima peccati: nam 1. ſicut ſunt diverſa ſpecie votum, & juramentum, ita ſacrilegia illis oppoſita; 2. in aſſumptione rerum divinarum diverſa ſunt ſpecie ſacramenta; ideò diverſa ſacrilegia ſingulis oppoſita: 3. in ſingulis ſacramentis habent inter ſe differentiam eſſentialem ſingulæ partes, conditiones, & diſpoſitiones, nempè, materia, & forma, quæ ſunt partes eſſentiales, etiam partes integrales ubi iſtæ concurrunt, Conditiones, v. gr. ſunt intentio ex parte conferentis, & recipientis, quando hic ſit adultus: Diſpoſitiones ſunt, quòd ſit baptizatus recipiens, quòd uterque ſit in gratia &c. Etiam eſſentialiter differunt conferens, & reci-

piens;

piens ; quare diversum specie est sacrilegium , quo confertur sacramentum in peccato mortali , ab eo , quo recipitur : 4. si violantur personæ sacræ, vide , in qua specie sint sacræ:nam aliud est sacrilegium occidentis sacerdotem , aliud violantis castitatem, & in hoc etiã aliud est sacrilegium agentis , aliud patientis in se violationem : Aliud est sacrilegium violantis votum simplex , aliud violantis solemne &c. Circa res sacras,divino cultui deputatas,aliud est sacrilegium,quo quis abutitur Calice,aliud quo abutitur veste sacerdotali,aliud,quo abutitur templis &c. Circa oblationes, aliud est , quo quis violat sacrificium, vel in toto, vel in parte (distinctum â sacrilegio sacerdotis indignè communicantis) à sacrilegio violantis alias oblationes . Aliud est sacrilegium usurpantis jura, aliud tollentis bona. Vide, quàm sit amplum sacrilegii genus ; interroga semper speciem infimam. S.Th. q.99. a.3.

7 D. Estnè mortale ex suo genere?

M. Utique: si enim nequit servari charitas, cùm infertur injuria homini , multò minùs , cum infertur injuria Deo , rebusque divinis , quarum injuria redundat in Deum , cujus ratione dicuntur sacræ. Vide p.1. c.34. n.6.

8 D. Potestnè excusari à mortali ex parvitate materiæ?

M. Per S.Th. ad 2.ad 3. *Sacrilegium interdùm invenitur separatum ab aliis peccatis ... putà, si judex capiat aliquem de loco sacro,quẽ*

in

in aliis locis licitè capere posset. Idem dic, cùm in juramento, vel voto deficit prima veritas; cùm sacramenta violantur, vel non apponendo partes, vel afferendo ad illa dispositiones contrarias, estò ab Ecclesia tantùm sint præceptæ, ut si quis celebraret, vel communicaret non jejunus. In istis nulla excusat materiæ parvitas: Jurisdictio, licèt se extendat ad plura, tamen in se, utpotè aliquid spirituale, est indivisibilis: quare vel violatur in toto, vel in nihilo. Sacramentum in ratione compositi est indivisum: quare vel totum ponitur, vel nihil. Dispositlones necessariæ sunt ad sacramenti effectum, qui totaliter tollitur, ubi minima deest ex requisitis. Estò enim Sacerdos ex industria biberit guttam aquæ per modum potus, totaliter impeditur gratia, effectus sacramenti, & ita materiæ parvitas non excusat. Aliquando sacrilegium est circumstantia mutans speciem: tunc est duplex peccatum, & induit rationem primi, super quo fundatur; ideò, si primum excusatur ex parvitate materiæ, excusatur, & sacrilegium, v. g. in castitate non excusat materiæ parvitas laicum liberum; & ita neque excusat Religiosum, qui graviter peccat etiam contra Religionem. In contrectando rem alienam, materiæ parvitas excusat: quare peccato sacrilegii venialiter peccabit furans obolum in loco sacro, vel Religiosus contra votum paupertatis, disponens de obolo.

9 D. Per-

9 D. Perjurium non videtur facrilegium, quia S.Th. agit de illo diftinctè q. 98.

M. Id fecit, quia erant circa illud confideranda fpecialia. Circa illud c. 34. à n.2. addo tantùm fequentia; S.Th. q.98. a.2.ad 1. vocat perjurium æquè juramentum, cui deficit veritas, ac cui deficit juftitia: quare perjurium erit genus, & fic interroga fpeciem. Sed fuge quæftiones de voce.Scito utrumque effe facrilegium, & ubi quis contra juftitiam, cùm animo faciendi, juravit illicitum,fcito effe duplex peccatum: alterum contra juftitiam juramenti; alterũ contra virtutem,cui opponitur opus illicitum intentum: 2. jurans fe facturum voluntatem alterius, intelligitur cum debita conditione, fi *fit licitum, & honeftum, & portabile, five moderatum*: S.Th. a.2. ad 3. quare non obligat, nifi exprefsè intendat fe obligare ad immoderatum, ut fi quis intenderet fe obligare ad nubendum fœminæ, quamvis effet adultera; ordinariè tamen quifque jurat, fecundum quod leges intelligunt: 3. fi pater juret aliquid, filius non tenetur ex vi juramenti, adeòut fit perjurus (licèt obligetur ex fidelitate quando promifit) quia juramentum eft actio perfonalis, non transfundens obligationem ex vi fua ad hæredes, aut fucceffores. 4. jurans fervare aliqua ftatuta, intelligitur fe obligare ad præfentia ex vi juramenti, quare fi violet promulgata poft juramentum, non eft perjurus.5.jurans falfum ex lapfu linguæ, non

ad-

advertens ad significatum, *non videtur habere intentionem jurandi* ; *& ideò à crimine perjurii excusatur* . S.Th. art. 3. ad 2. dummodò non sit ex habitu ; nam tunc, nisi retractet habitum , voluntariè perseverat in periculo proximo pejerandi : 6. qui ratione officii exigit ab aliis juramentum , non cooperatnr peccato Jurantis falsum, aut verum per falsos deos;qni verò exigit sine necessitate, cooperatur : 7. jurans falsum , non in damnum alterius, est corrigendus jnxtà ordinem Evangelicum. S. Th, ibidem ad 3.

10 D. Quid est Simonia, tertium peccatũ per defectum contrariè oppositum Religioni?

M. Est *studiosa* , seù deliberata *voluntas vendendi* , *vel emendi spiritualia* , *vel spiritualibus annexa* : Hæc sunt invendibilia: nam comparari nequeunt temporalia spiritualibus, Gratis danda sunt, quæ gratis accepta sunt ab eo præsertim, qui non est dominus,sed dispensator, & debet distribuere juxta merita.Casuistæ multa disputant super hac materia , ego contentus ero innuere, quæ docet S.Th. & addere, quæ postea jure positivo declarata sunt .

11 D. Simonia est emptio , vel venditio: quare non est simonia permutare beneficia ?

M. Nomine emptionis &c.*venit omnis contractus* , *non gratuitus* ; quare nèc transactio , nèc permutatio fieri potest à partibus absqne periculo simoniæ: sed Prælatus ex officio,& cũ causa potest facere . S.Th. q.100. a.1. ad 5.

12 D. Poteſtnè accipi pecunia pro collatione ſacramenti?

M. Jure divino, cui nulla conſuetudo poteſt derogare, prohibemur accipere pecuniam, vel aliquid pecunia æſtimabile. Qui ex officio conferunt, poſſunt accipere aliquid, non in pretium, ſed in ſui ſuſtentationem juxtà ordinationem, vel conſuetudinem approbatam Eccleſiæ. S.Tho. art. 2. Super hoc eſt conſtitutio Inn.XI. quam perpendes.

13 D. Abſque pecunia Sacerdos non vult baptizare?

M. Judica, ac ſi deficeret miniſter baptiſmi. At ſi velit vendere aquam, materia remota poteſt emi. S.Th. a.2. ad 1.

14 D. Aliquando abſolvens ab excommunieatione exigit pecuniam?

M. Exigit ut pœnam S.Th.ad 3.& ex Trid. pœnas pecuniarias Epiſcopus debet applicare locis piis.

15 D. Poſſumnè ſolvere pecuniam, ut removeam, qui me volunt impedire à conſecutione Epiſcopatus?

M. Ante collationem non poſſum, quia per merita, non pecuniã, per debeo mihi præparare viam ad beneficia. Poſtquam per collationem habeo jus, ſi injuſtè impediar, poſſum redimere vexationem. S. Th. ad 5.

16 D. Accipitur pecunia pro matrimonio?

M. Accipitnr dos, ut eſt contractus civilis, at nihil accipi poteſt pro eo, ut eſt ſacramentum. S.Th.ad 6.

17 D.Po-

17 D. Poteſtnè pecunia exigi pro actu ſpirituali, prædicandi &c.

M. Aliqui ſpirituales actus de natura ſua procedunt à gratia: alii non: v. gr. prædicare procedit à gratia ſacramenti, nàm eſt miniſterium ordinis. Prophetare à gratia gratis data. Non ita doctrina Philoſophica. Qui pendent à gratia gratis data, nulli competere poſſunt ex officio; nàm Spiritus S.*dividit ſingulis, prout vult* 1.Cor.10.Exercens hos neque poteſt exigere pecuniam, ut pretium actus, neque in ſui ſuſtentationem, neque in pretium laboris. Primum, & tertium apparent ex illo Matth. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date*: ſecundum: quia ſuſtentatio debetur ſolùm militanti ex officio; qui ſolus non milítat ſuis ſtipendiis. Actus procedens ex gratia ſacramenti poteſt ex officio committi, & cui ſic eommittitur, poterit exigere ſolùm in ſui ſuſtentationem, juxta conſuetudinem approbatam, dummodò antequam exigat, dederit gratis hujuſmodi actus, & exigat non per ſe, ſed per Superiores. Accipere in eleemoſinam poteſt, dummodò abſit omnis ſuſpicio venditionis: Actus non procedentes à gratia, ſi ſunt ſpirituales, nequeunt vendi, ſed quis poteſt locare, aut vendere operam, vel laborem ſuum in uſu illius; Nemo poteſt vendere ſcientiam, ſed laborem corporalem, quem ſentit in uſu ſcientiæ. Hæc in univerſali. S.Th. q.100. a. 3. quæ majorem claritatem accipient ex particularibus.

18 D. Si populus nolit dare ſtipendium consuetum Parocho,poteritnè deſiſtere ab uſu ſui officii , v.g. non baptizando &c.

D. Poteſt renunciare officium,ſed ſi retinet, non poteſt deſiſtcre ab uſu. S.Th. ibidem.

19 D. Offertur eleemoſina pauperi , ut oret pro nobis?

M. Offertur,non ut pretium, ſed ut per noſtram gratuitam beneficentiam, provocetur ad rependendam orationem gratis, & ex charitate. S. Th. ad 2. Idem ait de quotidianis diſtributionibus pro adſiſtentibusChoro,funeri:&c.

20 D. Qui docet, vel prædicat , poteſtnè accipere pretium laboris?

M. Actiones erga populum, quæ requirunt miſſiones, non poſſunt ſubjacere pretio, neque quoad laborem : Ad hoc Chriſtus miſit : Hæc proveniunt ex gratia ſacramenti, ut n. 17. Pro labore conferendi ſacramenta, viſitandi ſubditos, prædicandi, catechizandi in Eccleſia,conſecrandi altaria, templa, Virgines &c. nequit accipi pretium : ſi magis in particulari ſcire cupis , pro quibus actionibus nequeat accipi , vide *Inſtr. Cler.* & in ſingulis ordinibus lege, quæ Epiſcopus ex Pontificali dicit ordinando eſſe ſui muneris , primarii , vel ſecundarii;pro labore talium nihil exigi , vel accipi poteſt in pretium , vel locari operas illas; eo enim ipſo, quòd officia ſunt ordinis , verum eſt illud Rom.19. *Quomodo prædicabunt , niſi mittuntur.* Et verificatur id, ſive fiant ex officio,ſive dele-

delegatione, ut si Clericus Minornm prædicaret de licentia legitimi Superioris: nam verè uterque mittitur à Christo, dùm mittitur à Superiore, primordialiter habente facultatem legandi actiones Ordinis; in *Instr.Cler.*cap.21. n.3. leges Ostiarium *percutere cymbalum*, *&* *campanam*, *aperire Ecclesiam*, *& sacrarium*, *librum aperire ei, qui prædicat.* Quia hę actiones corporales fiunt etiam à nō ordinatis, ideò ut putè corporales, non ut propriæ Ordinis, possunt locari. Ibidem n. 6. Lectoris est *lectiones cantare.* Ex dicta ratione ad id conducuntur Musici. Ex n.8. Exorcistæ est *aquam in ministerio fundere*, hoc est, in Missa lavandis Sacerdotum manibus. Ex n.10. Acolythi est, *cero ferarium ferre*, *luminaria Ecclesiæ accendere*, *vinum*, *& aquam ad Eucharistiam ministrare*: Ob dictam rationem hæc locari possunt, si non fiant ex officio. Cętera munia vendi nequeunt, quia requiritur missio, seù specialis deputatio: Docere authoritativè importat missionē; quia est proprium Episcopi, & Diaconi: quare nequit accipi pretium pro labore docendi, dispensandi, delegandi, &c. Ad summum in visitando possunt accipere debitam sustentationē: Docere non ex officio, non exigit missionem, quia Theologus laicus doeet hoc modo: quare poterit locare operas suas, & exigere pretium. Si ex officio deputetur ad docendum Ecclesiæ Clerieos, & pauperes, ad hoc accipiendo Præbendā Theologalem, tunc non potest recipere,

 neque

neque pro labore, neque ut det vacationes, neque ut faciat lectiones. S.Th. 2.3. ad 3.

21 D. Poteſtnè aliquid accipi pro ingreſſu Monaſterii?

M. Simoniacæ ſunt clancularia pactiones, & acceptiones, ut talis acceptetur in Ordine. Superioratu &c. Quæ autem palam exiguntur, ratione dotis, victus &c. ſtante præſertim conſuetudine, examinentur per ſuos Judices in foro fori. S.Th. ad 4.

22 D. Poſſuntnè vendi, quæ ſunt annexa ſpiritualibus?

M. Diſtingue: nàm alia ſunt annexa ſpiritualibus; quia dependent; ideò ſunt poſteriora; v.g. beneficium; nam prius eſt eſſe Clericũ, quàm beneficiatum. Alia ſunt annexa, quis ordinantur ad ſpiritualia; In his temporale prius eſt ſpirituali, ut vaſa ſacra: prius enim fiunt vaſa, deinde conſecrantur: Prius eſt villa, deinde Juſpatronatus ad preſentandum Parochum. Prima, nullatenùs vendi poſſunt. Ad ſummum qui præſentat, vel nominat ad beneficium, juxta privilegia, antequam præſentet, vel nominet, de fructibus, ex pia cauſa poteſt aſſignare penſionem tertio, ſine cauſa non poteſt; multò minùs poteſt retinere ſibi penſionẽ, aut partem fructuum. Quoad ſecunda, Jus patronatus non poteſt vendi, ſed vendita villa, transfertur & illud, quia fundatum ſuper eadẽ. Vaſa conſecrata, ſi frangantur, non ampliùs ſunt ſacra, & vendi poſſunt. Sepulturæ, altaria

&c.

&c. venduntur quoad materiale anterius ad ſpirituale, ſi nõ augeatur pretium ex eo, quòd ſint ſacra, neque vendatur jus, ſed ut juſpatronatus, venditis materialibus altarium, ſepulturæ &c. jus transfertur cum illis.

23 D. Licetnè commutare ſpiritualia?

M. Canones, ut ſimoniacam prohibent commutationem beneficiorum abſque licentia Superioris, & cauſa; quare Religioſi, vel alii, non poſſunt paciſci, ut in electione ſibi invicem, vel alteri dent votum. Licet permutare Reliquias, Agnos, ut hodie multi faciunt, offerentes pro uno benedicto ab Inn. XI. plures ab alio.

24 D. Committitnè ſimoniam Prælatus conferens beneficium propter ſervitiũ ſibi pręſtitum, propter preces porrectas ad ipſius favorem, vel quia laudatus fuit?

M. Utique: nam hęc omnia poſſunt ęſtimari pecunia; Viri nobiliores menſtruè ſolvũt pro obſequiis etiam Cubiculi Pręfectos: Multi promittunt pingues recompenſationes Mediatori, ut ſibi impetret Magiſtratum; Alii pecunia conducunt, qui ſe laudent, & glorioſa facta conſcribant: 1. Prælatus poteſt conferre beneficium inſervienti ſibi, ut eſt Epiſcopus, ſeù, in utilitatem Eccleſiæ, vel auxilium Miniſtrorum; nam per hoc obſequium redditur dignus; & ſi gratis inſerviat, eſt dignior, quia in obſequium Eccleſiæ impendit perſonam, & pecuniam, quam ſibi potuiſſet comparare per obſequia: 2. ſerviens conſanguineis Prælati

(dum Ecclesiæ Ministri non sint) per hoc obsequium non redditur dignus; 3. neq; servieus Prælato in patrimonialibus. At si reperiat fidelem, potest confidere, quòd sit futurus Ecclesiæ fidelior, per cònsequens utilior, ac dignior, si conferatur beneficium ejusdem generis: 4. nequit conferri beneficium, ut exinde provisus consulat consanguineis providentis: 5. est simoniacum factum porrigentis preces pro indigno, quia *videtur principaliter intendere* contractum venditionis consistentem *in do, ut des.* Do enim preces, ut des beneficium: 6. committit simoniam mentalem, qui aliàs dignus, v.g. inserviens Episcopo gratis, intendit principalitèr beneficium; Vide c.19.n.3.& seqq.

25 D. Quotuplex est Simonia?

M. Alia mentalis: alia realis: Mentalis est, quando quis in mente sua nihil alteri aperiens, intendit dare temporalia, ut obtineat spiritualia, vel è contra. Est grave peccatum, sed non subjacet pœnis Canonicis, ut de hæresi purè mentali c.7. n.4. Realis alia est aperta, & alia palliata. Aperta est, cum dicitur: *Promitto tibi centum, si mihi conferas, vel impetres tale beneficium*. Palliata est, quando utor aliis verbis; at in rei veritate volo dare, ut des: v.g. cum dicitur: *Ex gratitudine tibi conferam centum, si mihi conferas, vel impetres beneficium*: Gratitudo exprimitur elusoriè; cæterùm in rei veritate, volo conferentem movere, ut mihi ob lucrum, conferat beneficium: & ita est

verè

verè contractus: *Dabo, si dabis.* Ubi autem iste intercedit, est simonia.

26 D. Est etiam simonia confidentialis, & conventionalis?

M. Utraque est realis; Differunt, quòd in ista juxta ethymologiam nominis, contrahunt, seu conveniunt partes, ut secuta provisione provisus habeat beneficium, & providens concordnta. Confidentialis est, si providens confidit etiam in sola sua intentione, quòd provisus faciet, quæ intendit, adeò ut illis opere completis adsit simonia realis, & subjecta pœnis omnibus, quibus illam subjecere Pius IV. & V. Per quas simonia confidentialis est: 1. si quis acceptat beneficium, cum pacto, ut quandocunque, aut quomodocunque debeat illud dimittere, redeat ad resignantem, aut cedentem: 2. est, estò non intercedat pactum, sed tantùm dimittens intendat id: 3. si intercedat pactum, vel intentio ut suprà, relinquendi resignanti, vel alteri fructus beneficii, in toto, vel in parte: 4. si adsit pactum, vel intentio relinquendi pensionem resignanti, vel alteri: 5. si providens de beneficio, adjiciat in conferendo (sive etiam in solum præsentando) conditionem tacitam, vel expressam, quòd, *contra juris communis dispositionem*, provisus relinquet fructus, in toto, vel in parte, ad arbitriũ Collatoris, vel alterius, in utilitatem providentis, vel alterius, vel etiamsi solam pensionẽ, quòd significetur scripto, vel verbo tantùm: 6.

si

si exempto à solutione jurium Cameralium, vel Cancellariæ Apost., resignetur hodie beneficium, quod ipse post duos, vel tres menses iterùm resignat, reservans sibi cum auctoritate legitimi Superioris, fructus, vel pensionem, quos, vel quam deinde confert in utilitatem primi resignantis: 7. si beneficiatus criminosus factus, vel irregularis, ante, vel post crimen, aut irregularitatem, dimittat beneficium, & ubi absolutus fuit à crimine, aut irregularitate, redeat ad illud. Has conventiones Pius declaravit, simoniacas; addiditque conjecturas, & indicia, quæ possunt inservire Judicibus ad probandum crimen. Ubi compareat pœnitens hoc gravi crimine innodatus, sæpiùs relege Constit. ubi res non est clara, consilium require doctiorum.

26 D. Simonia estnè ex suo genere peccatum mortale?

M. Utique: nam simoniacus nequit servare charitatem ordinatam: quia est maxima inordinatio, vendere divina, omninò invendibilia. Vide p.1.c.34.n.6. Sed, & est in genere sacrilegii: nam abutitur rebus divinis.

27 D. Admittitnè parvitatem materiæ?

M. Nullatenùs: nam maxima est irreverentia vendere divina; & major, quò minori pretio venduntur, p.1. c.36. n.5.

28 D. Adsuntnè Censuræ in Simoniacos?

M. Per Extrav. Pauli II. *Cum detestabile*, Simoniaci, manifesti, sive occulti, principales,

vel

vel mediatores, ligantur excommunicatione reservata Papæ, si committatur: 1. in susceptione Ordinum: 2. in Beneficiis: 3. pro ingressu Religionis. Ab hac intra Italiam, & extra Urbem, neque Regulares possunt absolvere vi suorum privilegiorum. Vide p. 1. c. 10. n. 6. Si sit commissa in suscipiendis Ordinibus, vel beneficiis, 2. simoniacè ordinati sunt ipso facto suspensi, & si exerceant, erunt irregulares: 3. consequentes beneficium simoniacè, nullum jus acquirunt ad ipsum, vel ad fructus: Est omninò intrusus, & fructus percipit tanquam fur: obligatus in conscientia restituere; nec ulla præscriptione juvatur ad acquirendum validè fructus, vel beneficium. Imò ex Regulis Cancellariæ, quocunque alio modo nulliter obtineantur beneficia, jus acquirit ad illa, quicunque per triennium pacificè possidet. At si acquirantur simoniacè, possessio pacifica trium sæculorum, neque sufficit ad fundandum jus: Hæc omnia repræsenta, non solùm se accusanti de tali delicto, sed etiam iis, qui desiderant promoveri: nam sæpè desiderio obtinendi, & parùm alias attenti ad Sacros Canones, deludunt seipsos. Major Pœnitentiarius cum omnibus suis facultatibus non habet jus ad convalidandum beneficii titulum ei, qui scienter per Simoniam acceptat, & quando ad illum recurrunt ordinati in vim beneficii, simoniacè obtenti, repræsentantes, quòd si dimittent ob simoniam occultè commissam, nullatenùs poterunt

terunt sustentari, rescribit, quòd ad se sustentandum, fiant Religiosi. Nulliter acquiritur beneficinm, & fructus, estò provisus fuerit innocentissimus, quando ex parte conferentis intercessit simonia, & neque in hoc casu valet pacifica possessio triennalis, aut longior; quia factum est simoniacũ, licèt provisus acceptando nen peccaverit. Tanti semper Ecclesia detestatur hanc pestem. Ulteriùs qui accepit pecuniã, debet distribuere pauperibus, & provisus, qui promisit, debet etiam restituere perceptos.

29 D. Adsuntnè Censuræ, contra alia pecoata contratiè per defectum opposita Religioni, enumerata in hoc capite?

M. Aliquibus sacrilegiis imponitur excommunicatio in Bulla Cœnæ. §. 14. excommunicantur, qui sacrilegium committunt sibi assumendo judicium in causas spirituales &c. §. 15. qui committunt violando libertatem Ecclesiasticam. ut ibi: §. 11. violando personas Cardinalium &c. §. 16. impediendo jurisdictionem Judicum Ecclesiasticorum, ut ibi: §. 17. usurpando, vel sequestrando bona Ecclesiæ, ut ibi: §. 18. imponendo Clericis onera ibi prohibita: §. 19. judicando criminaliter personas Ecclesiasticss contra tenorem Canonis: Vide alios. Extra Bullam Cęnæ excommunicantur violantes jurisdictionem Ecclesiasticam contra Constit. Gregorii XIV. offendentes Ecclesiasticos juxta c. *Si quis suadente* 17. q.4. Violantes clausuram Monialium ad malum finem; Clerici par-

participantes in divinis cum excommunicatis á Papa: qui sacrilegè absolvunt sine licentia excommunicatos in Bulla Cœnæ. Alia vide p.1. c. 20.

30 D. Adsuntnè Theses prohibitæ circa peccata hoc capite enumerata?

M. Circa sacrilegium perjurii habes c.34. n. 16. Circa Simoniam adsunt 45. 46. & 47. Inn.XI.

31 D. Quas pœnitentias imponam pro hisce?

M. Indica excommunicationis, suspensionis, aut privationis beneficii pœnam, peccatis, quibus est annexa. Ut pœnitentem ab omni simonia divertas, sufficiunt dicta n.28. Ut à perjuriis, lege Catech. p.3. c. 3. á n. 7. Quia verò nostris temporibus plebs bibit juramenta, sicut aquam, totus sit ut ostendas non excusari à mortali juramenta falsa ratione parvitatis materiæ, promissoria, comminatoria, & execratoria esse falsa, si desit intentio, etiamsi emittantur solùm ad terrcrem; si adsit intentio occidendi &c. etiam pro uno instanti, apud Deũ esse verum homicidii peccatum &c. dupliciterque peccari juxta c.34.n.9. Cavendum omninò esse à juramentis, etiam veris, absque necessitate; nam fit inde consuetudo, per quam nos exponimus periculo jurandi falsa; Et ita peccamus peccato sacrilegii. Generaliter, quia hæc peccata procedunt ex irreverentia in Deum, & divina, juxta Rituale p.1. ca.7. n.22. *dabis*

con-

contrarias peccatis pœnitentias, quæ maximam excitare possint reverentiam ergaDeum, & divina.

CAPUT XXXVIII.

De Virtute Pietatis, & Vitiis eidem oppositis.

1 POst Religionem, ordine Theologico explicanda esset virtus Penitentiæ tendentis ad destructionem peccati, ut est offensa Dei; De illa sufficienter dictum est p.1.à c.12. cum virtus Pœnitentiæ sit materia sacramenti: Restat innuere vitia opposita; per defectum Impænitentia, de qua c. 4. p. 12. Per excessum Pœnitentia Indiscreta. Circa hoc, nihil restat particulare; quare dicam de pietate.

2 Connumeratur virtutibus Justitiæ annexis, quæ reddunt debitum, sed non æquale: nam respicit principia nostri esse, quibus ut æquale redderetur, reddi deberet ipsum esse simpliciter, nam benè esse, divitem esse, &c. neque per quantitatem Geometricam, sunt proportionalia ipsi esse simpliciter, quod à parentibus accipit filius. De hac S.Thom.q.101. præmittens, quòd non aget in particulari de vitiis oppositis, quia hæc sufficientrr innotescent ex consideratione ipsius.

3 D. Quid est Pietas?

M. Nomen Pietatis aliquando usurpatur pro

pro dono Spiritus S. quo nos ut filii adoptivi colimus Deum. S.Th. a.1. ad 1. De hoc dono c.42.secundò: pro quocunque actu Misericordiæ. S.Th.ad 2. Tertiò: strictè pro virtute,per quam *Sanguine junctis, patriæque benevolis exhibemus officium, & cultum.* S.Th. a.1.& 2. Nomine officii venit honor, & nomine cultus sustentatio. Hinc ad pietatem spectant actus specie diversi, quia specie differunt honor, & sustentatio, & quia honor ipse, & sustentatio exhibentur per plures actus specie diversos propterea curabit explicari à pœnitente: nec enim sufficienter se accusat dicens: *Dehonoravi parentes*: nam est alia specie dehonoratio irrogata parentibus per violationem quinti præcepti Decalogi, alia per violationem sexti; quæ sunt peccata commissionis opposita pietati. Dic idem de peccatis omissionis: ex Catech.par.3.cap.5.n.10. honoramus parentes orando pro illis, & eorum voluntatem sequendo, ubi nihil obstat: Si ergo detur casus,quòd ad utrunque obligemur sub mortali, & omittamus, necessarium est explicare, quem ex his omiserit Pœnitens. Id apparet multò magis in secundo genere actuum, qui consistunt in sustentatione: nam hæc importat præcipuè septem opera misericordiæ corporalis. quare si ex c.12. n.3. hæc specie differunt, etiam specie different omissiones; & ita peccator explicabit, quod ex illis opus in specie omiserit erga parentes.

4 D. Quæ

4 D. Quæ objecta respicit Pietas?

M. Vide *Instr. Cler.* c. 9. n. 20. Hæc respiciens principium essendi, comprehendit objecta, quæ communicant in ratione hujus principii, nempè, parentes, patriam, consanguineos, affines usque ad quartum gradum. Sicut charitas fertur etiam in conjuctos amici, quia sunt aliquid ipsius Amici, ita Pietas fertur etiam in amicos conjuncti: quare aliquo modo respicit fœderatos suæ patriæ &c. Quia principium essendi est terminus relativus, ideò respicit utrunque terminum; quare filius pietate respicit patrem, & civis patriam; E contra Pater, & Patria respiciunt filium, & civem.

5 D. Ex n. 3. Pietas habet duos actus, revereri, & sustentare, quis horum est principalior?

M. Respectu civis, & filii, principalior est revereri: secundarius sustentare: Ideò tunc obligor ad hunc ex pietate, quando aliàs obligor ex charitate: omittens subvenire violo utramque virtutem. Idem dic de cive respectu Patriæ in suo ordine: Pater è contra principaliter tenetur sustentare filium & illi providere ad omnem vitam: secundariò honorare, signis tamen proportionatis, non eisdem, quibus filius honorat patrem.

6 D. Estnè eadem specie Pietas in filio respectu Patris; & in patre respectu filii, in cive respectu patriæ; in consanguineo respectu consanguinei &c.?

M. Id

M. Id non decidit S. Th. Sed actus patris in filium distincti sunt ab actibus filii in patrē: actio enim & passio sunt in diverso prædicamento, & genere supremo; quare explicabis, an fuerit pater, seù agens, an filius, seù patiens, an subditus, vel Princeps, an consanguineus in linea ascendentium, cujus est agere. vel descendeutium &c.

7 D. Pietas obligat ne sub mortali?

M. Nusquam possumus facere actus contrarios: Revereri autem tenemur in casu, quod habeamus parentes; & quod omissio illis graviter præjudicaret: Pariter tenemur in casu necessitatis, quando ex charitate debemus eadem extranis.

8 D. Multæ virtutes, obligantes in casu tantū, lege positiva obligāt ad aliquos ex suis actibus; Ex cap.2. á n. 4. Ecclesia obligat ad actum externum fideï Ecclesiasticos: ex c.8.n.6. ad actum externum Spei: lege positiva obligemurne ad aliquos actus pietatis, itaut omissio sit mortalis.

M. Patres, & filii reciprocè tenentur in morte ad legitimam erga Ascendentes, juxtà dispositionem legis: *nec potest*, inquit S.Thom. suppl.q.57.a.1.ad 1.*pater sine culpa filium privare*. Sed hoc non est propriè peccatum omissionis: quia non peccat, si non condat testamentum, sed solùm, si condens disponat contrarium: quare est peccatum commissionis: simplici omissionis peccato peccaret, qui sciens

patriam prodi, omitteret revelare; vel si quæ hujusmodi.

9 D. Quomodò vocatur vitium contrariè per excessum oppositum Pietati?

M. Vocari potest *Amor nimius consanguineorum*. In hoc explicando non immoror, quia placere consanguineis de se non est peccatum, & placere nimium non est peccatum contra pietatem, nisi fiant, quæ alias prohibentur: quare si quis, ut placeat patri, omittat sacrum in die festo, sufficit, si se accuset de omissione, nec renetur accusare, quòd omiserit, ut placeret patri, per se loquendo.

10 D. Quod est vitium per defectum contrariè oppositum Pietati.

M. Impietas strictè dicta, per quam committimus aliquam irreverentiam in parentes &c. unde omnis injuria, cum irreverentia, si fiat in parentes, erit duplex peccatum; & poterit contingere, quòd injuria sit levis; at quoniam irreverentia illi conjuncta, est gravis, etiam erit mortale, v.g. si quis in petrem (estò clam, & ab ipso inauditus) dicat: *Sis maledictus* absque animo. Ex c.26.n.8. maledictiones absque animo sunt injuriæ leves: at mortales in filio propter gravem irreverentiam.

11 D. Estnè peccatum impietatis, detrahere patri, ita quòd filius detrahens peccet contra justitiam, & contra pietatem, teneaturque id explicare.

M. Impietatis malitia consistit in irreveren-

tia

tia erga perſonam, quæ eſt principium eſſendi. Qui detrahit ex S. Thom. 2.2. q.73. a.1. *videtur magis revereri, quàm parvi pendere; unde non directè infert nocumentum honori, ſed famæ.* Ita non peccat contra pietatem furans à patre, ſed benè peccans per rapinam. Igitur obſerva, nùm injuria, ſit dehonorativa; ſi talis non eſt, non læditur pietas; ſi dehonorativa eſt, violatur.

12 D. Pater non tenetur revereri filium: nec peccat peccato impietatis?

M. Pater primariò, & omnibus modis non tenetur revereri filium: Ex pietate prohibetur facere injurias, quæ, dehonorant filium, ſupra quam extendatur jus paternum.

13 D. Peccata contra Caſtitatem non dehonorant; nec erunt contra Pietatem, ſi committantur cum conſanguineis?

M. Ex q.144. verecundia eſt timor inhonorationis; & cum de peccatis contra caſtitatem maximè verecundetur homo, hęc ſunt dehonorativa: & jure naturali omnis actus luxurioſus dehonorat, ſi fiat inter aſcendentes, & deſcendentes directè; In cæteris gradibus ex præcepto Eccleſiæ, ut ſuo loco dicetur.

14 D. Eſtnè unum ſpecie peccatum impietatis?

M. Ex n.6. Pietas habet actus ſpecie diverſos: quare, & impietas; in qua item explicandum eſt objectum, an fuerit impius in patriam, patrem, matrem, fratres, ſorores, conſangui-

 neos,

neos, affines &c. pietas honorat principium essendi, & quia hi diverso modo respiciunt principium essendi,diversam specie deformitatem inducunt.

15 D. Impietas estnè peccatum mortale ex suo genere?

M. Utique:nec enim possumus servare charitatem, nisi reddamus sanguine junctis,& patriæ quod debemus. Vide p.1. c.34. n.6.

16 D. Excusatur nè à mortali ex parvitate materiæ?

M. Ex n.11. deformitas impietatis non desumitur ab injuria ut tali, sed à dehonoratione; Hinc ex n.10. maledictio aliàs de se levis, prolata in patrem,dicta est peccatum mortale, quia dehonorat patrem.Honor potest esse magnus, & parvus: tolli potest graviter, & leviter; & excusabitur à mortali, si honor lædatur leviter. At si, ut in castitate, actio minima, sit graviter dehonorativa, tunc est mortale incæstus. Vide p.1. c. 34. n.6.

17 D. Adsuntnè Censuræ, contra committentes hujusmodi peccata?

M. Quia leges civiles,& Deus in Decalogo gravissimè punit hæc peccata, & aliàs sunt in horrore hominum; unde raro committuntur, ideò non invenio censuras universales. Leges casus reservatos Diœcesis,in quibus ordinariè reservatur incæstus, & parricidium, eo ipso, quod reservatur omne homicidium?

18 D. Adsuntnè Theses prohibitæ?

M. Ex-

M. Extant 14.& 15. Inn.XI. tangentes impietatem filii erga patrem.

19 D. Quas pœnitentias imponam peccanti contra pietatem?

M. Rari frequentant peccata gravia in patriam,utpotè à Principibus punita gravissimè. Raró parentes in filios,nisi quòd sæpissimè suo malo exemplo inducunt ad peccandum: Videmus pueros ignaros principalium fidei mysteriorum, qui tamen frequentant juramenta, blasphemias,maledictiones; Id,quia nunquam audiunt parentes loqui de rebus fidei; at semper jurantes,maledicentes,blasphemantes.Hos parentes increpa acriter. Totus etiam sis, ut filios componas ad debitam reverentiã. Optimum erit adolescentioribus consulere,ut confessi domum accedentes, deosculentur manus parentum, ipsisque veniam petant; primum etiam consulet facere, quoties ituri scholam, domo discedunt, vel redeunt, aut si cubitum eant in nocte; nec alia omittet, ut sanctè observent quartum Decalogi preceptum, super quo lege Catech. p.3. c.5.

CAPUT XXXIX.

De Observantia, Obedientia, & Vitiis oppositis.

1 SIcut homo tenetur honorare patrem, à quo habet esse, ita honorare illos, à

quo habet operari. Habet operari ab iis, qui dirigunt homines, ut Magistri, Principes, Directores, Confessores, ut exercent officium Doctoris; & ita tenetur, quòd non potest reddere æquale: scientia enim non potest recompensari proportionatè per temporalia; unde ex c.36. n.20. nequit vendi; & hinc non tenemur Directoribus ex Justitia, sed ex virtute Pietati inferiore, quæ dicitur *Observantia*, Hæc duos actus, qui ex cap. 37. n.3. competunt Pietati, exercet erga Directores.

2. In schola S. Th. quæritur, an contineat sub se plures species. Observantia, per quam honoramus Sanctos in cœlo regnantes, & vocari potest Observantia Sacra, distinguitur a Politica, per quam honoramus viros excellentes in potestate, doctrina &c. An hæc subdividatur, ita ut alia sit, qua colimus, v.g. Confessores, alia, qua colimus Magistros, &c. non est congruum hæc disputare.

3 Per Observantiam colimus eos, qui nos dirigunt in operando. Hi sunt in duplici classe, alii in actu primo, alii in actu secundo. Directores in actu primo sunt habentes aliquam excellentiam doctrinæ, dignitatis &c. possuntque nos dirigere, sed actu non dirigunt, quia non præsunt: In actu secundo sunt qui præsunt, & quorum directionem tenemur sequi. Primis debemus observantiam, secundis observantiam, & obedientiam: ideò S. Th. examinat has virtutes post Pietatem, ut annexas Justitiæ.

4 D. Si

4 D. Si tenemur reveri excellentiores,qui occidit virum doctum,v.g. committit duo peccata;contra juſtitiam,& contra obſervantiam?

M. Hi ſunt excellentiores in aliquo genere, non ſimpliciter: quare duplex erit peccatum,ſi habeantur irreverenter ſub ratione, in qua excellunt, quòd ordinariè non contingit: ſi occido Petrum , quia eſt inimicus , non oſtendo , quia ſit me doctior : ſed ſi occido , ut tollam à mundo ejus doctrinam, qua multi proficiunt , debeo tunc explicare.Qui docto contumeliam ingerit, tanquam ſit indoctus,ſi contumelia ſit gravis , tenetur explicare rationem contumeliæ ſecum importantis dehonorationem , & quod falsò ignorantiam objecerit , ex his remanet explicata ratio irreverentiæ contra virtutem hanc, de qua S.Th.q.102.

5 D. Quæ ſunt vitia contrariè per exceſſum, & defectum oppoſita Obſervantiæ ?

M. Sunt innominata, & S. Thom. in titulo quæſtionis ait , quòd de illis *erit manifeſtum* intellecta Virtute, partibuſque illius .

6 D. Quæ ſunt partes Obſervantiæ?

M. S, Thomas nomine partium intelligit ſpecies infimas,de quibus n.2.Nihil ibi dictum eſt de obſervantia ſacra, quæ dicitur Dulia,& ſubdividitur in duas ſpecies,prima retinet nomen commune Duliæ : ſecunda dicitur Hyperdulia .

7 D. Per quid diſtinguuntur hæ duæ ?

M. Dulia exhibet honorem Sanctis.Hyper-

dulia B.Virgini, per relationem Maternitatis terminatam ad personam Dei, cujus vocatur Mater. S.Th. q.103.

8 D. Hæc virtus obligatne aliquando ad suos actus?

M. Ex par. 1. c.34. n.6. solùm illæ virtutes obligant, sine quorum actibus nequit servari charitas, ex c. 37. n. 7. Pietas, ut defert honorem parentibus per se obligat solũ in casu &c. non simpliciter. Loquendo de observantia sacra in Trident. sess.25. decreto *de Invocatione* &c. declaratur esse simpliciter bonum, atque utile (non necessarium) invocare Sanctos, confugere ad illos, ob beneficia à Deo impetranda per Christum. Relege decretum agens etiam de reliquiis, & imaginibus. Et inter Catholicos, non habebis quid speciale commendandũ erga Sanctos, quorum cultui sunt addicti. Ubi etiam vigent hæretici, lege Controversistas, ut possis docere, quid teneamur erga Sanctos.

9 D. Obligamur ne erga Sanctos ex præcepto Ecclesiæ?

M. Utique: ac 1. ad sanctificandos dies natalitios aliquorum, quibus debetur Dulia, & dies aliquot per annum, in honorem B.Virginis, cui debetur Hyperdulia: 2. ad plures actus tàm Duliæ, quàm Hyperduliæ Ecclesiasticos per recitationem Officii. Quotidiè pluries invocatur B. Virgo in Officio per Salutationem Angelicam. Ad *Pretiosa* invocatur, & ipsa, & Sancti omnes. Officium primæ Novembris, &

per

per octavam est de omnibus Sanctis, etiam Angelis. Tamen iste Sanctorum cultus præcipitur materialiter, non formaliter; ut refertur in Deum: quare substantia actus est Sancti cultus, at sub ratione Religionis; & in ordine ad Deum: quare omittens sacrũ in festo S. Jo:, vel officium &c. sufficit, si se accuset omisisse sacrum, vel officium, etiamsi taceat, an fuerit officium Feriæ, vel Sancti &c. nec offendunt Duliam, sed Religionem. Vitia autem de se opposita Duliæ, aut Hyperduliæ sunt innominata, ut n. 5.

10 D. Quid est Obedientia debita dirigentibus nos in operando?

M. Ex num. 3. alii sunt nostri Directores in actu primo; alii in actu secundo. Hi dirigunt per suum imperium, vel præceptum; & si sumus subditi, tenemur obedire, sequendo illorum directionem præceptivam. P. 1. c. 38. n. 7. data est distinctio inter legem, & præceptum, ac utriusque diversa obligatio, habenda ante oculos, ut scias, quando pœnitens mortaliter peccet in transgrediendo Superioris ordinationem. S. Th. q. 104.

11 D. Cum mortaliter peccando, semper transgrediamur præceptum, semper violamus hanc virtutem?

M. Violo obedientiam, quando negligo præceptum ut tale. Si non jejuno ob gulam, violo Abstinentiam: si comedo, quia nolo me subjicere præcepto, tunc pecco contra Abstinentiam,

nentiam, & Obedientiam. Vide p.1. c.34. n.12.

12 D. Obligatnè sub mortali Obedientia?

M. Utique : nec enim servat charitatem erga superiorem; Dominium in homines est majus bonum, quàm dominium in res exteriores. Porrò dominium importat, ut re subjecta, possim uti pro libito voluntatis regulatæ per prudentiam : quare qui non obedit superiori, tollit hoc bonum.

13 D. Quid, ubi duo Superiores præcipiunt contraria?

M. Vide p.1. c.14. n.3. & S.Th. a.4. 5.& 6.

14 D. Obligatnè virtus Obedientiæ pro aliquo tempore indeterminatè?

M. Ponit actum externum præceptum: quare ex c.2.n.2. obligat solum, si extat præceptũ.

15 D. Superior debetne multiplicare precepta, ut in obediendo subditi meritum majus acquirant?

M. S. Th. q.105. a.1. ad 3. *Prelati*, inquit, *debent abstinere à multitudine præceptorum* : & 1.2. q.107. a.4. in lege nova ex S.Augustino dicit *esse moderationem attendendam. nè onerosa reddatur.* Dicit enim *Augustinus de quibusdam : Ipsam religionem nostram, quam in manifestissimis, & paucissimis celebrationum sacramentis, Dei voluit misericordia esse liberam, servilibus premunt oneribus, adeò ut tolerabilior sit conditio Judæorum, qui legalibus sacramentis, non humanis præsumptionibus subjiciuntur.* In illa ep. 119. c.19. præmiserat

miſerat Auguſtinus. *Doleo, quia multa, quæ in divinis libris ſaluberrimè appoſita ſunt, minùs curantur, & tàm multis præſumptionibus ſic plena ſunt omnia, ut gravius corripiatur, qui per octavas ſuam terram nudo pede tetigerit, quàm qui mentem vinolentia ſepelierit.* Sanè pluries caſtigatur ſeveriùs tranſgreſſio leviſſimæ regulæ, quàm manifeſtum mortale. Vide, nè introducatur in lege Chriſtiana mos Phariſaicus.

16 D. Quæ ſunt vitia contraria Obedientiæ?

M. Oppoſitum per exceſſum, eſt innominatum: Oppoſitum per defectum vocatur Inobedientia: de hac S. Thomas q. 105. Aliquando accipitur privativè, ut ſi quis præcipiatur facere eleemoſinam, & non faciat: Aliquando contrariè, ut in dato caſu, ſi cognoſcens præceptum, habeat actum contrarium, quo contemnat. In utroque de ſe eſt peccatum mortale, ſed in primo peccatum omiſſionis: In ſecundo commiſſionis.

17 D. Excuſaturnè à mortali ex parvitate materiæ?

M. Præceptum, eſt actus nnimæ non habens materiam, & indiviſibilis: quare vel contemnitur in toto, vel in nihilo. Hinc non poteſt excuſari ex parvitate materiæ inobedientia, ſive ſit omiſſio, ſive commiſſio: quare quidquid minimum præcipiat Superior, ſi habeat veram rationem præcepti, eſt exequendum.

dum. Quod, præcipitur, aliquando habet materiam; & tunc si pars minima prætermittatur, ex parvitate materiæ excusabitur à mortali; v. g. si cui præcipitur recitare Rosarinm, omittat semel Salutationem Angelicam.

18 D. Adsuntnè Theses prohibitæ circa Observantiam, & Obedientiam.

M. Innoc. XI. prohibuit 65.66. 67. & 68. Molinos circa Obedientiam.

19 D. Adsuntnè censuræ, contra peccantes peccatis, quæ opponuntur duabus hisce virtutibus?

M. In primò §. Bullæ Cœnæ excommunicantur, qui *se à Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt*. In reliquis, ubi præcepta imponuntur, vide, nùm transgredientibus adjiciatur pœna.

20 D. Quas Pœnitentias imponam violanti duas hasce virtutes?

M. Excommunicati, ut n. 10. non absolventur, nisi satisfecerint juxta Bullam. Ubi sine incursu censuræ quis peecavit, vide c.37. n. 19. Ut accendat Pœnitentium ad amorem obedientiæ, Catech. p.3. c.5. à n. 7. totus est, ut cum aliis actibus erga Superiores, inculcet obedientiam.

CA-

CAPUT XL.

De Virtutibus Retribuentibus, & Vitiis contrariè oppositis.

1 VIrtus habet rectificare hominem respectu principiorum, quæ dant esse, vel operari simpliciter, ut Religio erga Deũ, Pietas erga parentes, Observantia, & Obedientia erga Superiores,& respectu principiorum, quæ dant esse secundum quid, qualis erga beneficiatum est benefactor, qui dat esse particulare, v. g. esse divitem, honoratum &c. Duo esse possumus habere ab alio, bonum, & malum: Recipit bonum, qui beneficiatur: recipit malum, qni injuriam sustinet. Utrique debemus reddere proportionatè ad esse, quod accipimus. Ideò virtutes retribuentes utrique sunt partes potentiales justitiæ: differenter tamen à virtutibus, jam enumeratis. Illæ respiciunt principia nostri esse, vel operari simpliciter, ideò in casu, juxta dicta, nos obligant simpliciter, seù sub mortali. Istæ respipiciunt principia nostri esse secundum quid; ideò obligant secundum quid, non sub mortali, sed ex quadam decentia; convenit enim, ut recompensemus beneficanti nos.

2 Idcircò parùm sistemus in earum examine; Sed nihilominùs aliquid est dicendum, quia ex Rituali part. 1. c.7. n.6. in Confessore

requi-

requiritur bonitas. Hæc conflatur exercitio virtutum omnium; & exerceri possunt dependenter à judicio *per quandam connaturalitatem*. At plurimùm confert judicium *per rationis inquisitionem*. Insuper adsunt complures, qui petunt dirigi super exercitio virtutum, etiam non obligantium ad mortale, convenitque illos in confuso saltem instruere, & scire, unde harum ampliorem notitiam possint accipere.

3 Virtutum retribuentium, alia vocatur gratitudo recompensans benefactorem; alia vindicatio recompensans malefactorem. De prima, vitioque opposito S.Th. q.106. & 107. De secunda q. 108.

4 D. Quid est Gratitudo, sive gratia?

M. Est virtus inclinans beneficatum ad recompensandum suo loco, & tempore Benefactores pro beneficio. S. Th. q.106.a.1.

5 D. Qui sunt actus gratitudinis?

M. Quinque: Primus, est *æstimatio beneficii accepti*, principaliter ex affectu beneficantis: Secundus, *binigna acceptatio* per quã honoratur benefactor: Tertius, *Gratiarũ actio*: Quartus, *grata commemoratio*, intra nos, & cum aliis, ubi se offert occasio: Quintus, *Recompensatio* re, obsequiis, vel precibus ad Deum. Primi quatuor ex S. Th. art. 3. debent incipere statim: ultimus in re debet attendere circumstantias, nè videatur redditio ex justitia. Hic ultimus debet semper ex a.5. tendere,

re,ut pro posse reddat benefactori aliquid majus, quàm acceperit, servatis tamen circumstantiis personæ, loci, &c.

6 D. Quæ sunt vitia contra Gratitudinem?

M. Vitium per excessum est innominatum. Vitium per defectum vocatur *Ingratitudo*, de qua q. 107. Habet sex actus: Primus, est *non retribuere beneficium*: Secundus, *dissimulare non agendo gratias*: Tertius, *oblivisci, & nolle agnoscere*: Quartus, *Retribuere mala pro bonis*: Quintus, *vituperare beneficium*: Sextus, *beneficium reputare pro maleficia*. Quia gratitudo de se non obligat ad mortale, ideò neque hi actus oppositi de se sunt peccata mortalia, sed sæpè procedunt ex animo aliàs mortaliter peccaminosò, & disponunt ad plura mortalia: quare Reos acriter objurga.

7 Quid est Vindicatio?

M. Pars potentialis Justitiæ, distincta à Justitia Vindicativa, quæ est pars subjectiva, & de qua c.20. Hæc enim est in habente jurisdictionem: Illa potest etiam esse in privato (dummodò, ut c. 20. n. 3. non se extendat ad inferendum malum injurianti: nam hic actus externus est proprius justitiæ Vindicativæ) & in eo consistit, quòd ex honestate reperta in satisfaciendo injuriam, quis amet hanc satisfactionem, seù recompensationem proportionatam. Sed paucissimi, & fortè nulli reperiuntur, qui ex hoc honesto motivo ament repa-

ratio-

rationem injuriæ. Non odiunt injuriam; sed personam injuriantem, quod est contra charitatem; ideò vix potest exerceri hæc virtus. Adde quòd est imperfectior charitate, nec obligat ad suum actum. E contra Charitas urget nos ad suum quemque actum perfectiorem. Ideò totus esto, ut pœnitens relinquat hunc actum internum Vindicationis ei, cuius est exercere externum, nempè, Deo, qui dixit Rom. 12. *Mihi vindicta: ego retribuam*.

8 D. Quæ sunt vitia contra Vindicationem?

M. Ex S. Th. art. 2. ad 3. vitium per defectum vocatur *remissio*; dum quis minùs quàm debet, amat recompensationem injuriarum. Vitium per excessum vocatur *Crudelitas*; dum quis amat injurias recompensari plus, quàm debet. Crudelitas etiam vocatur vitium oppositum per excessum Clementiæ: sed illud, amat pœnas externas, ut tales: Istud pœnam, ut satisfactivam, sed excedit volendo pro satisfactione plus, quàm debeatur.

CAPUT XLI.

De Veracitate, ac Vitiis eidem contrariè oppositis.

1 POst quinque virtutes annexas Justitiæ, sed ab ea deficientes, quia non reddunt ęquale, explicata est Gratitudo reddens ęquale,

le, ſed non rigorosè debitum, debet 1. ſuccedere Veracitas, pariter, ut Gratitudo, reddens æquale, non debitum rigorosè: De hac & vitiis oppoſitis S.Th. q.109. ad 114.

2 D. In quo conſiſtit Veracitas?

M. Verax, eſt talis in mente, qualem per voces, & ſigna externa (in his locum habent principaliorem voces, inſtitutæ ſolùm ad ſignificandum) ſe exhibet eſſe: Non teneris te exhibere, qualem te eſſe Petrus ſcire deſiderat, v. g. petit à te, utrum comederis non es mendax, ſi taceas neque ſi reſpondeas aliud diſparatum, v.g. *hac nocte dormivi*. Soli Superiori legitimè interroganti teneris reſpondere; Nec dico, quòd Perro interroganti, an comederis poma, ſis mendax, ſi tantùm reſpondeas, *Comidi*, nihil addendo de pomis: Nec dico, quòd ſis mendax, dum Petro coràm multitudine petenti, an habeas domi enſes, ex circumſtantiis cognoſcis illum interrogare de enſibus aleatoriis, reſpondes re non habere enſes, eſtò tota multitudo accipiat illud nomen in propria ſignificatione: Nec dico, quòd nequeas ænigmaticè, metaphoricè, aut myſteriosè loqui, dùm tamen ex antecedentibus, vel conſequentibus appareat per ſigna externa hæc tua intentio interna, ſed dico, quòd teneris eſſe talis in mente, qualem te eſſe illi, cui loqueris, oſtendunt voces, & reliqua ſigna externa, quæ adhibes, adeò ut ſignis externis correſpondeat mens interna.

3 D. Licetnè ex causa urgentissima uti æquivocatione, aut restrictione mentali?

M. Nonnulli docebant, quòd liceret restrictio mentalis, & ex causa justa in loquendo uti amphibologiis: Addebatur causam justam esse, *quoties id necessarium foret, aut utile ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis, ita ut veritatis occultatio censeretur tunc expediens, & studiosa*, sed Innoc. XI. damnans 26. Thesim, declarat, quòd utens mentali restrictione in juramento *mentitur*; & 27. quòd causæ illæ non sufficiunt ad rectum usum amphibologiæ. Extra hos casus cuique licitum est docere, quod magis congruum judicaverit rationi. Qua motus credo in nullo casu licitam esse restrictionem mentalem, aut æquivocationem. Quoad primùm sic arguo. Ex Innoc. XI. ut suprà, *mentitur*, qui utitur mentali restrictione in juramento, nec fit mendacium per juramentum, sed præsupponitur. & divinum nomen invocatum confirmat illud, ut c. 34. n. 2. Porrò mendacium est ita intrinsecè malum, ut nulla possit honestari causa, etiã urgentissima. Quoad secundum: Omnes ultrò concedunt, amphibologiam, seù æquivocationem absque causa esse illicitam; & ex Inn. esse illicitam in casibus 27. prop. prohibitis: Inde sic arguo: Tales æquivocationes illicitæ, & peccaminosæ, sunt certè contra aliquam virtutem, nec potest assignari alia virtus, cui opponantur,

nisi

nisi Veracitas. Peccatum oppositum per defe-ctum Veracitati, est mendacium intrinsecè malum; ita, quòd neque potest honestari ex causa salvandi totum mundum. Hinc mihi videtur illicita omnis æquivocatio.

4 D. Innumera exempla, pro æquivocatione, aut restrictione mentali opinio contraria congerit ex S. Scriptura, vel ex Sanctis?

M. Scripturam si nequis explicare, recurre ad mysterium (cujus *multiplicatio non facit æquivocationem* ex S.Th. 1.p. q.1.a.10. ad 1.) juxta regulam Augustini, & Patrum, quod quæ in Scriptura videntur rationi non congruere, sint mysticè intelligenda. Addit S.Th. q.110. a.3. ad 3. *In Sacra Scriptura, ut Augustinus dicit, inducuntur aliquorum gesta, quasi exempla perfectæ virtutis, de quibus non est æstimandum eos fuisse mentitos; Si qua tamen in eorum dictis appareant, quæ mendacia videantur, intelligendum est ea figuraliter, & prophetice dicta esse... Quidam verò commendantur in Scriptura, non propter perfectam virtutem, sed propter quandam virtutis indolem, quia apparebat in eis aliquis laudabilis effectus, ex quo movebantur ad quædam indebitè facienda; & hoc modo Judith laudatur, non quia mentita est Holoferni, sed propter affectum, quem habuit ad salutem populi.* Tamen antequam damnes, considera benè omnia in particulari: Athanasius satellitibus se quærentibus respondit Athanasiũ *non longè abesse,*

verissimum erat in sensu litterali, & illæ voces externæ significabant ex se, quod erat in mente, licèt satellites malè intelligentes decepti fuerint, sed non per æquivocationem, aut restrictionem mentalem Athanasii.

5 D.Quot sunt actus proprii Veracitatis?

M. Primus est amare veritatem in suis dictis, vel factis, quæ sunt signa, ut n. 6. secundus nihil significare contra id, quod habetur in mente. Hoc est præceptum negativum obligans semper, & ad semper (cujus violatio tamen de se non est peccatum mortale, quia hęc virtus ex n. 1. non obligat debito rigoroso) tertius patefacere judicium suæ mentis, ubi aliàs tenemur: quartus quoad futurum, & in executione, ut exequamur, quod promisimus, si concurrant debitæ conditiones. Neque obligamur sub mortali ad hunc actum per se loquendo, nisi ex vi alterius virtutis, ut quando promissio est utrinque acceptata; vel læderetur justitia distributiva, substituendo minùs dignos: nam tunc transit in materiam Iustitię.

6 D.Quæ sunt vitia contraria Veracitati?

M. Vitium per excessum est innominatum. Vitium per defectum, est in duplici genere, sicut in duplici genere sunt signa: Utimur, & dictis, & factis; cum hac differentia, quòd voces ex sui natura sunt inventæ ad significandum: facta non ex sui natura, sed ex relatione particulari hominis inducuntur ad significandum.

7 D.Quo-

7 D. Quomodo vocatur vitium, quatenus utimur verbis?

M. Mendacium; & 1. dividitur in jocosum, officiosum, seù utile, & perniciosum. Jocosum est, quando joci gratia mentimur: Officiosum, quando mentimur pro salute alicujus: Perniciosum, quando mentimur in damnum. Hoc ultimum, qua damnosum, opponitur aliis virtutibus; quare ex suo genere est mortale, nisi excuset parvitas materiæ: 2. alia divisione mendacium generaliter sumptum dividitur in Ironiam, & Jactantiam: Ironia (non quæ est Rhetorum figura) est, quando quis dicit minùs, quàm debet, ut si Minister obligatus dicere Pontifici qualitates omnes promovendi, dicat unicam; Jactantia est, quando quis dicit plus, quam debet. Utraque potest esse jocosa, officiosa, & perniciosa.

8 D. Quomodò vocatur vitium, quando utimur factis, tanquam signis?

M. Simulatio. Si aeri expono vestes itineri proprias, ne tinea corrodat, non simulo, quamvis alii decipiantur credentes me itineraturũ: non simulo, quia habeo finem honestum: At simulo, si exponam, ut id alii credant. Ergo, facta non sunt simulatoria, nisi ordinentur ut signa decipiendi. Voces, etiam si non ordinentur ad decipiendum, imò etiamsi ordinentur in bonum, & utilitatem, (ut mendacia officiosa) sunt verè mendacia. Quia facta de se non sunt signa; sed dicta sunt unicè signa, nec ad aliud

ſunt idſtituta,niſi ad ſignificandum; quare ubi utor illis ad aliud , jam deordino á ſua inſtitutione; & ſic pecco; nam paccare nihil eſt aliud, quàm deordinare .

9 D. Quot ſunt ſpecies ſimulationis ?

M.Alia nomine communi dicitur ſimulatio; alia Hypocriſis. Hęc ſimulat ſe habere ſanctitatem , quam non habet . Si quis communicet in peccato mortali, etiam eò , quia contemnit ſacramenta , vel quia diſcredit Chriſtum eſſe ſub ſpeciebus panis , graviſſimè peccat , & in ſecundo caſu,eſt hæreticus:at non Hypocrita; Erit, ſi communicet volens , quòd ex communione , tanquam ex ſigno , videntes arguant ipſum eſſe juſtum, quando non eſt .

10 D. Hypocriſis eſtnè peccatū mortale?

M.ExS.Th q.111.a.3.eadē ratio eſt de mendacio, ſimulatione, ac hypocriſi: nam hæc tria opponuntur veracitati, quæ non obligat de ſe ſub mortali : Sed notat per hypocriſim importari duo , defectum ſanctitatis , & ſimulationem. Qui quoad primùm , ita deficiat à ſanctitate,ſeu juſtitia, quòd non curet ſe juſtificare, quando tenetur, peccat mortaliter. Hoc modo accipitur nomen Hypocritę in S.Scriptura;ſed in rigore ſcholaſtico Hypocriſis formaliter cōpletur in ſecundo: quare ex ſuo genere non eſt mortale; ſed judicabitur ex adjuncto,ut ſi ſanctitatem ſimulet ad falſam doctrinam ſeminandam, vel ut obtineat beneficium , & modò ſit indignus .

11 D.Ad-

11 D. Adſunt ne Theſes prohibitæ circa veracitatem, & peccata oppoſita?

M. Extat 27.Inn.XI. & hanc virtutem tangunt 24. 15. 26. & 28.

12 D. Quas pœnitentias imponam violanti hunc virtutem?

M. Veracitas inſeruit pro materia plurium aliarum virtutum, v.g. Juſtitiæ, ſi Teſtis, vel Reus interrogetur: Religionis, ſi dicta confirmentur Juramento. Cautus igitur eſto, ubi pœnitens dicit ſe mentitum. Ex hoc veluti genere interroga ſpecies, præſertim à mulierculis, quæ mendacio addunt juramentum. Motiva, ut pœnitens inducatur ad odium perjurii, vide c.16. n. 31. Unde induci poſſit ad odium mendacii, in judicio, ſive extra, hauri ex Catech. p.3. c.9.

CAPUT XLII.

De reliquis duabus Virtutibus annexis Juſtitiæ, ſcilicet, Affabilitate, ac Liberalitate, Vitiiſque oppoſitis.

1 VIrtus non ſolùm ordinat hominem, ut non decipiat proximum (quod fit per veracitatem) ſed etiam; ut ei convivat, qualiter decet, cùm ſit animal ſociale. Porrò ex Ariſt.8. Ethic.c.5. *Nullus per diem poteſt morari cum triſti, aut non delectabili*: Virtus ad id inclinans propriè vocatur *Affabilitas*, de

qua cum vitiis oppositis S. Th. q. 114. 115. & 116. Annectitur Justitiæ, quatenùs respicit proximum, sed deficit á vera ratione justitiæ, quia Affabilitas non dicit debitum rigorosũ: quare nec ex genere suo obligat ad mortale.

2 D. Quos actus habet Affabilitas.

M. Non est assignare actus determinatos, in genere dici potest, quòd homo non debet esse nimis asper, neque nimis jucundus in conversando. Debet considerare personas, tempora, loca, statum &c. Aliter debet se gerere cum amicis; aliter cum extraneos prima vice alloquitur. Circa statum: aliter oportet conversari Religiosum, aliter Sæcularem, aliter Histrionem, aut Mimum. Circa tempus, aliter se gerere in honestis recreationibus, aliter in Choro, aliter in villis. Contristabit, quando erit opus, proximum ad bonum illius, exemplo Apostoli 2. Cor. 7. *Si contristavi vos, non me pænitet*, præsertim Confessor Monialium meminerit illud Eccl. 7. *Filiæ tibi sunt, serva corpus earum, & non astendas hilarem faciem tuam ad illas*: quòd maximè servabit in Confessionali: dæmon enim ab his incipit, ut ducat ad pejora. Idcircò cavebit ab omni verbo, & actu minùs decente sanctitatem tanti sacramenti, memor, quòd de quolibet verbo minùs honesto potest, & debet denunciari tanquam Sollicitator.

3 D. Quę sunt peccata contra Affabilitatẽ?

M. Oppositum per excessum est, quando

quis

quis plus quam decet(habita ratione loci,temporis &c.)vult in converſatione delectationem afferre proximo; Et ſi fiat ob utilitatem,quam ſibi inde ſperat,dicitur *Adulatio*;ſi ob delectationem , quam experitur in placendo , dicitur *Blavditia*, ſeù *Blandimentum*.Oppoſitum per defectum vocatur *Litigium* ; quo verbis non veremur contriſtare , plus quàm decet, proximum. Si hoc in verbis oriatur ex defectu charitatis unientis animos , eſt Contentio, de quà c.14.n.9. ſi ex eo ſolùm, quòd non curo contriſtare proximum, opponitur Affabilitati .

4 D. Quid ſunt Liberalitas, & vitiia oppoſita, de quibus S. Th. q.117. 118. & 119.

M. S. Aug. l.2. de lib.arb.c.19. ait pertinere ad virtutem benè uti his , quibus poſſumus malè uti;Hinc diſtinguuntur diverſæ virtutes, quia diverſis rebus malè , vel benè poſſumus uti. 1.Virtus Fidei , quia poſſumus benè, vel malè credere. Credit malè , qui credit aliquid ut renelatum à Deo,quod non eſt,vel è contra: 2. Spes quia poſſumus benè, vel malè ſperare, præſumendo plus quàm deceat de Miſericordia , & Omnipotentia Dei &c. Eodem modo diſſere de reliquis. Cumque pecunia , & bonis externis benè, vel malè poſſimus uti,ideò Philoſophi,ac Theologi Morales agnoſcunt Liberalitatem, ut Virtutem, qua inclinamur ad benè utendum pecunia(quo nomine veniunt omnia bona,quę pecuniâ poſſunt ęſtimari)Ex duplici capite annectitur Juſtitiæ ; 1.quia eſt ad alte-

alterum: 2. quia est circà res exteriores, ut Justisia; & deficit ab ea etiam ex duplici capite: quia Liberalis non respicit debitum alteri, sed quod est conveniens sibi: nec enim donat juxta necessitatem beneficati, sed juxta propriam commoditatem; 2. quia non attendit debitum rigorosum, sed convenientiam.

5 D. Qui sunt actus proprii Liberalitatis?

M. Ex S. Th. q. 117. art. 3. ad 3. primus est moderari passiones internas circa pecuniam, ut, neque nimis, neque minùs appetatur, quæratur, retineatur, aut profundatur: secundus, inter externos principalis, ut effundatur in usũ proximi, tertius, ut expendatur in usum habentis ipsas; hic debet præcedere alium tempore, sed ille, utpotè perfectior, respectu virtutis est principalior, maximè, quia supponit unumquemque sibi providisse, ut decet: nec enim esset verus actus virtutis, si quis, quando debet, oblivisceretur sui, ut provideret aliis: quartus est, mediis licitis, & convenientibus cujusque statui, providere, & conservare pecunias ad effectum expendendi, & erogandi. Art, 4. ad 3. ponit duos versus explicantes naturam Liberalis.

Si quis in hoc mũdo vult multis gratus haberi
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

quare debet curare fructus suarum possessionum, sed nihil ab aliis petere.

6 D. Quod est vitium contrariè oppositum per excessum Liberalitati?

M. *Pro-*

M. *Prodigalitas* habens magis dare, quàm deceat, attentis circumſtantiis. In hoc excedit, & deficit in retinendo, seù conſervando: nec enim conſervat, quando debet. S. Th. q 119. Hæc de Prodigalitate ſufficiunt: In facti cōtingentia ſæpe conjungitur peccatis mortalibus, & præſertim contra Caſtitatem. Vide ergo, ad quem finem prodegerit ſua, ut habeas perfectè ſtatum Pœnitentis.

7 D. Quomodò vocatur peccatum per defectum oppoſitum Liberalitati?

M. Avaritia, quæ deficit in dando, & excedit in retinendo. S.Th.q.118. Neque hoc ex genere ſuo eſt mortale, ut p.1. c.34. n.6. ſi non ſit conjuncta violationi virtutis obligantis ad mortale, quod ordinariè contingit, ideò exquire, nùm, nimis excedendo in amore, ac retentione pecuniæ, violaverit juſtitiam, negando, aut differendo mercedem operariis; charitatem, retinendo ſua in neceſſitate proximi. Præterea ex Avaritia, ut Vitio Capitali, habent ordinariè oriri plura vitia. Quære prudenter illa.

8 D. Quæ ſunt filiæ Avaritiæ?

M. Prima eſt *Proditio*, ut ex avaritia Chriſtum Judas prodidit; & importat pluſquam unum ſpecie peccatum: Injuſtè enim proditur patria, amicus &c. unde ſimul involvit injuſtitiam, & fraudem contra perſonam: Secunda *Fraus*. Ex c.16. nu.5. Fraus conſiſtit in factis; & eſt genus comprehendens fraudem, de qua

ibi,

ibi, & fraudulentiam in emptione,& venditione, da qua c.27. n.2. Tertia *Fallacia*, seù Dolus consistens in verbis, de quo cap.16. n. 5. & c.40. n.7. Quarta *Violentia*, de qua c.24. n.8. Quinta *Perjurium*, de quo c.36.n.9. Sexta *Inquietudo* includens duo genera peccatorum, Sollicitudinem temporalium, & Sollicitudinem futurorum, de quibus c.16. n.7. & 8. Septima *Obduratio contra Misericordiam*, seù Obstinatio; Continetur sub quarta ex blasphemiis in Spiritum Sanctum adductis c. 4. n.12. Nàm ibi dicitur Obstinatio in omni genere peccati, & hic specificatur Obstinatio contra Misericordiam, peccatum dono Sapientiæ oppositum, & omninò inhumanum, estò enim humanum sit aliquando non misereri, bestiale tamen est obfirmare animum contra Misericordiam.

9 D. Quas pœnitentias imponã se accusanti de peccatis contra prædictas virtutes. Affabilitatis, & Liberalitatis?

M. Motiva ad primam collige ab excellentia charitatis fraternæ, ut Catech. pa.4.ca.9. à n. 14. ad 18. Vitia opposita liberalitati redargue ex necessitate faciendi eleemosinam, ut ibidem p.3. c.8. à n.16.Contra prodigalitatem considera n.19.

CAPUT XLIII.

De Dono Pietatis correspondente Justitiæ.

1 TRiplici adhuc queſtione S.Th.integrat tractatum de Juſtitia, Virtutibuſque annexis. In 120. agit de Epicheja, de qua c. 18. n. 3. quia eſt pars ſubjectiva Juſtitiæ legalis; quare ſimul cum hac fuit tractata. In 122. de præceptis Decalogi, quæ continent materiam Juſtitiæ, cæterùm, quæ nos obligent virtutes ſub pręcepto, & ad quos actus, & quos prohibeant, dictum eſt ſuis locis. Unicè reſtat dicere circa donum Pietatis, de quo q. 121.

2 D. Quid eſt Pietas donum?

M. Habet reſpicere Deum, ut Patrem noſtrum, qui nos lavacro regenerationis adoptat in filios, ut ſimus hæredes Dei, & cohæredes Chriſti. Nulla virtus Moralis habet colere Deum ut patrem: Religio colit ut Creatorem, & Dominum: Pater fit nobis per charitatem, quæ diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum; Et ita habemus poſſe Deum colere ut patrem ex dono Spiritus Sancti, quod vocatur Pietas. Ut ex virtute Pietatis tendimus in omnes conjunctos patri danti nobis eſſe filii, ſic ex dono Pietatis reſpicimus omnes conjunctos Deo in ratione filii adoptivi, quos conſideramus ut fratres, pręcipuè Sanctos ita Deo conjunctos, ut jam actu, & inamiſſibiliter

ter possideant plenitudinem hæreditatis.

2 D. Qui fructus,& Beatitudines correspondent huic dono?

M. Ex fructibus directè correspondent quintus, & sextus, nempè, *bonitas* accepta pro benevolentia, & *benignitas* pro beneficentia. Indirectè octavus, nempè, *Mansuetudo*. Circa beatitudines ponderanda est Angelici reverentia singularis erga suum Magistrum Augustinum. Ordine scientifico deberet correspondere quarta,& quinta; *Beati qui esuriunt, & sitiunt justitiam &c. Beati misericordes &c.* sed ut sequatur Augustinum, ponit eidem correspondere secundam, nempè, *Beati mites &c.* Hi sunt perfecti actus doni Pietatis.

4 D. Affer peccata opposita?

M. S. Th. meminit q. 159. a.2. ad 1. solum unius peccati dono Pietatis oppositi, quod est *Crudelitas*. Ex p.1. c.34. n.8. peccata bestialia, & inhumana opponantur donis. Pietas. Correspondet Justitiæ, Virtutibusque annexis: quare peccata his opposita, si veluti sint brutalia, erunt contra donum. Tale erit fortè peccatum, quo quis occidit mercenarium, qui petit à se mercedem sui laboris, ut hodie vivat, cùm debitor commodissimè possit solvere. Contra Religionem, si quis verè credens Christum contineri sub speciebus Eucharisticis, ut illum injuriaret, canibus Eucharistiam manducandã projiceret, &c. Superscdeo alia explicare. Nam peccata brutalia erant innominata toti

Phi-

Philoſophiæ Morali Gentilium: & erubeſco me Theologum ſupponere inter fideles peccata, quæ nec Æthnici poterant cogitare. Ut ut ſit, ideò ſunt rariſſimè contingunt; ſupra ſphęram hujus operis.

CAPUT XLIV.

De Fortitudine, ut eſt Virtus, & Donum, Vitiiſque oppoſitis, Tertia Virtute Cardinali, & Dono Spiritus Sancti, Vitiiſque oppoſitis.

1 POſt virtutes Theologales, necnon Cardinales, Prudentiam in intellectu, & Juſtitiam in voluntate, progredior ad Fortitudinem & Temperantiam moderativas paſſionũ, quia omnia ferè peccata experimur oriri ex harũ inordinatione, quibus appetitus ſenſitivus excitatur, & trahit voluntatẽ ad ſuum objectũ taliter, ut, paſſione extincta, ſæpè ſtupeamus, & gemamus nos adeò fuiſſe debiles; & tunc diffundimur in mille propoſita potiùs in poſterum moriendi, quàm peccandi, ſed reviviſcente paſſioue relabimur; Id, quia virtute non didicimus moderari paſſiones. At quomodo Magiſter Moderationis erit Confeſſor, qui pænitùs ignorat, quomodo moderandæ veniant, carens judicio *per quandam connaturalitatem*, quia in ſe non moderatur; & judicio *per rationis inquiſitionem*, utpotè qui non attingit ſcien-

ſcientiam Fottitudinis, & Temperantiæ.

2 D. Iſtæ virtutes ambæ nè indiſcriminatim moderantur quaslibet paſſiones?

M. De Temperantia dicetur ſuo loco: Fortitudo moderatur quinque paſſiones Iraſcibilis, nempè, Spem, Deſperationem, Timorem, Audaciam, & Irum, de quibus p.1. c.32. n.4.

3 D. Quid eſt Fortitudo?

M. Nomine fortitudinis 1. accipiunt quandoque Patres firmitatem animi in quolibet opere virtuoſo. In hoc ſenſu non eſt ſpecialis virtus, ſed generalis conditio virtutis. Nam quælibet ex ſui natura habet firmiter operari: quòd homo deficiat aliquando, non ex defectu virtutis procedit, ſed ex hominis mutabilitate. S.Th.2.2.q.61.a.4.&hic q.123.a.2. ſecundò importat firmitatem animi ad ſuſtinenda,&repellenda quædam pericula graviora. Hoc modo eſt tertia Virtus Cardinalis, habens ſnb ſe alias virtutes diſtinctas, & annexas, ut de Juſtitia fuit offenſum; & diſtinguuntur juxta diverſa in gravitate pericula ſuſtinenda, & repellenda. In hoc ſenſu de hac agit S.Thom. à q.123. ad 141. ſimnl explicans fortitudinem; prout eſt donum Spiritus Sancti. 3. accipitur pro virtute nobiliſſima inter moderativas motuum Iraſcibilis;& hæc eſt una ſpecie tantùm; de illaque S.Th. q.123. & 124.

4 D. Quomodò dignoſcitur excellentia virtutis hujuſce?

M. Præ omnibus maximè timere debemus peri-

pericula mortis : quare nobilissima est virtus, quæ habens ita moderari passiones circa hæc pericula, ut ob bonum virtutis aggrediamur magna, vel sustineamus, etiã cum periculo vitæ, facit ne nimis timeamus mortẽ: & moderatur audaciam, nè aggrediamur plus, quàm dictet ratio. Porrò se morti exponere ob bonum virtutis, utpotè difficile, est etiam valdè nobile, sed adhuc dari potest aliquid excellentius: qui se morti exponit, ut charitativè subveniat peste infectis; quia hoc est valdè difficile, etiam est valdè bonum; sed, quod maximè refugiunt homines, est, si cogantur pati, & præcipuè mortem, eo, quia sequuntur virtutem. Qui suis peccatis promeretur mortem, virtuosè illam acceptat, & virtuosus Parochus, qui videns imminere sibi mortem, si suum exerceat officium erga infectum peste, contemnit, ne desit suo muneri, sed virtuosissimum est, si se exponat morti eò, quia hostes nolunt illum ezercere suum officium, quod agnoscunt, esse virtuosum. Hic igitur actus, utpotè nobilissimus, est proprius fortitudinis, quæ primum locum obtinet inter virtutes moderativas Irascibilis.

5 D. Quæ est materia Fortitudinis?

M. Remota, sunt pericula mortis imminentia ob bonum virtutis ab eo, qui apertè dimicat contra virtutem, quia sequimur virtutem. Quare fortitudo exercetur in bello: quo nomine venit omnis impugnatio etiam privata,

ob ſequendam virtutem ; & ſi ſit fortitudo Chriſtiana , verſatur circa pericula mortis imminentia ob bonum virtutis Chriſtianæ,annexæ fidei , quatenùs omnis Chriſtiana virtus eſt quædam proteſtatio fidei . Materia proxima ſunt quinque paſſiones Iraſcibilis . Sed principaliter moderatur Timorem,& Audaciam,quę magis proximè concurrunt ad actus principales Fortitudinis .

6 D. Qui ſunt hi actus principales ?

M. Sunt duo : aggredi pericula mortis ob bonum virtutis ; & eadem ſibi imminentia ſuſtinere uſque ad mortem . Hic eſt principaliſſimus : Eccleſia recognoſcit, qui hunc eliciunt , uti veros, & proprios Martyres, etiamſi miraculosè non ſequatur mors,dummodò talia ſint pericula,ut hic, & nunc, nata ſint inferre mortem. Dicuntur aliquando Martyres , qui ſubvenientes peſte infectis ex charitate , mortui ſunt, ut in Martyrologio 28.Februarii.Colitur quaſi Martyr S. Lucas , *qui crucis mortificationem jugiter in ſuo corpore,pro divini nominis honore portavit.* S. Martini anima dicitur *martyrii palmam non amiſiſſe , & ſi eam gladius perſecutoris non abſtulerit.*Hi, habuerunt actum internum fortitudinis excellentiſſimum, ſed non externum ſuſtinendi mortem . Cujus gravitate , aliquando voluntas tetrocedit , ut habentes propoſitum non peccandi , ex tentatione retrocedunt. Nec item colitur ut martyr S. Chryſoſtomus : Utique obiit ob vexatio-

nes

nes sibi inflictas; At quia Imperator illum vexabat, credens reum, ex malis suggestionibus inimicorum,non impugnabat illum formaliter, quia sequeretur bonum virtutis, sed ex ignorantia facti, credebat se justè impugnare.

7 D. Ad quám virtutem spectabat horum sustinentia?

M. Ad Patientiam,de qua c.46.

8 D. Ad quam virtutem spectabat sustinentia Christianorum, exiliatorum,quia erant Christiani?

M. Ad fortitudinem: Et si tales erant ærumnæ, ut inde sequeretur mors illarum vi, erat actus perfectissimus fortitudinis. Si non tales, erit magis,vel minùs perfectus,juxta majotem, vel minorem gravitatem periculorum,quæ patimur ob bonum virtutis.

9 D. Quid dicam de Militibus in bello?

N. Contra Tyrannum invadentem, quia odio habet bonum Reipubl. exercent primum actum Portitudinis Politicæ, qui est aggredi. Contre Turcam invadentem, ut deleat nomen Christi, erit actus fortitudinis Christianæ, sed non perfectissimus, neque martyrium, esto moriantur, quia armarum, & cum animo aggrediendi, se morti exponere, non est ita perfectum, ut inermem obviare.

10 D. Ut sit perfectus,requiriturne, quòd fortis delectetur in actu sustinendi?

M. Complures Christiani, alias pii, se in tribulationibus, existimant non esse fortes,aut

patientes, quia non cognoscunt se gaudere in illis; nonnulli, ab infirmo doloribus acutissimis vexato exigunt, ut gaudeat, vocantque impatientem, si motus aliquos doloris excitet. Ex q. 123. a. 8. non est necesse, quòd fortis, & patiens in tribulatione gaudeat: sufficit, quòd voluntariè non tristetur. Equidem voluntas dùm habet imperare, vel exercere actum virtuosum, habet etiam de illo gaudere, sed non, quando vehementiùs dolet corpus; quia dolor corporalis impedit voluntatem, ne exeat in actum gaudii: Si Sanctus aliquis visus est gaudere inter cruciatus, fuit ex Dei gratia speciali.

11 D. Quæ integrant actum fortitudinis?

M. Quatuor: Magnanimitas, Magnificentia, Patientia, & Perseverantia. S.Th. q. 128. a. 1. Duæ primæ integrant actum aggrediendi: secundæ actum sustinendi. Aliquando assumuntur tanquã virtutes annexæ; sed in hoc sensu: loquar de illis c. 45. Magnanimitas est animus promptus ad subeunda quælibet, etiam magna pericula mortis: Magnificentia est susceptio voluntaria grandium periculorum mortis, quando illa debemus aggredi ob bonum virtutis, ita quòd ex eorum vehementia, in opere non desistat à magnanimitate, quam præferebat sine hoste. Quia dum sustinentur, illorum vi posset animus deflectere à magnanimitate, & magnificentia, quibus suscepit: 3. nè deficiat, necessaria est patientia. Et quia sæpè longitudo

gitudo tormentorum dejicit animum, quem dejicere non potuit gravitas, ad integrandum Fortitudinis actũ 4. requiritur Perſeverantia.

12 D. Obligat ne Fortitudo ad actum?

M. Obligat ad actum internum, ſeù ad promptam voluntatem, qua ſimus parati etiã ſubire pericula mortis, ubi unum ex duobus immineret, vel Deum offendere, vel mori. Vide p.1. c.13. n.2. nec enim tentandus eſt pœnitens; ſufficit iſta voluntas implicitè, major appretiativè erga Deum, licet intenſivè ſit major erga vitam. Ad actum externum obligamur in caſu: Ex p.1. c.34. n.6. virtutes tunc obligant ſub mortali, quando ſine illis nequit ſarvari charitas; ergo ſi charitas eſſet perdenda, vel vita, obligaremur, ſuſtinere mortem ab hoſtibus illatam ob bonum virtutis. Ideò dari poteſt caſus, quòd Martyrium ſit in præcepto.

13 D. Obligat ne tunc per ſe, vel per accidens?

M. Ex p.1.c.38. n.16. obligati per accidens ad aliquem actum, ubi omittimus, non tenemur explicare; & illa obligant per accidens, quæ obligant ratione alterius; Et obligamur ad actum fortitudinis ratione charitatis, aut alterius virtutis, quæ ſit proteſtatio fidei Chriſtianæ operantis per dilectionem, qua fides Chriſtiana eſt: quare Chriſtianus, qui timens occidi à Mahumetanis abnegavit fidem, non tenetur explicare, quòd omiſerit fortitudinis actum, ſed Apoſtaſiam, & reliqua peccata.

14 D. Quando sub mortali obligaremur excusaretnè parvitas materiæ?

M. Quòd Christianus teneatur ex præcepto ad actum fortitudinis, vix potest contingere inter Catholicos. Ex n.8.fortitudinis actus est non solùm subire mortem ob bouum virtutis, sed etiam subire alia tormenta, & pericula minora,ita quod imperfectius sit subire minus pericul ũ. Igitur fingamus in odium fidei, hostem tibicomminari amissionem duorum obolorum. Formaliter impetit bonum Fidei, vel alterius virtutis, quod est indivisibile, ideò vel totum perditur, vel nihil; & quò minus malum intentat, eò gravius peccas, non subeundo propter virtutem.

15 D. Quæ sunt peccata contra Fortitudinem?

M. Ex num. 6. duo sunt actus fortitudinis, *Aggredi*, & *sustinere*. Utrique sunt peccata contrariè opposita per excessum, & defectum. In actu sustinendi debemus principaliter moderari timorem, ita qoòd nec excedamus, nec deficiamus in timendo mortem: Est enim timenda, sed moderatè, ita quòd vitam non exponamus, nisi quando est exponenda. Igitur peccatum per excessum oppositum huic actui est *Timor mundanus*. De quo c.9.n.2. S.Thom. q.125. Peccatum per excessum, vocatur *Impaviditas*, ratione cujus homo magis, quàm debet, exponit vitam propriam & bona temporalia. S.Th. q.126.

16D.Quæ

16 D. Quæ ſunt peccata contra actum Aggrediendi?

M. Peccatum per defectum S.Th. relinquit innominatum: Cajetanus nominat *Vecordiã*, qua homo, ut debet, & poteſt, ſive per ſe, ſive per alios, deficit in audendo ad aggrediendum: Peccatum per exceſſum, retinet ſibi nomen *Audaciæ*. 8.Th. q.127.

17 D. Peccata, his duobus actibus oppoſita; ſunt nè mortalia ex genere ſuo?

M. Ex p.1. c.34. n.6. non ſunt, niſi in caſu, quo fortitudo ſub mortali obligat: Prohibentur per accidens, ut n.2.

18 D. Quid eſt Fortitudo donum Spiritus Sancti?

M. Ex n.11. virtuti Fortitudinis, ut pars integralis, eſt aſſignata Magnanimitas, ſeu prompta voluntas aggrediendi, & ſuſtinendi pericula mortis (quæ ſunt maxima, & omnium terribilia) ob bonum virtutis. At iſta de ſe non habet excitare ad hanc partem integralem, neque ad tres dependentes, nàm principale incitamentum, quo ferimur in tormenta, eſt ſpes per illa perveniendi ad fælicitatem. Infirmus eligit medicinas, ferrum, & ignem, ſpe ſanationis, qua ſi deſtituatur, recuſat omnia. Virtus igitur non poteſt excitare ad magnanimitatem, & reliquas partes in ſubeundis periculis uſque ad mortem, quia mors tollit omne bonum. Sed in homine juſto Virtutes Theologicæ oſtendentes illi deberi vitam æternam, in

qua gaudebit perfectè de victoria, etiamsi moriatur in præsenti, imperant hanc animositatem, seù fiduciam subeundi mortis pericula, cum tribus aliis partibus integralibus; & ut inclinetur homo ad hos qnatuor actus, movet Deus hominem per donum Fortitudinis.

19 D. Qui fructus, & quæ Beatitudo correspondet huic dono?

M. Quarta: *Beati qui esuriunt, & sitiunt justitiam*. Est enim valdè arduum habere insatiabile desiderium justitiæ, seu sanctitatis. Ex fructibus correspondent Patientia, & Longanimitas.

19 D. Obligaturne Christianus aliquando ad actum doni Fortitudinis?

M. Si obligatur ad actum Virtutis, debet 1. animari, 2. subire pericula mortis; 3. in illis se habere patienter: 4. longanimiter: omnia hæc ex dono; nam debet moveri ob finem charitatis perfectæ, saltem obtinendæ.

20 D. Quæ sunt peccata contra hoc donũ?

M. Utpotè bestialia, & inhumana, sunt innominata. Finge quidquid inhumanè timet homo, nè sæculi voluptatibus privetur; alias certus de vita æterna, quàm operatur momentaneum, ac leve tribulationis nostræ pondus.

21 Cum nullæ sint Theses prohibitę circa Fortitudinem, nec censuræ, scito, quòd pauci peccant peccato Audaciæ, aut Intimiditatis; & qui peccant, sæpissimè suo ipsi damno corriguntur. Frequentiùs peccatur peccato Timoris

ris mundani: quæ iſtis ad pœnitentiam motiva debeas inculcare, habes c. 10. n. 5.

CAPUT XLV.

De Magnanimitate, & Magnificentia Virtutibus Fortitudini annexis, Vitiiſque oppoſitis.

1 QUia præter pericula mortis, dantur alii caſus ardui, in quibus oportet moderari paſſiones Iraſcibilis, præcipuè Timorem, & Audaciam, dandæ ſunt Virtutes Moderativæ; Aggredi poſſumus opera, quæ promittant honores magnos, vel quæ, ut compleantur, exigant ſumptus magnos. In his aggrediendis moderandæ ſunt ſpes, Audacia, & Timor, nè audeamus ſuprà vires, & nè nimis dejiciamur. Ad hoc ſunt duæ virtutes, Magnanimitas circa honores magnos, & Magnificentia circa ſumptus magnos. Philoſophi plures virtutes annectunt Fortitudini: S.Th. reducit ad quatuor: Duæ primariò reprimunt Audaciam, *Magnanimitas*, & *Magnificentia*; duæ primariò Timorem, *Patientia*, & *Perſeverantia*. *Conſtantia*, & *Longaminitas*, nominantur frequenter: Diſputamus de metu cadente in conſtantem virum: Longanimitas, connumeratur inter fructus Spiritus Sancti. Sed potes comprehendere ſub illis quatuor; S. Th. de Conſtantia q. 137. a.3. de Longanimitate

mitate q, 136. art. 5. de fiducia, & securitate q. 129. a.6. & 7.

2 D. Quomodò Magnanimitas tendit in magnos honores: si hos quærere est peccatum?

M. Quærere falsos est peccatum: quærere veros, virtuosum, dummodò quærantur, moderatè, ac secundariò: quid magis honorabile, quàm esse filium adoptivum, & hæredem Dei, ac cohæredem Christi? De hac excellentia in sociis, testimonium, seù honorem (honor est signum attestativum excellentiæ) reddunt in patria singuli Sancti, per amorem, per glorificationem &c. Imò, & hic in via testimonium reddit sæpè Deus per miracula. Falsus honor est, qui non fundatur in virtute. Verum omnes possumus, & debemus quærere, secundariò tamen, non primariò: Debemus primariò quærere charitatem in via, visionem in patria, ad quæ sequitur honor ille cœlestium civium &c. Et ita primariò tendentes in causam, secundariò tendimus in effectum, & tendentes in maximam charitatem, tendimus in maximum honorem.

3 D. Licetne tendere in mediocres?

M. Dummodò sint veri, & secundario quęsiti, licet; Porrò ad mediocres tendimus per virtutem à Magnanimitate distinctam, & innominatam, quæ dici potest Philotimia. S.Th. q.129.art.2. Quare autem sint distinctæ virtutes, vide c. 14. n. 2.

4. D. Virtns Christiana in id tendit, ut

quis-

quisque despiciat se ipsum per humilitatem.

M. Virtutes omnes invicèm sunt connexæ veluti sorores; Magnanimitas Christiana erigit spem, ut per moderatam audaciam tendat ad magnos honores, qui sunt possibiles magnanimo non cõsiderato secundũ vires proprias, sed secundum vires sibi à Deo collatas per gratiã; quod enim possumus per amicum, simplicitèr possumus (præcipuè per Deum amicum, qui nunquam deserit hominem, nisi prius deseratur ab homin e) Humilitas autem reprimit spem, nè pręsumat homo tendere ad magna per proprias vires. Ideò quisque debet esse humilis, considerando se ex se nihil posse: debet indignum se reputare veri honoris, quia illum meretur ex gratiâ Dei. At si cognoscat in se aliquid ex Deo, cum summâ humilitate, potest exigere sibi honores convenientes ratione talis doni: v.g. Episcopus potest exigere honores Episcopatui à Deo sibi concesso debitos.

5. D. Quæ sunt proprietates Magnanimi?

M. Plures affert S. Th. totâ q. 128. præsertim a. 3. ad 4. Vide illum.

6. D. Obligatnè Magnanimitas sub mortali?

M. Aliquando, ut c. 44. n. 12. ad martyrium: sed ad magnum, ut magnum hìc, & nùnc, (quod respicit Magnanimitas) non possumus obligari, quia non dicitur hic, & nùnc magnum, nisi quod est supererogationis, non necessitatis.

7. D. Quæ

7. D. Quæ sunt vitia contrariè per excessum opposita Magnanimitati?

M. Ex n.2. Magnanimitas duo respicit: primariò opera magna: secundariò honores magnos consequentes ad opera; ex quibus tertiò respectu aliorum sequitur gloria, seù clara notitiâ illius, qui exercuit opera magna; Possumus excedere in omnibus his tribus.

8. D. Quod est peccatũ excedens in primo?

M. *Præsumptio*, per quam homo suprà vires suas, vel à Deo suppeditatas, erigit animum, ut audeat ad magna. Distinguitur à præsumptione oppositâ Spei Theologicæ, ut c.10. n.4. nam hæc præsumit ad obtinendum Deum: illa ad obtinendum, quæ sunt magna extrà Deum. Hæc de se non est peccatum mortale. Vide p. 1. c. 34. n. 6. S. Th. q. 132.

9. D. Quod est peccatum excedens in secundo?

M. *Ambitio*, quæ est appetitus inordinatus honoris: Ex n.3. honor mediocris est objectum Philotimiæ: magnus Magnanimitatis: Quia hæ sunt virtutes distinctæ, etiam Ambitio primæ opposita erit distincta specie ab Ambitione oppositâ secundæ: Ex p.1.c.34.n.7. vtraquæ est subdividenda in quatuor species. 1. est appetitus falsi honoris: 2. si appetamus verũ, quẽ non meremur: 3. si quem meremur, appetamus, ut debitum absoiutè nobis, non ex gratiâ Dei, 4. si quiescamus in ipso, tanquam in fine. S. Thomas q. 131.

10.D.Qui

10. D. Qui nam eſt verus, qui falſus honor?

M. P. 1. c. 31. n. 5. ſtabilitum eſt delectationem ſequi naturam actus: Ita erit verus honor, qui ſequitur ad actum bonum: ille falſus qui ſequitur ad actum malum. Eritque peccatum quærere honorem, qui ſequitur ad actum peccaminoſum.

11. D. Hi modi appetendi honorem, ſuntnè ex genere ſuo peccatum mortale?

M. Ex p. 1. c. 34. n. 6. non erunt mortalia ex genere ſuo, ſed ſolum, quando ex aliis capitibus appetitus honoris habet deſtruere charitatem.

12. Ultimus modus videtur ſemper peccatum mortale: nam ex p. 1. c. 37. n. 9. quieſcere in creaturà, tanquam in fine ultimo, eſt peccatum mortale?

M. Peccamus, quieſcendo in honore, tanquam in fine proximo. Creaturarum nulla poteſt amari ut finis ultimus. At quædam, ut finis proximus: quædam unicè, ut medium, & eſt peccatum quieſcere in illis, tanquam in fine proximo: Quæ ex ſui naturà dicunt rationem boni honeſti poſſunt amari, ut finis proximus: quæ ſunt indifferentia, ut amentur honeſtè, vel inhoneſtè, unicè poſſunt amari, ut media ad bonum honeſtum. Divitiæ, honor &c. indifferentèr amari poſſunt, honeſtè; vel inhoneſtè; propterea debent unicè amari ut media. Proximus, virtutes &c. amantur honeſtè; ideo poſ-

possunt amari ut finis proximus; qui vel quò, ut singulis convenit.

13. D.Quod est peccatũ excedens in tertiò?

M. Inanis gloria. Hæc potest appeti,ut ex n. 2. honor, & iisdem modis, quibus ex n. 9. peccamus in appetendo honorem, peccamus in appetendo gloriam, S. Thomas q. 132.

14. D. S. Greg. enumerat inanem gloriam inter vitia capitalia; quare erunt octo?

M. Reverentèr sunt suscipienda Sanctorum dicta, & piè sunt exponendi, ubi videntur scripsisse contrà communem sensum; Innocent. XI. prohiboit censurari Theses adhùc disputatas inter Catholicos Modernos, estò in illis non nemo fortè sit laxior;quantò minùs debes notare Sanctos Patres, qui,velis, nolis, à Deo positi sunt Magistri totius Christianæ Moralis, saltèm quoad principia, licet non individuent casus particulares peccatorum, qui sunt infiniti, & refrigescente in dies charitate, ab eorũ temporibus ad nostra creverunt, & numero, & gravitate, ut c.2.n.4.ubi audisti graviora quędam peccata etiam ipsis Philosophis innominata, & tamen hodie commituntur non infrequentèr, Igitur SS. PP. dicta, & principia venerabilius debent suscipi, quàm doctrina Philosophorum, ubi agitur de virtute Morali, & Christianà. Ita procedit S.Th. q.132. a 4. Ait aliquos ponere superbiam, ut primum vitium capitale: Juxtà hos quatuor vitia capitalia unt mortalia ex suo genere. S. Greg. posuit super-

ſuperbiam,ut univerſalem radicem omnis peccati, etiam capitalium, & inanem gloriam , ut primũ capitale vitium. In quà acceptione tria tantùm ex capitalibus erunt mortalia de naturà ſuà: nàm inanis gloria, utpotè oppoſita Magnanimitati, non eſt talis. Et juxtà p. 1. c.34. n.6. ex S. Th.1.2.q.84.a.4. quæ ponitur capitale vitium includit ambitionem.

15. Credebam Theologiam Moralem eſſe deſumendam ex Modernis,nullo habito reſpectu ad Patres.Video recurrendum ad illos pro principiis, & ſtudendum Modernis, quatenùs ex regulâ univerſali Patrum decidunt caſus particulares.Ita procedens erit ille pater familias,qui Matt.13.*profert de theſauro ſuo nova, & vetera*. Aſſignà jam filias *Inanis gloriæ*.

M. *Septem*. Prima eſt *Inobedientia*,de quà c.38.n.16. Secunda *Jactantia*,de quà c,40.n.7. & S Th.q.112. præſertim a.1.ad 2.Tertia: *Hypocriſis*, de quà c.40.n.10. Quarta: *Contentio*, de quà c.14.n.9. Quinta: *Pertinacia*,de quà c. 47.n.6.Sexta *Diſcordia*,de quâ c.14.n.8.Septima: *Præſumptio novitatum*. De Præſumptione dictum eſt n. 8. Filia Inanis gloriæ eſt iſta ſpecialis *Præſumptio novitatum*; quare non genus,ſed ſpecies conflata,ex actu,& materià, circà quam verſatur,oritur ab Inani glorià.

16. Ex S, Th., qui Patrum omnium in ſuà Summà eſt compendium,explica peccata contrariè per defectum oppoſita?

M. Unicum nominat per defectum contra-

riè

riè oppositum Magnanimitati (eodem nomine vocatur oppositum Philotimiæ) & est *Pusillanimitas*. Peccat hoc peccato, qui habens vires (præsertim à Deo sibi collatas) ad aggrediendum opus magnum,& magno, ac vero dignum honore,deiicit spem suam,nè audeat aggredi,quando debet,pensatis omnibus circumstantiis: Humilitas facit non aggredi, considerando vires nostras; at si Superior præcipiat, in utilitatem proximi, acceptare Prælaturam; si tùnc nos deiicimus ad non sperandum Dei auxilium, & recusamus, id procedit ex vitio Pusillanimitatis; quod tamen ex suo genere nõ est mortale, ut oppositum Magnanimitati.

17. D. Quid est Magnificentia,

M. Habet tendere in magnos sumptus, erigendo spem, ut audeat opera, in quibus exequendis necessariæ sunt magnæ pecuniæ.Sicut ex c. 14.n.2. Synesis distinguitur à Gnome, & ex n.3. Philotimia à Magnanimitate,ita Liberalitas,de quà c.14. à n.4.à Magnificentià:Hęc sicut Magnanimitas habet actum internum, quo quis, v.g. vult erigere magnum templum; & hìc actus potest etiam esse in paupere, in quo tamen nequit esse actus externus, qui est consumere magnas pecunias in erectionem magni operis. Si habes dirigere pœnitentem prædivitem,ad opera magna, lege S.Th.q.134.

18.D.Quæ sunt vitia contra Magnificentiã?

M. Peccatum per defectum dicitur Parvificentia; quando quis vel aggreditur magnum

opus,

opus; at in eo non volunt consumere magnas opes, quales sunt proportionatæ magnitudini operis, vel desistit ab aggrediendo, ne faciat magnas expensas. Peccatum per excessum á S. Th. vocatur *Consumptio*. Consistit in eo, quòd homo consumat magnas pecunias excedentes omninò dignitatem operis. Nullum horum ex suo genere est mortale peccatum.

19. D. Quas Penitentias imponam violantibus duas prædictas virtutes?

M. Rarissimi possunt exercere actus externos Magnanimitatis, & Magnificentiæ, sed frequentissimi peccant tribus peccatis contrà Magnanimitatem, Præsumptione, Ambitione, ac Vanagloriâ. Præsumptio regnat principalitèr inter Ecclesiasticos adspirantes ad beneficia cùm curâ animarum. Tamen, assecuti declamant contrà aspirantes: Credo, nõ, quòd optent perpetuari in Prælaturâ, sed quia experiuntur gravitatem oneris; & charitativè student alios eximere: sed, & pauci se accusant de hac præsumptione. Ambitione, ac Vana gloria: Lege caput sextum Matthæi, ubi sermo Christi totus est contrà hæc peccata, Memento verbum illud: *Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam*.

CAPUT XLVI.

De reliquis duabus Virtutibus Fortitudini annexis, nempè, Patientià, & Perseverantià, Vitiisque oppositis.

1. PRæcedentes duœ Virtutes versantur circà actum aggrediendi, & erigunt Spem, ut audeat bona difficilia. Istę versantur circà actum sustinendi, & elevant Timorē, ne succumbat Irascibilis in malis difficilè superabilibus. Licet circà hæc mala diversæ possint versari virtutes, omnes tamē sub his comprehendimus ex ratione traditâ c. pręced. n. 1.

2. D. Quid est *Patientia?*

M. Ex S.Th.q.136. *Est rerum arduarum, ac difficilium constans, atque diuturna perpessio*; Verus illius habitus debet oriri ex habitu charitatis, & gratiæ sanctificantis, ad differentiam aliarum virtutum moralium, quarum habitus potest esse in peccatore (licèt non sub ratione perfectæ virtutis) Hujus differentiæ ratio est subtilior. Legatur S.Th. a.3. simùl cum Cajetani commentariis. Vides non esse verè patientem, qui ad recuperandam sanitatem, sustinet ferrum, sustinet ignem.

3. D. Obligatnè aliquando sub mortali vera Patienia?

M. Debemus omnes sub mortali esse disposisi ad sustinenda mala, quæ bonis imminere pos-

poſſunt, ut conſervemus charitatem, & non peccemus mortalitèr. Ut tamen conſtat ex p. 1. c.13.n.2. & hìc c.2.n.12.non eſt neceſſe, imò periculoſum tentare hominem de ſingulis malis. Circà externum actum, tunc obligamur ſub mortali ad ſuſtinenda patientèr mala, quando ſine iſto actu non poſſet ſervari charitas, juxtà p.1.c.34.n.6. ideò ex p.1.c.38. n.16. obligamur per accidens.

4. D. Quæ ſunt vitia oppoſita?

M. Peccatum per defectum eſt innominatũ. Quod eſt per exceſſum dicitur Impatientia, nec ultrà de his agit S. Th. Unũ ſcito. Patientia eſt virtus maximè neceſſaria omnibus, & ſingulis, Principibus, ſubditis, pauperi, diuiti, religioſo, ſæculari &c. Illius excellentiam docet S. Cyprianus, in lectionibus quartæ Dominicæ poſt Paſcha.

5. D. Quid eſt Perſeverantia?

M. Sumitur duplicitèr: 1. pro actu finali; quem homo ponit, v. g. agendo de fine univerſali hominis, perſeverat, qui ultimum ſuæ vitæ actum liberum ponit in gratià Dei, ita quod ſalvetur. Agendo de fine particulari, perſeverat, v.g. peregrinus, qui, causà voti, ſuſceptà peregrinatione Hieroſolimitanâ, ponit actum ultimum, qui eſt viſitare loca ſancta; & generalitèr homo perſeverat in aliquo, quoties habens intentionem de fine, ad quem ſunt neceſſaria plura media, ponit finem ipſum: ſi non ponat, eſtò ponat medium proximum, non di-

citur perſeverare. In hoc ſenſu perſeverantia non eſt virtus, ſed circà finem univerſalem eſt donum ſpeciale Dei, quod de condigno mereri poteſt nemo quantumcumque perfectus. Gratia ſantificans, eſtò intenſiſſima, ex ſui naturà, nunquam exigit, ut ponatur hìc ultimus actus; quare, ſuppoſità etiam gratià ſanctiſicante procedit ex ulteriori beneplacito Dei, quòd ponatur hìc ultimus actus: 2. accipitur pro habitu, quo Iraſcibilis inclinatur ad ſuſtinendas difficultates, quæ incidunt in diuturnitate benè operandi. Hujus virtutis actus eſt propoſitum neceſſarium in Sacramento Pœnitentiæ non amplius peccandi, & quo vult conſervare gratiam Dei, non obſtante qualibet graviſſima tentatione, reprimitque Timorem non reſiſtendi,à quo deiicitur. Actus internus eſt propoſitũ ſuſtinendi hanc difficultatem:Externus, ipſa perpeſſio, de quorum obligatione dic., ut n.3.de Patientià. S. Th. q.137.

6. D. Quæ ſunt peccata contrariè oppoſita Perſeverantiæ?

M. A S. Thom. q.138. a.1. peccatum oppoſitum per defectum vocatur *Mollities*, non quæ eſt oppoſita Caſtitati, ſed per quam homo nolens vivere diù abſque delectatione cedit difficultatibus, quas incurrit in exercitio bonorum operum: Oppoſitum per exceſſum vocatur *Pertinacia* Hæc in eo conſiſtit,quòd homo ita ſuo ſenſui adhæreat, ut nolit cedere, quibus debet. Nullum ex his de naturâ ſuà eſt

mor-

mortale, ſed vide, an cum illis adhùc ſervetur charitas, vel non:Peccabit mortalitèr ille pertinax,v.g. qui ſub mortali obligatus alteri cedere, non cedit. Obligatur homo ſubjicere ſuum intellectum definitioni Eccleſiæ; ſi ergo contrarium teneat, ubi ſcit extare definitionē eſt completiva hæreſis. Tenetur Chriſtianus ſubjicere ſuam voluntatem Papę obediendo;ſi ab obedientià ſe ſubtrahat, nolens obedire,eſt pertinacia completiva Schiſmaris. Ordinariè pertinacia eſt cum omni peccato formali Inobedientiæ. Ideo pœnitens explicare debebit materiam,circà quam eſt pertinax. Omnis excommunicatio, major præcipuè, punit Contumaciam, ſeù Pertinaciam. Peccatum hoc de ſui naturà eſt aptum ſus deque vertere omnē Remp. Ideo remove illud, præcipuè à Monialibus, à Religioſis, & ab Adoleſcentioribus, eſtò delinquant in minimo: nam niſi coerceantur, adoleſcunt in graviſſimas quaſq; perturbationes, etiam Schiſmatis, Rebellionis, & Hæreſis.

CAPUT XLVII.

De Temperantià in genere, ejuſque partibus integralibus.

1. ULtima Virtutum Cardinalium eſt Tēperantia, reſidens in appetitu concupiſcibili, & quòad ſe, & quòad plures virtu-

tes sibi annexas.Hujus maximè notitia est necessario: nam plurima peccata consistunt in violatione hujus. De hac in genere, illiusque partibus integralibus, & vitiis oppositis S. Th. q. 141. ad 146.

2. D. Quid est Temperantia?

M. Nomen hoc duplicitèr accipitur: pro moderatione, seù temperie, quam ponit homo circà actus sui appetitus. Hoc modo est conditio generalis cujuslibet actus virtuosi: Ut enim sit virtuosus actus,debemus ita refrænare appetitum, quòd neque nimis, neque parùm feratur in suum objectum: 2. pro virtute speciali, refrænante appetitum concupiscibilem circà delectationes, gustus, & tactus S.Th.qu. 141.a.1.2.3.& 4.Si quæ aliorum sensuum delectationes indigeant refrẹnari, de consequenti, non principalitèr illas Temperantia moderatur,ut quòd non nimis appetantur odorosa &c. S.Th. a. 4. ad 4. Delectationes spirituales, utpotè bonæ secundũ se,sunt frænandæ,per accidens,quatenùs homo v.g. debet relinquere delectationem,quã percipit in studendo,ut applicet se delectationi,quẹ percipitur in orando.

3. D. Quam regulam tenebo in refrænando concupiscentias, & desideria delectationũ?

M. Eadem mensura nequit assignari omnibus: nàm, v. g. cibo, & potu, alius indiget majori, alius minori nutrimento. Circà delectationes tactus,solutus à matrimonio debet abstinere ab omni delectatione contrà Castitatem.

tatem . Ex conjugatis , alius propter complexionem,vel propter inſtantiam conjugis, indiget frequenter exquirere, alius raro. Igitur eà regula eſt ſervanda , ut appetantur quantùm hìc, & nunc ratio dictat , conſideratà complexione, conditione, ſtatu &c. Memento ex p. 1. c. 31. n. 5. quòd delectatio ſequitur naturam actus:quare ubi nullus actus eſt ponendus,neque delectatio eſt expetenda: ubi actus moderatus,delectatio moderata:ubi actus perfectus, perfecta delectatio eſt expetenda . Omne deſiderium delectationis debet frænare ſolutus à matrimonio.*Propter ſolos filios gigendos*,ut ait Aug. debet homo nubere, ſed plurimùm confert ad perfectionem generandi delectatio vehemens (intrà limites humanæ) Communiter dicitur,quod à patribus doctis,& ſtudioſis naſcuntur filii ſtolidi, quia patres abſorpti à delectatione ſpirituali,minùs incumbunt ſenſuali;Etiam qui naſcuntur illegitimi ex thoro furtivo , naſcuntur ordinariè imperfecti : nàm timor , nè detegantur in fragranti, reprimit vehementiam delectationis à naturà conſtitutæ , ad perfectionem generandi .

4. D. Obligatnè ſub mortali virtus Temperantiæ ad ſuos actus ?

M. Temperantia eſt genus ſub ſe continens quatuor ſpecies , de quibus poſtea, ideò ſatisfaciam , cum agetur de ſingulis .

5. D. Quæ ſunt peccata contrariè oppoſita Temperantiæ ?

M. Peccatum excedens in frænando vocatur insesibilitas Et *qui*, ait S.Th. q.142.a.1. *in tantũ delectationẽ refugeret, quòd prætermitteret, quæ sunt ad conservationem naturæ, peccaret quasi ordini naturali repugnans, & hoc pertinet ad vitium Insensibilitatis*, v.g. si ex aversione ad delectationẽ, homo refugeret comedere necessarium &c. hoc rarum est vitium. Quòad concupiscentias matrimoniales, invenietur quidem conjux negans comparti debitum, non ex aversione ad delectationem, sed ut plurimùm ex nimio amore delectationis, unde fertur in alienas, & fastidit suam. Genus peccati excedens in appetendo delectationem vocatur *Intemperantia*. Peccatum, in quod facillimè labimur, à quo difficillimè resurgimus, præsertim quo usque fervet sanguis in venis. Ad illud medendum requiritur magna charitas in Confessore, ubi procedit ex infirmitate: magnus zelus honoris divini, & salutis animæ; ubi procedit ex malitiâ, consuetudine, aut occasione proximà.

6. D. Quæ sunt partes integrales Temperantiæ?

M. Ut actus Temperantiæ prodeat integrè, ac perfectè completus, requiritur: quòd homo verecundetur de turpi actu, saltem juxtà præsentem statum naturæ corruptæ. Ob pravam inclinationem ad delectabilia sensus, nunquam homo perfectè, aut integrè frænabit concupiscentias, nisi præcedat quidam horror de actionibus

nibus illis, quæ communitèr in hac materià reputantur turpes; 2. amor, seù inclinatio cõpetens ad ea, quæ communitèr in hac materià reputantur honesta, seù decora. Vanum, est explicare, quæ censeantur honesta, quæ turpia. Id natura docet vel rudiores, qui, ubi viget passio, non reflectunt; at expletà passione, erubescunt, imò & horrent, quòd sciatur actio à patribus, magistris &c. Si è contrà aliquo tempore perseveraverint in refrænandis hujusmodi passionibus, oritur in ipsis quoddam, veluti naturale, gaudium, quòd sectentur honestatem. Communitèr notaretur, ut brutalis, qui non erubesceret de turpibus, vel non gauderet de honesto, postquã cessavit passio. Hinc Theologi conveniunt, ad integrandum Temperantiæ actum, præexigi, tanquam conditiones, Verecundiam, atque Honestatem: Ideo dicuntur partes integrales. S.Th.q.144. & 145.

7. D. Quod est Donum correspondens?

M. Ex S. Th. q. 141. a. 1. ad 3. correspondet donum Timoris, ex c.9. directè respondens Spei, indirectè Temperantiæ, quia frænandis concupiscentiis maximè necessarius est, juxtà illud Ps. 118. *Confige timore tuo carnes meas: à judiciis enim tuis timui*. Et ut repetam omnem correspondentiam. Prima Beatitudo cum 10. 11. & 12. fructu, & septimà petitione Orationis Dominicæ respondet Timori, & hic Spei, ac Temperantiæ. Secunda cum fructu 5.6.8. & 6. petitione respondet Pietati, hæc Justitiæ.

stitiæ. Tertia cum 9.fructu,& 5. petitione respondet Scientiæ:hæc Fidei. Quarta cum 4.7. fructu, & 4. petitione dono ac virtuti Fortitudinis. Quinta cùm fructu 5. 6. & 3. petitione dono Consilii: hoc Prudentiæ. Sexta cum 9. fructu, & 2. petitione, dono Intellectus:hoc Fidei. Septima cum 1. 2.3. rructu, & 1. petitione, dono Sapientiæ: hoc Charitati. Octava Beatitudo est repetitio aliarum.

CAPUT XLVIII.

De primis duabus speciebus Virtutum contentarum sub genere Temperantiæ.

1. IN explicatione Virtutum plura fortè desiderabunt Scholastici: sed totiès repetitum est finem esse mensuram mediorum. Sanè distinctiùs illas examinarem, si scriberem pro scholis; At meus finis est colligere; quæ magis conveniunt Confessori, cui instruendo convenit intacta dimittere subtiliora: E contrà sæpiùs inculcare magis obvia,& necessaria ad praxim; Ideò utor terminis, ex quorum repetità usurpatione quis facilè possit venire in cognitionem sui numeris, v. g. in toto præcedenti capite, & in titulo præsentis, nominavi non absolutè Temperantiam, sed genus Temperantiæ, quò dignoscas pœnitentem non sufficientèr se accusare, si dicat commisisse sex actus, v. g. Intemperantiæ: nam ex termino

Ge-

Genus facilè cognoſcis non ſe ſufficientèr explicaſſe, Ex Trid. p. 1. c. 5. n. 30. ſcis explicandam infimam ſpeciem peccati; & ex Rituali c. 8. n. 9. prudentèr interrogandam, ubi pœnitens non expreſſerit ſufficientèr.

2. Quia verò multùm juvari poteris ex ordine, ante omnia, inſinuandum, quomodò accipienda ſit diſtinctio ſpecifica virtutum, quæ dividunt genus Temperantiæ. Ex c. 46. n. 3. in eo principalitèr verſatur, quòd juxtà rectã rationem moderetur concupiſcentias delectationum tactus, & guſtus. Horum ſenſuum actiones, majori delectatione natura condivit, quia magis neceſſariæ ſunt ad conſervationem animalis, hinc magis delectant actiones tactus, quàm guſtus, quia illæ neceſſariæ ſunt ad conſervationem ſpeciei: iſtæ, individui: Natura autem optima Inſtitutrix voluit nos magis fovere ad bonum commune, quàm particulare. Primò igitur Temperantia dividitur in Virtutes, quæ moderantur concupiſcentias Guſtus, & quæ moderantur concupiſcentias Tactus. De his in ſequentibus. Duæ ſunt ſpecies infimæ Virtutum, quæ moderantur primas *Abſtinentia*, & *Sobrietas*.

3. D. Quid eſt Abſtinentia?

M. Habet moderari hominem, ne, pluſquam decet rationem, hìc, & nùnc, conſideratis omnibus circumſtantiis, utatur cibo, aut potu. Medicinæ eſt moderari cibum, & potum, ut confert ad ſanitatem. Abſtinentiæ moderari, ut eſt

con-

consonum rationi. Medicinalem moderationẽ subordinat virtuti Abstinentiæ, qui utitur cibis ad conservandam sanitatem, quia hanc servare est consonum rationi. S. Th. q. 145.

4. D. Sobrietatis est moderari potum?

M. Abstinentia moderatur usum potus, ita quòd ob delectationem in bibendo, mensuram rationis homo non excedat. Sobrietas moderatur usum potus, ita quòd ex immoderato non impediatur usus rationis per ebrietatem; quare Abstinentia impedit delectationem: Sobrietas nocumentum in usu rationis.

5. D. Qui est actus principalis Abstinentię?

M. Jejunium, de quo S.Th.q.150. Valet ad tria: 1. ad frænandas concupiscentias carnis; nam *sine Cerere, & Baccho friget Venus*: ut ratio naturalis dictat: 2. ad faciliùs elevandam mentem in Deũ: experimur enim, quòd, ventre pleno, vix possumus incumbere ad negotia etiã sæcularia, quantò minùs orationi: 3. ad satisfaciendum pro peccatis S.Th. a. 1. Hoc habet ratio naturalis, ut satisfaciens alteri dimminuat aliquid sibi; Ad conservandam sanitatem eligimus abstinere à cibo, plusquam noster status exigat. S.Th. a.1. ad 2. Porrò ad jejunium obligamur lege naturæ, si concurrat aliquod ex tribus prædictis motivis. Per primum obligamur, quando, nisi jejunemus, esset periculum proximum violandi castitatem. Per secundum, quando sine jejunio, instante orandi præcepto, non possemus orare: per tertium, quando sine

jeju-

jejunio, instante præcepto, satisfaciendi Deo, non possumus satisfacere. Hinc jejunium lege naturę præceptum obligat per accidens,& ratione alterius virtutis. 2. jejunium lege naturæ præceptum non inportat abstinentiam cibi, aut potus determinati, sed in genere tantùm abstinere cibo, & potu, quo si uteremur, deficeremus in aliquo ex prædictis tribus. S.Th. q. 150. a. 3.

6. D. Ecclesia pręcipitnè jejunare?

M. Utique. Ut demus, quæ conferunt ad praxim hodiernũ. Duo præcepta jejunium importat, alterum negativum, alterum affirmativum. Utriusque violatio importat duplex peccatum; peccato enim commissionis violatur primum, & peccato omissionis secundum.

7. D. Quodnam ex his est principale?

M. Negativum, vi cujus in omni jejunio præcipitur abstinentia carnium; & in quadragesimà etiam ab ovis, & lacticiniis: extrà hoc tempus secunda non est in præcepto universalitèr, sed juxtà consuetudinem locorum. Et adhùc *principaliùs* in quadragesimà ex S.Th. q.147.a.8.ad.3.*interdicuntur carnes,quàm ova, & lacticinia*. Hinc deobligatus ab ovis, non deobligatur ab unica comestione cadente sub præcepto affirmativo. E contrà multi tenent deobligatum à carnibus, cui commodè sufficit unica comestio; ad hanc obligari. Et sanè id suade ex multiplici capite, sed nisi aliud præcipiat Ecclesia, in jejuniis jam præceptis, deduci-

ducitur non extare hanc obligationẽ ſub mortali ex doctrinà prædictà S. Th., nam remoto priori, & principaliori, removetur poſterius, & minùs principale; cum ergo in jejunio principale ſit abſtinentia carnium, hujus obligatione ceſſante, ceſſat obligatio minùs principalis. Sed quia Card. Vicarius in edicto Quadrageſimę innuit deobligatos à carne teneri ad unicam comeſtionem, ſi commodè poſſint, id inculca, non quærens, an ſit vetus præceptum, vel de novo expreſſum.

8. D. Quid vult præceptum affirmativum?

M. Si velimus comedere, ſemel tantùm in die comedamus. Non præcipimur comedere; poſſet enim quis abſque cibo tranſigere à medià nocte ad aliam, ſed ſuppoſito, quòd velimus, præcipimur comedere tantùm ſemel. Ita ſervabatur tempore etiam S. Th. ſed creſcente complexionis humanę debilitate, introductum eſt leve jentaculum in veſperi, de quo neque Canones loquuntur, neque ullus ex Doctoribus approbatis poſitivè ab Eccleſià: Ultimi enim approbati fuere S.Th., & S.Bonaventura, quorum diebus nec verbum de iſto levi jentaculo; nunc tamen licet ex univerſaliſſimà Eccleſiæ conſuetudine. De iſto plura in omnium pœnè Cauſiſtarum libris, præſertim quærentiũ quot uncias, & quarum rerum poſſimus comedere, hęc omitto: nã quę conſuetudo piorũ jam docuit permitti: eadẽ doce: quæ liceat quantitas, & qualitas, etiã habebis, ſi memineris dicta

n. 5.

n.5. quòd in satisfaciendo per jejunium, debemus diminuere aliquid nobis de cibo aliás non immoderato, dummodò non omnimodè necessario; & quid esset diminuendum, determinavit Ecclesia, & consuetudo.

9. D. Ad quid exacta hæc distinctio duplicis præcepti?

M. Sciens aliud esse affirmativum, aliud negativum, vides 1. esse interrogandum, an violaverit in solà quantitate, vel etiam in qualitate: & si in qualitate, an comedendo lacticinia, vel carnes; explicando carnes, non debet ulterius inquiri, an etiam comederit ova, nam principale trahit ad se minùs principale, non è contrà. Diversi specie sunt actus morales, comestio ovorum, & comestio carnium: quare specialitèr aperiendi: 2. comedens ova, & carnes, debet explicare, quotiès in die comederit, quia præceptum negativum obligat semper, & ad semper: violans jejunium in quantitate, est ò deciès comedat, committit unicum peccatum, contrà affirmativum non obligans ad semper: quare jejunio semel violato non multiplicatur peccatum: 3. qui è loco, ubi jejunatur, accedit in locum, ubi non jejunatur tali jejunio particulari, non tenetur (nisi accedat in fraudem) jejunare in hoc loco.

10. D. Quando dicar ire in fraudē jejunii?

M. Hoc, quod est facere aliquid *in fraudē*, potest contingere in pluribus materiis; quare vide p. 1. c. 18. n. 18.

11. D. Qui-

11. D. Quibus diebus tenemur jejunare, & quà hora tunc possumus comedere?

M. Secundum præceptum Ecclesiæ declarat dies jejuniorum, quos ut 1.p.c.35.n.13.S.Cong. præcepit proponere etiam Catechumenis. Cur autem isti potius dies, quam illi sint jejunandi, vide S. Th. q. 147. a.5. & quòad horam comedendi a. 7. ubi S. Doctor præcisè non exprimit, an peccaret mortalitèr, qui summo manè vellet facere unicam comestionem; sed id declarat, & probat Cajetanus; quare tantùm peccaret venialitèr, qui sine causà præveniret meridiem aliquo brevi tempore; nullatenùs peccaret, si ex causà præveniret; sed si notabilitèr præveniret absque causà, peccaret mortalitèr.

12. D. Tenenturnè omnes ad jejunia Ecclesiæ?

M. Ex S.Th.a.4. omnes, exceptis illis, qui non possunt sine magno incommodo: si causa sit evidens, & manifesta, nèc de facili recursus haberi possit ad superiorem, ex se poterunt frangere. Ubi potest haberi recursus ad Superiorem, objurgà pœnitentes illos, qui, præsertìm in quadragesimà, non curant petere licentiam: convenit enim, ut saltèm in hoc ostendant suam reverentiam, & obedientiam ergà Ecclesiam; maximè, quia si insistas segnius, quilibet judicabit se causam habere legitimam, quando nulla subest; sed in dubio recurre omninò ad superiorem, *qui habet potestatem*

in

in talibus dispensandi, in talibus dubiis: quare inferior debet se ponere in tuto, & Superior, ubi est dubium, potest dispensare; non solùm in casu certo; Prosequitur S. Th. enumerare illos, qui sunt excepti à præcepto affirmativo unicæ comestionis; & 1. nominat eos, qui nondum pervenerunt ad annum vigesimum primũ. Conclusionis certæ, & communis vide rationem apud ipsum. Nonnulli excipiunt sexagenarios. De his neque Canon extat, neque Doctor Ecclesiæ probatus. 2. operarios, qui multùm laborantes (notà ly multùm) pro vità corporali, vel pro necessario ad vitam spirituale͂, commodè non possunt differre ad aliud tempus laborem, cum quo incompatibilis est unica comestio. Si in festis quadragesimæ indigeant hi multiplici comestione, ad conservandas vires, ut laborent diebus feriatis, non tenebuntur: 3. peregrinos, ubi adsit eadem necessitas, & incompatibilitas: 4. sub iisdem conditionibus, itinerantes, qui tamen faciunt *magnas diætas* (notà hoc, & insuper quòd hoc magnum iter de se debet esse incompatibile cum jejunio) vult tamen etiam in his casibus recurrendum esse ad superiorem, *nisi fortè ubi est ita consuetum, quia ex hoc, quòd Prælati dissimulant, videntur annuere*: 5. pauperes, qui frustatim eleemosinas mendicant, nec possunt simul habere, quòd eis sufficiat ad victum diurnum; cęteros, qui possunt habere, dicit obligatos.

13. D. Prohibeturnè potus in jujunio?

M. Jejunii pro communione præceptum est negativum interdicens, vel minimum cibum, aut potum: præceptum unicæ comestionis est affirmativum;& hoc Ecclesia non prohibet potum. Nomine potus venit frigidum, & humidum. Sitis enim (cui extinguendæ potus adhibetur) Philosopho est appetitus frigidi, & humidi.Carnes per stillicidium ita eliquantur, ut appareant aqua, & cum liquida sint, non bibuntur propriè, sed sorbentur. Igitur, quod est liquidum, non se habet per modum potus, nisi sit ad extinguendam sitim. Electuatia neque prohibentur in die jeujnii, nisi assumantur *in magnâ quantitate*: nàm tùnc fieri videtur in fraudem S.Th. a. 6. ad 2. & 3.

14. D. Excusatè à mortali parvitas materiæ?

M. Quòad præceptum unicæ comestionis, excusat. Quæ autem quantitas sit parva, relinquo prudentum judicio,nèc definio ob dicta p. 1. c. 36. n. 9.

15. D. Potestnè dispensatus ad carnes, comedere quascunque?

M. Invenies, quòd,præcedente judicio Medicorum,de licentiâ Superioris dispensatus ad carnes,non peccat contrà præceptum Ecclesię, si comedat quascunque, sed solùm contrà naturale præceptum abstinentiæ, si comedat insalubres, eritque, ut plurimùm, veniale, nisi maximè noceret suæ sanitati, quod est rarissimum. Tu tene,quòd comedens insalubres dupli-

plici-

plicitèr peccat: 1. contrà naturale præceptum; & hujus gravitas metienda erit ex damno, propriæ ſanitatis: 2. contrà præceptum Eccleſiæ: nàm opiniones, quæ ſuper hoc circumferebantur, ſuppreſſæ remanent ex decreto, de ordine Clementis XI. publicato, cujus particulam ſubjicio.

16. *Animadvertant, & Medici, & qui petunt licentiam, ut attendant qualitati carniū, quòd, nempè, ſint ſalubres, QUIA HÆ SOLUM PERMITTUNTUR IN QUADRAGESIMA, bis, qui ex juſtà causà, nequeunt veſcicibis quadrageſimalibus: quòd ſi neceſſitati poteſt ſubveniri per ova, & lacticinia, nèc Medici debent permittere, nèc fideles adhibere carnes, ETIAM SALUBRES. Qui toto anni tempore, abſtinent à carne, diebus Veneris, & Sabbati, Quatuor Temporibus, nec non Vigiliis de præcepto, multò magis, ſi prædicti dies incidant in quadrageſimà, DEBENT ABSTINERE A CARNE, excepto, ſi nova ſuperveniens cauſa aliud exigat. Cumque ſuper hoc nequeat ſtabiliri Regula fixa, & determinata, debet quiſque primò conſiderare ſuam neceſſitatem, ſuaſque indiſpoſitiones, ita ut non ſint affectatę, cum reddituri ſint rationem* Deo, *coram quo nihil valebunt licentiæ ex cauſis, vel ſuppoſitis, vel fictis.* Hæc decretum, vi cujus reſolvuntur innumeri caſus olim diſputati; Equidem alii ex hoc conſurgent examinandi, ut contingit in omni lege, cujus

 ver-

verba pariunt novas quæstiones; Sed prudens, & affectus ergà pœnitentiam Christianam, ita diriget pœnitentes, ut 1. reverentèr suscipiant decreta Ecclesiæ: 2. non quærant licentiam sine magno incommodo salutis corporalis, & ex prudenti, fundatoque judicio Medicorum: 3. Confessores diligentèr examinabunt, candidèque, enunciabunt ipsum peccare mortalitèr, ubi quis operetur contrà formam decreti.

17. D. Quid est *Sobrietas?*

M. Est virtus, quà moderamur ita potum, ut non noceat usui rationis.

18. D. Obligatnè sub mortali?

M. Positivè non obligat ad actum, cujus omissio sit peccatum mortale ob dicta p. 1. c. 34. n. 6. sed obligamur ad non ponendum actum contrariè oppositum per excessum; de quo capite sequenti.

19. D. Super his virtutibus adsunt ne Theses prohibitæ, vel reservatio, aut censuræ contrà violantes jejunium?

M. Violans jejunium præceptum ab Ecclesià, nulli subditur censuræ, aut reservationi universalitèr loquendo; cæterùm vide statuta Diæcesis particularis, Circà Theses prohibitas memento ex n. 6. in Ecclesiæ jejunio esse duplex præceptum, aliud negativum, & aliud affirmativum. 32. propositio Alex. VII. est circà negativum. Circà affirmativum extant ejusdem 23. 29. 30. & 31. Quæ sunt circà gulam, dabo c. seq.

20. D. Quas

20. D. Quas pœnitentias imponam violanti jejunia Ecclesiæ?

M. Rituale p. 1. c. 7. n. 23. innuit *libidinosis jejunia, vel alias carnis afflictiones imponendas*: quod (semper præcedente prudentià Christianà) servandum erit cum gulosis. Cæterùm frequenter in Missà, & Officio celebratur jejunium: Lege Scripturam præcipuè Jonam, Hymnos, Responsoria Quadragesimæ, Homilias SS.PP.& facili negotio hauries, quæ accendant pœnitentes ad amorem jejunii. Addè ex Catechis. p. 4. c. 8. n. 9. quòd oratio (aliàs tàm necessaria) non prodest sine jejunio. Gulosis etiam commendari poterit eleemosina: nam ex S. Leone fiat subsidium pauperis, quod subtrahitur gulæ.

CAPUT XLIX.

De Vitiis contrariè oppositis Abstinentiæ, & Sobrietati.

1. D. QUę peccata contrariè opponuntur Abstinentiæ?

M. Oppositum per defectum est innominatum, & posset dici *Nimia, seù indiscreta abstinentia*; De illo non agit S. Th., quia vix reperitur, qui, consideratis omnibus, deficiat. Oppositum per excessum dicitur *Gula*, de quà S. Th. q. 148.

2. D. Gula est nè peccatum mortale ex suo genere?

M. Si homo constitueret finem ultimum in illà, utique peccaret mortalitèr; Alias de se non est peccatum mortale, ut p. 1. c. 34. n. 6 Erit per se mortale, si gravitèr noceat sanitati, & teneberis explicare, quòd tibi nocueris per immoderantiam cibi, & potus, quia est duplex peccatum, alterum in sibi voluntariè nocendo, alterum in nocendo per tale medium. Si levitèr noceat, erit veniale ex parvitate materiæ, p. 1. c. 36. n. 5. Est etiam peccatum mortale, si violetur Ecclesiasticum jejunii pręceptum ut c. 47. n. 6.

3. D. Gula est genus, de species?

M. S. Th. a. 4. enumerat quinque.

Præproperè, *lautè*, *nimis*; *ardenter*, *studiosè*. si vis rationem huius distinctionis, vide textum. Ad praxim: *Præproperè* peccat, qui prævenit debitum tempus. Vix potest esse mortale contrà præceptum naturæ, quia ex solà pręventione nequit inferri grave nocumentum sanitati, nisi quando præveneris nondum factà competenti digestione; in quo casu nocumentum procederet ex nimio cibo. In jejunio Ecclesiæ dictum est cap. 47. num. 11. præventionem notabilem esse gravitèr prohibitam. Cæterum Ecclesia conditiones omnes jejunii vult per modum unius; per cujuslibet substantialis defectum violatur jejunium; quòd si plures deficiunt, aggravatur peccatum; & ex p. 1. c. 34. n. 20. potes decidere, an hæ circumstantiæ aggravantes explicandę sint. *Lautè* peccat, qui

quæ-

quærit cibos pretioſos; Nec natura, nec Eccleſia ſub mortali prohibet cibos magni pretii: tamen peccaret mortalitèr, qui cum notabili detrimento ſui ſtatus, vel familiæ, plura inſumeret in cibo, & potu; *Nimis* peccat, qui vel ſe aggravat cum nocumento ſanitatis, vel ſuprà quantitatem ab Eccleſiá taxatam in jejunio. *Ardentèr* peccat, qui non ſervat modum debitum in edendo. *Studiosè* peccat, qui quærit cibos nimis accuratè præparatos in qualitate. De hoc, ut de ſecundo, *Lautè*.

4. D. Cum gula ſit vitium capitale, aſſignà filias?

M. Prima eſt *Inepta lætitia* Intelligitur, quàndo quis vagè, & incompoſitè hilareſcit. Opponitur Modeſtiæ morum, de quà c.56.nec eſt mortale ex ſuo genere. Secunda *Scurrilitas*, quando quis utitur verbis inhoneſtis ad delectandum; opponitur etiam Modeſtiæ, dummodò, ſola intendatur delectatio, quæ oritur ex prolatione verborum, quæ neque ſint ſcandaloſa. Eſt veniale ſatis periculoſum, quia verba exteriùs prolata excitant ſpeciem internam de ſignificato. Tertia *Multiloquium*, quando, ut ſonat nomen, quis nimis loquitur, & ſuperfluè: opponitur eidem. Si quis hæc tria vellet opponi Affabilitati, non contendas. Quarta eſt immunditia, ſeu emiſſio quarumcumque ſuperfluitatum; & ſi ſit emiſſio ſuperflui pro individuo, ſed neceſſarii pro ſpecie ad generationem, erit contrà Caſtitatem; ſi aliarum ſuperfluita-

tum, v. g., per vomitum, directè opponitur Abstinentiæ, contrà quam peccat utens tanto cibo, unde prævidet vomitum. Quinta Hebetudo mentis explicata c.4.n.3. ut opposita dono intellectus.

5. D. Quæ sunt vitia opposita Sobrietati?

M. Sobrietati oppositum per defectum est innominatum: quod per excessum opponitur, vocatur *Ebrietas*, de quà S. Th. q.150. & definitur *inordinatus potus privans usu rationis*. Igitur in quàcunque etiam minimà quantitate bibatur, si prævideo ex potu cerebrum plenè perturbari, & mihi perfectè deficere usum rationis, pecco mortalitèr; si imperfectè perturbetur, quia tunc est parva læsio, erit veniale ex parvitate materiæ. Est de se peccatum mortale ut p.1.c.34.n.6. quia cum ebrietate nequit conservari charitas. Hæc vult bonum illius, quem amamus. Igitur si ex charitate amo meipsum, debeo velle meum bonum. Usus rationis est maximum hominis bonum, & tale, quòd per ipsum principalitèr in operando distinguimur à brutis. Nequit ergo stare charitas cum eo, quod habet tollere hunc. Hinc etiam peccat mortalitèr, qui socios invitat ad se inebriandum; & tot numero peccatata mortalia committit, quot socios invitat cnm periculo proximo ebrietatis.

6. D. Ebrietas primà vice non est peccatū?

M. Se inebrians primà vice excusatur á peccato, quia ignorat efficaciam vini, nec aufert

fert sibi voluntariè usum rationis. Invitans ad bibendum excusatur ex hoc, & alio capite: nàm ignorat complexionem bibentis. cœterùm si primà vice sciantur hæc duo, est peccatum velle illud, unde per se sequitur privatio usus rationis.

7. D. Somnus impedit usum rationis, voluntariè tamen possumus dormire?

M. Distingue inter actiones ordinatas à naturà, & contrà ordinem naturæ. Inter primas est somnus; inter secundas Ebrietas; non peccat, qui vult actionem ordinatam à naturà, licet inde pro tempore impediatur usus rationis. Natura instituit quietem, ut magis in posterum operari possemus cum usu rationis; Peccat, qui contrà ordinem naturæ sibi abscindit brachium: At si abscissio sit juxtà ordinem naturæ, ad salvandam vitam, non est preccatũ.

8. D. Ebrietas licetnè ad salvandam vitam, si ordinetur ad vomitum?

M. S. Th. a.2. ad 3. negat, quia potest procurari per potum aquæ tepidæ non inebriantem. Sed finge, quòd solus potus inebrians hìc, & nùnc possit causare vomitum, & per consequens sanitatem, quam insupèr finge infallibilitèr annexam cum vomitu. In isto casu dic, ut c.23.n. 10. de se defendente contrà invasorem. Poterit enim Medicus, & Infirmus permittere, at nunquam intendere impedimentum usus rationis.

9. D. Suntnè peccata verè, & proprià actio-

actiones inordinatæ, quas homo committit in ebrietate:

M. Effectus sequens ad ebrietatem, sive universalitèr ad aliam quamlibet actionem, spectat ad circumstantiam *Quid*. Ex p.1. c.34.n. 13. effectus per se sequens ad peccatum facit circumstantiam, lege S. Th. 1. 2.q.20.a.5.quì ait: eventus sequens præcogitatus, est peccatum: si v. g. homo ante ebrietatem prævidet, quòd in ebrietate committet adulterium, homicidium &c. si posteà se inebriat, peccat peccato ebrietatis, & peccato homicidii. Si actio sit indifferens, & prævideatur eventus malus: distingue: si actio non est necessaria, tùnc volens causam, indirectè, & virtualitèr vult effectum: v. g. prævideo ex actione per se indifferenti, secuturam in somnis immunditiam, nèc ulla hìc,& nùnc urget necessitas actionis, pecco ponens talem actionem, quia in eà virtualitèr, & indirectè volo immunditiam; si adsit necessitas, non pecco, nisi formalitèr intendam effectum sequentem. Si actio sit per se bona, non pecco, nisi formalitèr intendam effectum sequentem, v.g. prævideo secuturam immanditiam ex potu aquæ habentis debilitare naturam, sed potus aquæ hìc, & nùnc est mihi bonus, quia utilis ad temperandum calorem cerebri, tùnc immunditia, estò prævisa, non mihi tribuitur; vide c.23.n.10. Duo tamen adverte: 1. non omnis necessitas, quæ sufficit ad excusandum in uno casu, sufficit ad excusandum

dum in omni. Utilitas, aquæ ad temperandum calorem cerebri, sufficit, ut non imputetur mihi nocturna immunditia prævisa: Hæc non me excusat ab homicidio, si præviderem, quòd puer hausturus aquam laberetur in puteum. Quæ verò sufficiat necessitas, relinquitur judicio prudentum, & timoratorum, Non est necessarium prævidere talem actum in particulari, sed sufficit prævidere, quòd ebrii, v.g. soleant committere in ebrietate aliquos actus peccaminosos, ut imputentur tanquam peccata ebrio, actiones, quæ fieri solent ab illis. Hęc dicta sint, si effectus prævidetur: si effectus non prævisus, ait S. Th. per se sequatur, & ut in pluribus; tùnc qui vult causam, vult effectum: si sequatur per accidens, & ut in paucioribus, non inputatur; unde hìc q. 150. a. 4. adducit verba Augustini dicentis: *Loth culpandus est, non quantum ille incæstus, sed quantum ebrietas meruit*: quia neque in universali præviderat, qnòd filiæ essent peccaturæ cum ipso: Equidem ut in pluribus ebrii committunt aliquas actiones inordinatas, sed ut in paucioribus contingit eos induci ad actiones, ad quas filiæ induxerunt Loth.

10. D. Cum neque censuris, neque reservationi subdantur hæc peccata, sunt nè Theses prohibitæ de illis?

M. Octava Inn. XI. quam attentè considera: nam ex illà, velut ex principio, deducere poteris plures conclusiones.

11. D. Quas

11. D. Quas Pœnitentias imponam pro prædictis?

M. Vide c. 47. n. 20. Addo verba Aug. ab Angelico aducta a. 1. ad 4. *Non aspere, quantum æstimo, non durè, nen impetuosè ista tolluntnr, sed magis docendo, quàm jubendo, magis monendo, quàm minando. Sic enim agendum est in multitudine peccantium: severitas autem exercenda est in peccatis paucorum.* Quam cum grano salis reduc. ad praxim. Frequens erat in Africà ebrietatis vitium; scribebatque Episcopo prædicanti ad multitudinem, non Cnfessori, qui cum uno tantùm agit, sed; & Confessori convenit tollere peccata magis *monendo, quàm minando*, ubi non peccatur ex malitià, & pertinacià.

CAPUT L.

De Virtutibus, quæ refrænant concupiscentias Tactus.

1. NOmine virtutum refrænantium concupiscentias tactus, intelligo illas, quę habent moderari delectationes à naturà constitutas in actu ordinato ad conservationem speciei, seù ad generationem, quas dixi c.47. n. 2. multùm excedere delectationes gustus. Etiam istæ sunt species Temperantiæ; & duas nominabo, Castitatem, & Pudicitiam. Theologi complures asserunt virginitatem (maximè

mè votò firmatam) esse distinctam specie à Castitate , sicut ex c.14.n.2. Gnome à Synesi, Magnanimitas à Philotimià , Magnificentia à Liberalitate. Hoc parùm refert ubi , scias , quando circumstantia Virginitatis aperienda sit in confessione , quod dicetur suo loco . De his virtutibus agit S. Th. à q. 151. ad 154. & distinguit Pudicitiam à Castitate,in hoc,quòd illa respicit principaliter signa , ut aspectus , oscula &c. Hæc actum consummatum .

2. Si quæ aliæ necessariæ sunt naturæ hominum , maximè istæ . Infectio peccati originalis maximè sentitur in vi generativà , ideò quilibet indiget plurimùm hisce virtutibus . Sap.8. *Ut scivi, quoniam alitèr non possem esse continens,nisi Deus det ; & hoc ipsum ergo Sapientia , scire cujus esset hoc donum : adii Dominum & deprecatus sum illum , & dixi ex totis præcordiis meis* orationem , quam prosequitur per plura capita . Cum igitur ex speciali tantùm auxilio Dei habeatur , omni ex parte perfecta Castitas,ut ejus amorem in pænitentium pectore accendas , recurre ad orationẽ,eritque utilissima,quę continetur Sap.9. sed magis ora pro te ipso *Nemo potest esse continens , nisi Deus det* : Adde periculum se inquinandi , dum quis lavat inquinata , nisi supremam adhibeat cautelam . Ob hujus verè lacrymabilis miseriæ abundantiã , S.Sedes debuit evulgare Constitutiones , equidem rigorosas , at saluberrimas , & necessarias contrà

Con-

Confeharios inhoneſta tractantes in Confeſſione, quas ſemper ante oculos habebis. Eſt Aug. ſententia, & confirmat experientia, quòd etiam immaniſſimæ beſtiæ retrahuntur à voluptatibus, maximè concupitis, ob timorem verberum; Igitur timore pœnarum firmet ſe Confeſſor, ne inquinetur, dùm lavat inquinata: *Legum enim terror* (cum Aug. loquor) *ita profuit, ut multi dicant, Gratias Domino, qui vincula noſtra dirupit.*

3. Acturus de his virtutibus, vitiiſque oppoſitis, præpono monitum Catech. 3. p. c. 7. n. 1. *In hàc re explicandà, cautus admodum ſit Parochus, & prudens, & tectis verbis rem commemoret, quæ moderationem potiùs deſiderat, quàm orationis copiam. Verendum eſt enim, ne, dùm is latè, atque còpiosè nimis explicare ſtudet, quibus modis à præſcripto diſcedant, in illarum rerum ſermonem fortè incidat; unde excitandæ potiùs libidinis materia, quàm reſtinguendæ illius ratio emanare ſolet.* Et p. 2. c. 8. n. 33. *Ita agendum eſt Paſtoribus, ut nullum ex eorum ore verbum excidat, quod fidelium auribus indignum eſſe videatur, aut pias mentes lædere, aut riſum movere queat. Ut enim* Eloquia Domini eloquia caſta ſunt: *Ita etiam maximè decet Chriſtiani populi doctorem ejuſmodi orationis genere uti, quod ſingularem quandam gravitatem, & mentis integritatem præ ſe ferat.* Hùc reſpiciunt verba Ritualis p. 1. c. 7. n. 20. Quòd ſi adeò cautè pro-

procedere debet Confessor agens cum particularibus, quantò cautior erit, qui publici juris facit opus suum, editque tractatus, quos, etiamsi velit, non amplius poterit supprimere? Prudētioribus displicuit semper, si quis Theologorum, liberiùs, quam par erat, expatiatus est per hanc materiam. Et hæc generalitèr de hisce virtutibus.

CAPUT LI.

De Actu Castitatis.

1. ABstinentia non prohibet omnem delectationem gustus, quam natura in cibis constituit, ut homo magis alliceretur ad sui conservationem: Hæc utpotè bonà, est omnibus appetibilis. Temperantia eò respicit, ut prædictas delectationes ita moderetur homo, quòd neque excedat, neque deficiat in appetendo. Simili modo Castitas non prohibet omnem actum, & omnem delectationem tactus, quam natura instituit, ut homo magis alliceretur ad conservationem speciei, bonum majus conservatione individui, quia bonum commune majus est privato. Inter Abstinentiam, & Castitatem interest, quòd bonum proprium singuli tenentur conservare; Ideò singulis instat præceptum comedendi; Bonum multitudinis, præcipitur quærere multitudo, sed non singuli. Igìtur Castitas non prohibet omnem

nem actum, sed ita moderatur, ut fiat, quando decet. Ideò dividitur in Virginalem, Vidualem, & Conjugalem.

2. D. Quid requiritur, ut actus venereus fiat debito modò?

M. Actum hunc natura instituit ad duos fines: primus est generare hominem: secundus est educare. Hæc educatio debet esse non corporalis tantùm, sed principalitèr spiritualis per instructionem. Natura enim condidit hominem, qui non solùm sit animal, sed & homo, quà homo. Si homo incumbat actui venereo sine utroque horum finium, vel sine altero, operatur cum maximo malo speciei humanæ, & ita, non potest servari charitas, cum exercitio prædicti actús, sine duobus illis finibus, vel sine altero; propter eà ut p.1.c.34. n.6. Castitas obligat sub mortali, ut ejus actus exerceatur inter personas conjunctas legitimo matrimonio. Si fiat alitèr, quàm inter virum, & fœminam, homo utitur actu contrà primum finem. Si sit inter virum, & fœminam non conjunctam matrimonio; fit contrà secundum.

3. Quid est matrimonium?

M. S. Th. hìc tantùm agit de peccatis oppositis Castitati: de actu distulit agere in 3. p. cum de reliquis Sacramentis, ad quorum dignitatem Christus elevavit matrimonium; agitque de illo à q. 41. ad 69. Tu lege Trid. sess. 24. ante Canones, & post de ref. Catech.

p. 2.

p. 2. c. 8. ex cujus n. 3. matrimonium ita definitur: *Viri, & fœminæ maritalis conjunctio, inter legitimas personas, individuam vitæ consuetudinem retinens.* Hoc matrimonium dat jus ad actum venereum, & cohoneſtat; Eſſentia matrimonii conſiſtit in hoc jure: Actus eſt operatio cõſequens, & complet carnalitèr matrimonium, quod tamen ſpiritualitèr eſt perfectum in mutuà conjunctione animorum, quę conjunctio ſi adſit, & ulteriùs abſtinentia ab actu, ut conjuges vacent Deo, jàm tùnc erit matrimonium ſpiritualitèr perfectius, licet carnalitèr imperfectius, & tale fuit matrimonium inter B. Virginem, & S. Joſephum; nèc non inter alios Sanctos conjugatos, de quibus Hiſtoriæ tradunt vixiſſe cælibes. Cum igitur matrimonium non conſiſtat in actu, ſed in jure ad actum, diſſeram prius de matrimonio, poſteà de actu.

4. D. Quid intelligis per *legitimas perſonas?*

M. Quod non ſint impeditæ à lege naturali, divinà, vel Eccleſiaſticà contrahere. Non dico à civili, quia ſolum ago de Chriſtianis, inter quos matrimonium à Chriſto elevatum ad ſignificandam ſui cum Eccleſia conjunctionem, eſt ſignum ſenſibile iſtius gratiæ inviſibilis, & ſacramentum, quare tota juriſdictio ſpectat ad Eccleſiam, cujus eſt adminiſtrare ſacra.

5. D. Suntnè aliqua impedimenta ma-

trimonium dirimentia ex lege naturæ?

M. Gen. 2. *Relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ*: ex quibus apparet lege naturali prohibitum, ut simul conjugati cohabitent pater, & filia, &c. Debetque intelligi de omni lineâ rectâ, ita ut, si Adam esset in mundo, nulli posset nubere suorum descendentium.

6. D. Extatnè aliquod lege divinâ?

M. S. Th. 2.2.p.88.a.11. probat, quòd professio solemnis in Religione approbatâ per Sedem Ap. jure divino dirimit matrimonium; sed habet multos contràdictores. In 4. d. 39. 4. 7. a.1. videtur sentire idem de cultus disparitate: Sufficiat hæc innuisse.

7. D. Extantnè impedimenta dirimentia per Ecclesiam?

M. Theologi claritatis gratià redegerunt omnia impedimenta in carmina sequentia.

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas:
Si sis Affinis, si forte coire nequibis:
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis;
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ
Hæc facienda vetant connubia, facta terractant.

8. D. Quæ sunt impedientia?

M. Contrahens cum dirimentibus, ultrà peccatum, invalidè contrahit: Contrahens cum impedientibus, peccat, sed validè contrahit.

hit. Et continentur his carminibus.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum.
Atque Catechis., Sponsalia, jungito Votum
Incæstus, raptus sponsatæ, mors mulieris
Susceptor propriæ sobolis, mors presbyteralis,
Vel si pœniteat solemniter, aut Monialem
Accipias, probibent bæc conjugiũ faciendũ.

Aliqui affirmant quædam ex his undecim non ampliùs vigere, sed S. Concilij Cong. sæpius consulta, semper respondit non posse cum illis licitè contrahi. Sequere igitur judicium hoc authoritativum.

9. D. Confessori competitnè, scire saltem principaliores casus, qui possunt contingere circà inpedimenta dirimentia?

M. Id est necessarium Parocho, quia tangũt forum externum. Si pro pœnitentiali, desideras explicata singula, & ulterius omne munus Parochi, vide *Inst. Cler.* c. 40.

13. D. Quid faciet Confessor requisitus, ut in foro Pœnitentiali provideat matrimonio in valide contracto?

M. Ex se solo si nescit decidere, in necessitate absolvet pœnitentem à peccatis, & petet tempus consulendi peritiores: si dubitat, & Confessor, & Penitens: dubio durante, admonebit pœnitentem nè petat debitum, sed reddat. Si certum sit impedimentum, nèc potest petere, nèc reddere, quamvis conjux validum crederet matrimonium, quia fornicaria

est omnis copula, ubi verè nõ est validum matrimonium. Vide p. 1. c. 18. n. 15. de modo, quo debet se gerere ad petendam dispensationem: Hac obtentà, monebit ad matrimonium revalidandum exigi novum utriusque consensum.

11. D. Conjugatis, est nè semper sine peccato mortali actus conjugalis?

M. Ex multiplici capite potest vitiari sed sub prætextu docendi non debeo offendere pudicas aures, Natura ipsa docet conjuges quid licitè valeant. Si difficilior casus contingat, materiam hanc tractant ferè omnes Casuistæ: Consule, vel doctiores.

12. D. Estnè immunis ab omni veniali?

M. Erit immunis (imò, & meritorius in homine justo) si fiat altero ex his duobus motivis; 1. ad gignendos filios, juxtà Aug. c. 46. n. 3, qui dicit adhibendum propter solos gignendos filios; 2. si reddatur debitum. Igitur respectu petentis vacat veniali culpà, si fiat unicè ad gignendos filios: Respectu reddentis erit bonus, estò prævideatur ex illo hìc, & nùnc filium non generandum, si petitus reddat, quod debet conjugi. Cave tamen nè conjuges, velis sanctos, plusquàm oportet. 1. Cor. 7. scripsit Apostolus: *Nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi, & iterùm revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas, propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non*

secun-

secundum imperium. Sufficit Dei legem zelare, ſicut Apoſtolus. Voluit, hìc ut orationis tempore abſtinerent, ſed id ex mutuo conſenſu. Optimum conſilium, ut abſtineant volentes communicare, jejunare, &c. At voluit, ut abſtinerent ex mutuo conſenſu; ſi maritus nolit, ad alienam diem pertrahet uxor communionem, niſi aliud Chriſtiana prudentia dictet. Ubi tamen non eſt ratio ſpecialis orandi, qualis eſt in die communionis, vel temporibns ab Eccleſia inſtitutis, revertantur *in id ipſum*, *propter incontinentiam*. In quibus verbis affirmat matrimonium, poſt lapſum, fuiſſe ordinatum á Deo, etiam in remedium concupiſcentiæ; qui tamen eſt finis ſecundarius ſubordinatus primario generationis filiorum, & conſequentèr peccat venialitèr, qui primò intenderet ſecundarium; Id apparet ex verbis ſequentibus: *ſecundum Indulgentiam dico*: quę plures Patres intelligunt, ut voluerit Apoſtolus denunciare culpæ venialis reatum in tali actu elicito principalitèr ad evitandam incontinentiam. Et duo fecit Apoſtolus, 1. permiſit peccatum veniale (quod etiam eſt leviſſimum, & utinam alia non haberent conjuges) ad evitandum periculum mortalis: 2. voluit ut ſcirent id eſſe peccatum veniale, ut ſi quando Spiritus Sanctus vocaret eos ad majorem perfectionem, agnoſcerent viam. Apoſtolum imitare in omnibus, hortando, nè invicem ſe fraudent; & oſtendendo, quando veniale peccatum ſit.

 13. D. In

13. D. In his casibus esset melius tacere: Homo pronus ad libidinē, ab ea non cessabit, estò sciat peccari venialiter in exercendo actū conjugalem ex sola delectationis causá, unde peccabit sępè venialitèr, è contrà ignorans invincibiliter (hæc ignorantia resultat ex probabilitate opinionis contrariæ) excusabitur a peccato. Ita plures Moderni sentientes grande beneficium fuisse mundo allatum ex probabilismo?

M. Vide p. 1. c. 35. n. 17. Ibi habes, an ignrans aliquid, instrui debeat: An dicatur veritatem ignorare invincibiliter, qui ab ea discedit, ductus opinione probabili probabilitate extrinseea: Id est altioris indaginis, nec volo aperire meum sensum. Hoc unum scio non esse probabilem opinionem de licito usu actus conjugalis ex solá delectatione saltem post damnatam ab Inn. XI. *Thesim* 9. Si probabilismus profuerit, vel nocuerit, alii judicent. Tu adverte nostra peccata oriri ex ignorantiá intellectus, & passione appetitus. Ex hac peccans; ubi cessat, dolet de peccato, & rarius cedit: si peccat ex ignorantiá, putans bonum, quod est malum, frequentat peccata sine scrupalo; & ideò curá instruere pænitentes, ut saltem rarius peccent.

CA-

CAPUT LII.

De Peccatis contrariè oppoſitis Caſtitati.

1. PEccatum Caſtitati oppoſitũ per defectũ vocatur *Inſenſibilitas*, de quà c. 46. n. 5. & ſi quis ex horrore ad hujuſmodi delectationes conjugi petenti negaret debitum; etiam peccaret contrà Juſtitiam. Oppoſitum per exceſſum *Luxuria*, quæ dicitur *Appetitus inordinatus delectationum tactus ordinatarum à naturà ad generationem prolis*; Et ita opponitur etiam Pudicitiæ; majoris tamen claritatis gratià tractabo in prȩſenti capite de Luxurià, ut opponitur Caſtitati tantùm; Et in hoc ſenſu, venit omnis actus venereus conſummatus, & exercitus extrà legitimum matrimonium.

2. D. Quotupliciter dividitur Luxurìa?

M. Eſt genus à S. Th. q. 154. a. 1. diviſum in ſex ſpecies: *Simplex Fornicatio*: *Adulterium*: *Stuprum*: *Incæſtus*: *Raptus*: *peccatum contrà naturam*.

3. D. Quid eſt ſimplex Fornicatio?

M. Eſt actus venereus conſummatus ſoluti cum ſolutà. Eſt mortale, quia præjudicat fini ſecundario prolis generandæ, ut c. 50, n. 2. quæ non repero, ſed tu relege.

4. D. Quid eſt Adulterium?

M. Eſt actus venereus conſummatus cum aliquo conjuncto in matrimonro; tùnc enim fit

injuria conjugi, & ideò, eſt contrà Juſtitiam communitativam; quare eſt in duplici ſpecie ſcilicèt Luxuriæ, & Injuſtitiæ: ſi ambo peccantes ſunt cõjugati, eſt duplex numero adulterium, quia duobus fit injuria; & pœnitens tacens conjugium utriuſquæ, non explicat ſufficientèr numerum peccatorũ. Eſtò maritatus conſentiat adulterio conjugis, adhùc eſt injuſtitia ut p.1.c.34.n.9. Peccatum, cum ſponsà de futuro, reducitur ad Adulterium, quia fit injuria ſponſo habenti jus ad ſponſam, vel è contrà; Eſt ſpecie diſtinctum, quia ſpecie diſtinguuntur jus ad rem, quod habet ſponſus, & jus in re, quod habet maritus; ideò explicandum in confeſſione. S. Th. q. 154. a. 7. ad 3. Sponſi *ex ipſà deſponſatione jus habent* in ſibi deſponſatis.

4. D. Quid eſt Stuprum?

M. Eſt defloratio Virginis; eſt etiam contrà juſtitiam, ut Adulterium. Multi docent eſſe ſimplicem fornicationem, ſi virgo voluntariè conſentiat: nèc enim vident, cui fiat injuria; tu tene cùm S. Th. a.6. quòd ſemper eſt ſtuprum: Virginum caſtitatem Deus poſuit ſpecialitèr ſub cuſtodià parentum, vel Tutorum, licèt ipſa Virgo ſit domina ſui; quare deflorans Virginem voluntariè conſentientem facit iujuriam Tutoribus; ut injuriam mihi facit, qui ſuum equum ponens ſub meà cuſtodià accipit me ignorante: ſi inſtes poſſe parentes cedere juri ſuo; tùnc dic, ut de marito conſentiente.

tiente. Ex hàc doctrinà inferes committi stuprum, non primà solùm vice, cùm defloratur, sed totiès, quotiès homo abutitur fœminà reputatà Virgine, custoditâ à parentibus, vel Tutoribus.

6. D. Quid est Incæstus?

M. Est actus venereus comsummatus cum consanguineis, vel affinibus; est contrà Pietatem, quà tenemur honorare prędictos; eritque sub specie Adulterii; Stupri &c. si rationem illorum attingat. Vide usque ad quem gradum impediatur matrimonium; & si peccent, hi cõmittunt incæstum. Si commitatur inter Ascendentes, & descendentes in lineà rectà, est specie distinctum, ut c. 50. n. 5. Inter conjunctos in primo gradu est saltem circumstantia mutans judicium Confessoris; ideò explicanda.

7. D. Quid est Raptus?

M. Ultrà Luxuriam, Raptus dicit malitiam Rapinæ, de quà c. 24. n. 8. fit enim injuria rapiendo violentèr aliquem, ad turpia; & possunt concurrere omnes aliæ species Luxuriæ, ut si rapiantur pueri; nuptæ, Virgines, Moniales &c.

8. D. Quid est Sacrilegium?

M. Est, quando peccatũ consummatur cum personà sacrà, habente votum Castitatis, vel solemne, vel simplex; Ex c. 32. n. 6. debet explicari, an habeat votum solemne, vel simplex: hoc enim obligat coràm Deo solùm, illud coram Ecclesià; ideò gravius, & specie diversum.

Ali-

Aliqui disputant, an violans solemne teneatur explicare, num sit Religionis, vel Ordinis. Tu vide cap. 33. n. 6.

9. D. Quid est peccatum contrà Naturam?

M. Est genus continens sub se plures species, quas nolo enumerare, quia de illis, utpotè brutalibus, etiam tacebant Philosophi Gentiles. Dolendum est frequentari apud Christianos, quæ nec nominare volebant Æthnici. Turpitudo illorum satis per se apparet. Circà peccatum nefandum explica, an fueris agens, vel patiens: nàm agere, & pati, quia in diverso prædicamento; differunt genere generalissimo; & id non explicans, omittit non modò speciem, sed & genus. Peccat contrà naturam, qui est impotens ad actum consummatum: quare Eunuchi, & similes debent explicare suam impotentiam naturalem. Porrò quælibet species peccati contrà naturam aggravatur ex aliis circumstantiis, ut si agens, vel patiens sint maritati, voto adstricti &c.

10. D. Immunditia voluntaria, quæ est prima species peccati contrà naturã, nimis est frequens, ideò debeo circà illã esse instructus?

M. Quàm frequens, tàm clara est illius malitia. Pessimè audies, si doceas dari posse ignorantiam invincibilem de illius malitià in adolescentioribus; si dicas cognoscere, quòd sit contrà lumen rationis; at posse ignorari, quòd sit contrà legem Dei, incides in peccatum Philosophicum; de quo p. 1. c. 28. n. 2. Vide 49. Thesim Inn. XI.

11. D. Poteſtnè aliquando permitti?

M. Nunquam poteſt intendi, neque ad ſalvandam propriam vitam, quia bonum ſpeciei, ad quòd natura ordinavit actum venereum, prævalet bono individui. Hìnc neque permitti cum periculo conſenſus, vel delectationis voluntariæ. Quòd aliquando poſſit permitti ex urgenti neceſſitate, apparet ex c. 23. n. 4. de homicidio; Quæ verò, & quanta debeat eſſe neceſſitas, non poteſt univerſalitèr ſtabiliri. Cajetanus opp. tom. 1. tr. 12. probat poſſe permitti, eſtò prævideatur à Confeſſore, qui in illam incidit, ut exerceat ſuum munus, ſive coactus neceſſitate ſtudet hiſce materiis. Circà id multum laxavit habenas Michael de Molinos, & quia ob naturæ fragilitatem poſſumus facilè decipi, credentes eſſe puram permiſſionem, quandò verè cooperamur, ideò res paulò eſt accuratius tractanda. Docuit ille circà immunditiam hujuſmodi, plures Theſes damnatas ab Inn. XI. Omitto 42.43. 45.46.48. 49.50.51. 52. & 53. in quibus dicebat permitti, cum tamen ſi verum eſſet, quòd ait, illi, de quibus loquitur, non ſolùm permiſiſſent, ſed voluiſſent, & operati fuiſſent. Refero 17. *Tradito Deo libero arbitrio, & eidem relictà curà, & cognitione animæ noſtræ, non eſt ampliùs habenda ratio tentationum, nèc eis alia reſiſtentia fieri debet, niſi negativa, nullà adhibità induſtria; & ſi natura commovetur, oportet ſinere, ut commoveatur, quia eſt natura.*

37. *In occasione tentationum, etiam furiosarum, non debet anima elicere actus explicitos virtutum oppositarum, sed debet in suprà dicto amore, & resignatione permanere*. In 41. docebat Deum permittere actus carnales ex violentià Dæmonis, qui non essent peccata, estò contingerent *in vigilià, & sine mentis offuscatione*. In 47. quòd violentiæ Dæmonis erant permittendæ, *nullam adhibendo industriam, nullumque proprium conatum* ad eas reprimendas. *Et præ omnibus non opus est confiteri, & sanctissimè fit non confitendo*. Et in 48. quòd *melius est ea non confiteri*, *quia non sunt peccata, nec etiam venialia*. Vide alias plures: Et disce, ad idem quàm cautè sit procedendum quanta cura adhibenda in reprimendo motu omni sensualitatis, & quàm lentè debeas immunem judicare à peccato, qui credit se permittere tantùm, non etiam directè vel indirectè velle prædictas immunditias.

12. Considerà quamlibet particulam Thesium damnatarum; & si casus accidat, damnà praxim quancunque illis conformem: Si verò habes pœnitentem ex malà corporis dispositione proclivem, charitativè, ac paternè mone, in singulis casibus confiteri, quas patitur immunditias (etiam nocturnas, quantò magis occurentes in vigilià, & sine mentis offuscatione) Supponamus, quòd omninò vacent à culpà mortali, qualitèr ex Cajetano potest contingere in Confessore, quis tamen audeat

excu-

excusare à peccatis pluribus venialibus, & in praxi difficillimum est judicare, quòd adhibita sit omnis industria, sub mortali necessaria reprimendis tentationibus. Igitur induc. ut ea confiteatur ad securitatem conscientiæ: 2. etiam supposito, quòd sit securus se non peccasse mortalitèr, ad delenda venialia, & negligentias commissas in reprimendis: 3. ad obtinendum contrà tentationes effectum proprium sacramenti, qui sunt auxilia Dei actualia suo tempore, nè incidamus in easdem tentationes; & loquendo de tentationibus carnis, in naturà magis igneà, & in juvenibus, quorum sanguis ebullit, nihil magis potest extinguere ignem luxuriæ, quàm sanguis Christi applicatus per hoc sacramentum: 4. immunditiæ hujusmodi, etiam quatenùs merè corporales, maximè dedecent accedentem ad nuptias Agni, seù ad sumendum Eucharistiæ sacramentum: quare in sero Ecclesiastici reccitant.

Hostemque nostrum comprime,
Ne polluantur corpora.

S. Th. 3. p. q.80.a.7. Eucharistiæ sumptionem ait per istas immunditias impediri quoad duo: 1. quoad fæditatem corporalem, *cum quà propter reverentiam sacramenti, non decet accedere ad altare, unde, & volentes tangere aliquid sacrum, manus lavant*; 2. propter evagationem mentis, *quæ sequitur*; nisi adsit necessitas communicandi, vel proveniat ex illusione dæmonis, ut impediat communionem.

CA-

CAPUT LIII.

De Pudicitià, peccatisque contrariè oppositis.

1. EX c.49.n.1.Pudicitia respicit præcipuè signa venereorum,ut sunt asoectus impudici, oscula, & tactus: Quæ omnia debes explicare; nam sunt actus, incompleti, ut p. 1. c. 31. n. 3.

2. D. Quid regulat actus hujusmodi?

M. Possunt considerari secundum se, & ita sunt actus indifferentes, qui possunt benè, vel malè fieri, ac regulantur à virtute Affabilitatis; quare licent ad ostendendum amorem honestum, ubi viget consuetudo, tamen cautissimè procede; si debet adhiberi cautela maxima, in regionibus, in quibus exercentur ex consuetudine, quia etiam ibi sunt valdè periculosi, quantò cautius, nbi nulla talis consuetudo viget. Quòad praxim,ubi non viget consuetudo, sunt damnandi saltèm ob periculum proximum, quod si non esset in uno,timeri sufficientissimè potest in comparte:sunt enim peccata, quotiès libido se ingerit, vel timeri potest: & id accidit, quotiès ex antiquà consuetudine non sunt introducti, ut signa honesti amoris.

3. D. Utique sunt peccata,quotiès sunt libidinosi, sed, quando censendi sunt tales?

M. Vide p.1.c.43. n. 3. cæterùm quisque in

pra-

praxi agnoſcit, quando moveatur ex amore libidinoſo; Natura id omnes docet, & pænitens, ubi ſe accuſat de iſtis, jam agnoſcit peccaſſe, ſaltèm exponendo ſe periculo.

4. D. Extrà matrimonium, ſuntnè peccata?

M. Utique: nam amor libidinoſus à naturà eſt inſtitutus ad procreationem prolis, & cui prohibitus eſt ultimus actus, prohibitæ ſunt diſpoſitiones: quia, diſpoſitio, & ultimus actus ſunt in eodem genere: quia natura tendit ad completum: cui prohibet completum, prohibet inchoationem.

5. D. Suntnè mortalia ex naturà ſuà?

M. Ex p.1. c.34. n.6. peccamus mortalitèr, quando actus nequit ſtare cum charitate: c. 50. n. 2. nequit ſimùl ſtare charitas cùm actu venereo præjudicante proli, quòad eſſe, ut in peccatis contrà naturam, vel quòad educationem, ut in aliis Luxuriæ ſpeciebus. Ex n. 5. natura eodem præcepto prohibet ultimũ actũ, & diſpoſitiones prævias, inde ſequitur omnes actus contrà Caſtitatem eſſe ex ſuo genere peccata mortalia.

6. D. Excuſanturnè ex parvitate materię?

M. Nùnc tenetur communiter nullum peccatum contrà Caſtitatem excuſari à mortali ex parvitate materiæ, & inclyta Societas Jeſu ſempèr amantiſſima Caſtitatis Angelicæ, ſub pœnà excommunicationis prohibuit, ne quis doceret, vel admitteret parvitatem materiæ excuſantem à mortali in peccatis contrà Caſtita-

ſtita-

stitatem; Ratio, ex S. Th. quem sequor in principiis, hæc mihi est. Tota Luxuriæ malitia consistit in eo, quòd præjudicetur, vel esse prolis, vel educationi ad instituendam totam vitam: quantuncumque ergo minimus sit actus, quia infert aliquod ex dictis damnis, quorum utrunque est gravissimum, erit semper peccatum mortale. Peccat mortalitèr, qui minimam excitat scintillam, ordinatam ad incendendum campum; estò per accidens non sequatur incendium. Ita in nostro casu. Potest peccari venialitèr, si aspectus, aut tactus essent occasio, & dispositio tantum remota ad amorem libidinosum, ut verba scurrilia, de quibus cap. 48. n. 4. & inordinati aspectus, non libidinosi, sed qui disponunt remotè ad libidinem; si verò sint cum periculo proximo, tùnc erunt mortalia.

7. D. Quia Luxuria est vitium capitale, enumerà filias?

M. Sunt octo: Prima: *Cæcitas mentis.* Vide c. 4. n. 13. Secunda: *Inconsideratio*. Vide c.15. n. 4. Tertia: *Præcipitatio*: Quarta: *Inconstantia*: Ambas vide c.15. n.3. & 5. Quintá *Amor sui*: quia inordinatè appetit propriam delectationem; quare est genus, a quo causantur omnia peccata: Sexta: *Odium Dei*; Vide c. 14. n. 1. Septima: est *affectus præsentis sæculi*. Est etiam genus. Octava est *horror futuri sæculi*. S.Thom. q. 153. a. 5. vocat *fastidium*, *& desperationem*, inchoativè saltem;

unde

reducitur ad ſpeciem deſperationis .

8. D. Adſuntnè Cenſuræ, còntrà violantes Caſtitatem , aut Pudicitiam ?

M. Adſunt rigoroſæ pœnæ civiles, & etiam Eccleſiaſticæ imponendę in foro exteriori contrà Adulteros , Incæſtuoſos , Virginum defloratores,Raptores, Sacrilegos, Concubinarios, & præcipuè contrà Clericos exercentes peccatum nefandum . Harum notitia non eſt neceſſaria Confeſſori, qui reum remittet ad Juriſtas ; ſi diſcutiendum ſit , an aliqua illarum obliget in conſcientià , non deſunt Doctores, à quibus id haurire poſſis : Circà pœnas in foro pœnitentiali , nonnulla hujuſmodi peccata ſolent ab Epiſcopis reſervari; In univerſali Trid. ſes. 24. c. 6. de ref. matr. impoſuit pœnam excommunicationis Raptoribus , operando , vel cooperando per conſilium, auxilium,vel favorem . Ex p. 1. c. 10. n. 6. excommunicatio eſt reſervata Papæ(à quà intrà Italiã, extrà Urbẽ neque poſſunt abſolvere privilegiati regulares) contra violantes clauſuram Monialium ad malum finem , hoc eſt, ad finem offendendi earum Pudicitiam .

9. D. Quas Pœnitentias imponam violanti iſtam virtutem ?

M. Rituale p.1.c.7.n.23. in genere dicit imponenda *libidinoſis jejunia* , *vel alias carnis afflictiones* . Quæ habent annexam excommunicationem , ſanà juxta regulas de excommunicatione traditas p. 1. c. 18. n. 22. quod parti

lesæ satisfiat &c. Si sint humana, hoc est, ex fragilitate, cura ut p.1.c. 22. n.3. Pœnitentem incitando recurrere semper ad medicinam Sacramenti instituti, ut vi illius accedens cum debita præparatione, à Deo impetret per merita Christi applicata ex opere operato, *auxilia maxima, quibus Christiani, dùm vivunt, conservare se integros ab omni graviore spiritus incommodo possint*. Ad hoc, si Christianus negligat recurrere, vertitur facillimè in consuetudinem, quam eradicare laboriosum est, & nisi Confessor cautè procedat, nunquam eradicabit: Consuetudinarii promittunt maria, & montes, pręsertìm instante pręcepto Paschali. Circa hoc vide p. 1. c. 11. a n. 18. regulas a S. Carolo stabilitas, ad quarum amussim nisi procedas, aggravabis conscientiam propriam, nèc solves coram Deo pœnitentes. Quę inculcanda sunt, ut pęnitens concipiat maximũ horrorem contra hæc peccata, hauri ex Catech. p.3.c.7. a n.6. Et quia frequentissimè peccatur contra prædictas Virtutes peccato solum interno concupiscentiæ, vel delectationis morosæ, horum remedia, & pœnitentias accipe ex eadem p.3.c.10.præsertim a n. 21.

CA-

CAPUT LIV.

De tribus Virtutibus annexis Temperantiæ, ſcilicet, Continentià, Manſuetudine, Clementià, Vitiiſque oppoſitis.

1. TEmperantia refrænat concupiſcentias guſtus, & Tactus, quæ ſunt vehementiores. Quæ in refrænando paſſiones, non ita vehementes, imitantur Temperantiam, dicuntur partes potentiales ejuſdem. In præſenti ago de tribus, in ſequentibus de reliquis.

2. D. Quid eſt Continentia?

M. S. Th. q. 155. notat accipi aliquando in Scriptura, & Patribus, pro Caſtitate, ut includit Virginitatem, & Pudicitiam. A quibus Scholaſticè loquendo diſtinguitur in hoc, quod Caſtus ordinariè non ſentit ſtimulos carnis: Continens ſentit, & aliquando graves; At voluntate reſiſtit: quare Caſtus habet rectificatum utrunque appetitum, intellectivum, & ſenſitivum: Continens habet ſenſitivum adhuc deordinatum, per commotiones paſſionum, ſed tenet voluntatem ordinatam in ultimum finem, ita quòd concupiſcentia non trahit illam ad mortale. Continentia non eſt perfectè Virtus; Propriè dicuntur Incontinentes, qui peccant ex infirmitate. Ex generali notione Caſtitatis, & Pudicitiæ habes, quomodo cures Incontinentes; nam quoad praxim

melius fuit omnia simul examinare.

3 D. Quid est Mansuetudo?

M. Est virtus habens refrænare passionem Iræ, ut ne quis irascatur plus, aut minus, quam decet. Hujus subjectum est appetitus. Irascibilis: sed annectitur Temperantiæ residenti in concupisciaili, quia in modo refrænandi assimilantur.

4. D. Obligatnè sub mortali?

M. Debemus esse parati, ad exercendos actus Mansuetudinis, quando sine illorũ exercitio non posset servari charitas: & tunc sub mortali obligaret, ut p.1.c.34.n.6. sed per accidens ex p.1 c.38.n.16. Cæterum quia possumus transigere totam vitam absque eo, quod offerantur occasiones irascendi cum totali detrimento charitatis, ideò, per se non obligat sub mortali.

5 D. Quę sunt Vitia contra Mansuetudinẽ?

M. Oppositum perdefectum est, dum,ubi,& quando quis debet, non irascitur; est innominatum. Ut intelligatur ejus essentia,ex S.Th. q.123.a.10. fortis in suo actu debet uti ira, & quicunque ad modum fortis aggreditur aliquid difficile: Igitur quibus incumbit aggredi aliquid difficile, ut fortes in bello, & in pace habentes servare justitiam legalem, & commutativam, ubi hæc opprimitur a potentiori debent irasci, nè verificetur illud Is. 56. *Canes muti non valentes latrare*, præsertim pro Ecclesiastica immunitate,& ad sublevandos pauperes.

peres. Plures irafcuntur contra pauperes, & debiles,at fub capite potentium confuunt pulvillos. Ubi fimiles incidunt pœnitentes,inculcà graue peccatum, quo fe implicant, & graviffimum, quod Ecclefiæ inferunt detrimentũ. Si qui fpiritualiores aggrediuntur ardua quęque fine ira; doce id non effe humanum. Nimia hæc lenitas pertingere poffet ad mortale,quando ex ejus omiffione præjudicium notabile inferretur charitati, tamen effet mortale per accidens, ideò fi v.g. fe accufat, quòd in tali materia v. g. præjudicaverit Ecclefiæ, non oportet fcire, an fuerit iratus, ut defenderet &c.

6 D. Quod eft peccatum per exceffum?

M. *Ira*,non ut paffio, fed ut appetitus inordinatus vindictæ. Utpotè inordinatus eft femper peccatum, fed non mortale ex genere fuo,

7 D. Omnis appetitus contra juftitiam ex genere fuo eft mortale, & Ira appetit vindictam injuftam?

M. Ex S. Th. q. 158. a. 3. ira dicitur inordinata: 1. quatenus tendit in objectum, in quod non debet, fcilicèt, in vindictam injuftam: tunc eft mortale ex fuo genere, folumque excufatur ex pavitate materiæ, vel fi defit plena advertentia: 2. eft inordinata, quatenus tendit in vindictam juftam; fed nimis ardenter, vel plura, quam debet, Iræ figna profert. Quia utrunque modum complectitur Ira, ideò non dicitur ex fuo genere morale.

8 D.Ira eft Vitium Capitale:quæ funt ejus filiæ?

M. S. Doctor. sex ei filias assignat a.7. Prima: est *Rixa*, de quà c. 14. n. 12. sed universalius nominæ Rixæ hìc veniunt peccata omnia, quæ factis inferunt nocumentum proximo. Secunda: *Tumor mentis*, sivè, ut explicat ad 3. audacia intentantis vindictam, de quo Tumore, ut opposito fortitudini, vide c. 43. n. 16. Tertia *Contumelia*, de quà c.26.n.2. Quarta: *Clamor*, scilicèt, inordinata, & confusa locutio, Modestiæ opposita, de quà c.56. n.23. Quinta: *Indignatio*, seu tristitia de bono proxim, quatenus est indignus: Iræ passio obnulbilat intellectum: quare judicat eum, qui offendit, indignum venia, dignumque solum suppliciis: quare indignatur, quod habeat bona, utpotè creditus illorum indignus: maximè indignatur, si quis petat pro offendente bonum veniæ. Hæc est Nemesis, de qua c. 14. n.6.&de se est veniale, quando agitur de bonis temporalibus: cæterum si offendens verè non sit indignus, sed solum ex ira judicetur, tunc poterit esse mortale. Sexta est Blasphemia, de quà c. 4.n.8. si sit simplex, opponitur Religioni: si vero sit hæreticalis, opponitur Fidei.

9. D. Quas pœnitentias imponam violanti virtutem Mansuetudinis?

M. Qui violant per defectum, maximè sunt Superiores, & Principes; qui non zelant Dei honorem, & observantiam legum; Quia hìc defectus habet maximam similitudinem cum ipsà Virtute, ut scias, quando est virtus, & quando

quando peccatum oppoſitum, vide, quod deficiens ordinariè loquendo, ſolum tacet, & non iraſcitur, quando non adeſt injuria in ſeipſum: quando vel leve delictum à paupere in ſe eſt commiſſum, tunc omnia ſus deque movet. Silet, ubi agitur de offenſis Dei commiſſis a potentioribus, quas parum curat ſupprimere. Excita hos ad juſtam iram, gravitèr, & efficaciter oſtendendo ſuas obligationes in vim officii, & ex juſtitia; Vide c. 19. n. 14. Pro excedentibus in ira, ſi quidem excedant ex parte objecti appetendo vindictam majorem, quam mereatur delictum, hos mone de obligatione charitatis, & juſtitiæ, quam habent erga proximum: Si excedat ex parte actus nimis iraſcendo, habes ex Evangelio, obvia loca, ut utramque refrænes.

10 D. Quid eſt Clementia, Tertia Virtus annexa Temperantiæ?

M. Diſtinguitur a Manſuetudine, quod iſta moderatur, & refrænat Iram, quæ eſt cauſa pœnarum. Illa mitigat, & moderatur pœnas, quæ ſunt effectus Iræ: Princeps moderatus fuit Iram per Manſuetudinem, ita quod in iſta non defecerit, neque exceſſerit: ſed adhuc poteſt deficere, vel excedere in caſtigando, neque loquor de exceſſu in caſtigando contra juſtitiam, ſed juſtitia habet ſuam latitudinem, intra quam ſemper pœna erit juſta: Ex c. 27. n. 6. pretium morale eſt triplex, & unuumquodque juſtum: Etiam pœnæ poſſunt conſide-

rari justæ cum hac triplici latitudine, ut aliæ sint infimæ, aliæ mediæ; aliæ rigorosæ; dummodò sint justæ, Superior potest eligere quamlibet ex his, & Clementia refrænat animum, ne inclinet ad eligendam rigorosã. Omnes experimur inclinari ad rigorem ergà alios, ad benignitatem erga nos, & nostros: Id pluries in Confessionali experietur ipse Confessor: inclinabitur ad dandas pœnitentias leves, ubi accedant amici, divites &c. ubi accedunt ignoti, pauperes &c. inclinabitur ad graviores Clementia dirigit hominem, ut inclinet ad moderandas pœnas, non amicis tantum, sed omnibus, semper tamen, ut decet, considerata conditione personæ, loci, temporis &c.

11 D. Quam regulam servat Clementia, ut moderetur pœnas intra Justitiæ limites?

M. Ubi dicitur *considerata conditione personæ* &c. non potest assignari regula generalis, & determinata, sed omnia relinquuntur arbitrio prudentis. Cæterum, quod insinuatum est de pretiis, & applicatum pœnis, debet inservire pro regula generali, ut semper applicetur pœua infima ex iis, quæ sunt irrogandæ per justitiam. Ulterius ex c. 39. n. 5. Gratitudo semper habet de bonis retribuere supra condiguum, hoc est supra quam valeat beneficium collatum; Deus hoc modo procedit: Sanctis retribuit gloriam supra condignum: peccatoribus verò, etiam damnatis, per Clementiam retribuit infrà condignum. Id exigit Clemen-

mentia ab omnibus habentibus retribuere pœnas. Vide S. Th. q. 157.

12 D. Quia Confeſſor debet eſſe clemens, retribuet ne infra condignum?

M. Confeſſor, utpotè Dei, & Eccleſiæ Miniſter, debet agere juxta mandatum principalis. Eccleſia in Rituali p. 1. c. 7. n. 22. vult quidem proportionari pænam peccato. *Videat ne imponat leviſſimas pænitentias pro peccatis grauioribus*. At ſemper reliquit taxandā quantitatem arbitrio Confeſſoris, conſiderato ſtatu, ætate &c. Pœnitentis. Jdeò etiam antiquitus leviſſima imponebatur conſtitutis in articulo mortis: Duo tamen adverte: 1. non plenè ſatisfaciens in hac vita, ſatisfaciet multo gravius in Purgatorio: 2. ſuſtinens ſupra quam mereatur pro hoc peccato, ſatisfacit pro aliis commiſſis: quare lucratur Pænitens ex rigore Confeſſoris imponentis graves pænitentias; At quia pauci capiunt verbum hoc dico etiam Confeſſori procedendum fore, juxtà leges Clementiæ, & Prudentiæ. S. Th. 4. d, 18. ait. *Pænæ determinatæ a Canone ſunt variandæ ſecundum arbitrium Sacerdotis regulatum divino inſtinctu, ſicut Medicus non dat medicinam efficacem ob debilitatem infirmi*. Et q. 3. a. 28. *Convenit quod Sacerdos non oneret gravi pondere ſatisfactionis, quia ſicut parvus ignis facile extinguitur a multis lignis, ita propter gravem pænitentiam extingueretur parvus affectus contritionis*.

13 D. Obli-

13 D. Obligatnè Clementia sub mortali ad suum actum?

M. Explicata est Clementiæ ratio, exemplo pretiorum moralium, in quibus ut c. 27. n. 6. non peccat volens vendere supremo, quia hoc est intra latitudinem justitiæ: Clementia habet moderati pœnas justas, accipiendo infimam intra latitudinem pœnarum justarum; qui autem eligit aliquid justum hìc, & nunc, numquam eligit medium incompossibile cum charitate; nec peccat per se loquendo: Quisque tamen debet esse animo ita paratus, ut si hìc, & nùnc præjudicaret hæc pœna, (alias justa, sed rigorosa) charitati, illam dimitteret. Ita procedunt Principes Christiani, etiam in casibus gravioribus: Habent reum morti adjudicatũ pro tali die; justissime potest addici supplicio; quia tamen vident non se disponere ad sacramenta, per Clementiam diminuunt pœnam, protrahendo aliquem diem vitæ, ut faciliùs se disponat; quod si persəverat impœnitens, dant Justitiæ locum, quia non esset ampliùs Clementia: nam quilibet sciens se non addicendum morti, ostenderet impœnitentiæ signa.

14 D. Obligaturnè in tali casu Princeps ad differendum supplicium?

M. Ordinariè tenentur Reo concedere tempus ad recipienda Sacramenta, ad quorum susceptionem tenemur omnes jure divino in articulo mortis; At si suscipere admonitus renuit,

nuit, non tenetur ſub mortali protrahere executionem ſententiæ, nam ex n. 13. Clementia per ſe non obligat ſub mortali, ſed per accidens in caſu, quo Charitas obligat. Et tunc obligat, quando proximus eſt in extrema neceſſitate. Reus autem ex voluntate reperitur indiſpoſitus in dicto caſu. Obligatur fœminæ gravidæ, differre ſupplicium, quia fætus æxiſtens in utero, & eſt innocens, & eſt in extrema neceſſitate.

15 D. Quomodò vocatur peccatum contrariè oppoſitum Clementiæ per defectum?

M. Poteſt vocari *Nimia lenitas*, & committitur, quando Superior (pærcipuè Confeſſor) irrogat pœnam, quæ eſt infrà limites pœnæ juſtæ. Ita eſſe animo inclinatum pertinet ad hoc vitium; ſi infligatur minor juſta, pecatur contra juſtitiam legalem, ſicut eſt contra charitatem habere animum inferendi malum proximo; & contra juſtitiam actu inferre.

16 D. Igitur hoc erit ex ſuo genere peccatum mortale: nam talis eſt animus violandi juſtitiam?

M. Dixi peccatum hoc imponere pœnam minorem juſta, non injuſtam. Ita imponere, de ſe non eſt mortale, niſi Superior obligetur imponere æqualem. Id apparet præſertim in Religionibus, in quibus pro tali delicto particulari imponitur aliqua pœna; Superior illam non imponens, ubi verè habet locum, conſiderata qualitate peccati, peccantis &c. peccat

cat peccato nimiæ lenitatis,non tamen, mortali, quia Regula non obligat ſub mortali; ſed ſi ſequeretur inde relaxatio boni cõmunis, tunc eſſet mortale, non quia opponitur Clementiæ, ſed Charitati, præcipue reſpicienti conſervationem boni communis.

17 D. Quod eſt peccatum per exceſſum?

M. *Crudelitas*: Diſtingue hæc tria: Eſt Severus, qui Reo ſemper imponit pœnam ſupremam. Hìc ommittit actum Clementiæ, ſed non committit peccatum oppoſitum. Sævus, ſeù ferus, eſt qui in caſtigando non reſpicit culpám Rei, ſed delectatur in cruciatu, & pœnis. Crudelis eſt qui conſiderat culpam, ſed irrogat pœnam juſto majorem; S. Th. q. 159. Sęvus committit peccatum inhumanum, quia delectari in ſanguine, ſeu pœnis aliorum, eſt beſtiale, & contra hominis naturam; ideò peccat contra donum Pietatis, quæ, ex p. 1. c. 34. n. 8. eſt virtus heroica, ſeù divina; & illi opponuntur peccata beſtialia, ſeù inhumana: Crudelitas directè opponitur Clementiæ, & per accidens erit mortale, ratione juſtitiæ, quam lædit, ut n. 17. de Nimia lenitate.

18 D. Circa Continentiam, ſupra jam dicta de Caſtitate, nihil ultra notandum reſtat, quoad Cenſuras, pœnas, & reſervationes: Circa Manſuetudinem, atque Clementiam, hæ duæ virtutes conſideratæ ſecundum ſe, aut ratione peccatorum oppoſitorum, nullam habent cenſuram, aut reſervationem; Circa pœniten-

tentias imponendas Iracundis, vide n. 9. Circa imponendas Crudelibus, aut lenibus vide c. 20. n.17.& c.21. nam hæc peccata, ut plurimum conjuncta ſunt Injuſtitiæ.

CAPUT LV.

De Humilitate; peccatiſque eidem contrariè oppoſitis.

1 ULtrà prædictas virtutes moderativas paſſionum internarum S. Th. notat ſupereſſe alias paſſiones refrænandas; Virtuteſque in id tendentes a nonnullis comprehendi ſub uno Modeſtiæ generico nomine, quod notat, ne parum verſati confunderentur; nàm de reliquo vitans ipſe omnem vocis quæſtionem, poſuit tertio loco virtutem Humilitatis, quæ habet moderari paſſionem Spei; de qua virtute, vitiiſque oppoſitis agit S. Doctor a q. 160. ad 166.

2 D. Quid eſt Humilitas?

M. Spes eſt boni ardui, quare duplex ratio conſideratur in objecto Spei: 1. bonitas: 2. arduitas, & difficultas illud conſequendi: Bonitas conſiderata ſecuudum ſe habet attrahere: Arduitas retrahere. Igitur duplex virtus eſt neceſſaria pro dirigenda paſſione Spei, altera, quæ dirigat hominem, dum conſiderat arduitatem: Hæc habet impellere, ut, non obſtante arduitate, curet homo conſequi bonum illud:

Et

Et est Magnanimitas, de qua c.44. Altera, quæ dirigat hominem, dùm considerat bonitatem; Hæc habet refrænare, ut homo plus, quam decet, non feratur in objectum, utique bonum, sed & simul arduum, & vocatur Humilitas. S.Th. q.161. a.1.

3 D. Quomodò possum per humilitatem me subjicere omnibus?

M. Cum Dei adjutorio consequi poteris, si non habens opus considerandi in te dona Dei, consideres quidquid habes ex te ipso; videbis ex te habere solum defectum,& peccata;è contrà in proximo consideres dona Dei, saltem aliquod;nemo enim quantumcunque peccator, est sine aliquo Dei dono: Hoc modo S.Dominicus ingrediens aliquam urbem,se subjiciebat incolis, dum genuflexus orabat Deum, ne ob sua peccata urbem subverteret. Considerabat suos defectus etiam minimos,ratione quorum, Deus justissimè potest in hoc sæculo castigare civitatem integram, in qua moratur defectuosus. E contrà in habitatoribus misericordiam Dei, ratione cujus Deus expectat, & non punit peccatores. Hoc modo singuli tenentur ex illo Philipp.2. *In humilitate superiores se invicem arbitrari*. Aliud humilitatis universale motivum datur. Luc. 17. Præcepit Christus: *Cum feceritis omnia,quæ præcepta sunt vobis: dicite: Servi inutiles sumus*. Quilibet igitur considerans se ipsum secundum se,ex mandato Christi, debet credere se simpliciter inutilem:

E contra proximum, imò & dæmonem, ex Dei virtute illi collata, dùm assumitur ut instrumentum alicujus operationis, esse utilem ad aliquid: nam de omni, etiam de dæmone verificatur illud Aug. in Psal. 14. *Ne putetis gratis esse malos in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum. Omnis malus, aut ideò vivit ut corrigatur, aut ideò vivit, ut per illum bonus exerceatur*. Et ita sunt utiles. Porrò clarum est, quòd inutilis debet se subjicere ei, qui est utilis.

4 D. S. Franciscus reputabat se maximũ totius mundi peccatorum: estnè necessarium ad perfectissimam humilitatem, quòd homo ita de se sentiat?

M. Ex S. Th. q. 161. a. 3. non est necessarium. Nam Gal. 2. *Nos natura Judæi, & non ex gentibus peccatores*. S. Franciscus reputabat se maximum peccatorem: considerans, quòd si alii recepissent dona sibi a Deo collata, magis correspondissent, quam ipse corresponderit ex suo defectu.

5 D. Obligatnè sub mortali Humilitas?

M. Ex S.Th. q.161. art.1. ad 5. *Humilitas præcipuè respicit subjectionem hominis ad Deum, propter quem etiam alii humiliando se subjicit*. Et q.162. a.5. illud adverbium *præcipuè* vertit *propriè*, nec possumus servare charitatem Dei, quando positivè nolumus illi bonum nostræ subjectionis debitum; quare respectu proprii, & principalis objecti, Humilitas obli-

obligat sub mortali ex genere suo, quia debemus subjicere nos Deo, ejusque legi: Nec sine mortali possumus refugere hanc subjectionē, particularis tamen materia Humilitatis coincidit cum materia aliarum virtutum principalius præceptarum: v.g. lex divina nos obligat aliquoties in anno, ut c. 1. n.19. subjicere nostrum intellectum divinæ revelationi de tribus mysteriis. Satisfacimus Deo præcipienti actū Humilitatis, per illum actum fidei. Ille est actus imperfectus Humilitatis: Ad perfectum obligamur, quando obligamur ad actum perfectæ charitatis importantem, quòd subjiciamus voluntariè totam vitam nostram legi divinæ. Ubi obligamur ad actum imperfectum charitatis, pariter obligamur ad imperfectum Humilitatis, v.g. si obligamur ad actum eleemosinæ, obligamur ad actum imperfectum subjiciendi aliquid nostrum Deo in bonum proximi. Ex Trid. p.1. c.4. n. 12. ad justificationem prærequiritur Dei amor initialis, imperfectuis, quia nondum est cum proposito servandi omnia mandata, de quo Concilium loquitur subsequenter: Justificandi obligantur ad illū actū imperfectum Humilitatis: nam illo amans Deum subjicit se Deo ut fini. Hinc vides Humilitatem minùs principalitèr tendere in proximum, & tunc obligabimur subjicere nos proximo, cum & obligamur subordinare nostra, vel nos: Subditus tenetur esse subordinatus Superiori; Obligatus ad eleemosinam corpora-

poralem, tenetur ſubordinare ſua bona pauperi &c.

6 D. S.Benedictus poſuit illos duodecim gradus Humilitatis qui ſunt.

M. Hi: 1. *Corde, & corpore ſemper humilitatem oſtendere, defixis in terram aſpectibus.* 2. *Pauca verba, & rationabilia loqui, non clamoſa voce.* 3. *Non eſſe facilem, aut promptum ad riſum.* 4. *Tacere uſque ad interrogationem.* 5. *Tenere, quòd habet communis Monaſterii regula.* 6. *Credere, & pronunciare ſe omnibus viliorem.* 7. *Ad omniu indignum, & inutilem ſe confiteri.* 8. *Confiteri peccata ſua.* 9. *Per obedientiam in duris, & aſperis patientiam amplecti.* 10. *Cum obedientia ſubdere ſe majori.* 11. *Non curare implere voluntatem propriam.* 12. *Deum timere, & recordari omnium, quæ præcipit.* Graduum horum convenientiam Theologicam, vide apud S.Th.q.161.a.6.

7 D. Non videntur neceſſarii Confeſſori?

M. Imò ex Rituali: 1. ubi vult confeſſiones audiri in Confeſſionali *crate perforata inter pœnitentem, & Sacerdotem inſtructa.* 2. *Ne curioſis, aut inutilibus interrogationibus quẽquam detineat.* 3. *Correptiones adhibebit, & ad contritionem efficacibus verbis excitare conabitur.* 4. *Cum ſigillo, ſub exacto, perpetuoque ſilentio.* 5. *Eccleſiæ conſtitutiones diligenter obſervet.* 6. ubi vult peritorum exquiri conſilium: 7. ubi vult implorari divinum auxilium: quæ enim poſſumus ex nobis, non

petimus ab alio. 8. expressè non meminit Rituale, quia nunquam Ecclesia sibi persuasit, Confessorem vivere in peccato mortali; sed supposuit notum jus divinum, ut volens administrare Sacramentum, si sit in mortali, debeat confiteri, vel externè Sacerdoti, vel saltem internè Deo, per contritionem charitate perfectam. 9. ubi vult audiri Pœnitentem; Considera, quibus id exprimit, verba, & videbis indicari patientiam invictam. *In hoc ministerio procedat, ut infra præscribitur.* Ubi commendat *honori divino, & animarum saluti* consulere, non sibi, adeò, ut neque sibi possit applicare pœnitentias pecuniarias. 12. ubi ait Confessorem *divinæ justitiæ, & misericordiæ ministrum à Deo constitutum.* Minister enim debet timere principalem, & recordari omnium, quæ præcipit in exequendo ministerio. Restat, ut hisce gradibus humilitatis externæ correspondeat vera, & par Humilitas interna.

8 D. Quæ sunt peccata contra Humilitatem?

M. Oppositum per defectum est innominatum, nec de illo agit S. Thom. Oppositum per excessum vocatur Superbia, cujus ut plenam notitiam tradat S. Th., quærit insuper de Superbia primi hominis, de pœnis propter illam incursis, quæ sunt effectus, & de causa, scilicèt, de Tentatione Diaboli, qua tentavit primum hominem. Vide textum.

9 D. Quid est Superbia?

M. Est

M. Eſt *appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, ut homo non vult ſubjici regulæ, ſeu legi divinæ.* S.Th. q.162. a.5. & conſequenter eſt etiam Superbia, ſi non vult ſubjici Superiori tenenti vicem Dei in directione noſtra. In omnibus peccatis contemnitur regula, & lex divina; unde omne peccatum importat rationem ſuperbiæ, ſed tunc eſt peccatum ſpeciale, quando directè, vel indirectè tendimus in aliquid, quia nolumus ſubjici Superiori; Si quis furetur, ut diteſcat de alieno, utique contemnit ſeptimum Decalogi præceptum, ſed non contemnit formaliter, committitque unicum furti peccatum; ſi verò furetur, quia non vult ſubjici Decalogo, tunc duplex peccatum committit, alterum furti, alterum Superbiæ ſpecialis.

10 D. Mihi videris confundere inobedientiam, & Superbiam?

M. Inobedientia eſt, quando formaliter nolumus nos ſubjicere in operando legi divinæ; tunc ſuperbia, ſeù contemptus eſt cauſa Inobedientiæ. Ratio formalis Superbiæ ſtat in ipſo contemptu, & Superbia magis latè patet, quia, ſuperbio, etiam extra caſum Inobedientiæ.

11 D. Inobedientia, ſemper, conjungitur ſuperbiæ, ſeu contemptui, qui eſt de ſe peccatum mortale, etiam præſcindendo ab Inobedientia: quare Inobediens debebit etiam diſtinctè explicare peccatum Superbiæ?

M. Ex p. 1. c. 31. n. 3. explicans in confessione ultimum actum, etiam explicat præcedentes, non è contrà. Cum ergo Superbia sit semper causa Inobedientiæ, qui explicat hanc, simul explicat illam, non è contra.

12 D. Poteſtnè peccatum Superbiæ excusari à mortali ex parvitate mareriæ?

M. Formale peccatum Superbiæ non poteſt excusari: nam importat nolle subjici Deo; qui autem in minimo tollit dominium Dei, totaliter tollit. Optimè Scholaſtici concludunt, quòd si una formica tolleretur à dominio Dei, vel hoc, quòd eſt semel erigere digitum, omnia eo ipso subducenda essent: Ut indivisibile, vel totum tollitur, vel nihil.

13 D. Quot sunt species Superbiæ?

M. Quatuor assignat S.Th. q. 162. a. 4. Primò, cum homo æſtimat habere aliquod bonum à se ipso: 2. cum æſtimat se tale bonũ habuisse à Deo, sed sibi contulisse, quia id per se promeruit, adeò ut illi debeatur hoc præmium ex sola Juſtitia, non primariò ex pura Dei Misericordia: 3. cum jactat se habere bonum, quod non habet: 4. cum vult videri, quòd ipse unicè habeat illud bonum.

14 D. Cum nullæ sint prohibitæ Theses circa Humilitatem, neque censuræ contra formale peccatum Superbiæ directè: quas pœnitentias imponet Confessor pro Superbia.

M. Debes incumbere, ut eradices omne vitium; sed maximè, qaæ eſt initium omnis peccati;

cati; Quandiu vivimus, quia habemus fomitem, non possumus vivere subjecti perfectissimè Deo, quia non possumus diu vivere absque omni peccato. Fuit hoc solius B. Virginis. Ut, quantum potest, eradicetur Superbia, ex Rituali p. 1. c. 7. n. 23. commeudentur *superbis humilitatis* officia, in quibus exercendi erunt frequentissimè, desumptis morivis, tùm ex scriptura, tùm ex Patribus. Efficacissimum erit ipsius Confessoris exemplum curantis in omnibus, at præsertim in administrandis Sacramentis, se subjicere perfectè omni regulæ à Deo statutæ, & ab Ecclesia, habendo semper ante oculos Rituale, &c.

CAPUT LVI.

De reliquis Virtutibus annexis Temperantiæ.

1 POst præcedentes virtutes Temperantiæ annexas, quia *omnis homo*, ex Philosopho, *natura scire desiderat*, hoc desiderium debet ita regulari, ut non excedamus, vel deficiamus in addiscendo; quare hinc ponitur Virtus Studiositatis.

2 D. Quid est Studiositas, quæ venit etiã sub nomine generico Modestiæ?

M. Est virtus moralis, per quam homo amat studium, prout oportet, principaliter moderans desiderium sciendi, ad quod ex natura fe-

rimur,ne nimis amemus, vel nimis applicemus ad ſtudium: ſecundariò autem impellens ad ſtudium, à quo nos retrahit labor improbus omninò neceſſarius, ut ſtudeamus.

3 D. Quam regulam adhibet in ſtudio?

M. Scientia, quam in hac vita intendimus, non debet expeti per ſe, & ut finis, ſed ut medium in ordine ad aliud. Nam per virtutes intellectuales dicimur boni ſecundum quid, non ſimpliciter, ſicuti ſimpliciter boni dicimur per virtutes morales. Virgilius non dicitur *bonus* abſolutè, ſed ſecundum quid, ſeù cum addito, *Bonus Poeta*. E contra ornatus virtute morali, etiam in communi locutione, dicitur abſolutè *Vir ille eſt bonus*. Porrò quod eſt tale *ſecundum quid*, ordinatut ut medium ad *tale ſimpliciter*. Et ita nullus debet ſtudere ad hoc præcisè, ut ſit doctus, ſed ut per doctrinam ſit utilis ad alium finem. Legens hoc opus, caveat, nè legat merè, ut ſciat: de hoc enim judicabitur à Deo; ſed ſi quid in eo ex Angelico inveniet boni, ordinet 1. ut ſe ipſum dirigat, 2. ut ex ſuperabundantia dirigat alios. Vide finem. Reſpublica, etiam Eccleſiaſtica, indiget viris doctis in quolibet genere virtutum, etiam naturalium, ut Philoſophis, Medicis, Mathematicis, Artificibus in quacunque arte. Inculca, ut quiſque in ſua profeſſione curet fieri excellentiſſimus, ordinans hoc ad bonum Reip. cui, cæteris paribus, prodeſt magis unus excellentiſſimus, quàm multi ordinarii. Quia divites,

ac

ac nobiles incumbunt aliquibus artibus, vel ſcientiis, non ut illarum exercitio familiæ provideant, vel Reip. Accende illos ad ſtudium, non tamen eò præcisè, ut ſciant, ſed ut ſe perficiant: quilibet enim pro fine proximo poteſt intendere ſui perfectionem. Omnibus commenda, ut ſtudeant, attenta ſanitate corporis, & inſtrumentis, quæ habent, ſcilicèt, Magiſtris, libris &c. 2. ſtudioſus addiſcet magis, quæ ſunt magis neceſſaria; quare ut, juxtà virtutem Studioſitatis, dicatur ſtudere Confeſſor, priùs videbit, quid ſit omninò neceſſarium pro ſuo triplici munere: horum ſtudium præponet quaſi fundamentum aliorum. Talis eſt doctrina Chriſtiana, Rituale, ſicut & alia, quæ innui p.1. c.12. n.12. In his addiſcendis totus debet eſſe Confeſſor.

4 D. Virtus hæc obligatnè ſub mortali?

M. Utique, ubi ſit medium neceſſarium ad charitatem. Quare ſub mortali obligamur addiſcere neceſſaria ad ſalutem, part. 1. cap. 35. à numer. 2. Et primò illa, ſine quibus non poſſumus exercere actum fidei: ſecundò ſine quibus non poſſumus exercere actum Spei, ut eſt Oratio Dominica: 3. illa, ſine quibus non poſſumus exercere actum charitatis, ut eſt Decalogus, Eccleſiæ præcepta &c. Ad hæc tenentur univerſaliter omnes, ut ibid. n.4. tenetur quilibet ſcire officium ſuum, & negligendo, peccat mortalitèr; quare Cõfeſſor in ſuo

munere peccans ex defectu scientiæ, dupliciter peccat, v.g. non quærens in pœnitente dolorem supernaturalem: 1. faciens sacramentum invalidum: 2. ignorans necessitatem doloris prædicti, qui post decretum Inn. XI. est veluti primum principium in Theologia, & hæc tenetur quilibet scire. Quæ autem in particulari debeat necessariò scire Confessor, non possumus determinare, quia alii tenentur ad plura, alii ad pauciora. Plura tenetur scire Judex causarum graviorum, quàm leviorum. Medicus curans infirmos ordinarios non ita debet esse doctus, ut curans morbos periculosiores. Idem dic de Magistro, seu Doctore.

5 D. Quæ sunt vitia contra Studiositatē?

M, Oppositum per defectum est innominatum. Oppositum per excessum vocatur Curiositas, de qua S.Th. q.167.

6 D. Quomodò possum peccare in desiderando scientiam, quæ est perfectio hominis?

M. Curiositas est peccatum; & possum multiplicitèr esse curiosus: 1. si per sensus quæram cognoscere objectum, quod mihi non licet: Quinque sunt sensus; & per tres possum cognoscere objecta, sub mortali prohibita: Hi sunt Tactus, Visus, & Gustus. Tactus, quando fertur, ut cognoscat, seù tangat &c. quæ habent annexam delectationem veneream: Gustus, quando fertur in cibos prohibitos: Visus, quando videtur mulier ad concupiscendum. In cæteris nullum est objectum illicitum

ex

ex naturâ suâ sensui: 2. peccabo curiositatis peccato, si ordinem hujusmodi cognitiones ad finem malum, vel ex se, vel ex intentione operantis. Circa illa, quæ ordinantur ex se. S. Th. art. 2. ponit duo exempla: primum est. *Inspectio mulieris ordinatur ad concupiscendum illam*: secundum: *diligens inquisitio eorum, quæ ab aliis fiunt, ordinatur ad detrahendum*. Inspectio mulieris ordinatur remotè, & qualitèr sit peccaminosa, dictum est c. 52. n. 6. Idem dic, dum aliorum facta curiosius inquiro, nisi actu, vel virtute, mea intentione ordinem hanc cognitionem, ut detraham, vel expono me periculo peccati. Porrò Confessor, dum nimis scrupulosè vult exercere suum officium, *caveat*, ut loquitur Rituale p. 1. c. 7. n. 20. *nè curiosis, aut inutilibus interragationibus quemquam detineat*. Si pœnitens accuset se curiositatis, non sit nimiùm curiosus investigandi, quæ curiosiùs scire voluerit pœnitens: nam ordinariè ipsi explicant, ubi mortalitèr peccaverint, nisi aliud prudentèr judicet ex modo loquendi. Remitterem, velut indispositum, qui se curiositatis accusaret tantùm in genere, attendens, ut interrogem de curiositate peccaminosa mortaliter, ut si curiosiùs inspexerit exercentes actum matrimonialem &c.

7 Secundò: peccatur in cognitione sensitiva, astò nullus habeatur finis malus, quando non ordinatur ad finem bonum. De cognitione sensitiva per gustum, Inn. XI. prohibuit

con-

contrarium prop.8. De cognitionibus aliorum sensuum videtur deduci ex paritate gustus. Angelicus vult cognitiones sensitivas ordinandas ad intellectivam: sensus enim sunt instrumentum intellectus.

8 Tertiò: Curiositas de cognitione intellectiva, si homo studeat scientiis malis, ut est Astrologia judiciaria &c. Nulla scientia est in se mala, sed ob periculum imminens, ut ea quis abutatur, Ecclesia prohibuit Astrologiam judiciariam. Huc spectant, qui legunt libros prohibitos. Circa quorum lectionem hæc reperio in Indice librorum prohibitorum, Regula 10. §. Ultimo: *Qui libros Hæreticorum, vel cujusvis Authoris scripta ob hæresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, aut habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat. Qui verò libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, prætes peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severè puniatur*. Non memini curiositatem superstitiosam, de hac opposita Religioni, dictum est cap. 35. à num. 3.

9 Quartò: si cognitio intellectiva non ordinetur ad finem bonum, ex n. 3.

10 Quinto: est Curiositas, si relicto utiliori studio, attendimus ad minus utile fini, cui nos applicavimus. Ad hoc a. 1. sunt verba Hieronymi. *Sacerdotes, dimissis Evangeliis, & Prophetis, videmus comœdias legere, & amatoria bucco-*

buccolicorum versuum verba cantare. Huc referri posset, qui principalitèr curaret scire redditus beneficii, modum illos augendi &c. Secundariò autem munus. Omnes utique debent incumbere ad conservandum, imò augendum redditus Beneficii. Multa ex parte collapsus observantiæ regularis tribui debet huic negligentiæ, sed studium occonomicum temporaliũ debet esse secundo loco: primitùs incumbendum est studio proprii muneris.

11 Sextò: est Curiositas, quando quis studet altioribus, supra suum statum, aut capacitatem, ut si Sacerdos fingat se Confessorem Magni Regis, & ex se determinet; quid in tali casu consuleret, vel Episcopum, & meditetur ordinationes pro bono gubernio Episcopatus. Huic dicitur Eccl. 3. *Altiora te nè quæsieris.*

12 D. Estnè Curiositas ex suo genere peccatum mortale?

M. Sicuti non obligat sub mortali Studiositas, ita neque mortale peccatum est Curiositas. Est mortale studere cognitionibus sensitivis, contra Castitatem, & intellectivis, in quibus est periculum proximum gravis damni spiritualis. Ex præcepto Ecclesiæ est mortale studere libris prohibitis ut n.8.

13 D. In legendo istos possumnè excusari ex parvitate materiæ?

M. Non est mortale, si quis legat paucas lineas. Tamen applica regulam de furto positam

tam p.1. c.37. n.6. Est mortale, si acum furer, ex quo grave damnum immineat possessori: Eodem modo erit mortale, si legam paucas lineas, ex quarum lectione gravis immineat mihi ruina spiritualis.

14 D. Adsuntnè Censuræ contra peccatum Curiositatis?

M. Ultra n.8. vide 1.p.c.20.& c.45.n.5.

15 D. Adsuntnè Theses prohibitæ.

M. Vide 45. Alexandri VII. Ex 8. Inn. XI. Theologicè deducitur omnem scientiam esse dirigendam ad alium finem.

16 D. Quas Pœnitentias imponam pro peccato Curiositatis?

M. Ubi pœnitens studuit libris prohibitis, debet ab se abdicare hos libros, quorum retentio est etiam prohibita. Circa alia peccata, induc, ut omnia agat ordinatè propter finem, præponendo semper principaliorem. Super omnia Confessor præcedat exemplo, ita quòd fugiat omne vitium curiositatis, in omni quidem circumstantia, sed maximè in loco, tempore &c. deputatis ad confessionem.

17 Habes decē virtutes, spectantes ad Tēperantiam: 1. *Abstinentiam*: 2. *Sobrietatem*: 3. *Castitatem*. 4. *Pudicitiam*: 5. *Continentiam*: 6. *Mansuetudinem*: 7. *Clementiam*: 8. *Humilitatem*: 9. *Philotimiam*: 10. *Studiositatem*. Habent refrænare passiones, quæ ex p.1. c.32. n.3. sunt undecim. Amor est passio generalis, & virtus habens moderari passiones particula-

res,

res, habet moderari amorem, qui causat illam. Quæ verò moderatur Amorem, moderatur, & odium oppositum: virtus enim moralis consistit in medio: Philotimia moderatur desideriū & Abominationem: Humilitas Spem, & Desperationem. Castitas, Abstinentia &c. moderantur Gaudium, seù Delectationem. Iram Mansuetudo: Tristitiam Patientia, quæ tamen cap.8. n.2. fuit annexa Fortitudini: Fortitudo moderatur Audaciam, & Timorem; Et ita vides assignatas virtutes, quæ moderentur omnes passiones, sive refrænando hominem, ut Temperantia, sive impellendo, ut Fortitudo.

18 Sed ut homo sit perfectè virtuosus, ista non sufficiunt: non sufficit esse dispositum perfectè in ordine ad Deum per virtutes Theologicas, aut in ordine ad proximum per Justitiam, & Virtutes annexas, aut in ordine ad suum appetitum Irascibilem, per Fortitudinē, & virtutes annexas, sive Concupiscibilem, per Temperantiam, & decem annexas: Requiritur insuper, disponi perfectè circa suas actiones externas; & secundum id, per quòd apparet aliis; & virtus, qua benè disponatur circa hęc exteriora, est Modestia; quia ponit modū, seù moderatur; unde ex ipsa æthymologia nominis annectitur Temperantiæ.

19 Sic sumpta est genus, & dividitur in tres species: Alia respicit actiones externas in seriis: Alia in ludicris, & jocosis. Virtuosus etiam in his tenet modum, sed diversimodè ideò

per

per diversam virtutem, quæ à Philosopho vocatur *Eutrapelia*, 3. Tenet modum in ornatu sui corporis, vestiendo &c. Hæc ultima, sicut prima, non habet nomen particulare, sed utraque dicitur Modestia, nomine generico. In his tribus deficientes, maximo sunt scandalo in populo, & Deus gravissimè punit multitudines peccantes.

20 D. In quo consistit prima species?

M. Dicitur Modestia morum, & habet pro materia extrinseca actiones externas: pro materia intrinseca passiones appetitus concupiscibilis. Ratio per hanc virtutem moderatur primò passiones, & ultimò actiones, in quibus deficeret, vel excederet homo, si fineret illas ordinari per passionem, & non per virtutem. De hac S.Th. q.168.a.1.

21 D. Quam regulam servat hæc virtus Modestiæ?

M. Non potest determinari una Regula, inserviens omnibus: actiones externæ, etiam in feriis, componendæ sunt, juxta sexum, ætatem, statum, conditionem, negotia &c. quæ contingunt hìc, & nunc. In universali commenda, quæ à Patribus accepta tradit S. Th. ar.1. Eccl. 19. *Amictus corporis, & risus dentium, & gressus hominis enunciant de illo.* Ambr.1. de offic. c.18. *Habitus mentis in quodam corporis statu cernitur, & vox quædam animi est corporis motus.* Et *motum natura informat: si quid in natura vitii est, industria emen-*

emendet. Aug. lib. 3. Regulæ: *In motibus vestris nihil fiat, quod cujusquam offendat aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem.* Totus est Ambrosius, ut explicet partes Modestiæ in voce, in habitu, in incessu, in motibus membrorum &c. Nota, quos gestus tanquam inciviles carpant homines benè morati, eosque a te, 1. abdica, deinde à pœnitentibus. Absint confabulationes, quæ non faciunt ad directionem Pœnitentis, præcipuè cautus, ne vel excidat verbum, aut nutus, quæ redoleant inhonestatem: nam Pœnitens tenebitur denunciare, estò ex levitate, aut imprudentia fuerint prolata, cujus Judex debet esse sanctum Tribunal.

22 D. Obligatnè virtus ista sub mortali?

M. Per se non obligat, nisi ratione alterius virtutis, præsertim Charitatis: nam fideles maximè scandalizantur, ubi vident actiones aliquas Modestiæ contrarias. Aliæ plures de se inducunt ad luxuriam: Quoad scandalum, nihil offenditur Sæcularis, aut vix, ex actionibus etiam plus quam levitèr immodestis alterius Sæcularis. At grande scandalum patitur videns in Clerico, aut Religioso, facilitatem alloquendi fœminas, motum inconstantem corporis, præsertim in Confessionali, continuas in Missa, vel Officio syncopes, elidendo verba; si officium recitet, ubi ludunt alii, loquens modò cum Deo, modò cum hominibus: si in Confessionali erigat vocem, ut rusticos

corri-

corrigat: si Sacerdos hortans ad pacem Sæculares, ipse semper contendat, si suffocet suos debitores, ut reddant paucos denarios, quando aliàs cognoscuntur hìc, & nunc impotentes &c. Scandalum potest esse adeò grave, ut mortalitèr peccetur?

23 D. Quomodò vocantur peccata opposita huic virtuti?

M. S. Thom. de neutro agit, non de opposito per defectum, quia est innominatum; nec de opposito per excessum, quod communiter vocatur Immodestia, quia est per se notum, magisq;constabit ex opposito sequenti Virtuti.

24 D. In quo consistit secunda species.

M. Vocatur *Eutrapelia*, de qua S. Thom. q.168. ar.2. Sicut corpus, quia est virtutis finitæ, fatigatur laborando, ita Anima, virtutis etiam finitæ, fatigatur operando. S. Ioannes, ut notat Angelicus,induxit exemplum arcus: Anima operatur per intellectum, habendo cognitionem,speculativam, vel practicam,& magis, ut conjuncta corpori, per primam, quam per secundam: sicut autem corpori post laborem datur quies, ita danda est Animæ:Hujus quies, ut conjunctæ corpori, est aliqua delectatio naturalis, & sensibilis, quæ habetur per ludicra, & jocosa: quare oportet aliquando quiescere per jocos. Dirigimur autem per Eutrapeliam, ut nos benè habeamus, in delectatione, quantùm decet. Porrò ex Philosopho S.Th. notat, quòd joci condiunt nostram conversa-

verſationem,& cum parcitate,qua,ſale utimur in condimentis , debemus uti jocis, quod præcipuè obſervabit Confeſſor .

25 D. Quas regulas obſervat virtus hæc.

M. Tres : 1. ne delectetur in operibus , aut verbis turpibus , & nocivis , ut qui ſemper in recreatione detrahunt proximo , aut obſcænè loquuntur : 2. ne totaliter diſſolvatur gravitas animi : Confeſſor maximè cum pœnitentibus , ſemper ſe oſtendet Iudicem, Medicum , & Doctorem , ſemper illum pœnitens venerabitur ut talem : 3. ſicut in omni alia virtute ſervabuntur debitæ circumſtantiæ , temporis , loci, ſtatus, ætatis &c.

26 D. Obligatnè ſub mortali ?

M. Per ſe non obligat , niſi præjudicaret charitati , commiſcendo , quæ ſunt contra Deum , vel proximum , aut ſibi grave damnum afferret .

27 D. Quæ ſunt peccata oppoſita?

M. Poſſumus peccare, ſicut & contra cœteras, per exceſſum,& defectum.Neutrum habet proprium nomen ; ſed de utroque agit S. Th. a.3. & 4. dicens vocari agreſtes , & duros, qui deficiunt , & peccare minùs , quàm qui excedunt; quando autem peccent mortalitèr,agnoſce ex regulis datis num. 5. ad veram Eutrapeliam .

28 D. Si exceſſus in ludo eſſet peccatum, peccarent joculatores,Hiſtriones,&qui ſuſtentat illos ; cum tamen B. Paphnutio revelatum

fuerit, quòd in gloriâ futurus sibi esset æqualis quidam joculator?

M. Aliqui prætendunt peccare Histriones, Comœdos, Tragædos, & similes. Ac sanè si deficiant in primo, ut n.25. peccabunt ipsi, & qui sustentat, neç absolvi poterunt, nisi desistant. An autem deficiant, non possum determinare, nisi videam ipsas comœdias &c. Defectuosas non credo Comædias, permissas à Principibus Catholicis, & piis, quando non recitant viri, & fœminæ simul in theatro. Histriones virtuosè operantes sunt utiles Reip. in hoc officio ludicro, & jocoso: Licet nullum aliud habeant serium officium, tamen habent in ordine ad se ipsos, & ad Deum, si suo tempore orent, si ut possunt, eleemosinas faciant &c. Hoc ludicrũ, quia utile est Reip., possunt exigere debitam mercedem, sed moderatam. Inter deputatos ad delectandum, Musici videntur innocentissimi, quando non cantent obscæna, quod crediderim rarò contingere; ideò honestius isti frequentantur, & sustentantur, nisi periculum proximum immineat castitati ratione sexus. Horum tamen Mæcænates peccabunt, si largiùs, quàm par est, effundant in Musicos. Et sanè sustentantur, foventur, ac ditantur: quem videmus à natura dispositum ad vocem harmoniacam, arte adhibita, reddimus aptiorem, curamusque perfici sub optimis Magistris; quòd tamen vix contingit in alio quopiam, est ò utiliore officio: Nostris temporibus inve-

niun-

niuntur vix Mœcænates Theologorum, Medicorum &c. qui curent erudiri ſub optimis Magiſtris á natura diſpoſitos ad has virtutes; Hinc extra Regularium clauſtra, & publicas Academias, quæ ſuſtentant ingenia, vix invenias profundum Theologum; ſed & in clauſtris, floret utique Theologia Scholaſtica, ſed non æquè Polemica, Moralis, & Poſitiva, eo quòd honores, & gradus, qui ſunt virtutum ſuſtentacula, primæ ſunt deſtinati, non cæteris. Quid dicam de Medicis: Hi fovendi eſſent, ut ſcientiam acquirerent aliquando nobis maximè profuturam: vix tamen invenias, qui ſuſtentet ad tale ſtudium diſpoſitos: Hinc non poſſumus habere Medicos inſignes: nam vix laureati ob rei familiaris defectum, nec poſſunt ſibi providere libros, nec eorum accuratæ lectioni applicari, ſed unicè infirmos circuire; Viri omni ex parte docti, & inſignes floruere, quando abundarunt Mœcænates; hodiè in noſtris regionibus abundant excellentes Mnſici, quia eorum abundant Mœcænates; Ideò lauda horum ſuſtentationem, tamen oſtende magis incumbendum ſuſtentationi aliarum ſcientiarum; præcipuè bonis Clericis; circa quos vide Trid. ſeſſ. 13. de ref. c. 18.

29 Hoc vitium per exceſſum maximè abundat in ludendo. Sanè uti ludis, ut ſale in cibis, eſt Eutrapeli: ſed: 1. non debent eſſe prohibiti à Principe: 2. neque cum periculo pecuniæ improportionatæ ſtatui ludentis, conſiderata

 fami-

familia, negotiis, &c. 3. abesse fraudes &c. Vide cap.30.

30 D. Quid est tertia Modestiæ species?

M. Refrenatis passionibus internis, & actionibus externis, ultimò remanet moderandus exterior ornatus personæ, familiæ, domus &c. Respicit hoc virtus, quæ dici potest *Modestia ornatus*, & de qua S.Th. q.169. ar.1. ubi simul explicat vitia opposita, per excessum, & per defectum, nec oportebit de illis differere specialiter, quia inordinatio patebit ex ordinatione virtutis. Igitur homo in ornando se: 1. non debet excedere consuetudinem honestam virorum prudentium, quibus convivit, habita ratione conditionis: 2. non debet quærere gloriam humanam, sed uti ornatu, qui sic convenit viventibus in tali communitate. Gloriam humanam ex ornatu quærere, quàm sit grave peccatum, audit ex S.Greg.hom.40.in Evang. *Nonnulli cultum subtilium, pretiosarumque vestium putant non esse peccatum: sed si culpa non esset, nequaquam sermo Dei tàm vigilantèr exprimeret, quòd dives, qui torquebatur apud inferos, bysso, & purpura indutus fuisset*: 3. non debet quærere ornatum ad corporis deliciam: cujus sunt fomentum subtiles, & pretiosæ vestes: 4. non debet nimium esse sollicitus de hoc ornatu.

31 D. Peccantnè fœminæ in ornatu?

M. Non peccant, si ultra quatuor illas conditiones, servant quintam, quòd non provocent

cent viros ad lasciviam ; Hoc facilè contingit in ornatu muliebri de se provocativo; Et si de se proximè provocet, aut intendatur,quod videntes provocentur ad concupiscendum, est semper mortale ; si fiat ex vanitate , aut levitate, aliasque ornatus de se non valdè provocet,erit veniale. Maritata poterit se ornare,ut proprio viro, non ut aliis placeat; His,ex August. & Tho. Confessor universaliter non prohibeat portare aurum, aut vestes pretiosas(intellige semper juxta statum) sed tamen prohibeat nudare capillos, ut extendantur supra humeros. S. Thom. addit permitti posse,si non ex vanitate , sed ex inducta consuetudine ita procederent fœminæ , *quamvis talis consuetudo*, concludit, *non sit laudabilis* : quare multò minùs erit laudabile incedere nudatis bracchiis, & pectore. Si maritatæ fucis se pingant in facie, ut placeant maritis, non est mortale ; si velint per fucos occultare aliquam deformitatem ex ægritudine provenientem , quia despicerentur, nisi occultarent, neque, erit veniale. Caveant fœminæ uti veste virili, aut è converso , *præcipuè* , *quia potest esse causa lasciviæ*; Non erit peccatum,si fiat ex necessitate occultandi se hostibus, vel simili.

32 D. Possuntnè absque peccato artifices præparare, aut vendere hæc ornamenta?

M. Ex S. Th. q.169. a.2. ad 4. *Si est ars ad faciendum opera , quibus homines uti non possunt absque peccato, artifices faciendo peccant,*

quia directè aliis præbent occasionem peccandi, ut qui fabricat idola. Adde, qui docet artes magicas &c. *Si sit ats, cujus operibus homines possunt benè, & malè uti, sicut sagittæ, gladii, & hujusmodi, usus talium artium non est peccatum. Si tamen aperibus alicujus artis, homines male pluries uterentur, quamvis de se non sint illicitæ, sunt extirpandæ à civitate officio Principis.* Talis est Astrologia judiciaria prohibita per Papam: Hinc deducit non peccare artifices præparantes, aut vendentes ornamenta fœminarum, quia licitè illis utuntur maritatæ, *nisi forte inveniendo aliqua superflua, & curiosa.* Concludit verbis Chrysostomi: *Ab arte calceorum, & textorum multa abscindere oportet: etenim ad luxuriam deduxerunt, necessitatem ejus corrumpentes, artem arti male commiscontes.*

33 Ita Doctor Angelicus disseruit de virtutibus, quas alii fortè credent plures vel pauciores; mihi sufficit S. Th. cujus doctrinam sæpius approbatam, una cum S. Aug. doctrina *inconcussam, & tutissimam*, dixit Sedes Apostolica.

CAPUT LVII.

Recapitulatio Virtutum Theologicarum, peccatorumque illis oppositorum.

1 OPus hoc ordinatur ad instructionem Confessoris, ut exerceat ritè suum tri-

triplex munus : Et quia ex Trident. ſeſſ.23. de ref. c. 15. Sacerdoti ſubeundum eſt examen, antequam ab Epiſcopis obtineat juriſdictionem, ideò debui etiam intendere, ut inſtruerem ad hoc examen;quia intendens finem,tendit ſimul in media.

2 Quia vaſtum eſt mare, Theologia Moralis,non ita potui reſtringere,ut ejus ſubſtantiam ſemper quilibet habete poſſet in promptu, ob nimis labilem hominis memoriam, cui ut complures Caſuiſtæ proſpicerent, hanc Theologiam redegerunt in breve compendiũ, cum magno fructu, ſed ignoro, an cum totali; nam nequit eſſe Doctor, qui ſcit ſolas concluſiones abſque fundamentis: Et ſine his addiſcens utique ſcit caſum particularem, de quo liber loquitur; ſed ignorat cœteros in infinitum variabiles: Quia igitur in præcedentibus adductæ ſunt rationes, nunc redigam in compendium, quæ primò fuſiùs fuere propoſita; ut ea ſibi faciliùs figere poſſit memoriæ Confeſſor; ſi quando rationes voluerit attentiùs examinare, ſuo loco videbit.

3 Plura præcedenter dicta ſunt,ſed tamen alia, communiter loquendo, videntur magis, alia minùs neceſſaria. Hìc recapitulabo,magis neceſſaria:Quædam peccata ſunt frequentiſſima,& de his oportet inſtructum eſſe quemlibet. De aliis ſufficit,ut ſciat dubitare ad conſulendum peritiores.

4 In hac recapitulatione non ſemper dabo

exactas definitiones: aliquando substituam descriptiones, juxta terminos,quibus communiter pœnitentes se explicant. Ita enim faciliùs memoriæ tradentur,remediumque adhibebitur in Confessionali.

5 D. Quid est fides Theologica?

M. Est credere mysteria à Deo revelata sub ea ratione, quia Deus revelavit Ecclesiæ Catholicæ, & hæc nobis proponit. Docens doctrinam Christianam,semper in praxi curet, ut pueri in eliciendo actu fidei exprimant hanc rationem formalem, &c. dicant: *Credo mysterium hoc, quia revelatum &c.*

6 D. Tenemurnè explicitè ad aliquos actus fidei ex jure divino, seù necessitate medii?

M. Tenemur ad tria hæc, quòd Deus sit unus in essentia, & trinus in personis: 2. quòd secunda persona carnem susceperit, & secundum carnem mortuus fuerit, ac resurrexit: 3. quòd Deus sit Remunerator operum bonorum per vitam æternam, & malorum per ignem æternum gehennæ.

7 D. Satisfacio nè,dum dico: *Credo,quod credit S. Mater Ecclesia?*

M. Non:quia hoc est credere implicitè, non explicitè:

8 D. Quid intelligis, dum dicis esse credenda necessario necessitate medii?

M.Quòd nisi explicitè credam, non possum salvari, estò sine ullo peccato ignorem.

9D.Fa-

9 D. Faceretnè confeſſionem validam,qui aliquod ex illis ignoraret?

M. Non, quia ſi non poteſt glorificari, neque juſtificari: nam juſtificatio dat jus ad gloriam.

16 D. Committitnè ſacrilegium, qui aliquod invincibiliter ignorans, confitetur?

M. Non juſtificaretur, ſed neque peccaret, quia in ignorantia invincibili non eſt culpa.

11 D. Hæc ignorantia excuſat à peccato, cur non etiam facit validum ſacramentum?

M. Ad validitatem non ſufficit materia, & diſpoſitiones æſtimatæ, ſed verè à Chriſto determinatæ.

12 D. Credam nè Pœnitenti, qui aſſerit ſe invincibiliter ignoraſſe?

M. Non, ſed prudenter examinabis.

13 D. Quomodò examinabo, ut videam, an vincibiliter, vel invincìbiliter ignoraverit?

M. Pete, an fecerit diligentias debitas, an à parentibus admonitus, ut recitaret ſymbolum, didicerit, an adierit Parochum, pro doctrina Chriſtiana die Dominico &c.

14 D. Tenemurnè alia credere ex neceſſitate præcepti Eccleſiæ?

M. Tenemur credere, quæ continentur in Symbolo Apoſtolorum: etiam explicitè.

15 D. Hæc ſunt univerſalia omni fideli, teneturnè particularis alia explicitè credere.

M. Ultrà Symbolum quilibet explicitè tenetur credere, juxta officium, quod habet in Eccleſia. 16 D.

16 D. Quomodò me geram cum Pœnitente, qui ignorat ſymbolum quoad ſubſtantiam?

M. Ut præcipit Rituale p. 1. c. 7. n. 17. & S. Carolus ib. c. 11. n. 18. & 19.

17 D. Quando tenemur elicere hos actus?

M. Per ſe loquendo 1. dum pervenimus ad uſum rationis: 2. in articulo mortis: 3. quinquies, vel ſexies in anno. Per accidens: quando tenemur ad actus virtutum ſupernaturales, quia fides eſt principium ſupernaturalitatis.

18 D. Quot peccata commiſit, qui per annum vincibiliter ignoravit hæc myſteria?

M. Commiſit 1. quinque vel ſex in omittendo actum fidei: 2. ferè totidem in non diſpellendo à ſe hanc ignorantiam.

19 D. Si eſt ita; teneor interrogare pœnitentem, quot annos habeat, ut eliciam numerum circum circa utriuſque peccati.

M. Utique, qui non facit, conſulat conſcientiam ſuam.

20 D. Quæ ſunt peccata oppoſita Fidei?

M. Paganiſmus, Iudaiſmus, & Hæreſis.

21 D. Quid eſt Hæreſis?

M. Eſt error intellectus circa aliquem articulum fidei, cum pertinacia in voluntate.

22 D. Per quid Hæreſis diſtinguitur à Blaſphemia hæreticali.

M. Per hoc, quòd blaſphemus hæreticaliter affirmat aliquid contra articulum fidei, ſed non credit: Hæreticus affirmat, & credit pertinaciter.

23 D.

23 D.Quę differentia eſt inter hæreticum materialem, & formalem?

M. Hæreticus materialis habet errorem in intellectu, ſine pertinacia: Formalis habet errorem cum pertinacia.

24 D. Quid eſt Pertinacia?

M. Eſt, quòd homo ſciens definitionem Eccleſiæ Catholicæ, velit tenere contrarium.

25 D. Ut ſit hęreticus formalitèr, quanto tempore debet perſeverare in errore?

M. Sufficit unicum inſtans, ſi verè ſcit contrarium definiri ab Eccleſia Catholica.

36 D. Quod peccatum committit voluntariè dubitans de aliquo articulo fidei?

M. Peccatum hæreſis: quia dubius in fide eſt infidelis, ſeu Hæreticus.

27 D. Quotuplex eſt Hæreſis.

M. Duplex: interna, & externa.

28 D. Ad quid prodeſt hæc diſtinctio.

M. Ut ſcias, an poſſis abſolvere nam quilibet Confeſſor poteſt abſolvere primam: ſecunda eſt reſervata in Bulla Cœnæ.

29 D. Quid intelligis per hæreſim internam?

M. Hæreſim, quæ concepta ſolum eſt mente, nec manifeſtata ſigno aliquo exteriori vocis, vel ſcripti.

30 D. Eſtnè interna, quam protuli voce ſubmiſſa, ita quòd nemo potuerit audire?

M. Eſt occulta, ſed verè externa, & illam proferens incidit io Bullam Cœnæ.

31 D.Po-

31 D. Poteſtnè unquam ſimplex Confeſſor abſolvere externam ?

M. In articulo mortis, dummodò ſi poſſit, juret de ſtando mandatis Eccleſiæ, ſi convaluerit.

32 D. Sic abſolutus, remanetnè directè abſolutus ?

M. Remanet; unde non imdiget amplius confiteri ſacramentaliter, ſed judicialitèr ſe ſiſtere habenti authoritatem abſolvendi, ut obediat Eccleſiæ; ſi non ſe ſiſtat, ob inobedientiæ peccatum reincidit in excommunicationem.

33 D. Quia innuiſti de blaſphemia hæreticali, quomodò diſtinguitur à ſimplici?

M. Simplex eſt *contumelia in Deum, vel Sanctos*: Hæreticalis eſt *Contumelia in Deum, vel Sanctos affirmans aliquid contrarium fidei.*

34 D. Si dico: *Deus ſit maledictus*, eſt ne ſimplex, vel hæreticalis ?

M. Dicere *Deus eſt maledictus* eſt hæreticalis, quia affirmat contrarium fidei: dicere *Deus ſit maledictus*, eſt ſimplex, quia non affirmat, ſed optat.

35 D. Quomodò cognoſcam, an proferens, v. g. *Deus eſt injuſtus*, fuerit tantùm blaſphemus, vel etiam hæreticus ?

M. Pete, an quando protulit ore, crediderit mente: ſi protulit, & credidit, fuit verus hæretcus externus: ſi protulit, ſed non credidit, fuit tantùm blaſphemus.

36 D.

36 D. Blasphemia in Deum, in B. Virginem. & in Sanctos differunt nè?

M. Vide c. 4. n.8. & cura, ut pœnitens explicet, in quem directa fuerit.

37 D. Hæreticalis estnè reservata.

M. In Urbe non est: In aliis Diœcesibus consule tabellam.

38 D. Ad quid tenetur sciens aliquem hæreticaliter blasphemasse?

M. Vide c.6. n.11.

39 D. Infrà quod tempus tenetur denunciare.

M. Vide ibid. n. 2. A die, quo habuit notitiam, currunt triginta dies, intra quos potest denunciare, esto anteà non denunciasset, quia nesciebat edictum. Elapsus illis, nisi denunciaverit, incidit in excommunicationem reservatam.

40 D. Quid est Spes?

M. Virtus, per quam, mediante gratia Dei, & bonis operibus, quæ propono facere, spero, salvari, sub ea ratione formali, *quia Deus est omnipotens, & misericors*. Hanc inculca pœnitenti.

41 D. Tenemurnè ad actus Spei?

M. Modo, & tempore, quo n.6. ad actus fidei.

42 D. Quam orationem commendabo Pœnitenti, ut possit frequentare actus Spei?

M. Orationem Dominicalem, & Salutationem Angelicam si dicuntur ex corde, habent conjunctos actus Spei.

43 D.

43 D. Quid est Charitas?

M. Tendit in duo objecta, Deum, & proximum.

44 D. Ad quid nos obligat respectu Dei.

M. Illum amare super omnia, *quia summe bonus est*: hanc pariter rationem inculca.

45 D. Quid est Amare.

M. Est velle bonum, sive desiderando alteri bonum, quod non habet, sive gaudendo, de bono, quod habet. Deo possumus desiderare glorificationem externam, ut ab omnibus ametur, & gaudere de immensa bonitate.

46 D. Tenemurne ad actus charitatis in Deum?

M. Dic, ut n.6. de actu fidei?

47 D. Tenemurnè ad actum internum charitatis erga proximum?

M. Tenemur, & contrarium damnat Innoc. XI. Thes. 10. & 11.

48 D. Tenemurnè ad eleemosinam proximo?

M. Utique: 1. si sit in extrema necessitate, & tunc tenemur quoquo modo subvenire dummodò nos & nostri non sint in eodem: 2. in gravi, quando habemus de superfluis. In graviori tenemur etiam aliquid nobis diminuere de necessariis statui, sed non potest assignari præcisa quantitas, Inculca pœnitenti, ut abundet potiùs, quàm deficiat.

49 D. Quid intelligis per *necessaria statui*?

M. Necessarium personæ dicitur id, sine

quo

quo non poteſt conſervari perſona, v.g., ſi non habet pauper, unde vivat hodiè; ſed vel debet mori, vel ægrotare graviter. Neceſſarium ſtatui, eſt quod convenit juxta conditionem, & dignitatem perſonæ. Septem ſunt eleemoſinæ corporales, diſtinctæ ſpecie, & unaquæque obligat.

50 D. Tenemurnè ad eleemoſinas ſpirituales?

M. Etiam, ubi probabilis extat ſpes juvandi.

51 D. Quid eſt Acidia?

M. Eſt tædium rerum ſpiritualium, ſeu divinarum.

52 D. Eſtnè peccatem mortale ex ſuo genere?

M. Utique: nam opponitur charitati.

53 D. Eſtnè ſemper peccatum mortale?

M. Erit: ſi faſtidiat res divinas, ut tales, v. g. ſi non vult proferre nomen *Jeſu* quia diſplicet honorare Deum, ſi faſtidiat, quia non vult ſubire incommodum, v. g. audiendi miſſam, non eſt mortale.

54 D. Mertalitèr pecco, ſi omitto proferre *nomen Jeſu*, quia mihi diſplicent res divinæ?

M. Utique; nam ſub illa ratione Acidia non admittit parvitatem materiæ.

55 D. Pecco nè mortaliter, ſi omittam in die feſto audire ſacrum, quia ſentio incommodum in audiendo?

M. Tunc committo duo peccata, alterum omiſſionis contra præceptũ:hoc eſt mortale:alterum

terum commissionis Acidiæ: hoc est veniale.

56 D. Quomodo peccare possum odio in proximum?

M. Tripliciter: 1. si displiceat mihi bonum proximi: 2. si gaudeo de malo: 3. si desideret malum.

57 D. Si plures odio habeam debeo nè explicare numerum?

M. Utique: quia tot sunt numero peccata formaliter, sive æquivalenter, quot odio habiti: nam injuria est in injuriato: & tot numero sunt injuriæ, quot injuriati.

58 D. Explicabonè bonum, quod displicet, vel malum, quod volo?

M. Utique: sicuti tenetur explicare, qui actu externo tollit bonum, vel infert malum.

59 D. Mater, irata ex animo pro uno instanti deprecans malum filiis; peccatnè mortaliter?

M. Committit plura in uno actu: Ira enim non excusat, nisi tollat usum rationis; & quando hic tollitur, malum non optatur ex animo; quia voluntas operatur dependenter ab usu rationis: 1. Peccat contra charitatem volens malum: 2. contra pietatem, ut sunt filii: 3. si addit juramentum, peccat contra Religionem, violans justitiam juramenti, quia jurat de re illicita. Hæ sunt tres species; & in unaquaque tot numero peccata, quot sunt filii.

60 D. Ex n. 56. tristari de bono proximi est odium, mihi videtur, Invidia?

M. Pos-

M. Possum tristari de bono Petri, v. g. quia est bonum illius, & quia mihi displicet illum habere plus, quam ego habeam: primum est odium: secundum Invidia, seu tristitia de bono proximi, ut est diminutivum propriæ excellentiæ.

61 Non displicet, quod Petrus habeat bona; imo vellem, quod esset ditissimus; sed vellem habere plusquam ille, & solum displicet, quia in bonis excedit me?

M. Si displiceret Petrum habere bona, esset odium: quia displicet, quod te excedat, est Invidia.

62 D. Etiam ego prætendi beneficium, & displicet, quod non obtinuerim?

M. Si tantum displicet te non obtinuisse, non peccasti, si es dignus: si habuisti duas displicentias; alteram, quod tu non obtinuisti, alteram, quod obtinuerit Petrus: non peccasti in prima, sed in secunda; & si in secunda displicuisti, quia nolles Petrum habere bona, est odium: si displicuisti, quia nolles Petrum habere plus quam tu, est Invidia.

63 D. Invidia estnè ex suo genere peccatum mortale?

M. Utique: nam opposita charitati, habet destruere ipsam.

64 D. Quid teneor interrogare, dum pœnitens confitetur se rixatum fuisse?

M. Rixari duo importat: 1. quod incæperit contendere verbis: 2. quod intulerit damnum:

quare: 1. interrroga, si verba fuerint injuriosa graviter: 2. an inposuerit aliquod crimen: 3. si crimen fuerit verum, vel falsum, publicum, vel occultum: 4. quod intulerit damnum pærsonæ &c.

65 D. Quid est scandalum?

M. Est occasio ruinæ spiritualis proximi, & est peccatum contra charitatem.

66 D. Intendenda ne est ruina proximi?

M. Est scandalum, esto non intendas hanc ruinam, si facis actionem de se inductivam ad peccatum.

67 D. Qui consulit, vel jubet, v. g. furtum, peccatnè tantum peccato scandali?

M. Causa sunt, non occasio tantum, qui continentur illis duobus versibus.

Jussio, Consiliũ, Consensus, Palpo, Recursus,
Participans, Mutus, non Obstans; non Manifestans:

quare hi peccant etiam contra justitiam, dummodo ultimi tres teneantur ex justitia loqui: nam si non tenentur, peccabunt solum contra charitatum.

68 D. Qui suo exemplo inducit alium ad furandum, teneturnè restituere, quod abstulit ille malo exemplo inductus?

M. Non tenetur, quia solum violat charitatem; & Restitutio est actus, ad quem obligat sola Justitia.

CA-

CAPUT LVIII.

Recapitulatio eorum, quæ dicta sunt de Restitutione spectante ad Justitiam commutativam.

1 NOn recapitulo dicta de Prudentia, & speciebus Justitiæ, Epicheja, Justitia legali, Distributiva, & Vindicativa: nam peccata contra Prudentiam non sunt ex suo genere mortalia: quæ sunt contra prædictas Justitiæ species non sunt peccata vulgi. Quia ut plurimũ hi tenentur ad restitutionem, obligatio illorum cognoscetur ex hujus regulis generalibus, quas hìc recapitulo.

9 D. Quæ sunt radices restitutionis?

M. Ex S. Th. duæ, res accepta, & injusta acceptio. Ex prima obligatur possessor bonæ fidei: Ex secunda possessor malę fidei; & obligatur quicunque lędit proximum, etiamsi nihil pro se accipiat, dummodo damnificet, ut qui incendit domum alterius.

3 D. Quid tenetur restituere possessor bonæ fidei, & possessor malæ fidei?

M. Ambo tenentur, sed cum hàc differentia. Primus, quando cognoscit rem esse alterius, tenetur restituere, si extat, rem: si nõ extat, id in quo factus est ditior: Secundus restituere rem, si extat: si non extat, pretium cum fructibus perceptis, & damnis illatis.

 4 D. Est-

4 D. Estne possessor bonæ fidei, qui rem emit dubitans, an venditor possit vendere?

M. Non est possessor bonæ fidei, quicunque peccat, dum accipit rem alterius. Hic emens peccat, quia se exponit periculo malè emendi.

5 D. Quid faciet accipiens rem bona fide, posteà dubitans, an sibi potuerit dari?

M. Debitas diligentias inveniendi veritatem; & si adhùc remanet dubius, poterit retinere, quia *In dubiis melior est conditio possidentis*.

6 D. Poteritnè retinere factis debitis diligentiis, qui emit cum dubio; & adhùc dubitat?

M. Non: Regula enim illa verificatur de possessore bonæ fidei: At emens cum dubio ex n. 4. est possessor malæ fidei.

7 D. Suntnè restituendi fructus rei?

M. Fructus sunt in triplici genere. Alii naturales, alii mixti, alii industriales. Possessor bonæ fidei, si factus est ditior, ex fructibus debet restituere primos, & secundos deductis expensis: Tertios nemo tenetur restituere. Possessor malæ fidei primos restituet in pretio, si non extent, etiamsi non factus fuerit ditior: Ex secundis retinebit solùm expensas, quas fecisset verus dominus.

8 D. Teneturnè ad restitutionem quicunque lædit justitiam commutativam?

M. Tenetur: qui enim tollit jus alterius, debet illud reparare.

9 D. Homicida, & Mutilator non potest restituere

stituere

ſtituere vitam, & membrum, quod abſtulit?

M. Qui non poteſt reſtituere idem numero, reſtituet idem ſpecie: qui non poteſt idem ſpecie, reſtituet æquivalens, in pecunia, vel honore, conſiderata conditione lædentis, & læſi, arbitrio prudentis viri: Hæc applica Mutilatori, & Homicidæ, in quibus conſideranda: 1. eſt injuria: 2. damnum inde proveniens: nam familia occiſi, uti mutilatus, reparandi ſunt de damno ſibi proveniente ex eo, quòd non poſſunt ampliùs laborare, ut ſibi, vel familiæ victum lucrentur; Hoc damnum debent reparare in pecunia, niſi remittatur, ſicut expenſas in medendo vulneratum, niſi recipiatur in Hoſpitali, cui erunt reparandæ, ſi vulnerans eſſet dives. Damnum primum ex injuria debet reparari arbitrio viri prudentis per humiliationes, aut alias ſatisfactiones; ut plurimum tamen remittitur.

10 D. Cum vir prudens ſit Iudex, teneturnè homicida, in ſatisfactionem læſi ſubire pœnas legis.

M. Tenetur poſt ſententiam: ſi verè ſint pœnæ, nec lex determinet ipſo facto incurri; At ſi imponatur v. g. cenſura incurrenda ipſo facto, ſtatim eſt excommunicatus, ante declaratoriam Judicis, licèt non ſit vitandus.

11 D. Teneturnè ad reſtitutionem Adulter, qui violavit uxorem alterius?

M. Utìque; & 1. damna: ſi naſcatur filius, tenetur illum alere; ac procurare, ne in toto,

vel in parte accipiat hæreditatem debitam legitimis : 2. reparare injuriam illatam marito, & è contra, arbitrio viri prudentis, nisi remittatur injuria.

12 D. Quomodò maritus remittet injuriam uxoris, quæ thorum violavit?

M. Multipliciter; sed præcipuè, si sciens adulterium, petat debitum.

13 D. Teneturnè restituere, qui temerè judicat nihil exteriùs proferens?

M. Quia lædit justitiam commutativam: tenetur: & reparabit, si judicet benè de ipso.

14 D. Quomodò restituet, qui læsit famam alterius, imponendo falsum crimen?

M. Retractando coram illis, apud quos malè locutus fuit, etiam dicendo se fuisse mentitum.

15 Non credunt retractationi, quam facit solùm de ordine Confessoris.

M. Ut sibi credatur, adhibebit juramentũ, quod est medium ultimum, ut credatur: hoc posito satisfecit propriæ obligationi.

16 D. Suntnè peccata specie diversa imponere falsum crimen, & revelare crimen occultum.

M. Utique: multùm enim primum excedit secundum.

17 D. Quomodò restituet, qui revelavit crimen occultum proximi.

M. Nunquam mentietur, sed coram auditoribus, dicet se malè, aut injustè, vel ex passione

ſione locutum, vel laudabit illum, ita quòd iterum poſſint efformare debitam exiſtimationem de diffamato.

18 D. Teneturnè ad reſtitutionem, qui revelat crimen verum, & publicum.

M. Publicè diffamatus non habet jus ad famam: ideò revelans crimen publicum, ſi peccat, ſolùm peccat contra charitatem; nec tenetur reſtituere.

19 D. Incendens viridem agri ſegetem, quid tenetur reſtituere vero domino?

M. Non totum fructum, qui poteſt multiplicitèr impediri per grandines, &c. ſed ſi, v.g. incendat menſe Ianuarii, videbit quanti tunc æſtimetur ſeges, ſi dominus vellet vendere; & ita ſi menſe Martii, Maii &c. nam debet reſtituere, quanti valet, cum incenditur.

20 D. Quid tenetur reſtituere, qui obligatus hodie reddere mutuum, non reddit; & mutuans non poteſt lucrari, quod lucraretur, ſi haberet.

M. Si mutuans habet aliam pecuniam, ex qua poſſit lucrari, ad nihil tenetur: ſi non habet, & Mutuatarius ex culpa non reſtituat, arbitrio viri prudentis: Vide quanti æſtimetur ſpes lucri, detractis laboribus, & expenſis, conſideratis etiam fortuitis eventibus, qui multiplicitèr poſſunt impedire lucrum, & hoc reſtituet.

21 D. Teneturnè ad damnum emergens.

M. Lucrum ceſſans, & damnum emergens

differunt: Lucrum cessans est, ut n.20. Damnum emergens: si, v.g., Mutuatarius differat solvere, teneor accipere illa ad cambium, per quod annuatim solvam quatuor. Ex dilatione emergit damnum hoc, ideò Mutuatarius tenetur mihi restituere; quia nemo debet mihi esse damno, præcipuè, quando ex me reportavit commodum.

22 D. Teneturnè restituere, qui habet lucrum ex actione illicita, v. g., meretricio.

M. Illicitum est meretricium, sed non solvere pro meretricio, pro quo nulla lex prohibet solvere.

23 D. Qui accepit, ut occideret inimicũ, postquam occidit, teneturnè restituere.

M. Etiam postquam occidit, tenetur, quia non solùm est prohibitum occidere, sed etiam dare pro occidendo.

24 D. Mandans occidi, reportabit commodum, quia & habebit inimicum occisum, & recuperabit pecuniam.

M. Occidens restituet, non mandanti, sed pauperibus, quibus etiam debet dare mandans occidere, cum pacto dandi tantam pecuniam Sicario. Eodem modo differe de Simoniaco.

25 D. Cui teneor restituere, si mortuus sit ille, cui debeo.

M. Hæredi: nam hìc repræsentat personam Creditoris.

26 D. Cui restituet, ignorans dominum.

M. Si factis debitis diligentiis adhùc igno-

ro

ro, faciam eleemosinas pro illo.

27 D. Possumnè retinere mihi, si rem deperditam inveni, & dominum, factis debitis diligentiis, ignoro.

M. Si es verè pauper, de consilio Confessarii, potes retinere partem, juxta indigentiam.

28 D. Cui restituet, qui vendens defraudavit concurrentes ad officinam; dans minùs, quam debet, & ignorans nunc, quos defraudavit.

M. Restituet, dando plus, quàm debet, concurrentibus in posterum ad eandem, quousque circumcirca, integrè restituerit: si sint iidem, qui damnificati restituet illis.

29 D. Quid faciet, cognoscens dominum transmigrasse in longinqua?

M. Suis expensis, quia est in culpa, remittet rem domino, vel si cum periculo transmitteretur, debet significare, & se offerre ad expensas necessarias.

30 D. Curritnè idem de habente rem alienam bona fide?

M. Hìc, quia non est in culpa, non tenetur ad expensas pro transportatione, sed significabit domino, ut possit illam transportare.

31 D. Teneturnè restituere, qui vendit rem pretio supremo.

M. Pretium aliud est legale, aliud morale: Illud est statutum à lege, hoc à consuetudine: Primum non licet excedere in minimo, & excedens tenetur restituere; morale est triplex,

infi-

infimum, medium, & supremum: quodlibet horum est justum: quare dum stat intra limites supremi, non tenetur restituere.

32 D. Teneturnè restituere, qui vendit supremo pretio, credens se non posse.

M. Hic ex conscientia erronea peccat contra justitiam, sed non tenetur restituere, quia in veritate non læsit.

33 D. Qui tenentur restituere?

M. Comprehensi versibus adductis cap. 56. num. 67.

34 D. Teneturnè semper ad restitutionem qui tacet, seu *Mutus*.

M. Solum: si ex justitia tenetur clamare. Idem dic de duobus sequentibus.

35 D. Quo ordine tenemur restituere?

M. Primò tenetur habens rem alterius, etiãsi bona fide habuerit, hoc non restituente jubens, 3. exequens; & sic de reliquis, ita ut, qui magis influxit, teneatur ante alios.

36 D. Si omnes hi tenentur, qui, v. g. perdidit decem, poterit recuperare centum?

M. Si consulens, v. g. reddidit integra decem, jubens, & exequens non tenentur amplius domino, sed consulenti, pro parte. quam solvit, & ipsi debebant solvere.

37 D. Si quis sua jussione sit causa furti, & ipse solvat, teneturne exequens restituere domino?

M. Non tenetur, quando jubens est causa talis, cujus jussioni non possit resisti, ut Prin-

Princeps jubens rapinam militibus.

38 D. Qui tenentur restituere in solidum, & qui pro parte?

M. In solidum omnes, qui concurrunt ad actionem furti, aliquo ex modis contentis in versibus: pro parte, qui non concurrerunt ad actionem, sed habuerunt partem de re furto ablata.

39 D. Quid significant illi duo termini *obligari in solidum, & obligari pro parte?*

M. *Obligantur in solidum* singuli concurrentes ad actionem furti, & tenentur reddere integrè rem furto ablatam, estò non totam unus possideat, potestque aliquando contingere, quòd nihil alter habuerit. Ubi tamen ipse restituit, poterit repetere à sociis, ut n. 35. *Obligatur pro parte*, qui non concurrens ad actionem furti, participat de re furto ablata, & debet restituere, quantum venit in suas manus.

40 D. Quantum differre possum restitutionem?

M. Statim teneor, quia nec uno instanti possum voluntariè aliena retinere invitis dominis.

CAPUT LIX.

Recapitulatio peccatorum contra Justitiam commutativam.

1 D. SE ipsum occidens peccatnè contra hanc virtutem?

M. Utique: nam lædit communitatem, cujus ipse est pars.

2 D. Poteſtnè quis occidere se ipsum, cognoscens se in gratia, ut acquirat Paradisum?

M. Inordinatè agit (per consequens peccat) hoc enim est ordinatum, ut Deus ipse det paradisum, & homo acquirat per merita, non physicè se occidendo.

3 D. Poteſtne occidere se ipsum, ut evadat miserias vitæ præsentis.

M. Non: quia ad vitandum minus malum, eligeret majus: etenim mors est ultimum terribilium.

4 D. Poteſtnè occidere seipsum, ut puniat ita peccatum, quod commisit.

M. Non: quia occidere non licet, nisi ex authoritate publica; quare assumeret pœnitentiã sibi prohibitam. Neque potest mutilare membrum, quo peccavit; quia est pœna prohibita particulari; & solum potest mutilari membrũ, quando est nocivum toti corpori.

5 D. Carnifex cognoscit occidendum esse innocentem, poteſtnè licitè occidere?

M. Si

M. Si cognoſcit per ſcientiam privatam eſſe innocentem, ſed ex publica per teſtes juridicos eſſe reum, faciat quantum poteſt pro ſua parte, ne interficiat; & ſi non poteſt liberare, non peccat interficiens: ſi conſtet carnifici occidendum non apparere reum in judicio, peccat occidens: At ſi non conſtet de injuſtitia ſententiæ, debet ſupponere juſtam, nec diſcutere ordinem Superioris.

6 D. Quæ dicitur materia gravis ad conſtituendum mortale peccatum furti?

M. In Urbe valor unius teſtonis circumcirca.

7 D. Creditor quando poterit occulte ſibi compenſare?

M. Requiritur: 1. quod ſine gravi incommodo non poſſim implorare authoritatem ſuperioris: 2. euod creditum ſit liquidum: 3. quod grave damnum immineat, ſi peto à debitore: 4. quod alteri non poſſit imputari occulta ſurreptio: 5. caveat, ne bis recipiat creditum.

8 D. Committuntnè peccatum mortale, qui ex ira imprecantur malum grave proximo?

M. Utique, ſi ira non tollit uſum rationis, & ex animo imprecetur, etiamſi pro uno tantum inſtanti.

9 D. Peccatnè qui petenti pannum Hollandicum, offort Romanum, ut Hollandicum, ſed pretio Romani?

M. Si ſciat emptorem omninò velle Hollandicum, facit nullum contractum: Ut enim ſit ju-

validus, debet intervenire voluntas utriusque.

10 D. Possumnè vendere vinum aquà dilutum, ut reddatur suavius bibenti?

M. Utique: si bibens non sit invitus, & non vendatur aqua.

11 D. Quando dicitur emptor inuitus?

M. Considera, si emptor velit vinum ad conservandum, tunc erit invitus, quia nemo vult vinum, quod postea marcescat, vel acescat. Alia facilè subvenient prudenti, nàm in his requiritur prudentia magis, quàm scientia.

12 D. Quid est Usura?

M. Est lucrum proveniens ex mutuo immediate, seu ratione mutui.

13 D. Quare addis particulã *immediate* &c.

M. Quia si mutuans ex mutuo sentit lucrũ cessans, vel damnum emergens, potest exigere, ut sibi reparetur; & tunc accipit ultra sortem, non ratione mutui, sed lucri cessantis, aut damni emergentis, semper tamen ut c.58. à n. 20.

14 D. Quomodò probas posse accipi, ratione lucri cessantis, aut damni emergentis?

M. Nemo tenetur subvenire proximo cum sui detrimento: quare possum exigere, ut mihi reparetur damnum proveniens, eo quòd alteri sum beneficus.

15 D. Quæ differentia est inter mutuum, & commodatum?

M. In primo mutuans transfert dominium non in secundo, sed retinet sibi commodans.

16 D. Ad

16 D. Ad quid hæc differentia?

M. Quia ſi accepi centum mutuò, & equum commodato: pereatque utrumque ſine mea culpa, obligor reddere mutuum, quia perit mihi domino, & non commodatum, quia periit domino ſuo.

17 D. Quæ res eſſe poſſunt materia mutui?

M. Quæ ipſo uſu conſumuntur, ut pecunia, vinum, oleum, triticum, & ſimilia.

18 D. Poſſumnè hodie mutuare decem choros tritici cum hoc, quod totidem reddantur tempore, quo valebit pluris?

M. Vide c. 29. n. 19. & 37.

19 D. Poſſumnè apponere pœnam non reddenti infra menſem, ut ſoluat aliquid?

M. Vide c. 30. n. 7.

20 D. Poſſumnè mutuare cum ſpe interna, quod mutuatarius aliquid mihi reddat ex gratitudine?

M. Si motivum principale ſit hæc ſpes, erit uſura mentalis, contra illud Chriſti *Mutuum date, nihil inde ſperantes*: At ſi ſit facere actũ charitatis, & minus principale ſpes, non erit uſura.

21 D. Poſſumnè promittere uſuras ei, qui non vult mutuare, niſi promittam?

M. Si ſum in neceſſitate; non pecco, quia poſſum uti malo alterius in bonum meum, ut Deus, qui noſtris peccatis utitur ad ſui gloriam: ſi peto abſque neceſſitate, pecco, quia cooperor malo alterius.

22 D.

22 D. Quando promisi, teneorne solvere?

M. Ex justitia non teneor; usuræ enim utpote injustę, non possunt esse materia justitiæ.

23 D. Quid si jurassem solvere?

M. Tunc teneor, ex religione propter juramentum, quod semper est servandum, nisi sit vinculum iniquitatis. Porrò peccatum est exigere usuras, non solvere.

24 D. Quid faciat, qui juravit solvere; at nunc nollet?

M. Juxtà Canones deponet pecuniam juratam: deindè accedet ad superiorem legitimum petens absolvi à juramento, & absolutus repetet.

25 D. Mutuans exegi, quod mutuatarius veniret ad meam officinam, quando indigeret pannis, peccavinè?

M. Peccasti, quia exegisti aliquid ultrà sortem: Mutuasti decem, exegisti; quod veniret ad tuam officinam, ubi indigeret.

26 D. Exegi, quod mihi remutuaret, si indigerem, ad quod ex gratitudine, & ex charitate tenetur?

M. Obligasti pro tuà parte, Mutuatarium ex justitia ad remutuandum, quando hæc remutuatio non potest esse materia justitiæ, sed solum gratitudinis, & charitatis: Hos actus tu non potes exigere, cum exactio dicat justitiam.

27 D. Possumnè exigere, ut me laudet?

M. Neque potes hoc, quia ex justitia non

potest

poteſt obligari, niſi ad reddendam ſortem; quidquid ſit, an ex gratitudine teneatur.

28 D. Poſſumnè aliquid exigere, ſi me obligo ad non repetendum infrà annum?

M. Eſt 24. Theſis damnata ab Alex. VII. Pro tempore nihil poteſt expeti, quia eſt commune.

29 D. Hoc eſt falſum: nam vendens pecuniâ numerata ordinariè minoris vendit, quam credita?

M. Poſſum pluris vendere pecunia credita: 1. ſi ex dilatione emergat damnum: 2. ſi ceſſet lucrum, ut c.57. n.21. & 3. quia ordinariè vendens pecunia credita, vendit pretio ſupremo; & pecunia numerata vendit infimo; ſed tempus nullo modo poteſt vendi, quia eſt cõmune.

CAPUT LX.

Recapitulatio dictorum de actibus Religionis.

1 D. QUid eſt Oratio?

M. Oratio dupliciter accipitur: 1. pro elevatione mentis in Deum: 2. pro petitione rerum convenientium à Deo.

2 D. Tenemurnè orare?

M. Utique; nam 1. aliquoties tenemur elevare mentem in Deum: 2. tenemur petere à Deo, quæ per nos habere non poſſumus.

3 D. Quando tenemur orare?

M. Elevare mentẽ in Deum tenemur, quan-

do tenemur elicere actus fidei, spei, & charitatis, qui sunt ipsa elevatio, & eodem tempore saltem virtualiter tenemur petere, quia petere virtualiter est conservare desiderium charitatis; hoc autem conservamus eliciendo actus illos.

4 D. Possumnè temporalia petere à Deo?

M. Possum, ubi cognoscam, vel sopponam prodesse ad salutem, ita quòd desistam à petendo, si è contra cognoscam obesse; Ubi non cognosco, virtualiter saltem subjiciat se divinæ voluntati, quando cognosceret obesse.

5 D. Estnè certum, quod oratio exauditur?

M. Est certum ex promissione Christi, quod exaudimur orantes pro nobis: At non quòd exaudimur orantes pro aliis.

6 D. Exaudiunturnè peccatores?

M. Ex Evangelio est certum, quòd exaudiuntur, si orent pro se cum debitis conditionibus.

7 D. Quæ sunt istæ conditiones?

M. Quatuor: 1. petat pro se: 2. piè: 3. perseveranter: 4. necessaria ad salutem.

8 D. Quid significat *petere piè*?

M. Cum humilitate tali, quæ decet creaturam respectu Dei.

9 D. Quantum debeo perseverare?

M. Quo usque consequaris effectum: Deus est perfectus Medicus, qui novit congruentem suis temporibus exhibere medicinam, Infirmus, quo usque Medicus non det medicinam

om-

omninò ſanativam, debet ſe diſponere: Chriſtiani diſpoſitio eſt oratio.

10 D. Cum oratio debeat eſſe attenta, quid intelligis nomine Attentionis?

M. Orans debet habere mentem elevatam in Deum, ita ut non diſtrahatur voluntarie, & ſi advertit diſtractiones, curet, quantum poteſt, repellere.

11 D. Quid eſt Votum?

M. Promiſſio facta Deo de meliori bono.

12 D. Poteſtnè matrimonium, vel alia res indifferens cadere ſub voto?

M. Neque res indifferens, neque matrimonium (alias de ſe bonum) poſſunt per ſe cadere ſub voto, quia non ſunt melius bonum.

13 D. Quare addis illam particulam *per ſe*?

M. Quia per accidens poſſunt eſſe melius bonum, & ita cadere ſub voto: v. g. qui patitur tentationes contra caſtitatem, poteſt vovere matrimonium, quia *Melius eſt nubere, quam uri*. Ita non tranſire per talem viam, ſi adſit ibi occaſio proxima peccandi, poſſum vovere, quia tunc non tranſire eſt majus bonum, quam tranſire.

14 D. Quotuplex eſt votum?

M. Duplex: ſimplex & ſolemne. Hoc eſt votum factum in Religione approbata, vel iu ſuſceptione ſacri ordinis: Cætera ſunt ſimplicia.

15 D. Quę differentia eſt inter irritationem, diſpenſationem, & commutationem voti?

M. Commutatur, quando, loco materiæ

promissæ, alia substituitur: dispensatur, quando relaxatur quis à voto: irritatur, quando alicui tollitur obligatio.

16 D. Requiriturnè aliqua potestas, ut irritentur, dispensentur, vel commutentur?

M. Utique, sed ad irritandum sufficit Oeconomica. Ad reliqua requiritur Ecclesiastica.

17 D. Ecclesia obligatnè ad actum Religionis?

M. In 1. præcepto obligat omnes, ut in die festo audiant sacrum, & vacent ab operibus servilibus. In 3. ut confiteantur semel in anno: in 4. ut communicent in Paschate: in 5. ut solvant decimas juxtà consuetudinem: in 6. ut à nuptiis abstineant temporibus prohibitis.

18 D. Sumere sacramenta estnè actus Religionis?

M. Quodcunque sumatur, est actus Religionis.

19 D. Quid requiritur ad faciendum validum sacramentum?

M. Materia, & forma determinatæ à Christo, & intentio actualis, vel virtualis conficiendi sacramentum.

20 D. Quid requiritur, ut quis licite recipiat sacramentum?

M. Requiritur, quod sit in gratia.

21 D. Quid faciet existens in peccato mortali, & volens recipere sacramentum?

M. Si vult communicare, sub mortali debet prius confiteri, dummodo possit sine scandalo,

dalo,& habeat copiam Confessoris. Ad extremam unctionem prærequiritur confessio, ex multis capitibus, & præsertìm, quia obligat jure divino in articulo mortis. Ad reliqua sacramenta vivorum non requiritur quidem sub mortali confessio: sufficit enim contritio charitate perfecta, sed omnino consulenda est, quia nunquam possumus esse certi de perfecta contritione.

22 D. Possuntnè sacramenta confici sub aliqua conditione?

M. Si apponatur ex causa conditio de præterito, vel præsenti, valide, & licite conficietur: si absque causa valide, sed illicite: si apponatur conditio de futuro, nec valide, nec licite, qnia sacramentum non potest manere in suspenso.

23 D. Qui nam est effectus sacramenti?

M. Effectus communis est gratia sanctificans, quam primò producunt Baptismus, & Pœnitentia(ideo sunt sacramenta mortuorum) cætera augent;ideo sunt sacramenta vivorum. Baptismus, Confirmatio, & Ordo habent alium effectum, scilicet,Characterem. Effectus proprius cujusque est gratia sacramentalis.

24 D. Quid intelligis in hoc nomine?

M. Auxilia quædam actualia; quæ Deus intuitu sacramenti olim suscepti suo tempore confert, ut homo possit consequi finem, ob quem est institutum sacramentum.

CAPUT LXI.

Recapitulatur doctriua de peccatis per excessum Religioni oppositis.

1 D. QUid est Superstitio?

M. Est vana Religio tribuens creaturis cultum debitum Deo, vel tribuens Deo cultum indebitum.

2 D. Cum Deo non possimus reddere ad æqualitatem, omnis cultus videtur debitus Deo?

M. Indebitus Deo, est cultus prohibitus ab Ecclesia, ut si vellem servare legẽ Moysi &c.

3 D. Pecconè, si ad ligandos, v. g. canes, utor aliquo Psalmo, præmissà potestatione, quod nullam volo communicatianem cum dœmone?

M. Pecco, & est protestatio contra factum: A primo enim, qui secum fecit pactum, operatur dæmon in tali Psalmo; & experientia ostendit, quod non desinit operari ex mea protestatione.

4 D. Astrologia judiciaria estnè licita?

M. Est omnino illicita, & gravissime prohibitum legere libros, qui de illa tractant.

5 D. Ex stellis possum nè cognoscere fortuitos eventus, v. g. quod talis occidetur &c.

M. Non possum, quia eventus hi non subjacent motui stellarum, sed soli divinę voluntati.

6. D.

6 D. Lego in exercitu Henrici III. rumorem increbuiſſe, quod eſſet occidendus à Religioſo?

M. Aliquando illos prædicit, homo, à dæmone quædam futura prævidente inſtinctu quodam motus ad hæc promulganda.

7 D. Quomodo poteſt dæmon ſe ingerere, quando illum nemo advocat?

M. Dæmon, ut perdat hominem, ultro ſe ingerit. Sancti ſe ingerunt converſioni animarum, etiam non rogati, ut quoquo modo poſſunt, curent projicere ſemina, unde lucrentur peccatores. Contrario modo ſe ingerit dæmon.

8 D. Nemo cogitat dæmonem ſe ingerere hujuſmodi prædictionibus.

M. Hoc provenit ex ſubtiliori malitia ſcientis, quod non crederetur, ſi ſe detegeret; & ita decipitur vulgus; nam docti ſciunt aliter id non poſſe contingere.

8 D. Poſſumuſnè credere ſomniis?

M. Medici poſſunt credere quibuſdam, ubi agitur de judicando, quibus humoribus abundet corput.

10 D. Poſſumuſnè fidere aliis ſomniis?

M. Regula generalis eſt, quod homo neque credat, neque diſcredat ſomniis, quæ contingunt circa proprias operationes; Alia omnino ſunt vana, & futilia.

11 D. Qui ſomniavit ſe ſibi fregiſſe crus, dum exiret domo, poteſtnè ſibi præcavere, non exeundo?

M. Poteſt, dummodo alias non teneatur; nam ſi v. g. tenetur audire ſacrum, præcavet ſibi plus, quam oportet.

12 D. Sunt plura exempla, quod contigerunt eventus in ſomniis prævisi?

M. Etiam in ſomniis ingerit ſe dæmon, ut hominem decipiat, & ſaltem abducat ab operibus, ad quæ alias tenetur.

13 Oſtende non licere uti quibuſdam Pſalmis ad certos effectus ſanitatum &c. aut nominibus Angelorum, adhibendo tot numero cruces, aliquod numiſma argenteum, non aureum, &c.

M. Pſalmi, nomina, numiſmata, cruces &c. non habent virtutem naturalem depellendi tales morbos &c. ut conſtat; ſed neque ſupernaturalem; de hac enim conſtare debet ex Eccleſia, a quà non ſunt injunctæ contra tales morbos.

14 D. Licetnè appendere ad collum Evangelium S. Joannis &c.

M Quidquid ab Eccleſia receptum eſt, ut ſanctum, potes appendere ad collum, ex devotione, non ſuperſtitione, non quod confidas in tali actione, ſcriptura, reliquiis materialibus &c. ſed in virtute Evangelii, ſeù verborum à Chriſto prolatorum, in interceſſione Sancti, cujus reliquiam geſtas; & teneas, quod præſervaberis à malo, non quia geſtas, ſed quia ſtudes obedire Evangelio, & imitari Sanctos.

CA-

CAPUT LXII.

Recapitulatio peccatorum per defectum Religioni oppositorum.

1 UTinam nunquam contigiſſet, quod adoleſcentuli præ verecundia omittentes in confeſſione peccatum aliquod ex fragilitate commiſſum, frequentaverint ſacramenta per annos, & per luſtra. Religioſi juniores utriuſque ſexus, longo tempore viventes immaculati, & puri, dum creſcit ætas, incaleſcente pariter ſanguine, ſi fragiliter labuntur; ſentiunt dolores mortis, in detegendo lapſum Confeſſori, qui olim de illis optimam habebat exiſtimationem, præſertim ſi ſit indiſcretus, & apprehendatur (inanitèr tamen) uſurus notitia Confeſſionis in gubernio regulari; Alias debent frequentare ſacramenta pluries in hebdomada. Non memini Sacerdotes, qui quotidiè celebrent ex malitia, cum faſcibus peccatorum contra Caſtitatem, Simoniarum &c. nec enim dari credo Sacerdotes adeo ſceleſtos. Cum igitur hæc ſacrilegia poſſint eſſe frequentia, nihil tamen circa illa hic recapitulo, quia quæ ad id ſpectant, Parochi docent pueros in doctrina Chriſtiana, ex *Inſtruction. Cler.*

2 Duo nota: 1. ſacrilegè accipiens hæc ſacramenta in Paſchate, duo peccata committit,

alte-

alterum commissionis, & est sacrilegium, irreverenter accipiendo:alterum omissionis contra prçceptum Ecclesiæ: ideo interroga, an sacrilege susceperit, tempore statuto ab Ecclesia: 2. in his casibus unicum est remedium hortari pœnitentes ad confessionem generalem, in qua pœnitens se accuset de sacrilegiis quoad speciem, ac numerum, nec non de omissionibus. His prælibatis, circa sacrilegia.

2 D. Quid est Juramentum?

M. Est invocatio divini nominis in testimonium alicujus dicti, vel facti.

4 D. Estnè actus licitus?

M. Est actus Religionis, exercitus a Deo; Ps. 109. *Juravit Dominus* &c.

5 D. Quos comites habet, seù conditiones?

M. Tres, veritatem, justitiam, & judicium.

6 D. In quo consistit judicium?

M. In eo, quod homo juret cum prudentia, seù necessitate.

7 D. Eritnè mortale, si desit judicium?

M. Quando hæc sola conditio desit, ex suo genere non erit mortale.

8 D. Quid importat justitia?

M. Ut non juremus de re illicita, & hæc conditio non ingreditur juramentum assertorium.

9 D. Quid est veritas Juramenti?

M. In eo consistit, ut res sit talis in mente nostra, qualis affirmatur.

10 D. Estnè perjurium, si ego credens ut

cer-

certum, quod Petrus tranſit per viam, juro Petrum tranſire, dum tranſit Paulus?

M. Non eſt perjurium: licet enim materialiter ſit falſum, quod Petrus tranſeat, formaliter tamen eſt verum, quia id ita eſt in mente mea.

11 D. E contra juro, quod Petrus tranſit, qui vere tranſit; tamen credo, quod tranſeat Paulus?

M. Eſt vere perjurium, eſto maerialiter ſit verum tranſire Petrum, tamen formalitèr eſt mendacium; affirmo enim contra id quod in mente ſentio.

12 D. Quid ſi dubitans, an tranſeat Petrus, juro tranſire; & poſt cognoſco, quod ſit Petrus?

M. Etiam eſt perjurium; quia affirmo contrarium ei, quod habeo in mente. In ea habeo ſub dubio, & affirmo ut certum.

13 D. Conſuetudo jurandi, de ſe eſtnè peccatum mortale?

M. Conſuetudo eſt circumſtantia actus; nec peccatum mortale de ſe, niſi actus de ſe ſit mortalis. Igitur conſuetudo jurandi, ſi homo advertat ſe ſemper jurare cum veritate, & juſtitia, non erit mortalis, ſed ſolū, ſi ſe exponit periculo jurandi, etiam inadvertenter, falſum.

14 D. Eſtnè peccatum mortale inadvertenter jurare falſum?

M. Si adverto, ſeu debeo advertere, quod habeo conſuetudinem; pecco mortaliter, (niſi

utar

utar debitis diligentiis ad tollendam consuetudinem) quoties juro : At si factis debitis diligentiis inadvertenter juro, non peccabo mortaliter , quia consuetudo non est voluntaria , cum adhibui debitas diligentias operandi contra illam .

15 D. Ex consuetudine juravi quadragesies : vigesies verum, vigesies falsum, quot peccata commisi ?

M. Quadraginta, quia peccasti jurando verum , exponens te periculo jurandi falsum .

16 D. Quotuplex est juramentum ?

M. Quadruplex: Assertorium, Promissorium, Comminatorium, & Execratorium .

17 D. Dà exemplum in singulis ?

M. Assertorium est illud : *Per Deum nunc pluit*, *vel* : *Per Deum heri pluit*. Promissorium: *Per Deum cràs tibi dabo centum* : Comminatorium : *Per Deum volo te occidere* , *nisi haurias aquam* . Execratorium : *Deus te possit occidere* , *nisi haurias aquam* .

18 D. In quo consistit veritas ultimorum trium ?

M. Prima veritas consistit in intentione , adeo ut vere intendas , quod sonant verba . Quoad hanc, tria hæc juramenta æquivalent assertorio: neque ex levitate materiæ excusantur à mortali ; quare si jures te daturum mihi vel unum Millii granum , absque intentione dandi , peccas mortaliter . Secunda veritas promissorii , & comminatorii est executio: de-

bes

bes enim exequi, quod jurasti; sed in hac parvitas materiæ excusat à mortali; quare si absque intentione jurasti te daturum millii granum, peccasti mortaliter, & si cum intentione dandi, cum jurasti, nunc nolis amplius dare, peccas venialiter.

19 D. Ubi justitia deficit, excusatnè à mortali parvitas materiæ?

M. Juro, v. g. me furto ablaturum acum; si non habeo intentionem furandi, est mortale; quia deficit prima veritas. At si habeo, deficit justitia; & erit veniale; quia in conditione justitiæ levitas materiæ excusat.

20 D. Pater juravit se daturum quinque Petro: Patre mortuo teneornè redderè?

M. Ratione juramenti non teneris, quia est actio personalis non transiens in successorē: sed ratione virtutis justitiæ, aut veritatis, juxta obligationem, quã pater tibi potuit imponere.

21 D. Juravi latroni me missurum quinquaginta, teneornè mittere?

M. Teneris, quia mittere quinquaginta non est peccetum, & juramentum est servandum, nisi sit vinculum iniquitatis.

22 D. Juravi pariter, me non denunciaturum Principi, teneorne servare?

M. Non: quia est contra bonos mores, præsertim, ubi Principes lege obligant revelare delicta hujusmodi.

23 D. Non obligat votum de re indifferenti, quare nec juramentum?

M. Vo-

M. Votum debet esse de meliori bono; ideò non obligat de re indifferenti. Juramentum, ut obliget, sufficit, quod non sit de re illicita.

24 D. Peccatnè, qui jurat se non intraturum Religionem?

M. Peccat contra justitiam juramenti: nam esto malum non sit vivere in sæculo, & nubere, tamen, (nisi fiat ob alium meliorem finem, ut dictum est de voto) malum est se firmare in proposito non eligendi bonum melius: Etiam peccat, qui jurat, se non facturum magnam eleemosinam, licèt possit non facere.

25 D. Juravi per verba æquivoca, v. g. me daturum Petro mancipium, satisfacionè, si dem Petro figuram pictam mei mancipii?

M. Si jurasti cum dolo ex tua parte, teneris reddere mancipium verum, ut Petrus intellexit: si simpliciter, & dolus fuit ex parte Petri, teneris tantum ad pictum.

26 D. Possumnè juramentum exigere ab eo, quem scio juraturum esse falsum?

M. Si est paratus; & exigo ex meo officio, vel ex necessitate, possum, quia utor jure meo: si absque necessitate, pecco quia cooperor peccato illius.

27 D. Quid est Simonia?

M. Est studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, seù spirituali annexũ.

28 D. Estnè Simonia, si dicam, *dabo tibi centum ex gratitudine, ubi obtinueris mihi tale beneficium?*

M. Est

M. Eſt palliata: nam vere do, ut des, licet palliem titulo gratitudinis, quæ ut habeat locum, debet abeſſe quodlibet pactum.

29 D. Poſſuntnè duo invicem permutare ſuum beneficium?

M. Non poteſt fieri a Beneficiatis. At Superior habens conferre talia beneficia, poterit ex cauſa Eccleſiæ utili, facere permutationem.

30 D. Poſſumnè permutare, v. g. quoſdam Agnus cum aliqua Reliquia &c.

M. Hoc poteſt fieri, quia nulli Canones prohibent id, dummodo abſit alius quicunque pravus contractus.

31 D. Parochus petit pecuniam, ut baptizet infantem morti proximum, poſſumnè dare?

M. Eſt ſimonia: Tunc debeo me gerere, ac ſi non eſſet Parochus. Eſt enim regula generalis, quod pro eodem reputantur non habere miniſtrum, & non poſſe illum habere abſque peccato.

32 D. Quid ſi eſſet adultus moribundus, & nollet ſine pecunia baptizare?

M. Moribundus reputet ſe, ac ſi nemo adeſſet, curetque ſuam ſalutem baptiſmo flaminis.

33 D. Parochus vult vendere aquam pro baptiſmo, poſſumnè emere?

M. Utique: quia eſt purum elementum corporale, ſed non poſſum emere ſacramentum, conſiſtens in actione baptizandi.

34 D. Sacerdos accipit eleemoſinam pro miſſa, in quà conficitur Euchariſtia?

M. Ac-

M. Accipit, non ut pretium sacrificii, sed ut stipendium suæ sustentationis.

35 D. Aliquando excommunicatis, dum absolvuntur, imponitur pœna pecuniaria?

M. Si nominas pœnam, non igitur, ut absolutionis pretium; sed ut pœna peccati, pro quo fuerat excommunicatus.

36 D. Pro matrimonio estnè licitum accipere dotem?

M. Licet, ut est officium naturæ, non ut sacramentum.

37 D. Possumnè meo inimico solvere pecuniam, nè impediat me à consecutione beneficii?

M. Si jam à legitimo Superiore beneficium fuit collatum, possum redimere vexationem, & solvere, ut non impediat consecutionem: Si nondũ habeo jus, absque simonia non possũ.

38 D. Quomodò sine simonia erogo eleemosinam pauperi, ut pro me oret?

M. Hóc fit, non ut emam: Alias suffragia essent simoniæca, sed per eleemosinam excito pauperes, ut pro me orent ex charitate.

39 D. Advocati &c. locant operas suas Clientibus, cur id facere non potest Superior?

M. Quia Superior ex officio tenetur exhibere, non Advocatus; Si huic ex officio incumbit, exigatque à Clientibus, etiam ipse peccat.

40 D. Peccatnè Parochus, volens pecuniã, ut vices sui officii committat, v. g. ut alteri

Sacerdoti committat vices adſiſtendi matrimonio?

M. Peccat, quia actus, & adſiſtentia ſunt aliquid ſpirituale.

41 D. Peccatnè Superior, volens pecuniam, ut corrigat ſubditum delinquentem?

M. Peccat ob eandem rationem.

42 D. Peccatnè Superior deſiſtens á correctione ſubditi deferentis ſibi munera?

M. Eſt ſimoniacus, & fovet ſubditum in peccatis.

43 D. Peccatnè Superior pecuniam exigens à ſubditis, ut eos viſitet?

M. Peccat, ſi eo fine velit aliquid pro viſitando, tamen poteſt exigere ſuſtentationem, & expenſas itineris &c.

44 D. Peccatnè Prædicator exigens ſtipendium ſuæ ſuſtentationis, dum prædicat?

M. Peccat, ſi exigat, ut pretium prædicationis; At non, ſi exigat pro ſua ſuſtentatione, quod dari ſolet ex conſuetudine approbata.

45 D. Epiſcopus volens ipſe prædicare poteritnè exigere, quod communitas taxavit pro ſuſtentatione Prædicatorum.

M. Non poteſt, quia tenetur ex officio; quare nihil poteſt exigere pro eo, ad quod obligatur, eſto petat titulo ſuſtentationis: At reliqui Prædicatores, utpotè non obligati poſſunt exigere.

46 D. Licetnè recipere aliquid ab eo, qui ingreſſurus eſt Monaſterium?

M. Utique: si liberaliter dat Novitius. Etiã quando non suppetunt opes Monasterii, potest exigi pretium victus pro Religioso, vel Moniali; Aliter nihil potest exigi.

47 D. Possuntnè absque simonia vendi vasa sacra?

M. Pro utilitate Ecclesiæ possunt vendi, dummodo prius frangantur, & tollatur consacratio.

48 D. Cui Simoniæ annexa est excommunicatio reservata Papæ?

M. Triplici, pro receptione Ordinum, pro susceptione beneficiorum, & pro ingressu Religionis.

49 D. Regulares possuntnè absolvere ab hac excommunicatione.

M. Consulant sua privilegia.

50 D. Simoniacè provisus de beneficio facitnè illud suum.

M. Ex Regulis Cancellariæ, esto per triginta annos pacificè possedisset, statim tenetur resignare; neque suos facit fructus.

51 D. Quid, si commissa esset simonia ab aliis, ignorante id proviso.

M. Hic non peccat, sed nullum acquirit jus in beneficium, nisi casu, quo aliquis, ex odio in provisum, daret pecuniam, eo fine, ut provisus non acquireret jus. Tunc ignorans facit beneficium suum.

CA-

CAPUT LXIII.

Recapitulatio dictorum de Temperantià.

1 FRequentur peccatur contra Castitatem, Abstinentiam, & Sobrietatem: quare?

2 D. Luxuria excusatnè à mortali ob parvitatem materiæ?

M. Nullatenus: & Societas Jesu sub excommunicatione prohibuit doceri contrarium.

3 D. In morosa delectatione, quid explicabo?

M. Circumstantiam ejus, qui delectatur, ut si est religiosus, maritatus &c. Variant Authores, an teneamur explicare circumstantiam objecti, de quo delectatur, ut si sit virgo, nupta &c. Urge, ut tibi videbitur probabilius. At faciunt optime, qui suadent hanc explicari.

4 D. Quid si virgo voluntarie consentiat?

M. Est explicandum, quia fit injuria parentibus, & habentibus sub custodia particulari Virginitatem fæminæ.

5 Si duo maritati simul peccent, explicabuntnè, quod ambo sint maritati, an sufficit cuilibet dicere *Commisi adulterium*?

M. Utique: quia sunt duo adulteria, & duæ injustitiæ. Idem dic de sacrilegio, si ambo peccantes sint personæ Deo sacræ.

6 D. Quid est Jejunium?

M. Est duplex naturale, & Ecclesiasticum: naturale est abstinentia cujuslibet cibi, & potus á media nocte usque ad communionem in cujus unice reverentiam Ecclesia pręcepit illud, ideo, ejus observantia est actus Religionis, & violatio est sacrilegium. Ecclesiasticum est abstinentia a carnibus cum unica comestione.

7 D. Hoc ad quam virtutem pertinet?

M. Ad Abstinentiam, ideo violatio est peccatum Gulæ.

8 D. Quot peccata committit pluries comedens in die jejunii?

M. Si pluries comedat carnes, toties peccat, quoties comedit. Utens cibis quadragesimalibus, unum committit, estò vigesies comedat.

9 D. Cur hoc?

M. Quia carnes prohibet præceptum negativum obligans semper, & ad semper: Unica comestio pręcipitur affirmativo obligante semper, non ad semper.

10 D. Si unica comestio est præcepti affirmativi, peccat, qui nihil toto die comedit?

M. Non peccat; Ecclesia enim præcepit, quod si velis, comedas unica vice.

11 D. In jejunio excusamurnè á mortali ob parvitatem materiæ?

M. Circa affirmativum semel comedendi excusat materiæ parvitas.

12 D. Quod dicitur de carne, valetnè de lacticiniis?

M. Va-

M. Valet etiam de his, quia, ova, & lacticinia, ubi extat consuetudo, prohibentur præcepto negativo.

13 D. Accedens ad locum, ubi non jejunatur, teneturnè ad jejunium?

M. Tenetur, si accedat in fsaudem, hoc est, si eo tantum fine discedat à loco jejunii, ut non jejunet: fraus enim nemini suffragatur: At si non accedat in fraudem, non tenetur.

14 D. A loco non jejunii, accedens ad locum jejunii, teneturnè?

M. Si jejunus accedit, tenetur: si non jejunus, tenetur abstinere à carnibus, esto alibi comederit, sed potest pluries comedere.

15 D. Cur hoc?

M. Quia carnes prohibentur præcepto negativo: quare prohibentur quousque est in loco jejunii, à quo si discedat, poterit in vesperi comedere carnes: Unica comestio cadit sub affirmativo; quare si in loco non jejunii factus est impotens pro tota die, non amplius tenetur, quocunque vadat.

16 D. Summo mane semel tantum comedit, teneturnè abstinere omnino, dum est in loco jejunii?

M. Non: quia in unica comestione præcipitur etiam hora comedendi circa meridiem; quare ubi factus est impotens, ut dicatur comedisse circa meridiem unica vice, non amplius tenetur.

17 D. Quid est Ebrietas?

M. Inordinatus potus voluntarie assumptus, & privans perfecte usu rationis.

18 D. Estnè mortalis ex suo genere?

M. Utique: si voluntariè fiat, quia privat usu rationis, qui est maximum bonum.

19 D. Etiam prima vice se inebrians peccat mortaliter?

M. Utique: si prævidet talem esse potum, quod privabit usu rationis.

20 D. Peccatnè mortaliter, qui se inebriat ex haustu minimo?

M. Quantumcunque minimus sit potus, si prævidet se privandum usu rationis perfecte, peccat mortaliter.

21 D. Paccatnè peccato Ebrietatis, qui prævideret ex calore vini immoderati, accendendam sibi esse febrim.

M. Ebrietas respicit carentiam usus rationis; quare peccat peccato Gulæ, contra abstinentiam.

22 D. Peccatnè mortaliter, qui bibit vinũ perfectè inebrians, ex consilio Medici, ut procuret vomitum pro recuperanda sanitate?

M. S. Th. reprobat hoc medicamentum, quia vomitus potest procurari potu aquæ tepidæ: quare non est necessarius vini excessus, ut carentia usus rationis dici possit per accidens.

CAPUT LXIV.

Recapitulatio doctrinæ de Sacramento Pænitentiæ, juxta examen S. Caroli.

1 Quia plures Ecclesiæ receperunt monita S. Caroli de ſacramento Pænitentiæ, recapitulabo hic, ejus doctrinam, & ſubjiciam pro ejus confirmatione brevem rationem Theologicam, quæ poſſit eſſe præſto cuicunque.

2 *Præter cætera* inquit S. Carolus de Confeſſarii examine, *quæ cum Sacerdotis, & Parochi officio, conjuncta ſunt, hæc etiam ſigillatim, atque exploratiori ratione perquirãtur.*

3 Duo præſcribit: 1. ut inveſtigetur, an examinandus ad confeſſiones ſciat munus Sacerdotis: 2. an ſciat, quæ Confeſſor habet communia cum Parocho. Quoad Sacerdotis munus vide *Inſtr. Cler.* Cum Parocho ſolum habet commune, quod ſacramentum Pœnitentiæ adminiſtrat.

4 *Quare inſtitutum hoc ſacramentum, & à quo inſtitutum?*

Chriſtus inſtituit quando Jo.20. dixit: *Accipite Spiritum Sanctum* &c. Inſtituitque ad reconciliandos peccatores fideles cum Deo.

5 *Quæ hujus ſacramenti materia?*

Duplex: alia remota, alia proxima: Remota eſt peccatum, & ſubdiſtinguitur: Mate-

ria necessaria sufficiens est peccatum mortale certum, ab homine Christiano post baptisma commissum, & nondum rite confessum: Materia sufficiens non necessaria, sunt venialia, vel mortalia semel ritè confessa. Peccatum mortale dubium est materia necessaria non sufficiens, quia debemus illud confiteri, sed de illo tantum non possumus absolvi, nisi adjungatur peccato certo, vel in casu necessitatis, & tunc sub conditione: Materia proxima sunt tres actus Pœnitentis, Contritio, Confessio, & satisfactio.

6 *Quæ forma?*

Forma essentialis sunt verba *Te absolvo à peccatis tuis*. At juxta Rituale adjunguntur preces, quas Trident. sess. 14. c. 3. ait laudabiliter adjungi *ex consuetudine S. Ecclesiæ*.

7 *Qui illius effectus?*

Est reconciliatio hominis cum Deo, quam interdum consequi solet conscientiæ pax, ac serenitas, nèc non vehemens consolatio spiritus. Igitur: 1. tollit mortalia quoad reatum culpæ: 2. quoad eundem reatum venialia, de quibus sufficienter dolemus: 3. dat primam gratiam sanctificantem, quam auget, si homo ante habuerit: 4. reatum pœnæ æternæ mutat in temporalem: 5. gratia sacramentalis propria sunt auxilia actualia nobis collata suo tempore, ut possimus evitare peccata.

8 *Qui minister?*

Sacerdos novæ legis ordinatus à vero Episcopo

ſcopo per manuum impoſitionem, virtute cujus accipit poteſtatem in corpus Chriſti myſticum, ubi prius receperit poteſtatem in corpus verum.

9 *Quæ conditiones in eo requirantur?*

Aliæ, ut valide abſolvat, aliæ, ut licite. Ad primum, præter characterem ſacerdotalem, requiritur juriſdictio, intentio, ſcientia, & quod proferat formam. Ad ſecundum, quod ſit in gratia.

10 *Quæ regulæ ad dignoſcendum, & diſtinguendum peccatum mortale à veniali?*

Mortale eſt dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei: veniale, præter legem Dei: Peccata ſpecie diſtinguuntur, ex diverſitate objecti formalis: diſtinguuntur numero, ſi ſunt diverſæ moraliter actiones, vel eadem actio tendit in diverſa objecta materialia, ut ſi uno ictu occido quatuor, ſunt quatuor numero peccata.

11 *Quæ ſunt Pænitentiæ partes?*

Materiales ſunt tres ut n. 5. nempe, *Contritio*, *Confeſſio*, *& Satisfactio*.

12 *Quæ earum partium ratio?*

Dabitur, cum agetur de ſingulis.

13 *Quid Contritio?*

Animi dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero.

14 *Quæ ad veram contritionem ſint neceſſaria?*

Ceſſare à peccato, proponere, & inchoare no-

novam vitam , ac odio habere veterem .

15 *Qui contritionis fructus, & utilitas ?*

Si sitcharitate perfecta , statim reconciliat hominem cum Deo , ante actualem sacramenti susceptionem , virtute tamen sacramenti voto concepti : si non sit talis , sed voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ , præparat hominem ad impetrandam in sacramento Pœnitentię gratiam .

16 *Quà quisquam ratione se ad contritionem exercere possit ?*

Ex Catech. p. 2. c. 5. n. 36. si discutientes nostram conscientiam per diligens examen,ubi noverimus nos reos : 1. doleamus : 2. veniam petamus,tempus confitendi,& satisfaciendi,ac auxilium Dei ad non amplius peccandum .

17 *Quæ signa veræ Contritionis?*

Ex Catech. si 1. restituamus male ablata: 2. remittamus injurias nobis illatas : 3. tollamus consuetudinem , & omne periculum imminens relabendi .

18 *Perquiratur item, quæ confessionis , quæ secunda pars Pœnitentiæ est , natura sit, atque substantia ?*

Est accusatio nostrorum peccatorum eò suscepta, ut Claviũ virtute veniam impetremus.

19 *An diligenter inquirere sciat , & Peccatoris circumstantias, & peccati item ?*

20 *Quæ mutent speciem peccati , & quæ in confessione explicandæ sint .*

Circumstantiæ sunt .

Quis,

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando;

quarum prima includit perſonam peccantem. Mutant ſpeciẽ, ſi opponantur alteri virtuti, vel eidem per exceſſum, & defectum; Illæ ſunt particulariter explicandæ, quæ mutant ſpeciem vel notabiliter variant judicium Confeſſoris.

21 *Quæ reſtitutionem expoſtulent; quæ radices, cauſæ vè reſtitutionis?*

De his, vide c. 37.

22 *An dubios ſuſpectosve contractus norint, aut ſaltem de iis dubitationes, & quæſtiones inſtituere ſciant?*

Ex dictis c. 28. 29. 30. 58. & 59. habes materiam de contractibus ita explicatã, ut in facti contingentia ſaltem poſſis dubitare, & conſulere doctiores.

23 *Quibus criminibus annexæ ſint cenſuræ?*

Ut de hoc ſaltem dubitare ſcias vide p. 1. c. 19. & 20. *item infra c. 66.*

24 *An item illarum peritiam, & vim teneant?*

Hanc facillime obtinebis ex ſola, ſed attenta lectione prædicti Catalogi, & cap. 66.

25 *An caſus, in quibus irregularitatis macula contrahitur.*

Omnes pariter ibidem habes.

26 *An ſaltem in iis omnibus, & aliis, quæ ad verum, perfectumve hujus Sacramenti Pœnitentiæ Miniſtrum pertinent, ſciant dubitare, & noverint conſulere peritos; quomodo*

agen-

agendum sit id, de quo in dubitationem adducant.

Ad hoc non sufficit scire principia generalia. sed applicare illa casibus particularibus. Id ut contingat, habes tam primæ, quam huic secundæ parti annexam praxim examinandi Pœnitentes.

27 *Qui item Ritus, & Sacræ Cæremoniæ Confessionis?*

Ritus à Pœnitente servandos, habes p. 1. c. 7. c. 11. & c. 14.

28 *Quæ conditiones ad confessionem verè pænitentis necessariæ?*

Quinque necessariæ: 1. diligens examen conscientiæ: 2. dolor super omnia de peccatis: 3. propositum non amplius peccandi: 4. nuda confessio peccatorum: 5. propositum satisfaciendi pœnitentiæ, quam Confessor, ut Judex, injunget.

29 *Qui ordo confitendi, quando quis statim confiteri debeat, quando item confessionem iterare?*

Quoad ordinem vide 1. p. c. 7. quoad tempus, non debemus differre ultra annum; si quis ultimo anni die peccet, ex præcepto Ecclesiæ tenebitur eodem die confiteri. Consuetudo autem Ecclesiæ interpretata est, ut currat hoc præceptum à Paschate ad Pascha. Debet item homo ronfiteri statim ac infirmatur; Ubi sit constitutus in articulo mortis, tenetur ad statim confitendum ex jure divino. Quoad iteran-

randam confessionem, fieri debet, ubi unum defecerit ex quinque positis n. 27.

30 *De Satisfaiction, quæ tertia pars Pœnitentiæ est, quæratur?*

31 *Quæ Satisfactionis partes?*

Tres, Jejunium, Elemosina, & Oratio: nomine Jejunii venit omnis mortificatio carnis voluntarie assumpta, vel à Deo immissa, & patienter tolerata propter Deum: Sub eleemosina quatuordecim opera Misericordiæ: Sub Oratione omnis elevatio mentis in Deum.

32 *Quis satisfactionis finis?*

Ex Trid. sess.14. c.8. finis est remedium novæ vitæ, medicamentum infirmitatis humanæ, nec non castigatio præteritorum criminum.

33 *Qui fructus, quæve utilitates Satisfactionis?*

Ex eodem, Revocat à peccato, pœnitentem efficit cautiorem in futurum, medetur reliquiis peceatorum, tollit vitiosos habitus, & præcipue Deo satisfacit pro pæna temporali, quam deberemus luere in Purgatorio.

34 *Quæ in Satisfactione requirantus?*

Ex Catech. p. 2. c. 5. n. 74. duo, ut opùs habeat veram vim satisfaciendi: 1. in gratia sit, qui satifacit: 2. actio suscepta ad satisfaciendum sit de se aliqualiter molesta. Qui in peccato mortali, facit pœnitentiam à Confessore injunctam, non satisfacit Deo pro pœna peccati, quod præcedenter fuerat confessus. At satisfacit obligationi, quam contraxerat

erga

erga Confessorem, qui, ut Judex, imposuerat: quare non est reus omissæ pœnitentię, nec peccat mortaliter, sed imò facit opus meritorium de congruo, licet non de condigno, & per consequens neque satisfactoriũ: Dicuntur molesta de se corpori, licet alias in eorum exercitio possit sentire maximam delectationem in anima; Et ita Sancti maxime satisfaciunt Deo per orationem mentalem, imò & per actus internos amoris heroici, licet actus isti possint esse fructus Spiritus Sancti, hoc est, eliciti cum suavitate; imo & Beatitudines; Utrique tamen de se sunt maxime molesti corpori; & ideo satisfit Deo etiam per illos.

35 *Qualis, & quanta pœnitentia pœnitenti imponi debeat?*

Ex Trid. sess. 14. c. 8. *Debent Sacerdotes Domini, quantum spiritus, & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutares, & convenientes satisfactione injungere; ne si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.*

36 *An salutares, & convenientes satisfactiones, pro gravitate criminum, & pœnitentium facultate sciant injungere?*

37 *An item ex Inn. III. præscripto, more periti Medici, sciant infundere vinum, & oleum vulneribus sauciati, ac quale debeant præ-*

præbere remedium, aut consilium?

Super his nihil in generali potest notari, quia remedium, consilium, & satisfactio conveniens debent considerari particulariter.

38 *An præterea Canones pœnitentiales recte teneant?*

S. Carolus eorum epitomen colligit. Tu vide p. 1. c. 15.

39 *Quæ differentia sit satisfactionum, pœnitentiarum &c.*

Ex Catech. p. 2. c. 5. n. 63.64. & 65. nomine satisfactionis venit omne opus, quo satisfacimus Deo, pro pœna peccatis nostris debita. Ex communi, & vulgari sermone, nòmine Pœnitentiæ satisfactio venit, quæ in actu sacramentalis confessionis injungitur pro peccatis confessis.

40 *De absolutione indagetur?*

Vide n.6. sacramenti formam, in qua consistit absolutio.

41 *Quæ verborum formula requiratur?*

42 *Quæ preces, orationesve præterea adhibeantur?*

43 *Qui ordo servandus in absolvendo tam à peccatis, quam ab excommunicatione, suspensioneve?*

Habes in Rituali, cui semper ad unguem se conformabit Sacerdos. Ideo ante hujus sacrosancti ministerii exercitium, memoriter discet formam, ordinem absolvendi, & preces ab Ecclesia laudabiliter adjunctas.

44 *De*

44 *De sigillo item confessionis plura quærantur, ac præsertim, quæ vis, & quanta sigilli?*

Sigillum hoc tale est, ut ex vi illius, jure naturali, divino, & Ecclesiastico nihil possimus revelare, quanquam ageretur de salute totius mundi, quia majus est bonum hujus sacramenti, quam cætera omnia,

45 *Quæ sub illud cadunt?*

Obligat cælare, quidquid auditur in confessione; quod si sciretur posse revelari, redderet odiosam confessionem: quare sub illud cadunt peccata, & defectus etiam naturales; Vide super hoc duas Theses prohibitas à S. Inquisitione.

46 *Ex Sanctionibus Ecclesiasticis, Concilio Tridentino, Synodis tum Provincialibus, tum etiam Diœcesanis indagetur, quæ in illis constituta, ad Pœnitentiæ Sacramentum pertinent; quæque de Cleri, & populi disciplina, & moribus constituta sunt?*

Principaliora sanctionum Ecclesiasticarum collecta sunt in p. 1. per diversa capita; quæ firmavit Trid. habes c. 4. & 5. Quæ pro Diæcesibus particularibus decreverunt Synodi Provinciales, & Diæcesanæ, hic non possunt colligi, sed in singulis curabit Confessor servare præscriptum Ritualis c.7.n.8. In Urbe quas Papa edit, circa rectam sacramenti hujus administrationẽ habebit semper ante oculos; præcipue *Monita S. Caroli* quorũ lectio in Exercitiis debet esse materia Cõferentiæ vespertinæ.

47 Ibi-

47 Ibidem commendat, ut examinandorũ ad confeſſiones experimentum ſumatur de conſtitutis in eiſdem ſanctionibus circa Cleri, & populi diſciplinam. Quæ ad Clerum ſpectant, habes in *Inſt. Cl.* Ad populi diſciplinam ex Trid. ſeſs. 14. c. 7. maxime ſpectat reſervatio caſuum: In Urbe ſciant caſus reſervatos Papę. In Diœceſibus, etiam, quos Epiſcopi ſibi reſervant: Bullam Cœnæ quilinet debet habere *penes ſe, diligenter legere, & percipere*. Ad eandem diſciplinam reſpiciunt Theſes prohibitæ, edicta S. Inquiſ. In Urbe etiam Bulla, quæ dicitur de *Datis*, *& acceptis* &c.

48 Maxime ſuper prædictis articulis, ex præſcripto S. Caroli, debet indifferenter verſari examen approbandorum ad confeſſiones; ideo quilibet ſe inſtruat ſpecialiter ſuper prædictis.

CAPUT LXV.

Eadem, quæ præcedenti capite, proponuntur magis in particulari.

1 ARticuli à S. Carolo propoſiti, ſunt ſatis generales; At pro directione conſcientiarum, requiritur caſus, particulares ex generalibus enodare; Ad hoc requiritur prudentia Sacerdotis; Qui niſi cognoſcat ſe ſufficientem, cum maximo ſuæ conſcientiæ detrimento ſe exponit audiendis confeſſionibus,

peccans contra illud Eccl.3. *Altiora te ne quęsieris.* Ut de sacramento Pœnitentiæ dicta particulariter habeas, recapitulo sequentia.

2 S. Caroli examen restringitur ad sacramentum Pœnitentiæ, in seipso, & in suis partibus. Non habeo, quid addam circa Sacramentum in se, sed solum circa partes, Ministrum, & effectus.

3 D. N.7. petenti S.Carolo dedisti effectus: consequitur nè illos, qui bona fide putans se habere dolorem, sed re vera non habens, accedit ad sacramentum?

M. Iste non peccat, qui accedit bona fide, sed neque recipit effectum. Hic consequitur ad sacramentum, quod nunquam fit, nisi adsint partes institutæ à Christo Domino. Nec bona fides facit, ut sit institutum à Christo quod re vera non est institutum. Hìc Scholastici quærunt, an dari possit sacramentum Pœnitentiæ validum, & informe, sed hæc quæstio nihil prodest ad praxim.

4 D. Super n.8. dixisti de Ministro; excommunicatus validenè absolvit?

M. Vide 1. p. c. 12. n. 9.

5 D. Super n. 13. contritio debetnè esse super omnia?

M. Vide 1. p. c. 13. n. 3. Exemplo cognosce, quando sit super omnia appretiative. Fœmina plorans, & ejulans de morte viri, non ejulans, de peccato mortali à se commisso, ostendit majorem dolorem de amissione viri, quam de of-

fensa

ſenſa Dei, ſed eſt major intenſive; nam magis appretiat Deum, quem reſpicit, ut finem ultimum; Virum ad ſummum reſpicit ut finem proximum; ſubordinatè ad Deum; ideo ſi conſtitueretur ita, quod vel Deum deberet in poſterum offendere, vel perdere virum, eligeret potius perdere hunc, quam peccare mortaliter.

6 D. Eſtnè invalida omnis confeſſio deficiens in examine debito?

M. Si debeat fieri, & poſſit, invalida eſt: ſi non poſſit, ut accidit oppreſſo ſubita apoplexia, tunc, ſi facit, quantum poteſt, erit valida. Quia ut peccemus in omittendo noſtrum debitum, requiritur, quod debeamus, & poſſimus ſolvere.

7 D. Quid excuſat nos à facienda confeſſione materialiter integra?

M. Impedimentum aliquod, phyſicum, vel morale: phyſicum eſt in eo, qui, facto examine debito, invincibiliter obliviſcitur, vel qui non poteſt loqui &c. Morale in eo, qui recordans peccati teneretur revelare complicem, v. g. ſi vir abuſus fuiſſet uxore, Parochus autem Cognatus veniret in cognitionem, quod ſua ſoror peccaſſet hoc grande peccatum: In hoc caſu Cognatus tenetur adire alium Confeſſorem; ſed ſi non commode poteſt, dicitur habere impedimentum morale ad faciendam confeſſionem materialiter integram. Caſus ſimiles tibi efforma.

8 D. Poteſtnè dimidiare confeſſionem, qui

 timet,

timet, ne Parochus perdat existimationem, quam prius habebat de se ipso?

M, Hoc non est sufficiens motivum, quia Christus imo instituit hoc sacramentum, ut nos detegeremur peccatores coram Confessore, qui tenet locum Dei.

9 Estnè sufficiens motivum, si timerem, quod Confessor aliis revelaret mea peccета; unde apud alios perderem existimationem?

M. Hoc sufficit: quia Christus præcipiendo confessionem, voluit solum nos cedere juri famæ in ordine ad ipsum Confessorem; in reliquis servari jus naturale.

10 D. Super n. 17. *Petrus, facto examine debito conscientiæ, ex duodecim peccatis invincibiliter obliviscitur duo, & de illis decem habet dolorẽ particularẽ:* à quibus absolvetur?

M. A nullis: non a duobus invincibiliter oblitis, quia de illis nullum habet dolorem, nec potest absolvi à peccatis, quæ non retractat: sed nec à decem confessis, quia nemo sperare potest à Deo dimidiatam veniam; sed mortalia, vel omnia remittuntur, vel nulla.

11 D. Cur non decem remittuntur directe, & indirectè illa duo?

M. Quia, ut remittantur indirecte, debemus de illis dolere saltem in universali.

12 D. Invalidanè est confessio, si illa decem confitens dicat: *Doleo de his decem, quia per hæc decem offendi Deum summè bonum, vel quia per illa decem promerui gehennam?*

M. In

M. In hoc casu valide confiteretur, quia dolor est universalis, esto designet materialiter illa decem, tamen formaliter dolor est universalis, quia ratio formalis, sub qua doleo, se extendit ad omnia mortalia.

13 D. Quid si illa decem, essent contra justitiam, & duo essent contra Castitatem; diceretque. *Doleo de peccatis confessis, quia sunt contra pulchritudinem justitiæ revelatã àDeo?*

M. Invalidè confitetur, quia dolor etiam in suo motivo est particularis, nõ destruẽs omnia mortalia, sed tantũ, quæ sunt contra justitiam.

14 D. Mendacium in confessione redditnè illam invalidam, & sacrilegam?

M. Si in ordine ad confessionem, grave sit mendacium, erit sacrilega, & invalida: si leve, in se, sed materia totalis, erit etiam sacrilega, & invalida, quia est grave peccatum apponere pro materia remota confessionis, quod non potest esse: si non sit totalis, non erit sacrilega, neque invalida.

15 D. Super n. 19. Confessor imposuit jejunium in vigilia S. Antonii: non jejunavi, teneornè jejunare alia die?

M. Teneris, quia principaliter imposuit jejunium ad satisfaciendum pro peccatis, & huic satisfactioni minus principaliter voluit adjungi actum Religionis, referendo in honnrem Sancti: quare peccasti mortaliter non ponendo hunc actum, & quia remoto minus principali, adhuc remanet magis principale, teneris substituere aliam diem.

16 D.

16 Poteſtnè Pœnitens recuſare pœnitentiā, dicendo, quod vult agere in Purgatorio?

M. Trid. ſeſs.14.c.8. ait, Sacerdotes *debent injūgere ſatisfactiones*, & claves conceſſæ ſunt *ad ligandum etiam* per impſitionem pænitentiæ: Confeſſor eſt judex, & nemo poteſt recuſare pœnam à Judice inflictam.

17 Super n.3. Violo ne ſigillum, ſi Petro interroganti, quid confeſſus fuerit Paulus, reſpondeam, *confeſſus fuit ſua peccata?*

M. Non violo: nam omnes ſciunt, quod materia confeſſionis ſunt peccata, quare nihil revelo, ſi non dico peccatum particulare: Si vero Petrus neſciat Paulum fuiſſe confeſſum, requiritur magna prudentia: nam aliquando ex cauſis juſtiſſimis homo vult neſciri, quod confeſſus fuerit, & tunc male agis dicendo, *Talis vir acceſſit, ut illum audirem in confeſſione*. Aliquando eſt neceſſarium etiam in ſcriptis teſtari, ut in Urbe reſpectu infirmorum ex p. 1. c. 10. n. 8. & plures viri nobiles volunt quolibet menſe fidem in ſcriptis, quod familia acceſſerit ad hoc ſacramentum. Vide circumſtantias.

18 D. Quomodo dignoſcam, quod Pœnitens nolit detegi ſe fuiſſe confeſſum?

M. Id pendet ex circumſtantiis; ſi vides pœnitentem venire ad te in occulto, de nocte; habitu ementito &c. tunc certò judicabis, quod non vult detegi.

19 D. Violone ſigillum, ſi dico: *Petrus eſt adeo*

adeo purus, ut in confeſſione confeſſus fuerit tale verbum otioſum .

M. Utique, quod alii ex natura ſacramenti ſcire nequeunt, tu jam in particulari publicas, ſolum habens ex confeſſione ſacramentali.

20 D. Quid faciam , ſi à me fidem confeſſionis petit , qui non fuit abſolutus ob indiſpoſitionem ?

M. Non potes dicere, quod abſolviſti, quia mentireris : ergo teſtaberis , quod apud te fuit confeſſus , quia hoc eſt verum .

21 D. Suſpicabitur me non abſolviſſe , qui comparabit hanc fidem cũ aliis,quibus teſtatus fui me abſolviſſe ?

M. Nunquam facies fidem , quod abſolveris , ſed quod audieris confeſſionem talis , vel talis &c.

22 D. Parochus in confeſſione ſcit impedimentum dirimens, cum quo tamen, finita confeſſione , volunt contrahere , poteſtnè aſſiſtere matrimonio ?

M. Imo tenetur:nam extra confeſſionem debet ita ſe gerere , ac ſi nunquam ſciviſſet : neque enim ſcivit , ut homo , ſed ut Deus .

23 D. Non obligavi Petrum ad reſtituendũ,& finita confeſſione, recordor obligationis?

M. Pete prius licentiam à Pœnitente, quem monebis , ubi concedat; ſi neget, ſatisfeciſti tu muneri tuo .

24 D. Accedit Hebræus , qui ſimulat ſe Chriſtianum ; in confeſſione fatetur ſe Hæ-

bræum, & aliqua furta: deprecatur, ut saltem illum benedicam, quo possit accedere ad Eucharistiam in Paschate, ne detegatur Hæbræus, & cum tota familia comburatur?

M. Duo exponit: 1. furtum, contra bonum privatum: 2. simulationem Religionis Christianæ contra bonum publicum: primum teneris cælare ex sigillo naturali: neutrum ex confessione: quia sigillum ejus obligat, quando est animus confitendi, licet alias sacrilega sit confessio: si non adsit confessio, sed simulatio confessionis, non teneris ex sigillo; sed imo denunciabis S. Inquis. & generaliter, ubi accedit infidelis absque Baptismo, non est confessio, quia baptismus est janua sacramentorum.

25 D. Quid si simulans accedat, ut hac via me inducat ad rebellionem contra Principem?

M. In hoc casu non valet secunda ratio, quia est Christianus; sed prima: nam sigillum obligat, quando est confessio, non simulatio confessionis.

26 D. In capitulo sumus octo, & divisi; nam quatuor inclinant in Paulum, & ego cum aliis tribus inclinamus in Petrum, quem ex confessione agnosco esse Hæreticum, &c. possumnè ex auditis in confessione, Petro denegare meum suffragium, nunquam revelandum, sed semper secretum futurum?

M. Vide p. 1. c. 13. n. 5.

CA-

CAPUT LXVI.

De Excommunicatione, Suspensione, Interdicto, & Irregularitate.

1 EX c.62. n. 22. & 23. S. Carolus à Confessore vult sciri, *quibus criminibus annexæ sunt censuræ: An teneat vim, & peritiam illarum: An casus, in quibus irregularitas contrahitur*. Et 1. p. c.17. data sunt nonnulla de excommunicatione: c. 19. adductæ sunt Censuræ in Bulla Cœnæ,cap.20.datus est Catalogus censurarum &c.additurque in c.21. de potestate absolvendi excommunicatos. Porrò Em. Card. Ursinus Archiepiscopus Beneventanus, volens ad S.Caroli amussim dirigere suum Clerum,temporeExercitiorum Spiritualium, ad quæ quater in anno colligitur Clerus in Seminario, vult discuti plures quæstiones morales,generaliter utillimas toti Clero; missaque olim ad me Tabella dubiorum prçcepit singulis respondere breviter.Inter ista pro quarta ordinatione agitur *de Censuris, & aliis pœnis Canonicis*. Hic igitur colligo, quæ jussu tanti Principis ibi dico.

2 D. Quid est Censura?

M. Non Canones, non antiqui Juristę, aut Theologi,sed Moderni ex antiquis colligentes sic illam definiunt: *Est pœna spiritualis, & medicinalis privans usu aliquorum spiritualium bono-*

bonorũ, ritè per Ecclesiasticam potestatem impositam, ut per eandem ordinariè possit absolvi. 1. Est *pœna*: ideò non includit irregularitatem cujus neque mentio fit in c *Quærenti* de verb. signific. 2. est *pœna spiritualis*, ideò nec est censura privatio beneficii privans officio spirituali, sed respiciens primariò ad nocumentum tẽporale, ubi non est annexa suspensio. 3. est *medicinalis*: ideò censuræ non sunt Depositio, & Degradatio, quia regulariter sunt perpetuæ. 4. *privat usu spiritualium* primariò, licet aliquando privet secundariò temporalibus.

3 D. Quotuplex est censura?

M. Triplex ex dicto c. *Quærenti*: Suspensio, Interdictum, & Excommunicatio major, vel minor?

4 D. Omnis pęna Canonica est nè Censura.

M. Ex dicto cap. *Quærenti*, solum hæ tres sunt Censuræ.

5 D. Quod est subjectum capax censuræ.

M. Omnis, & solus homo, viator, ratione utens, baptizatus, habens superiorem in terris. Ita ex n. 2. Ut pæna supponit culpam, cujus incapax est carens ratione: ut medicina supponit viatorem, cui soli applicatur: ut data per Ecclesiæ potestatem supponit baptizatum, & subditum.

6 D. Ob quam causam incurritur censura?

M. Excommunicatio major incurritur ob solum mortale peccatum inobedientiæ contra Ecclesiam: quare a posteriori argues aliquid pro-

prohiberi sub mortali, quando prohibetur sub excommunicatione. Vide 1. p. c.17. n.3. & 14. ubi etiam habes de reliquis censuris.

7 D. Quæ causæ excusant ab incursu Censuræ?

M. Primò Consuetudo legitimè introducta operandi contrarium, quia tunc abest inobedientia: 2.metus gravis, quia nunquam Ecclesia obligat cum magno incommodo: 3. Ignorantia, ut 1.p.c.17.n.11.

8 D. Quotuplex est censura accidentaliter sumpta?

M. Ex n.3. triplex tantum est censura propriè dicta: Nonnulli eam largius accipiunt, pro aliis pœnis spiritualibus, licet non medicinalibus: quare 1. venit irregularitas ex delicto respiciens primariò reverentiam Altaris, & secundariò punitionem delinquentis: 2. Depositio, 3. Degradatio, 4. Cessatio à divinis; quarum nulla est censura; nec enim illis competit definitio data n.2. quare dispensantur, seù tolluntur, non absolvuntur.

9 D. Quis potest ferre censuras?

M. Ex c. *Quod autem* de sent. excomm. *A non suo Judice nullus valet ligari, vel absolvi*. Et cap. *Romana* in 6. *Excommunicationum sententiæ* (idem dic de reliquis) *ligant tantum subjectos jurisdictioni* fori externi (quia privat bonis Ecclesiæ visibilis) qua hodie carent Parochi.

10 D. Quis potest absolvere?

M. Vi-

M. Vide 1. p. c.21.

11 D. A quibus absolvere possunt Episcopi?

M. Vide ibidem.

12 D. Quæ est forma Absolutionis?

M. Habes in Rituali.

13 D. Quomodo absolvitur mortuus?

M. Vide ibidem.

14 D. Qui ligatus est pluribus censuris, indiget ne pluribus absolutionibus?

M. Vide 1-p. c.42. n.6.

15 D. Absolvitur nè à Censuris, qui per vim extorquat absolutionem?

M. Ex c. *Absolutionis* de iis, quæ vi, in 6. *Viribus vacuamus beneficium absolutionis* à censuris *extortam per vim, vel metum*: & excommunicat eos, qui sic extorquent.

16 D. Quid nam est absolutio ad reincidentiam?

M. Est illa, vi cujus homo ab absolvente obligatur ad certam conditionem, cujus ad implementum si negligit, incidit in novam censuram. Ita quilibet Sacerdos, in articulo mortis absolvit hæreticum, imponens præceptum comparendi coram Superiore. Si hoc negligat, non revivifcit excommunicatio prius incursa propter hæresim, & extincta, sed incurrit novam censuram ab Ecclesia impositam transgredienti tale præceptum.

17 D. Qui habet facultatem absolvendi a censuris in foro conscientiæ, potest ne absolvere ab illis extra confessionem?

M. Non;

M. Non: quia Judex alicujus fori, debet sequi naturam illius: & natura fori conscientiæ importat confessionem Pœnitentis, ut partem materialem. Vide 1.p. c.9. n.5.

18 D. Quid est Excommunicatio maior?

M. Vide 1. p. c.17. n. 4.

19 D. Quid est excommunicatio minor?

M. Vide ibidem n.3.

20 D. Qui sunt hujus effectus?

M. Tres insinuati c. *Si celebret* de Cl. exc. min. Primus est privari perceptione passiva sacramentorum: secundus, peccare graviter in celebrando, & conferendo sacramenta, prius quam absolvatur: 3. privari, post sententiam Judicis voce passiva. Quæ circa hæc ingerunt difficultatem, vide 1. p.c.42. n.3. & 4.

21 D. Ob quam causam incurritur?

M. Quia potest infligi ab homine, & a jure; Incurretur ab homine, ob rationabilem causam, quæ videbitur Superiori. Quæ habetur â jure; ob unicam causam incurritur, nempè, si homo in civilibus communicat cum excommunicato excommunicatione majori, jam juridicè nominatim denunciato per cedulones.

22 D. Incurrit ne censuram, qui communicat excommunicato excommunicatione minori?

M. In c. *Quoniam multos* 11.q.3. dicitur: *Ab anathematis* (olim hoc nomine intelligebatur excommunicatio minor) *vinculo, subtrahimus illos, qui excommunicatis* (hoc nomine intel-

ligebatur major) *communicant*. Hinc processit axioma, *Excommunicatio non transit in tertium*.

23 D. Quis absolvit ab hac minori?

M. Vide p.1. c.21.

24 D. Qui sunt effectus majoris? privatnè usu tantum activo, vel etiam passivo sacramentorum?

M. In c. *Illud* de Cl. exc. min. de Episcopo dubitante, an incurrisset majorem, dicitur: *Debuerat potius abstinere, quàm pertractare sacramenta*. Et verbum *pertracto* propriè importat utrumque usum.

25 D. Excommunicatio major privat nè divinis officiis, & interessentia eisdem? & quid intelligitur per divina officia?

M. Divina officia 1. ex c. *Responso* de sent. exc. sunt omnia sacramenta, 2. ex c. *Episcoporum* de priv. in 6. Ecclesiastica sepultura: 3. ex c. *Si sententia* de sent. exc. in 6. auditio divinorum. 4. propria Ordinum munera, excepto, quod ex c. *Responso* de sent. excomm. potest, etiam in Ecclesia, interesse prædicationi. Tenetur item, si est in sacris, recitare privatim Officium, sed non potest dicere *Dominus vobiscũ*. Ab his ergo debet abstinere, nec potest interesse, dum alii celebrant.

26 D. Privatnè civili communione fideliũ?

M. Vide 1. p. c.17. n.5.

27 D. Quodnam peccatum est communicare cum excommunicato non tolerato?

M. Ex

M. Ex S.Th. quol.11. art. 9. Magni Juristæ sentiebant peccare mortaliter: sed ipse addit: *Opinio non est vera, quia ipsi assentiunt plus juri humano, quàm divino, cum sit plus assentiendum divino, quam humano.* Igitur distingue: vel 1.communicat in divinis: vel 2.in crimine,ob quod fuit excommunicatus: vel 3.fuit excommunicatus cũ suis participibus. In tribus istis casibus communicatio est peccatum mortale: vel 4. in civilibus: & ex S.Th. suppl. q. 23. aar. 3. *Videtur valdè grave, quod homo peccet mortaliter pro uno verbo levi, quo alloquitur excommunicatum; & excommunicantes injicerent multis laqueum damnationis, qui retorqueretur in ipsos.* Vide 1.p.c.17.n.7.& 9.

28 D. Licetnè aliquando communicare cũ excommunicato non tolerato?

M. Vide, ubi suprà n.9.

29 D. Communicans cum excommunicato, incurrit ne semper minorem, an aliquando majorem.

M. Vide n.26,

30 D. Ob quę peccata incurritur major?

M. Vide 1.p. c.17. n.14,

31 D. Violans excommunicationem majorem, incurrit ne aliquam pœnam?

M. Ex c. *Is cui* de sent. exc. in 6.*Cui est interdictus ingressus Ecclesiæ (cum sibi per consequens censeatur interdicta celebratio divinorum in ipsa) efficitur irregularis, si in ea se ingerat divinis, agens in suo officio, sicut*

prius.

prius. Et quia excommunicato prohibetur celebratio divinorum, si hæc agat, fit irregularis, ut qui ex officio exercet ordines: si agat Hebdomadarium in Choro, &c.

32 D. Quis absolvit à majori?

M. Vide 1. p. c. 21.

33 D. Quomodo incurritur Canon *Si quis suadente* 17. q. 4.

M. In tresdecim casibus non incurritur iste Canon: 1. percutiens *levitate jocosa*: 2. Officialis Ecclesiæ percutiens leviter Clericum turbantem officia divina. 3. Clerici seniores, esto non deputati ad id ex officio, pariter percutientes leviter Clericum eadem turbantem. 4. Superior, & magister, ita percutiens Clericum subditum, aut discipulum. 5. Paterfamilias ita verberans Clericum minorem subditum ad correctionem, vel propinquum, ut cohibeat a vitiis. 6. quilibet Officialis in arcendo turbam, casu lædens Clericum. 7. Lædens Clericum vim sibi inferentem. 8. Lædens inventum turpiter cum matre, uxore, filia, sorore. 9. lædens eundem cum coma, ignorans esse Clericum. 10. lædens portantem arma, sine habitu, ter monitum a Superiore, ut desistat. 11. lædens dimisso habitu se immiscentem enormibus. 12. Prælatus in carcerem, ne fugiat, detrudens subditum. 13. percutiens realiter degradatum. Nomine autem Clerici, vel Monachi, etiam venit. 1. Novitius, & Conversus. 2. Monialis. 3. mandans lædi Clericum.

4. Præ-

4. Prælatus per Laicum (non correligiosum) mandans lædi : esto causa disciplinæ : sed non incurrit, si detrudat in carcerem, ob excessus graviores, vel defectum disciplinæ regularis. 5. detrudens in vincula, vel in carcerem. 6. consentiens percutienti. 7. ratam habens læsionem suo nomine factam.

34 D. Poteſtnè in aliquo casu Episcopus absolvere a censura ob percussionem Clerici?

M. Potest 1. ex Trident. si casus sit occultus, nec ex comprehensis in Bulla Cœnæ: 2. Infirmum in articulo mortis: 3. Valetudinarium. 4. patientem inimicitias. 5. pauperem. 6. puerum. 7. senem. 8. fœminam, 9. physicè impotentem, ut Monachum clausuræ adstrictum. 11. si læsio sit modica, pertingens tamen ad mortale peccatum, hoc est, non effundat sanguinem.

35 D. Quid est Suspensio?

M. Est pœna Ecclesiastica impediens Clericum, ne exerceat ordines. Dicitur *pæna* seu pænalitas: pæna enim semper supponit culpam; non ita pænalitas, & suspensio non semper supponit culpam, quia ex Trid. Episcopus potest suspendere non solum pro culpa, sed *ex quacunque causa*: quare sunt duo genera suspensionis: alterum est censura supponens culpam: alterum non est censura: dicitur *Ecclesiastica*, hoc est per Ecclesiam imposita: quare peccatum mortale impedit exercere Ordines: At nõ est Suspensio, quia id provenit ex rei natura, non per ordinationem Ecclesiæ.

36 D. Suspensus ab ordine superiori, est ne suspensus etiam ab inferiori, & è contrà?

M. Respondeo negativè quoad primum: quare suspensus à Sacerdotio, non est suspensus à Diaconatu: Verba enim valent, quantum sonant: Affirmativè quoad secundum quia ex c. *Cum illorum* de sent. exc. *Majora intelliguntur prohibita illis, quibus vetita sunt minora* nisi contrarium exprimat Superior, ut in c. *Nullus* de temp. ord. in 6. *Qui contrafecerit, noverit se suspensum a collatione solum Clericalis Tonsuræ*.

37 D. Suspensus ab Ordine, remanetnè suspensus à Beneficio; & è contrà?

M. Neutrum sequitur, quia hæc duo separantur: nam aliquis habet Ordinem, & non Beneficium; è contra cum sola Tonsura Clericali habet hoc, non illas.

38 D. Suspensus diciturnè etiam toleratus, & non toleratus?

M. Utique: nam declaratio Martini V. de excõmunicatione communis est omni censuræ?

39 D. Licetne tolerato exercere actum Ordinis?

M. Non licet, quia Martinus in nihilo voluit suffragari Reo; sed solum populo innocenti: quare ita suspensus exercens peccat contra jus naturæ, sancta exercens in peccato mortali, & contra præceptum Ecclesiæ.

40 D. Incurriturnè suspensio in Ordinibus, tam majoribus, quam minoribus?

M. Uti

M. Utique, si taliter suspensus exerceat minores in missa solemni, tanquam ex officio; secus si ex commissione.

41 D. Quam pænam incurrit violans suspensionem?

M. Si est suspensus ab Ordine, fit irregularis ex cap. *Cum æterni* de sent. & re jud. exercendo Ordines, vel officium Ordinis proprium: In aliis casibus, vel si sit suspensus a beneficio, aut jurisdictione, & exerceat, non incurritur irregularitas, quæ ex c. *Si qui* de sent. exc. in 6. non incurritur, *nisi sit expressa in jure.*

42 D. Quod peccatum est exercere actum prohibitum per suspensionem?

M. Est mortale: Ex n. 34. Clericus potest suspendi propter actionem, quæ non sit mortale: sed ita suspensus à Superiore, si exerceat, mortaliter peccat, se ingerens iis, quę ut rectè administrentur, debent administrari, dependenter à consensu Ecclesiæ, seù Superioris.

43 D. Quis absolvit à suspensione?

M. Vide 1. p. c.21. si sit ab homine absolvitur ab eo, qui suspendit, si à jure, par est ratio.

44 D. Quid est Depositio?

M. Est pæna Eeclesiastica, per quam, Clericus ob magna delicta, perdit omnem potestatem sibi ab Ecclesia collatam exercendi Ordines, & in c. *Degradatio* de pæn. in 6. dicitur *Degradatio verbalis*. In causandis functionibus Ordinum, Clericus operatur dependenter à duabus causis universalibus, ut à septem cæ-

lis dependet causę sublunares: Altera est Christus per characterem, hæc nunquam deficit: Altera est Ecclesia, quæ per suspensionem, tollit usum potentiæ, non potentiam: per depositionem tollit ipsam potentiam, sicuti per irregularitatem reddit inhabilem ad habendam hanc potentiam.

45 D. Per quid differt à suspensione?

M. Collige id ex n. præcedenti.

46 D. Quid est Degradatio?

M. Ex c. *Novimus* de verb. signif. est pœna Ecclesiastica, per quam Clericus ob delictum grave, & damnosum, *exutus privilegio Clericali*, applicatur iterum foro sæculari, consequenter privatur, sicut sæcularis, omni potestate circa ea, quæ sunt propria Ecclesiæ.

47 D. Per quid differt à Depositione?

M. Depositio ab Ordine tollit potestatem exercendi, non cætera jura Clericalia: Depositio, a Beneficio, & Jurisdictione privat depositum omni bono particulari sibi tradito ab Ecclesia, non tamen bonis universaliter competentibus Clericatui: 2. Depositio potest fieri sola voce: Degradatio, dicta etiam depositio actualis, fit cum solemnitate, ut in Pontificali.

48 D. Teneturnè Degradatus ad officium divinum, si est in sacris?

M. Utique: nam perdit honores, non onera Clericatus, ne reportet commodum ex delicto.

49 D. Per quod crimen incurritur?

M. Ex

M. Ex c. *Ad falsariorum* de fals. illam 1. incurrit, qui falsat litteras Apostolicas, *exercens per se falsitatis vitium*.2.ex c.*Pro humani* de hom. in 6.Assassinus.3.ex c. *Ad abolendum*, Hæreticus: 4. committens contra Episcopum quinque peccata, de quibus in c. *Si quis Sacerdotum* 11.q.2.Sed exceptis primis duobus, tam Hæreticus, quam Reus horum criminum, & aliorum in c. *Cum non ab homine* de Jud. debent prius deponi, & incorrigibiles excommunicari, ultimò degradari.

50 D. Possuntnè in absentem ferri Depositio, & Degradatio?

M. Utique prima, ut in c. *Pro humani* deponitur Assassinus: Non secunda: nam *degradandus* ex c.*Degradatio* de pæn. in 6. *adducatur ad presentiam Episcopi* &c.

51 D. Gaudet nè Degradatus privilegio Canonis, & fori, ut depositus.

M. Neutro gaudet, quia degradans concludit: *Exuimus te omni Ordine, Beneficio. & Privilegio Clericali*.

52 D. Quid est Interdictum?

M. Est pæna Ecclesiastica privans usu quorundam divinorum, ut communi fidelibus. Aliquando est sine culpa ejus, cui interdicitur, & tunc est pænalitas. Vide n.34.

53 D. Quotuplex est Interdictum?

M. Ex c.*Si sententia* de sent.exc. in 6.aliud est personale,aliud locale,aliud generale,aliud speciale.

54 D. Possuntnè ministrari sacramenta tempore Interdicti?

M. Ex c. *Quoniam* de sent. exc. in 6. possunt ministrari. 1. Baptisma. 2. Confirmatio. 3. potest benedici chrisma necessarium utrique. 4. ex c. *Alma mater* Pęnitentia tam moribundis, quam sanis, etiam iis, qui fuerint causa interdicti, si prius satisfecerint. 5. ex c. *Quod in te* de pæn. & rem. Eucharistia per modũ Viatici.

55 D. Quando nam, & quomodo celebrari possunt divina officia tempore interdicti?

M. Ex c. *Alma mater* de sent. exc. in 6. In Natali Domini, Pascha, Pentecoste, & Assumptione Virginis *debent celebrari* solemniter, alta voce, campanis pulsatis, esto adsint interdicti, dummodò qui fuerunt causa, non appropinquent Altari: Reliquo anni tempore *celebrentur missæ, & alia divina officia, sicut prius, voce submissa, januis clausis*, exclusis excommunicatis, & interdictis.

56 D. Estne prohibita Clericis sepultura Ecclesiastica tempore Interdicti?

M. Ex c. *Quod in te* de pœn. & rem. *Clerici, qui servaverint interdictum, tumulentur in Cœmeterio, cum silentio, sine campanorum pulsatione, cessante omni solemnitate.*

57 D. Interdicta Ecclesia, censeturnè interdictum Cæmeterium contiguum?

M. Ita ex c. *Si civitas* de sent. exc. in 6.

58 D. Interdicto Clero censeturnè interdictus populus, & è contra?

M. Nul-

M. Nullatenus ex c. *Si sententia* de sent. exc. in 6,

59 D. Interdicta civitate, censenturnè interdicti habitatores?

M. Non: ex eodem, dummodò non dederint causam, vel fuerint personaliter interdicti: quare discedentes à loco, poterunt interesse divinis.

60 D. Interdicto Capitulo, vel Clero, censeturnè interdicta Ecclesia?

M. Ex eodem: Tales Clerici non debent alicubi divinis interesse officiis, aut recipere sacramenta.

61 D. Interdicta civitate, censēturnè interdicta suburbia?

M. Utique, ex c. *Si civitas* de sent. exc. in 6.

62 D. Quam pœnam incurrit violans?

M. Clericus violans interdictum locale, fit irregularis, perditque vocem activam, & passivam, ex c. *Is qui* §. *Is verò* de sent. excom. in 6. Violans verò personale, fit irregularis, & privatur sepultura Ecclesiastica, nisi pænituerit, ex c. *Is cui* eod. Privilegiatus violans, ex cap. *Episcoporum* de priv. in 6. interdicitur ab ingressu Ecclesiæ: Laici verò incurrunt excommunicationem, ex Clem. 2. de sent. exc.

63 D. Si interdicantur cives, v. g. Colonienses, & desinant esse cives, censenturnè adhuc interdicti, si fuerunt causa?

M. Utique: nam respectu Culposi est pæna, quæ debet absolvi à Superiore: At respectu

innocentis est pænalitas afficiens corpus mysticum, cujus si desinat esse membrum, ulterius non subjacet pœnalitati.

64 D. Ligatnè absentes, & innocentes?

M. Ex c. *Si sententia* de sent. exc. in 6. Si est personale interdictum, ligat omnes comprehensos, etiam innocentes, quo usque durant esse subditi domino, pro cujus delicto fuit latum: si fuit locale, non ligat absentes.

65 D. Quaudo incurritur Interdictum?

M. Vide 1. p. c. 20. Catalogum Censurarum &c.

66 D. Quis potest ferre, & tollere interdictũ?

M. Vide n. 42. Sed recole, quod datur interdictũ, ut pæna peccati, sicuti suspensio, & interdictum, ut pœnalitas: primum, quod est censura, debet absolvi: secundum, quod non est censura, tollitur per Superiorem. aut aliis modis, non per absolutionem Confessoris.

67 D. Si interdictum feratur ad tempus, cessatnè elapso tempore?

M. Si tempus est determinatum, v. gr. per mensem, isto completo cessat: si tempus est indeterminatum, v. g. *sis interdictus, donec restituas*; tunc, facta restitutione, debes absolvi, quia in hoc casu est censura, & medicina injuncta, ut cesses à peccato, & ligatus in foro externo, debes in eodem absolvi. Ideò in cap. *Quenquam* de cens. dicitur: *Non obtineat relaxationem interdicti, donec de transgressione satisfecerint Judici Ecclesiastico.*

68 D. Quid

68 D. Quid est Cessatio à divinis?

M. Est pæna imposita, de mandato Ecclesiæ inflicta pro magno delicto nolētis satisfacere, quam satisfactionem, ut inducat Superior, suspendit divina.

69 D. Servandanè est eodem modo, ac Interdictum?

M. Quæ antiqui Canones permittebant in Interdicto, erant item permissa in hac cessatione. Post illos plura in interdicto concedit cap. *Alma mater* de sent. exc. in 6. Et Theologi, ac Canonistę variant, asserentibus aliis, & aliis negantibus eadem concedi in cessatione. Tu videris.

70 D. Qui sunt effectus Cessationis?

M. Sunt iidem, ac effectus interdicti, exceptis duobus, qui sunt in quæstione. Primus est privata sepultura in Ecclesia, sine officio exequiarum, quæ prohibetur in interdicto, nec adest Canon prohibens in Cessatione, licèt communiter censeatur prohibita. Secundus est celebratio officii divini in Choro, quam facere debent Canonici &c. E contra videtur prohibita in Cessatione, ex c. *Si Canonici* de off. ord. in 6. quod tamen prodiit ante c. *Alma mater*; quare si juxta hoc procedat Cessatio, correctum erit jus antiquum. Res satis dubia, & examinanda, ubi casus contingeret à Theologis & Canonistis, sub directione Episcopi.

71 D. Quid est Irregularitas?

M. Est impedimentum Canonicum directè,

ac

ac primario impediens suscipere Ordines, & consequenter exercitium eorum.

72 D. Quotuplex est Irregularitas?

M. Pro nunc est dnplex: alia ex defectu, alia ex delicto?

73 D. Quid est irregularitas Bigamiæ?

M. Hæc dicitur irregularitas ex defectu sacramenti; nam Bigamus est, qui contrahit duplex matrimonium; quod homo reiterans non habet significare conjunctionem Christi cum Ecclesia, quæ ut significaretur, Christus elevavit matrimonium ad rationem sacramenti.

54 D. Quotuplex est Bigamia?

M. Triplex: Prima est vera, cum homo contrahit validè cum duabus: secundò, ubi prima fuit mortua: Altera est Interpretativa: cum homo, vivente primà, contrahit cum secundà; In hoc casu non est verè Bigamus, quia secundum non est verum matrimonium; sed quia ex parte sua fecit, quod potuit, ut secundò nuberet, Canones intcrpretantur illum esse Bigamum: Tertia est similitudinaria, cum homo, post votum solemne Castitatis, contrahit cum Virgine. Per tale votum fit quoddam veluti matrimonium spirituale; ideò successivè contrahens carnale, similis est vero Bigamo.

75 D. Quot modis contrahitur irregularitas ex defectu?

M. Hæc irregularitas potest provenire ex defectu sacramenti, quæ est una tantum, nempè, Bigamia. 2. ex defectu lenitatis, quando quis

quis interficit, vel mutilat hominem, etiam se ipsum, ut permittens se evirari: 3. ex defectu bonorum, si careat beneficio, vel patrimonio. 4. si habeat vitium corporis, quod generet deformitatem, vel impediat liberam executionem Ordinum. 5. si sit illegitimus. 6. si non sit in ætate præscripta: 7. si careat litteraturà præscriptà in Trid. 8. si careat usu rationis, ut Amens, Arreptitius, Epilepticus &c. 9. si sit Neophytus: 10. si sit servus: 11. si administravit bona Reip. vel alicujus particularis, & juridicè obligetur reddere rationem. 12. si exerceat officiũ infame, ut Birruarii, Carnificis &c.

76 D. Quot modis contrahitur ex delicto?

M. Ex hoc capite Irregularis est: 1. Hæreticus: 2. Hæreticorum, ut talium Defensor, Fautor &c. 3. Schismaticus: 4. Faciens se rebaptizare: 5. Baptizatus ab Hæretico, extra necessitatem. 6. Clericus in censura exercens Ordinem. 7. quæcunque peccata reddunt irregularem, quæ reddunt infamem, quo usque tamen duret infamia, sicut etiam pœnæ.

77 D. Quot modis accidit homicidium illicitum? & per illud incurriturne semper irregularitas?

M. Omne homicidium potest esse voluntarium, vel casuale: Est voluntarium, si data opera, ex industria, intendo ipsam hominis mortem. Est casuale, si hæc desint, sed tamen sequitur mors ex causa, quam ego posui, licet non intenderim occidere: Primum semper

est illicitum ex S.Th. 2.2.q.61. quoties non fit authoritate publica, etiamsi vellem occidere invasorem, à quo occidar ego, nisi præveniam. Vide cap.24. Alterum imputatur ad peccatũ, si do operam rei illicitæ, vel dans operam licitę non adhibeo debitas diligentias: & in utroque contrahitur irregularitas.

78 D. Excusaturnè ab hac homicidium pro defensione vitæ?

M. Ex Clem. *Si furiosus* edita post mortem S.Th. illam non incurrit occidens. 1. si sit furiosus: 2. si infans: 3. si dormiens: 4. si *aliter non valens vitare mortem, occidit, vel mutilat invasorem.* Hæc verba non verificantur de eo, qui potens vitare mutilando, occidit, vel potens fugere mutilat, vel directè intendit mortem &c. Ex Trid. sess. 14. c.7. de ref. qui sic occidit, debet priùs juridicè probare, quod aliter non potuerit vitare mortem.

79 D. Incurriturnè ob homicidiũ casuale?

M. Vide n.77.

80 D. Quid est Irregularitas ex defectu lenitatis?

M. Incurritur ab eo, qui justè occidit, vel mutilat Reos, ut Judex, Carnifex, omnesque ad mortem concurrentes aliquo modo, ut satellites, ducentes scalas, præparantes instrumenta, sonantes campanam justitię, accusantes Reum sanguinis &c.

81 D. Quid requiritur, ut in homicidio licito contrahatur irregularitas?

M. Re-

M. Requiritur,quod particulariter influat in homicidium: Hoc secuto, est irregularis Confessor, qui recusat absolvere Iudicem, nisi damnet Reum morti: At si dicat: *Nolo te absolvere, nisi facias justitiam*, non fit irregularis, uti neque Concionator inculcans eandem, aut Clericus habens dominium temporale, qui eligens Judices, præcipit facere justitiam, esto inde Judex damnet morti. Absque scrupulo irregularitatis Capellani exercitus, præsertim contra Turcas inflammant milites ad bellandum fortiter, proponunt magnam gloriam morientibus & fidei triumphum vincentibus (idem faciunt Duces, Centuriones &c.) qui tamen essent irregulares, si alicui dicerent: *Occide*, vel quid simile: nam tunc verè influunt in mortem, inde sèquentem: non sic, si generaliter præcipiunt justitiam, vel fortitudinem: ut est expressum c. *Episcopus* Ne Cl. vel Mon. in 6. etiam quando in casu particulari, Clericus habens dominium temporale deleget Judici causam sanguinis, quia præcipere justitiam est aliquid in generali.

82 D. Incurriturnè Irregularitas per Apostasiam à Fide?

M. Utique: sive sit externa tantum, sive coniuncta internæ incredulitati, per quam reddatur infidelis. Ita Dominicus Menghinus in opere inscripto. *Sacro Arsenale* p.10. n.109. ubi ait reddi irregularem omnem hæreticum, etiam occultum, omnemque a fide Apostatam,

etiam

etiam si, retenta fide in corde, apostatet solis actibus externis, etiam ex metu cedente in constantem virum, (ubi tamen non cogatur omninò violenter), omnem, qui adorat, vel invocat dœmones; non possunt Inquisitores dispensare super his irregularitibus; sed recurri debet ad Papam. Hic Author fuit Inquisitor per plures annos, quare audiendus ut peritus, in sua arte magis, quam Theologi, qui nimis subtiliter examinant Sacros Canones.

83 D. Fitnè irregularis Clericus, qui constitutus in sacris deserit habitum?

M. Utique: si deserat animo apostatandi: ex c. *Is, qui* d. 50. *Jubemus non admittit ad Clericatum eum, qui post sanctam Religionis professionem,* (quæ assumitur 1. per baptisma: 2. per Ordinem sacrum: 3. per professionem Regularem) *redit ad conversationem sæcularem.*

84 D. Qui sunt effectus irregularitatis?

M. Ultrà Ordines, inhabilitate etiam ad Beneficia quæcunque; adeò ut invalidè conferantur irregulari, & injustè percipiat fructus; idcirco obligatur restituere.

85 D. Quando incurritur, & quomodò tollitur irregularitas?

M. Si est ex defectu, incurritur ab eo instanti, quo homo incipit pati talem defectum; quare cœcus à nativitate, ab hac incipit esse irregularis: si est ex delicto, etiam ab eo instanti, quo committit delictum sub circum-

stantiis

ſtantiis, ſub quibus annexa eſt irregularitas.

86 D. Quod peccatum eſt Irregularem ſuſcipere, vel exercere Ordines?

M. Eſt grave ſacrilegium, quia Eccleſia tales arcet ab Altari, ob reverentiam; Totieſque multiplicatur, quoties recipit vel ex officio exercet.

87 D. Quis poteſt diſpenſare ab illa?

M. Jus Canonicum refert nonnulla impedimenta ad Ordines, in quibus diſpenſare ſpectat ad Epiſcopos: & Canoniſtæ vocant irregularitatem: E contra Theologi prætendunt irregularitatem eſse impedimentum perpetuum, diſpenſabile à ſolo Conditore Canonis; quare negant hoc nomen tribui poſſe impedimentis diſpenſabilibus ab Epiſcopo: Eſt quæſtio de nomine, in quà, ſi cum Canoniſtis voces irregularitatem, dic eam poſſe diſpenſari ab eo, cui Canon committit; & ſi non committit, ſpectare ad ſolum Papam: ſi verò loquaris cum Theologis, dic irregularitatem propriè ſumptam ſubjacere ſoli foro Papali ex jure antiquo; Ex jure autem novo Trid. ſeſſ.24. cap.6. de ref. *Liceat Epiſcopis diſpenſare in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta èa, quæ oritur ex homicidio voluntario, & aliis deductis ad forum contentioſum.*

CAPUT LXVII.

Confessor instruitur ad praxim, super primis tribus Decalogi præceptis.

1 JUdex ut Reum damnet furti, non considerat solum principia generalia,sed etiã quascunque circumstantias particulares, ex quibus potest aggravari, vel alleviari furtum; an ablatio rei fuerit invito domino, an in quantitate notabili &c. Idem dic de Medico: Considerat, num medicina contra morbum ab Hippocrate constituta sit opportuna hic, & nunc complexioni ægroti &c. Imò, universaliter, ad operandum, insufficiens est Enthymema ex præmissa universali, sed debet præcedere syllogismus in *Darii*, cum alterá præmissa universali, & altera particulari, ut 1. p. c. 35. n. 2. Confessor igitur, qui simul est Judex, & Medicus, debet pariformiter procedere; ideò ex p.1. c.6. n.7. debet habere scientiam, quæ est universalium, prudentiam applicantem universalia particularibus. Et quia huc usque data sunt principia generalia Theologiæ moralis, applico nunc ista, introducens in Confessionali duas personas, Pœnitentem, qui accuset sua peccata. & Confessorem, qui particclariter interroget, ut possit dare sententiam, & præbere medicinam,

2 P. Ego, Pater,sum paratus confiteri mea pec-

peccata; si V. Pat. interroget, impotens, præ erubescentia, ex me illa explicare?

M. Es omninò indispositus, carens proposito satisfaciendi tuæ obligationi. Ex p.1. c.7.n. 18. debeo adjuvare pœnitentem; sed, ubi velit ipse, quantum potest, se explicare: si habes contrariam voluntatem, non possum audire. Ergo recede ab animo tam malo: nec erubescas dicere, quę non erubuisti facere; ac primum.

C. A quanto tempore fuisti confessus?

3 P. Ab aliquo tempore.

C. Iste sermo est captiosus; nam possunt percurrisse dies, menses, aut anni. Et quidem si annus fuit elapsus, transgressio confessionis hic in Urbe est peccatum reservatum, ut 1. p. ca.44. nu.16. Nec dicas pænam transgredienti impositam, esse ferendæ, non latę sententiæ, nec reservationi esse locum, nisi lata sententia; nã ex c.44. n.1. Romæ, ipso facto incurritur interdictum, & ex nu.16. peccatum est reservatum. Ulterius temporis quantitas est mihi aperienda, ut possim videre, an sit consuetudo peccandi: si fornicatus es quater in semestri, non inducis de illa suspicionem adeò gravem, ut si totidem fornicatus es in mense. Innue pariter statum, ut possim prudenter interrogare: nam alia inquiro à Judice, alia ab Agricola, alia à juvene &c. His explicatis, dic, an adimpleveris pœnitentiam.

4 P. Memini me 1. recusasse pœnitentiam, ut satisfacerem in Purgatorio; 2. neglexisse

adimplementum, in recitando symbolum: 3. distulisse ad aliquod tempus?

C. Sacrilega fuit prima confessio: nam debet adesse animus complendi integraliter sacramenta in hac vita: si quis docuit contrarium, opinio illa obsolevit: quoad secundum, putas te à mortali excusatum ex parvitate materiæ; sed vide 1.p. c.41. n.22. Quoad tertium: Aliqui docent peccari mortaliter, si differatur per annum: Ego nolim determinare tempus brevius: dic, qualis fuerit pænitentia: si enim commodè poteras implere, vel etiam nunc potes, vade illam implere: hic te expecto, ut accuses negligentiam in dubio, si fuit mortalis. Et quia suspicor te satis rudem in doctrina Christiana, quippe genuflexisti absque signo Crucis &c. explica, si saltem scias necessaria.

5 P. Circa hæc, quotidie, Pater, elicio actum fidei, credens generaliter, quidquid credit Sancta Mater Ecclesia; in speciali olim didici symbolum a matre, sed hac defuncta, oblitus fui; & coactus pascere gregem, non possum ire ad Ecclesiam; cœterum per Dei gratiam, confiteor bis in anno; & pauca nunc habeo peccata: vix enim quater juravi, bis meus grex excurrit in campum alienum?

C. Ex Thesi 65. Inn. XI. non sufficit semel scivisse Symbolum, sed nec ille actus credens in universali. Explica igitur, an oblitus fueris aliquod ex tribus principalioribus, vel, istis reten-

retentis, alia perdideris; hoc enim ſcire mihi oportet, ut te dirigam: ſi oblitus fuiſti unum ex tribus, quæcunqce tua confeſſio ſuit invalida; & ut judicem, an etiam fuerit ſacrilega, dic, an ignorantia fuerit vincibilis, vel invincibilis; ex tuis dictis conjicio fuiſſe vincibilem: olim ſciebas, & fuit negligentia non recitare quotidie. Ulterius, inter Chriſtianos vix eſt, qui poſſit ignorare invincibiliter; ſi tamen hoc ponatur, excuſabo te à peccato, ſed invalidè fuiſti confeſſus: quia enim ſine talium myſteriorum fide, non potes glorificari, neque potes juſtificari. Cœterum circa totum ſymbolum, dic, an feceris debitas diligentias, ut addiſceres, eundo diebus feſtis ad doctrinam Chriſtianam, addiſcendo à ſociis, & recitando ſæpè cum illis, ubi metuas de memoria: ſi neglexiſti hæc, ignorantia tua fuit vincibilis; & dic ætatem, ut poſſit colligi numerus circumcirca tuorum peccatorum: 1. enim peccaſti mortaliter peccato ignorantiæ, à puncto, quo ingreſſus fuiſti uſum rationis, & continuaſti uſque nunc contra præceptum negativum obligans ſemper, & ad ſemper: Addiſcere verò cadit ſub præcepto affirmativo; quare peccaſti toties, quoties potens, non adjiſti doctrinam Chrianam, quam omni die feſto ſolet docere Parochus; & ideò ordinariè, quolibet tali die peccaſti, ideò petii de tua prima ætate, ut, computatis annis ab uſu rationis, poſſem colligere numerum circumcircà peccatorum:

2. ex vi talis ignorantiæ, omisisti actus Fidei, Spei, & Charitatis, quorum singulos tenebaris elicere in usu rationis, in articulo mortis, & saltem sexies in anno: Toties ergo mortaliter peccasti. 3. quoties in Paschate confessus fuisti, commisisti duo peccata, alterum sacrilegii, recipiens indignè sacramentum: alterum omittendo præceptum confessionis Ecclesiasticum: Aliis verò temporibus, unicum sacrilegii. 4. Dic jam, si communicasti, ob eandem rationem.

6 Ad 5. Juramenta, quæ accusas, vel omnia fuere contra justitiam, vel aliqua, vel nulla, Ubi defuerit ista conditio, explica, num fuerint in materia gravi: nam tunc peccasti mortaliter: quod si jurasti inferre malum, sed sine animo, tunc deest veritas, cujus nulla materiæ parvitas excusat à mortali; & si jurasti ex animo inferre malum, explica malum quod volebas inferre: si contra vitam, famam, aut bona; Cui volebas inferre malum, si conjuncto, Clerico &c. Explica, si habes consuetudinem jurandi: nam tunc non possum absolvere, nisi præcedat notabile signum emendæ.

7 Ad 6. Immittens gregem in agrum alienum ex industria, peccasti mortaliter toties, quoties, æstò prima vice intuleris leve damnum, si volebas continuare, vel si potens impedire damnum grave, omisisti: & teneris ad restitutionem. Super his omnibus responde singillatim, nec aliter satisfacis tuæ obligationi.

Opti-

Optima erit confeſſio generalis totius vitæ, vel ſaltem à die, qua turbari cœpit tua conſcientia; nec dicas me ſcrupuloſius inquirere contra ſtylum aliorum. Hoc eſt munus Confeſſoris: unuſquiſque ſibi conſulat. Si verò ignorantia fuit circà tres articulos, non poſſum abſolvere, niſi primò diſcas, & poſteà elicias actus Virtutum Theologalium, uti nec abſolvam, ſi dubius es de validitate confeſſionum præcedentium.

8 D. Ego, Pater, à triennio non fui confeſſus, quia ſuſceperam iter longum, eo fine, ut me ſubducerem à Diœceſibus, in quibus meũ peccatum eſt reſervatum?

C. Iſtud iter longum fuit terreſtre, vel maritimum; & ſi hoc ſecundum, conveniunt omnes ita itineraturum poſſe abſolvi, a quocunque caſu, etiam reſervato, quia talis reputatur in probabili periculo mortis; hinc præcepto divino tenebaris tunc ad ſacramenta Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ. Diſcedens à patria eo fine, nullibi poteras abſolvi, niſi à Pœnitentiariis D. Papæ in Urbe: Peccaſti etiam ita diſcedens contra præceptum Eccleſiæ, quanquam diſceſſeris multò ante Paſcha: nam diſtingue præceptum temporis determinati, & indeterminati: Non teneris prævenire, ut adimpleas primum, ſed ſecundum, v.g. prævidens te cras legitimè impediendum à divino officio, non teneris prævenire, hodie recitando craſtinum, quia eſt determinatum pro die ſequenti: At ſi

prævides in vesperi te impediendum, debes prævenire, totum recitando in mane. Idem dic de Missa: non teneris audire in Sabbato, si prævides legitimum impedimentum. At prævidens illud in hora tertia Dominicæ, teneris audire Missam præveniendo: quia præceptum est determinatum pro Dominica, cujus hora est indeterminata; cumque præcepta divina confessionis, & communionis sint indeterminata, & Ecclesia solum determinaverit tempus, ultra quod non licet differre, debebas prævenire. Hic ergo in Urbe, non possum te absolvere: 1. quia in fraudem venisti: 2. quia transgressio præcepti Paschalis est reservata.

9 P. Ego, Pater, in ætate circumcirca sex annorum, dormiens cum fratre, habui secum, octies, vel decies tactus, quos cognoscebam omninò indecentes fratri, & sorori, sed non contrarios legi Dei; nam penitus ignorabam Decalogum, utpotè nondum habens usum rationis, quo superveniente, incæpi dubitare, num essent peccata: Nonnullos etiam habui cum famulo, quos credebam licitos; Constituta in duodecimo nupsi viro, & à matre edocta, huic in matrimonio permittere, quidquid vellet, ipse statim cœpit operari etiam contra naturam. Post annos plures agitata super hoc scrupulis aliquoties ex verecundia, nolui consulere Confessorem: alias non consului oblita invincibiliter.

C. In tali ætate discernebas prædictos actus

talis

diſconvenire naturæ rationali taliter conjunctæ: Habebas ergo uſum rationis;nec enim horrebas hæc, more quorundam brutorum,ex inſtinctu naturali,quia òmnis natura operatur juxtà modum ſibi convenientem, & rationalis operatur per diſcurſum, ſeù rationem.

10 Ignorantia Decalogi non fuit; nam videbas hoc diſconvenire; ideò ſciebas, ſextum præceptum, licet imperfectè, & non quoad omnia. ut dicis de tactibus cum famulo.Tuum erat ulterius inſtrui. Homo debet agere propter finem bonum; ubi per ſe non ſufficienter cognoſcit hunc, debet quærere à parentibus, Confeſſore,vel Magiſtro: Niſi introducas peccatum Philoſophicum, de quo 1.p. c.28. nu. 2. malè te excuſas, quaſi cognoſceres illos actus indecentes conjunctis, at non contrarios legi divinæ.Peccaſti pariter cum famulo,& turpius cum viro contra nataram; Ignorantia utpotè vincibilis, non excuſat, nec imperium matris, à qua fuiſſes inſtructa, ſi particulariter,ut ſupra, quæſiviſſes finem talis operis: Hinc omnis tua confeſſio fuit ſacrilega,utpotè carens examine debito ad invenienda peccata. Excipio,ſi quas feciſti, ut dicis, oblita invincibiliter; Conſulo tibi confeſſionem generalem, in qua explices tuam ætatem,accuſes, quantum temporis duravit ignorantia Decalogi, quoties inceſtuosè peccaſti cum fratre: quoties cum famulo, & viro: numerum confeſſionum, & communionum ſacrilegarum, tranſgreſſionem præcepti Paſchalis &c. 11 P.

11 P. Ego, Pater à juventute incœpi adeò æstuare libidine, ut sæpè inciderim in graves morbos cum periculo vitæ, super quibus consulens in confessione Theologum, dixit generaliter expelli posse superfluitates omnes nocivas individuo. Hac doctrina instructus duravi per annos in immunditiis, quas aliquando ex me procuravi, aliàs in me permisi per manus ejusdem Theologi: aliàs fui passus in somno: Post multum verò temporis, ordinatus in sacris cum patrimonio ficto, post Diaconatum cœpi statim celebrare, ac audire confessiones, inter quas docui eandem opinionem, & nonnullas alias, quas sciebam à S. Sede reprobatas: Cupiditate pinguis beneficii consului dœmonem, cujus opera credidi posse obtineri; Ab illo edoctus, ad inveniendum thesaurum, mihi una cum meo patre, baptizandam esse suem, ego feci opus Parochi; & pater officium Acolythi in baptismo: repertam ex hoc ingentem pecuniæ quantitatem, in scriptis fui pactus donare Mediatori: & jam ad præsentationem Patroni, expecto Bullas promotionis.

C. Hæreticus error est dicere, quod, extra fines matrimonii, possit homo prodigere, quod natura instituit ad generationem; Minus bonũ est conservatio unius individui, quam totius speciei, ideò, ubi utrumque non potest haberi, debet præponi hæc illi, Potuisti credere contrarium judicio practico dictante hic, & nunc præponendam esse tuam salutem; & hoc judi

cio

cio quilibet peccator procedit ad peccandum: Potuisti credere idem judicio speculativo dictante veram esse universalem: *Ad conservationem propriam licet prodigere omnem superfluitatem*: Explica, num processeris hoc secundo modo: nam tunc habens errorem (non solam ignorantiam) in intellectu, fuisti cum Magistro hæreticus formalis; absolvendus à solo Papa, & ut talis incurristi irregularitatem. Suspensus verò, quia cum patrimonio ficto ascendisti ad ordines, in exercendo hos incurristi alteram irregularitatem.

12 Gravissimum est peccatum, quod non Sacerdos celebrasti: Adorans panem, & vinũ, toties, quoties commisisti idololatriam tu, & causa fuisti, ut idololatrarent, quicunque audierunt missam, ideò quantum fieri potest, explicandus est numerus Auditorum.

12 Non nemo utique docet sine meo peccato a me alios induci ad actionem materialiter malam, qualis respectu audientium missam fuit hæc idolatria; sed tu ne fide huic doctrinę casu etiam, quo talis actio esset mala tantum, quia prohibita. Sic peccat inducens carentem usu rationis ad fornicandum, vel ad comedendum in die jejunii eum, qui ex ignorantia non advertit esse diem jejunii. Carens usu rationis per se non obligatur ad jejunium, quare huic porrigens carnes, non inducit ad actum per se malum: Inducens verò ignorantem inducit ad actum per se malum, & excusabilem solum per acci-

accidens ob ignorantiam. Ratio generalis est, quia prohibemur concurrere non solum moraliter, sed etiam physicè, ad actum de se malũ, licet per accidens huic non imputetur ad peccatum: Ita sciens virum, & fœminam laborare impedimento dirimente poterit quidem aliquando permittere, ut se cognoscant, non detegendo impedimentum, sed nunquam hortari aut inducere. Confessiones a te auditæ sunt omninò invalidæ; ideò explica numerum sacrilegiorum. Tractasti utique inhonesta in Confessionali; sed Pœnitentes pro hac parte non tenentur te denunciare, quia Gregorius XV. explicat denunciandos solos Sacerdotes; in quo gradu si esses, denunciari deberes, esto, defectu jurisdictionis, esset invalida confessio.

13 Denunciandus tamen es, quia docuisti hæresim: quoad alias Theses, explica qualitatem earum, Alexander VII. & Innocentius XI. damnarunt, ut scandalosas, & perniciosas: quare si has docuisti, utique fuisti excommunicatus, & si ad praxim reduxisti, peccasti etiã peccato inobedientiæ, cum in virtute S. Obedientiæ id vetent; sed non es denunciandus: At benè, si docuisti aliquam ex damnatis cum censura saltem reddente suspectam de hæresi, quanquam indeterminatè nota hæc fuisset affixa pluribus, quia tuum non est in tali casu, sed Inquisitionis judicare, an nota conveniat tali determinatæ: Denunciandus insuper es

super

ſuper exercitio Sacerdotii, tam in celebrando, quam in audiendo confeſſiones, & incurriſti pœnam extremi ſupplicii.

24 Quoad immunditias à te procuratas, fuere omnia ſacrilegia, quia habebas votum Caſtitatis: quoad conſumatas manu Theologi, unaquæque fuit duplex ſacrilegium: abuſus enim fuiſti ad patiendum in tuo corpore ſacro, & ad agendum inſtrumento manus ſacræ. Quoad paſſas in ſomno, ut videam, an peccaveris; dic, quam cauſam dediſti; nam dictæ actioues extra uſum rationis exercitæ ſunt, qualis cauſa; ergo ſi proceſſerunt ex mortali peccato, erunt mortales, explicandæ in confeſſione, ubi debet explicari peccatum completum, & immunditia profluens ex peccato eſt complementum peccati, niſi caſu, quo, ante cubitum ſufficienter pœnituiſſes de cauſa: tunc immunditia, quia involuntaria, non amplius imputatur: Cauſas autem examinabo, juxta doctrinam. S.Th.3.p. q.80. a.7.

15 Conſultatio Dœmonis, & reliqua inde ſecuta ſunt actus ſuperſtitioſi, per quos reoditus fuiſti ſuſpectus de hæreſi: Pater tuus tenetur te denunciare: tu è contra tenetis denunciare illum. Aliqui docent contrarium reſpectu patris, filii, aut complieis, quia denuncians complicem, teneretur detegere ſe ipſum: Reus enim interrogatur de complicibus: At tu cave ab hac doctrina. Et ne figat pedem, audi: In crimine Læſæ Majeſtatis humanæ quilibet te-

netur

netur revelare ſuſpectos , ſive ſint patres , matres, filii, complices &c. Suſpectus autem de hæreſi, eſt ſuſpectus ex S. Th. 4. d.13.q.2. ar.3. de læſa majeſtate divina . Equidem non licet accuſare complices,aut valdè conjunctos:nam accuſatio reſpicit pœnam delinquentis : ſed tenemur denunciare , quia denunciatio reſpicit bonum publicum : Ad id tenemur , etiam omiſſa correctione fraterna : hæc enim habet locum , ubi fratris emendam ſperas ex tuis verbis ; nec potes ſperare , quod cedet tuo dicto,qui ſuſpectus eſt non cedere infallibili Eccleſiæ dicto : Vide igitur a quanto tempore operatus es hæc magica , vel ſaltem ſciviſti obligationem denunciandi ; & ſi à die hujus ſcientiæ elapſus eſt menſis , incurriſti excommunicationem reſervatam S. Tribunali, â qua non potes abſolvi , niſi prius reveles.

16 Fuiſti etiam Simoniacus ob pactum ſuper beneficio, & invalidè tibi conferretur,eriſque fur , uſurpando fructus. Ergo ut conſulas conſcientiæ , quam primum te præſenta ſpontaneum S.Tribunali, à quo benignè accipieris cum ſolis pœnitentiis ſalutaribus. Ut ibi non ſis diminutus in integra confeſſione judicialiter facienda , ſcribe ſingula in ſpecie, numero, & circumſtantiis : In foro externo abſolutus à cenſuris , cum eadem carta, cui addes cætera peccata non pertinentia dicto Tribunali , redibis ad me facturus confeſſionem generalem, in qua te abſolvam ſacramentaliter,etiam

ab

ab hæresi; nam hæc, si auferatur censura, non ultra est reservata. Nec moreris ob sponsiones dæmoni factas. Huic si scripto proprii sanguinis promisisses animam tuam, omne pactũ rumpitur per solam veram pœnitentem; imò, in foro conscientiæ, posses absolvi ab omni superstitione per te commissa (non à præcepto denunciandi complices) nec enim generaliter est reservata, sed adeundo S. Tribunal, consules animæ, & corpori.

17 P. Ego, à pueritia, ob exemplum mei patris, assuevi proferre ad omnem ferè motum, verba hæc: *Per Deum, per Virginem* &c. Subsequenter cœpi eadem adducere, dum affirmabam aliquid verum: Habitu prævalente, usurpavi promiscuè, sed inadvertenter, in verò, & falso; nunc tamen omnibus consideratis, sum certus, adhibitum fuisse juramentum, in verò sæpius, quam in falso: Multoties juravi me furaturum aliquid leve, sed ut plurimum, absque animo jurandi: Ex irà pluries juravi me occisurum filios, nisi obedirent: Alias juravi me facturum aliquid, sed absque animo promittendi, vel me obligandi. Aliàs cum restrictione mentali: aliàs cum æquivocatione; semel juravi me soluturum usuras: semel fratri meo machinanti rebellionem in Principem, juravi non detegere crimen: Sciebam me spurium, sed juravi me legitimum in concursu ad dignitatem, quam obtenturus, jurat se legitimum, & uti talis apparebam ex fide baptismatis:

matis: semel vicinus confessionali audivi fœminam in confessione accusantem suum adulterium; & posteà juridicè interrogatus juravi, me super illo nescire quicquam. In ultima confessione accusavi plus quam mille juramenta: nunc verò vix pertingunt ad quinquaginta.

C. Verba illa non inducta ad affirmandum, vacant à ratione juramenti, in quo affirmatur aliquid, & confirmatur per Dei nomen: sunt ex se veniale, dictum *Nominatio Dei in vanũ*, contra secundum Decalogi præceptum, sub mortali prohibens perjuria, blasphemias, & violationem votorum.

18 Ubi ex consuetudine jurabas verum, & licitum, sed absque indicio, non peccabas mortaliter: nec enim habitus reddit peccatum, quod de se non est tale: Ubi verò ex habitu cœpisti usurpare juramenta in iis, quæ respectu tui, æquè poterant esse vera, & falsa, jam peccasti mortaliter, non propter habitum; sed quia sic habituatus, exposuisti te periculo pejerandi; Explica speciem, si defuit veritas, vel justitia, & in qualibet specie numerum. Inadvertentia non excusat à mortali: nam fuere voluntaria in causa, quoties advertens habitum, neglexisti evellere, saltem per dolorem sufficientem: esto pluries juraveris verum, peccasti semper, quia te exposuisti periculo pejerandi.

19 Jurare absque animo jurandi, vel cum restrictione mentali est Thesis damnata. Jurans

rans absque animo promittendi, aut se obligandi: mentitur: nam habet aliud in corde, aliud in ore: Verba hæc: *Per Deum promitto tibi centum*, important promissionem, & obligationem, quæ non est in corde: Jurans mortem filiis, vel volebas occidere, vel non: si hoc secundum: defuit veritas: si primum: defuit justitia; & in uno juramento fuerunt tria peccata specie distincta: 1. contra justitiam juramenti, quia fuit de re illicita: 2. contra charitatem, quia voluisti malum mortis: 3. contra pietatem, quia voluisti filiis: Explica, quot hi fuerint: nam in unaquaque specie tot fuerunt numero peccata, quot personæ: Jurans furari leve, si defuit intentio, ex defectu veritatis peccasti mortaliter: si adfuit, à mortali excusat materiæ parvitas: Si non indigens, jurasti usuras, cooperatus fuisti peccato Usurarii; non ita, si indigebas: In utroque tamen casu, ex Religione; non ex justitià, teneris solvere, quia juramentum est servandum, nisi sit vinculum iniquitatis; nec iniquitas est solvere pecuniam pactam; sed hac deposita. Episcopus potest dispensare.

20 Secretum illud servare fratri est illicitum, quia contrà leges; ideò teneris revelare. Æquivoca in jurando usurpata convincunt te dolosè processisse, ideò te obligant juxtà intellectum simpliciter procedentis. S Th. 2. 2. q. 79. a. 7. ad 4. Juramentum de tuà legitimitate, si fuit cum restrictione mentali, est Thesis da-

mnata:

mnata: Adulterium ex confessione cognitum tenebaris cælare: Optimè jurasti nescire quicquam: Intentio Judicis erat, ut revelares, quod poteras sine peccato: Hoc, ex S.Th.2.2.qu.70. a.1.ad 2. verificatur non solum in secreto confessionis, quomodocunque cognito, sed & in secreto naturali, dummodò res tibi taliter commissa cadat sub eo; nam servare fidem ei, qui committit, est de jure naturæ; & semper debes præsumere, quod Judex, dictus justitia animata, nullatenus velit subvertere illam: si tamen constaret contrarium, posses quidem tacere, sed nunquam jurare mentiendo, &c.

21 Ut videam, si ab ultima confessione fuit emenda notabilis, explica à quanto tempore fuisti confessus: nam si præcedenter, dilata confessione per annum jurasti millies, & nunc dilata per octiduum, jurasti quinquagesies, nihil fuit emendæ, sed imò multiplicasti perjuria, & incapax es pro nunc absolutionis.

22 P. Ego, Pater, contra secundum Decalogi præceptum, ulterius peccavi pluries: nam 1. habens votum Castitatis, violavi hanc; in quo tamen non commisi sacrilegium contra votum: hoc fit de bono superogationis: quare sub voto cadit solum matrimonium, ad quod contrahendum fui dispensatus; At ex falsa causa; nunc verò imminente incontinentia, volo, mortua prima, contrahere iterum: 2. multa alia vota feci ex levitate animi, potius quam

ma-

matura deliberatione, recitandi Rosarium, visitandi Ecclesiam, non ludendi; Non curo de horum observantia; Imò sæpè ludo, non ex vitio, sed ad animi relaxationem, & ob Eutrapeliam, contra quam virtutem non potui me obligare: nam actus huic oppositus per defectum est vitium; & me obligassem ad malum. 3. blasphemavi pluries.

C. Explica 1. si votum fuit solemne, vel simplex: In primo enim casu fecisti injuriam Deo, & Ecclesiæ, in cujus manibus te obligasti: Falsum est solum matrimonium esse materiam hujus voti: quod equidem fit solum de bono supererogatorio, sed talis est omnis Castitas; Hæc, ut subest voto, assumitur pro materia Religionis supererogatoriè; nam nemo tenetur eam servare in vim hujus virtutis. Dispensatio obtenta ex falsa causa fuit subreptitia, & invalida? Esto fuerit super voto simplici castitatis: Cum tali valido matrimonium est validum, quia impedit, non dirimit; ideò post primam vicem non peccasti reddens, sed benè petens: Nullatenus peccasses petendo, si valuisset dispensatio: Mortua prima, illicitè transires ad secundas nuptias: nam dispensatio Apost. expressè declarat licere solum primum; In reliquis nihil concedit, ideo, etiam si valida fuisset dispensatio, deberes explicare, num, peccaveris, vel cum legitima uxore contra naturam, vel aliter cum aliis: dispensatio enim facit licitam solam petitionem à propria; quod

in cœteris est peccatum, nullatenus concedit; quare violatio semper fuit sacrilega.

23 Vovisti cætera. sed certè non ita, ut careres omni usu rationis. Hinc, quidquid alii speculativè doceant, in praxi consulo, ut recurras ad Superiorem pro dispensatione, vel còmmutatione. Idem dico, si dubitas, num voveris. In quo casu multi dicunt te non teneri, quia melior est conditio possidentis, & possessio stat pro tua libertate. Ego e contra 1.p.c.39. n. 8. & 9. dixi proloquium illud valere solum in materia justitiæ; in reliquis eligendam esse partem tutiorem.

24 Votum non ludendi, obligat juxta vim verborum, nisi aliud expresse intenderis: Nemo utique potest obligari ad actus vitiosos: Eutrapelia tamen non habet actus determinatos, quos omittere si voveas, pecces; sed potest exerceri, quamvis actus aliquis ab uno susceptibilis, ab altero suscipi non possit. Ludus cũ expositione alicujus pecuniæ, suscipi potest per Eutrapeliam à divite, non à paupere, quia est physicè impotens: qui autem vovit, est impotens moraliter. Si tua hæc doctrina subsisteret, qui facit votum paupertatis, adhuc sibi retineret jus ad faciendam eleemosinam, quia non potuisset se obligare contra charitatem.

25 Ad 3. Explica, num blasphemiæ fuerint simplices, vel hæreticales; num proferendo istas, credebas, quod affirmabas: nam esset hæ-

resis:

refis: num te alii, & quot audierint: nam addidiſſes peccatum ſcandali; & illi obligarentur te denunciare.

26 P. Ego, pluries, in diebus feſtis laboravi ſerviliter; & omiſi ſacrum; ſemel, quia non habebam, unde viverem; Alias, quia herus minatus fuit rumpere brachia, ſi deſiſtebam à labore: Aliàs, quia mihi promiſit mille ſcuta, ſi complerem: Aliàs duplum mercedis conſuetæ, ad ſolemnitatem prophanam eo die indictam: Aliàs itinerans cum hæreticis, audivi paciſcentes, quod ex miſſa volebant cognoſcere, an eſſem Catholicus, & poſtea me occidere: Aliàs audivi diverſas partes à quatuor Sacerdotibus; Aliàs corpore quidem, & cum omni actu devotionis externo, ſed mente omninò diſtractus, quippe qui ſcio auditionem ſacri præcipi ab Eccleſia, quæ non poteſt præcipere actus merè internos.

C. Jus naturale obligat ad ſacrificium, ſed non eodem modo ſingulos: Alios, ut ipſi ſacrificent, alios, ut dent neceſſaria ſacrificio: Alios, ut adſiſtant &c. Eccleſia determinavit, ut univerſitas Chriſtianorum aſſiſteret diebus feſtis; Jus etiam naturæ dictat feriare aliquot dies: At Eccleſia determinavit feriandum eſſe talibus feſtis diebus: & nunquam obligat cum magno incommodo. Hinc non peccaſti laborans in die feſto, & omittens ſacrum, quia non habebas pro eo die, unde viveres, uti nec ſi fundatè timebas verbera gravia.

 27 Pec-

27 Peccasti laborans, ut lucrareris mille scuta: nam aliud est pati damnum; aliud non sentire lucrum: Pro solemnitate prophana legitimè indicta, potuisti laborare, non præcisè ob lucrum, sed quia, hæc, & similia si omittantur, contingit hoc cum perturbatione, seu damno publico.

28 Omittens missam metu mortis tibi ab hęreticis conventæ, peccasti gravissimè contra confessionem fidei: nam jus naturæ dictat præponere honorem Dei nostræ vitæ. Nota differentiam inter servare festa, & audire missam, quia in hac breve tempus insumitur, si aliàs debes laborare, ut victum pares, vel aliud grave damnum repares, debes prius audire missam; & in laborando publicè, priùs obtinere licentiam ab Episcopo: Privatim minùs malum est fœminas texere, quam otiari; & si alterum esset consulendum, illud primum consule; sed fugiant otium, frequentando in templis officia divina &c.

29 Ex Thesi damnata non satisfecisti audiens missam à quatuor, uti neque confitens, quia tunc agis cum Judice homine, non per modum orationis cum Deo. Quia recitando officium, ad quod alias obligaris, agebas cum Deo, existimo te satisfecisse utrique præcepto sacri, & Officii. Neutri autem satisfecisti voluntariè distractus; Ecclesia enim præcipit orare, hoc est, elevare mentem ad Deum, quod nunquam fit cum distractione voluntaria, quia defi-

definitio explicat eſſentiam rei. Recitans, vel aſſiſtens ita, non puniris ab Eccleſia, ſed neque adimples præceptum, vi cujus obligaris orare, juxta quod ratio naturalis dictat: Non puniris à poteſtate laica, dum juras falſum; ſed verè peccas, quia Judex præcipiens tibi dicere veritatem, præcipit actum, juxta quod dictat lumen naturæ.

CAPUT LVIII.

Praxis ſuper quarto Decalogi præcepto,

1 P. EGo, Pater, quod in pueritia committerem inhoneſta cum famulo, vapulavi graviter à patre; ideò exarſi odio contra illum; quæ in me vomebat maledicta, in illum pluries regeſſi, ſed nunquam ex animo: Eidem detraxi: ſemel illum fuſte percuſſi: Bis minatus fui mortem: Quod verò ſatis crudeliter ageret in meos fratres minores, hortatus fui, ut clam ſe domo ſubducerent. Illius & horum mortem ſæpius à Deo petii, affectu inefficaci, non tamen ut malum eis, ſed ut bonam mihi, cui pinguiſſima obveniebat hæreditas. Omnium horum peccatorum ceſſabit occaſio, quam primum; Ad declinandam ejus ſævitiam ortam ex amore meo ergà meretricem contraxi ſponſalia cum hac, propediem firmanda matrimonio, quod niſi ſpopondiſſem, nolebat

bat illa mihi facere sui copiam, dicens negatam sibi à Confessore absolutionem, nisi desisteret à mea consuetudine, vel matrimonium iniret.

C. Odium hoc in patrem fuit gravissimum contra charitatem, & pietatem, maximè, quia justissimè verberabat. Explica, si fuit desiderando malum, vel gaudendo de malo, vel tristando de bono; explica tempus, quo continuasti: malum quod volebas, si bonorum, famæ, vitæ &c. Explica numerum circumcirca si aliter non potes, actuum iteratorum.

2 Maledicta eidem regesta, præsertim in facie, omnia fuere contra pietatem ob gravem irreverentiam: Detractio, quia nihil honoris diminuit, non est specialiter contra hoc præceptum, vel pietatem: sed benè percussio: sicut minæ mortis: Si excessit in sævitia contra fratres, ipse sibi consulat: Tu nihilominus peccasti hortans, ut se subducerent à jurisdictione, quam pater naturaliter habet in filios, à qua extrahi potest solum authoritate ejus, qui sit Superior & Patris, & Filii, nempè, Principis, ad quem est recurrendum, si nimis Pater sæviat, sicut ad eundem recurrere debet pater, si filius indigeat animadversione carceris, exilii, aliarumque similium pœnarum. Desideria prædicta vide damnata in Thesibus Innocent. XI.

3 Matrimonium filius non emancipatus debet contrahere, cum scientia saltem patris,

&

& si dissentiat irrationabiliter, quia satisfecit suæ obligationi, absque peccato contrahet: si pater timet fundatè jacturam honoris, tunc præjudicas graviter familiæ, & peccas, uti peccat, qui ad contrahendum, accipit rem sub alterius dispositione positam, contra ejus voluntatem. In c. *Inter* de sponſ. dicitur opus magnæ charitatis contrahere cum meretrice: sed, ut sit talis. debet actus esse circumstantionatus, præcipuè, ex fine, ut fiat ad revocandam meretricem, & ut non sit cum gravi damno tertii, qualiter hoc tuum esset, & ad minus debes notificare parentibus qui, cognita intentione rectà, si adhuc dissentiant, erunt irrationabiliter inviti.

4 P. Ego, Pater, à duobus annis facio amorem cum adolescente nobilissimo, invitis meis genitoribus, continuavi ad semestre, desiderans unicè matrimonium, absque ullo meæ pudicitiæ periculo; Talis consuetudo inflammavit libidinem, vi cujus, contractis primò invicem sponsalibns, feci copiam mei eidem introducto clam domi: Pluries etiam noctu exivi secum, matre inconsulta. Tandem victa libidine, admisi plures alios: Nunc verò sum in summis angustiis: nam primus adolescens renuit stare sponsalibus juratis.

C. In his peccasti multipliciter: 1. faciendo amorem contra prohibitionem matris, cui teneris obedire in omnibus, & præcipuè in iis, quæ tangunt tuam pudicitiam, & famam; qua-

re in omni actu peccasti duplici peccato ; 2. considerare debebas periculum Compartis, quæ subjacebat mille peccatis Luxuriæ,quanquam tu ageres omnia pudicè, eo maximè, quod multum excedebat tuam conditionem: unde omnis promissio matrimonii præsumenda erat mera fraus ; & eventus ostendit, quam fundatè id præsumpsisses.

5 Ambo & fornicati estis, & violastis jus paternum, ubi Procum introduxisti domum,& ubi, contra voluntatem matris, noctu exiisti ad peccandum ; fuitque semper peccatum stupri, contra justitiam: intulisti enim injuriam matri, sub cujus custodia erat tua virginitas. Quia verò nunc prętendis observantiam sponsalium juratorum,ex c.*Quemadmodum* de jur. in conscientia ille non tenetur, quia post juramenrum fornicata es cum aliis.

6 P. Ego, Pater, in cura familiæ multum peccaui: dum puerascerent, neglexi docere doctrinam Christianam, contentus monitione facta semel famulis, ut dncerent ad scholàm: In horum manibus reliqui, sive comederent, siue dormirent &c. Coram omnibus alui concubinam domi, cum qua etiam libere loquebar, sed filios ex bac genitos, prius baptizatos, exposui alendos in Hospitali.Ex legitimis primum ejeci domo, nec illum à pluribus annis tracto, quia renuit nubere Virgini ditissimæ, per cujus matrimonium magnus familiæ honor crevisset, voluitque nubere pari. A secundo

cundo etiam vivo alienus,quippe qui,ut uxorem ducat, renuit acceptare beneficium pingue Juriſpatronatus,quod erit transferendum in extraneos; quia maſculus capax non ſupereſt,cum tertius à me minis,& verberibus fuerit coactus profiteri Religionem: E fœminis verò prima contraxit cum viro infami; quare illam in teſtamento exhæredavi. Secundam in Monaſterium intruſi, a quo nunquam exibit. Remanet tertia Spuria, quæ prætendit dotem ſibi congruam; ut nubat; ſed ego certè uolo dotare.

C. Peccaſti multipliciter in educatione filiorum: Tuum erat dirigere in viam ſalutis, adeòut S.Th.aſſerat violare jus paternum eos, qui pueros, nondum quoad hoc ſui juris, baptizant, invitis parentibus, etiamſi eſſet Princeps ſupremus: quare peccaſti contra præceptum negativum, te ſemper, & ad ſemper obligans repellere ignorantiam: Peccaſti etiam contra affirmativum obligans filios ad actus Fidei, Spei, & Charitatis, debito tempore, quos, quantum eſt ex parte tua, omiſerunt: Utique non ſemper teneris inſtruere per te ipſum; ſed plurimum defeciſti, ſemel tantum in generali monens famulos,ut ducerent ad ſcholam. Hi, ut ad riſum moveant in via, in menſa &c. prorumpunt in verba obſcena &c.

7 Pejus fuit permittere cum famulis idem lectum, quod neque permitti debet fratribus, & ſororibus, ubi pervenerint ad uſum ratio-

nis;

nis; imò nec parentes possunt tenere in proprio infantem, ubi teneritudo corpusculi facit periculum suffocationis.

8 Cohabitatio concubinæ, ultra quod est peccatum Luxuriæ continuatum, habet in se deformitatem scandali; Hospitalia sunt pro verè pauperibus: quare, si tu es dives, teneris ex justitia recompensare expensas pro filiis ibi expositis: Nec ipsa mater, si habeat bona propria, potest ibi exponere filios clam ex adulterio conceptos.

9 Si major filius in contrahendo, requisivit tuam licentiam, nihil peccavit nubens fæminæ pari: Tu irrationabiliter fuisti invitus. Aliud est lucrum cessans familiæ, in recusando tale matrimonium, aliud est damnum emergens. Utique non potuisset filius nubere cum gravi damno familiæ, sed neque tenebatur quærere tam grande lucrum. Vivis ergo tu in continuo peccato non tractans illum.

10 Alterum nequis cogere ad Ordines, præsertim, quia respicis temporalia beneficii. In cogendo tertium ad Religionem pariter læsisti justitiam, quia, quoad statum, quilibet, est sui juris: Ergo teneris pro injuria eidem satisfacere, (modo tamen proportionato patriæ potestati) & vel inducere, ut libens portet jugum Religionis, vel testari tuum peccatum Superioribus, ut eum dimittant, nec deobligaris ex infamia tibi inde procedente: Favor omnis debet esse pro Innocente filio, non pro Reo patre.

11 Fi-

11 Filia nubens infami, juxta leges civiles potest exhæredari: sed multum dubito, num pro omni casu sustineri possit in conscientia. Tu interim explica, si ex tua parte, in tempore debito, cogitasti eam collocare; si nimis in eam sæviisti &c.

12 Porrò, circà pœnas hujus vitæ, quæ sunt medicinales, vel privato, vel communitati, hęc generaliter nota ex S. Th. suppl. q. 62. ar. 1. ad 1. *Peccat vir, si dimittat uxorem fornicantem, livore vindictæ: non peccat, si dimittat ob cavendam infamiam, ne videatur particeps criminis*. Huic in casu nostro constat te non participasse: Non ergo potes in conscientia exhæredare, si alias convenienter satisfecit injuriæ illatæ: si vivit Christianè cum viro &c.

13 Secundam potuisti, pro recta educatione, in Monasterium inducere; sed libera est circa sumptionem status, eamque debes, quemcunque elegerit, convenienter dotare; sicut etiam dotare spuriam, ubi dos detur loco alimentorum.

14 P. Ego, Pater, sub patria potestate constitutus inii multos contractus; nunc verò angor scrupulis, an teneat servare; Memini 1. in ætate octo annorum mutuò accepisse duas summas ad ludendum; & primam totaliter amisi cum eodem, qui mutuaverat; ignoro, an dolosè processerit; cum altera verò lucratus sui alia centum. Agens annum decimum septimum accepi mutuo summam pinguem,

clam

clam patre, quæ inservиit pro xenio Ministri, operantis, ut Princeps pecuniis à patre exbursatis. mihi venderet nobile officium vitalitiũ, cujus fructum accepi per biennium, & cessavit, extincto, per Principem officio, redditaque omni pecunia valoris intrinseci, non tamen extrinseci, quod resultaverat per tale xenium. Intui multos alios, contra quos, factus major, reclamo, & peto restitutionem in integrum. E domo paterna pluries abstuli, sed leviora, quæ magnam summam faciunt, si conglobentur. Promisi mercedem meretrici, quam nunc recuso solvere, videor tamen teneri ad mercedem pactam Sicario, qui meum hostem occidit: exposuit enim se mille periculis; imo nunc imminet illi furca, & habet uxorem, quæ peribit, nisi succurratur.

C. Multi Casuistæ satis liberaliter invalidant complures Minorum contractus, incumbentes intelligentiæ legum, quæ, cum causa, etiam in conscientia possunt invalidare, sed ubi lex id expresse non declarat, nec sunt injusti, aut simoniaci, valent in conscientia. Ut in hac materia, possim te dirigere, dabo prius regulas generales: deinde applicabo particulariter contractibus expressis, vel si quos alios habes exprimere.

15 Igitur ex contractu potest oriri triplex obligatio: Alia civilis simul, & naturalis, quando contrahens obligatur in conscientia, & à Judice potest cogi per debitas vias: Alia natu-

naturalis, non civilis, quando contrahens obligatur in conſcientia, ſed à Judice non poteſt cogi; qui mutuo accipit abſque teſte, obligatur coram Deo, ſed quia non poſſum probare meum creditum, deeſt mihi actio civilis recurrendi ad Judicem pro ſolutione: Alia eſt civilis, non naturalis; v. g. ſine teſte ſatisfeci meo debito, & neglexi recuperare cautionem factam Petro. Hic poteſt me convenire civiliter, & obligare ad ſolutionem; ſed in conſcientia non teneor. His poſitis.

16 Jura diſponunt Minorem, antequam approximet pubertati, neque civiliter, neque naturaliter obligari. Quando autem intelligatur proximus pubertati, Juriſtę variant: Alii volunt talem eſſe, ubi compleverit decimum annum: Alii requirunt duodecimum: Illud certum eſt, Puberem in omni materia eſſe, qui eſt in decimo quarto. Quantumcunque tamen Minor ſit, ſi ex contractu diteſcit, tenetur & naturaliter, ſeu in conſcientia, & civiliter; non ita, quod ſubjaceat, niſi ſolvat, pœnis à lege ſtatutis, carcerationis &c. ſed ita, quod imploratus Judex, de bonis minoris accipiet, quantum requiritur debito extinguendo, & adjudicabit Creditori. Minor verò jam Pubes, & adhuc ſub patria poteſtate, non obligatur civiliter, ſed naturaliter, & in conſcientia tenetur ubicunque non poteſt haberi ſuſpicio doli, ex parte alterius contrahentis; & niſi contractus illos ſpeciales Jura irritaverint in favorem

vorem boni publici. Ratio est clara : nam Jura possunt velle aliquid supra justitiam naturalem ; sed nihil contra eandem ; & quia natura dictat reddere, quod accepi , lex nequit disponere, ut remaneat mihi , quod accepi ab alio , nisi in pænam, nec pœna habet locum, nisi præcedat culpa: qui ergo sine dolo, & culpa, contraxit cum Minore , non potest puniri in conscientia , & ita Minor illi remanet naturaliter obligatus. Adhuc tamen in favorem boni publici Jura irritant nonnullos contractus , videndos apud Juristas, quorum celebriores consulat semper Confessor , ubi materia hæc subjicitur foro sacramenti .

17 Hinc primus mutui contractus initus in anno ętatis octavo, de summa amissa ludo cum mutuante, quanquam ignores, an dolosè processerit , habet maximam suspicionem invaliditatis , & quia in dubiis melior est conditio possidentis bona fide , tu qui per ætatem eras incapax doli , potes stare in possessione, quousque Creditor non doceat contrarium . Alter contractus ejusdem ætatis , quia lucratus fuisti , debet in conscientia satisfieri .

18 Debes pariter in conscientia reddere mutuum pro xenio acceptum , ex quo habuisti lucrum , non modo pecuniæ , sed & honoris : officium tibi veniit juxta valorem intrinsecum simul & extrinsecum : nec enim sine xenio habuisses ; Mutuans fuit omninò absque culpa , qui gratis ; absque ullo interesse mutuavit, solitus

litus aliàs implicare suas pecunias ad lucrum; A puncto igitur, quo, ut fateris, fuisti ditatus officio tam nobili, persona tua, in vim mutui, remansit obligata mutuanti: Hæc obligatio solvitur solum ex solutione, aut donatione Mutuantis, non ex casu fortuito, non ex facto Principis. Hæc est differentia inter mutuum, & depositum: Illud transfert dominium, & primariò afficit personam, secundariò bona: Istud non transfert, afficitque primariò bona, secundariò personam. In isto ad nihil teneris, si res fortuitò pereat, aut ex facto Principis: in illo semper teneris, quomodocunque res pereat; multò magis in nostro casu, quando recepisti notabile lucrum honoris, & pecuniæ.

19 Circa reliquos contractus, quos in particulari non specificas, generaliter dico contra obligationes juramento vallatas, a legibus non concedi restitutionem, ubi alias contractus de se non sit irritus: Reliqua pete à Juristis. Estò sis Minor, teneris ad mercedem meretrici: est enim contractus onerosus, ex quo factus fuisti ditior, quatenus habuisti tuum intentum, nisi te deceperit, volendo supra quam solvatur talis actus, qui de se quidem est illicitus, utpotè contra Castitatem; at non illicita solutio, cum non sit diformis: at imò conformis justitiæ; Sicario autem nihil debes, quia leges irritant hosce contractus: Uxori poteris obligari ex justitia, non resultante à delicto mariti; quare ut hujus hæres nihil potest

test prætendere, sed quia tu fuisti causa injustissima suæ miseriæ.

20 Quæ abstulisti paulatim à patre, dic, an verisimiliter præsumere possis consensum, & quidem, si erant convenientia tuo statui, quoad substantiam, non præsumitur invitus rationabiliter; unde nec erit furtum: Si verum fuit furtum, quando attigisti summam notabilem, peccasti mortaliter; Conveniunt tamen Doctores, quod major summa requiritur pro mortali peccato filii, aut Religiosi, & volunt esse circa duplum: quare si accipiens ab extraneo Testonem peccat mortaliter, filius de bonis patris, aut Religiosus de bonis Monasterii accipiens duos circiter Testones, peccabit.

21 P. Ego, Pater, contra propositum servandi virginitatem, nupta denego sæpissimè debitum viro, eidem obedire detrecto, quia zelosa de ejus fide, timeo, ne thorum violet.

C. Gravissimè peccas contra justitiam; quoties negas debitum viro; & tu es in causa, si thorum violat. Experientia docet vivere in summa pace familias illas, in quibus uxor est prompta ad omnem petitiouem viri; è contra rixas, & dissidia perpetua, ubi, etiam prætextu pietatis, denegat debitum. Quia vir est caput mulieris, eidem debes obedire; alias graviter peccas, nisi materiæ parvitas excuset: Zelus iste tuus de fide maritali, vel est mera suspicio, vel perfecta determinatio, quod violet. Suspicio de sui natura est peccatum veniale;

le; firmum verò judicium eſt temerarium, per conſequens de ſui natura mortale, niſi habeas utrobique indicia ſufficientia, ſed multò majora pro judicio: Hæc explica, ut poſſim mederi tuæ conſcientiæ.

CAPUT LXIX.

Praxis ſuper quinto, & ſexto Decalogi præcepto.

1 P. EGo, Pater, odio habui plures perſonas; & pluries dixi me libenter moriturum in occaſione cujuſdam magnę infamię imminentis: quoad proximum, alias fui triſtatus, videns in proximo bonum, quo ego carebam. Deprecatus ſum plura mala cuidam, qui vulneraverat patrem meum: Renui dare pacem eidem: Lætatus ſum audiens ejus malum: Obvium habens nolui ſalutare; imò ſolitus pręcedenter invitare ad prandium diebus feſtis, per eam occaſionẽ, amplius non vocavi.

C. Involuis multa, quæ oportet diſtinctius explicare: 1. odium eſt genus. Igitur dic, an fuerit odium, gaudendo de malo, an deſiderando malum, an triſtando de bono; Hæc circa actum, 2. circa objectum *cui*, dic, an volueris hoc malum conſanguineis, aut affinibus, quia tunc eſt contra Pietatem. 3. circa objectum *quod*, dic, an volueris malum ſpirituale, an temporale, bonorum, honoris, vitæ &c. Aliqui

distinguunt inter desiderium,ac delectationem mali, voluntque in illo primo, esse specificandum malum, non in hac secunda. Relinquo Scholasticis quæstionem:Ego interim volo explicari, quia gaudens de morte, vel de infamia, ut talibus, in genere moris, attingit objectum gravius, vel levius: 4. circa displicentiam boni, dic rationem formalem *sub quà*: nam est Nemesis non peccaminosa,si displicet, quia obtinens est eo indignus: est peccatum Invidiæ si displicet, quia apprehendo bonum illud,ut est in alio, diminuere meam excellentiam: est odium,si displicet,quia nollem adversarii bonum. Explica numerum actuum: Homo non potest continuò stare in eodem actu odii, quin divertat ad plura summè disparata; Hinc est interruptio physica, & moralis, saltem interpretativè retractans; Explica igitur, quoties in die, in hebdomada, in mense circumcirca, potuisti replicare actus odii, considerata majori, vel minori mole negotiorum, quibus implicatus avertisti te a tali odio, & maximè, si intra hoc tempus, confitens deposuisti odium.

2 Distingue peccata omissionis, in non amando, seù non exhibendo signa communia amicitiæ, & commissionis in odiendo: si es in communitate, ubi salutatio est signum commune, velut, inter Moniales &c.peccasti mortaliter, non salutando adversariam,estò nullus viderit:si publicè omisisti,ultra hoc peccatum,

fuit

fuit ſcandalum numero multiplicatum, juxta numerum ſcandalizatorum. Excipe, ſi ex gradu majori, adverſarius debuiſſet ſalutare primus &c. Invitare domi eſt ſignum ſpeciale, ad quod propterea de ſe non teneris, niſi ex circumſtantia ſcandali &c. Odium ſui eſt multò gravius peccatum, ſpecie diſtinctum: Si voluiſti mortem, ut eſſes cum Chriſto, non peccaſti, quando accelerandæ morti, non poſuiſti media prohibita: nam comparabas minus bonum vitæ preſentis, majori æternę, & hoc ordinatè præponebas: ſi optabas; quatenus eſſet voluntas Dei, te eripere á malis vitæ prę-ſentis, neque peccaſti, unicè intentus majori bono, quod eſt implere voluntatem Dei: ſi abſolutè optaſti mortem, ut fugeres infamiam peccaſti; nam vita eſt majus bonum fama, & ad fugiendum minus malum, inordinatè deſideraſti majus.

3 P. Ego, vir equeſtris, habui partem in pluribus duellis & 1. conſului meum Principem acceptare propoſitionem hoſtis volentis finire longum bellum duello duorum à ſingulis eligendorum. 2. fovens odium contra Ducem exercitus inimici, pariter conſului Principem terminare bellum duello, cui, ex ſua parte adeſſem ego, cogereturque ex adverſariis certare Dux à me odio habitus, ut contigit; fateorque cauſam publicam fuiſſe prætextum odii privati. 3. provocatus acceptavi duellum, ne incurrerem timiditatis notam: 4. ad ſalvan-

dam propriam vitam: Vir enim ferox provocaverat, juraveratque se occisurum, nisi acceptarem, in quo casu potui consulere magis mihi innocenti, quam Reo provocanti. 5. acceptavi, sed moraliter certus, nihil damni sequendum ex interpositione amicorum. 6. adstiti testis duellantibus. 7. provocatus semel, respondi me esse virum honoratum, sed Christianum; ideò me non posse acceptare, quotidie tamen armatum ambulare urbem, si absque condicto, aliquid velit, me promptum; Postridie, iterum lacessivit, & dum, educto ense gladiabamur, occidi miserum.

C. Multi, super casibus prædictis varia docent, ego sequens ductum Clementis VIII. sub excommunicatione reservata prohibētis duella, ad primum dico, posse, ob bonum publicum, à Principe habente jus belli, duellum tale permitti: nam si potest permittere mortem multorum, poterit etiam permittere mortem unius.

4 In secundo incurristi excommunicationem Clementis, qui apertè comprehendit dictum casum, sicuti & tertium; & vide Theses Alex. VII.

5 Sic etiam in quarto: Pueris non mihi finge, te occidendum, nisi condiceres pugnæ locum, tempus &c. (duellum de sui ratione importat hæc) Poteras interponere amicos, imò & Principem, qui prohiberet mortem.

6 Ad 5. Clemens prohibet duellum, estò

con-

conveniant cessare ad primam sanguinis effusionem: quare non respicit eventum sequendum, sed qui aptus est sequi de sui natura.

7 Ad 6. excommunicat omnes consulentes faventes, adsistentes &c. duello, nisi casu adessent.

8 Ad 7. non incurristi excommunicationem, quia verè non fuit duellum; sed fuisti homicida. Ad avertendam mortem, debebas uti diligentiis, ut in quarto.

9 P. Ego, adventantem domi meæ noctu furem, quia clamore non fugabatur, occidi: Alium de die, qui arripuerat mille aureos, postquam clamavi sæpius, me sclopum explosurum, nisi deponeret crumenam: Alium, qui contra meam familiam minabatur spargere calumnias, coram viris gravissimis, quas evitare non poteram alia via. Occidi ex eodem motivo falsum testem, per cujus depositionem, mihi certò imminebat sententia capitis. Aliũ, qui alapa in meam faciem, impacta, cum magna ignominia meę nobilitatis antiquę, fugiebat: Semel causa disciplinæ verberavi in capite puerum, qui paulo post ex ictu obiit. Semel me peccante cum fœmina, cujus vir juraverat nos occidendos, si ultra reperisset simul, ille inveniens, vibravit gladium in utrosque, sed me evadente, uxor periit: Semel invasus ab hoste, cum moderamine inculpatæ tutelæ illum occidi; quæro, num ex hoc ultimo remanserim irregularis, aut ex aliis, quæ commisi,

invincibiliter ignorans, irregularitatem illis annexam, quæ est ex delicto, non ex defectu, ut in homicidio justo; quare, cum sit pœna, non incurritur ab invincibiliter ignorante talem pœnam.

C. Leges civiles, & divina Exod. 22. dicunt, quod percussor furis nocturni, *non erit reus sanguinis* Augustinus in cap. *Si perfodiens* de hom. dicit id statutum ad differentiam furis diurni, quia hic agnoscitur venisse ad furandum, non ad occidendum. Igitur ut discernam, si peccaveris (nec enim in hoc Tribunali quæritur, an sit reus pœnæ temporalis) dic ulterius, an habeas indicia, quod venerit cum armis, vel animo te occidendi: nam in conscientia intendere homicidium licet solum habenti authoritatem publicam: quare peccasti, si sclopum explosisti, ut occideres: At si explosisti, ut terreres, ad te defendendum, & contigit mors casu, non peccasti. Vide c. 24. n. 5.

10 Ad 2. vide Thesim 31. Innoc. XI. quæ certè non habet locum in hoc casu, sed ratio Theologica: nec enim ad conservandum, vel reparandum minus bonum, potes prodigere majus: Vita proximi pretiosior est omni bono exteriori, & ipsa fama. Hinc patet ad 3. & 4. super quibus vide Theses Alex. VII.

11 Ad 5. Theses Inn. XI. Quoad reliquos est regula generalis firmata per S. Canones homicidii Reum esse illum, ex cujus actione sequitur hominis occisio, si dat operam rei illicitæ,

licitæ, vel si dat operam licitę, nec adhibet diligentias debitas; Hinc

12 Ad 7. Talis est homicida, ut in c. *Præsbyterum* de hom. Ad 8. ex dec. Cong. Concil. non est irregularis, per consequens nec homicida Adulter, ob cujus peccatum maritus occidit uxorem: Equidem dabat operam rei illicitæ, non tamen dedit occasionem morti, sed eam maritus injustè accepit: Adulterium ad uxoris homicidiũ fuit veluti scandalum passivum. At in nostro casu, qui sciebat minas mortis, per tale opus illicitum, fuit vera occasio mortis, & homicida.

13 Ad 9. Nihil ita est in ore, ut moderamen inculpatæ tutelæ, cui verbo, nisi probetur, non stat Judex fori externi, nec stare debet Judex interni, Glossa civilis in Cod. *Unde vi* l. 1. dicit per illud tria importari: 1. ut intendatur defensio propria, non offensio aliena: 2. ut fiat in fragranti. 3. ut sit æqualitas: nec enim est moderamen, si hostis invadit sine armis, & tu cum armis. Clem. *Si furiosus* addit, quod invasus non possit aliter vitare mortem: Dic ergo, an ista servaveris; & quoad irregularitatem, non sufficit à te ista deponi, ex Trid. sess. 14. c. 7. de ref. oportet ista constare in foro contentioso, per sententiam Judicis: Aliter peccas gravissimè.

14 In reliquis casibus incurritur irregularitas introducta ob reverentiam Eucharistiæ, ideò nulla ignorantia excusat: Verum hæc

circa homicidium non sufficiunt, explica ulterius, an mutilato, incarcerato, verberato &c. satisfeceris de injuria, ut debes, & ubi occidisti, an consanguineis, qui habent tale jus exigendi: nam injuria privati sub mortali debet reparari: quam verò intulisti Reip. hæc portat gladium; Explica, num intuleris damnum temporale: nam tu debes reparare expensas infirmitatis, (nisi fuerit receptus in Hospitali; cui etiam debes reficere, si tu vulnerans, es dives). Habet ne occisus, mutilatus &c. uxorem, aut filios, antea viventes de ejus industria; nec enim te absolvam, nisi prius repares hæc damna arbitrio boni viri, consideratis circumstantiis loci, temporis &c. Idem dic, si habebat sorores, fratres &c. viventes de industria occisi: nam verè hos damnificasti.

15 P. Erat in periculo proximo infamiæ, ac mortis violentæ puella nobilissima, quæ furtim conceperat, ego consului abortum: Alias, ego Medicus dubitans, num adhuc viveret fœtus, qui nisi expelleretur, certò erat occisurus matrem, dedi medicinam illi expellendo.

C. In primo casu peccasti graviter: Vide Theses Innoc.XI. Imò si fætus erat animatus, incurristi excommunicationem: Ut id arguam, ubi tu nescias, dic, a quanto tempore puella conceperat: Philosophi docent masculum animari anima rationali die 40. fœminam verò in 80. Hanc opinionem supponit Pentateuchum

&

& Sacri Canones: Aliqui Moderni conantur experientiis probare animationem ante hoc tempus. Tu 1. adverte illas experientias fuisse factas à Medico Sennerto ad effectum probandi suam hæresim, quod anima nostra non creatur à Deo, sed simul cum corpore traducatur à parentibus. 2. a Catholicis urgeri, ut baptizentur omnes abortivi fœtus. 3. Ecclesiam Romanam reprobasse hanc necessitatem baptismi prædictis fœtibus, etiam unius diei: 4. reliquisse liberum cuique, ut apparentibus majoribus vitæ indiciis posset baptizare, ante diem 40. vel 80. post quem sunt baptizandi. 4. experientias convincere motũ vitalem. 5. istas nihil probare in sententia S. Th. & Aristotelis docentium fœtus humanos animari primum anima vegetativa, huic succedere sensitivam, &, hac destructa, rationalem, quæ perfectior exigit corpus magis dispositum. Hæc ergo dimittens, dic tempus conceptionis: nam si erat fœmina, post 80. & si mas post 40. debes absolvi etiam ab excommunicatione: si nescis, eris etiam absolvendus ad cautelam.

16 Ad 3. si certus, vel dubius de vita fætus, intendisti expulsionem, peccasti, eligens ad conservandum matri minus bonum temporalis vitæ, majus malum æternæ damnationis. Si unicè intendisti salutem matris, ad quam proderat medicina, expulsio fœtus fuit præter intentionem, & casualis; ideò non imputatur tibi in peccatum, si nulla erat spes, ut pro ba-

ptismo

ptiſmo vivus educi poſſet fœtus: nam tunc prævalere debuit ęterna ſalus. Vide c.24.n.16.

17 P. Ego, Pater, vulneravi plures Clericos; & 1. Degradatum: 2. Depoſitum. 3.agentem turpia cum fœmina. 4.Bigamum: 5. quem ignorabam eſſe Clericum: 6.incedentem in habitu laicali, ſed à me cognitum Clericum. 7.qui fuerat Aſſaſſinus mei Patris.

C. Vulnerans primum, quia privatus eſt privilegio, non es excommunicatus. Cæteri gaudent tali privilegio: quare incurriſti vulnerans ſecundum: Etiam tertius ſimpliciter gaudet, ſed explica utrum in iſto caſu particulari, fœmina fuerit tibi conjuncta in primo gradu, quia non incurriſſes: Bigamus non gaudet ex cap.1. de big. in 6. Quoad 5. ignorantia, ſi fuit invincibilis, excuſavit, ſed non habitus laicalis: ad 6. Peccaſti niſi præceſſerit ſententia Epiſcopi declarantis ex dimiſſione habitus amiſiſſe privilegium. Ad 7. Aſſaſſinus etiã privatur omni privilegio, ſed pariter debet præcedere ſententia legit. Jud. ſuper Aſſaſſinio.

18 P. A quo poſſum abſolvi?

C. Prius explica, num percuſſio fuerit publica, & ſi non talis, num excommunicatio publicata per Cedulones: nam in utroque caſu, debebis confiteri alia plura peccata, ut ſi communicaſti cum fidelibus, in ſacris, audiendo miſſam, recipiendo ſacramenta &c. vel in civilibus, faciendo actus publicos &c. Hi enim omnes fuerunt invalidi. Ulterius, an percuſſio

fuerit

fuerit levis, mediocris vel gravis. His explicatis, dirigam te, ut c.66. a n.32.

19 P. Ego, per biennium frequentavi tactus impudicos, cum alio puero: At non eſt, quod explicem, an fuerit conſanguineus, vel affinis, quia multi probabiliter docent incæſtum eſſe ſolam violationem fœminæ, per conſequens neque utrum habuerit votum Caſtitatis, quia non eſt ſacrilegium: Ter commiſi actum Sodomiticum, nec, juxta alios, explico, ſi fuerim agens, vel patiens.

C. Volo hæc omnia explicari; Luxuria, utpotè in ſe portans turpitudinem eſt contra reverentiam debitam conjunctis uſque ad quartum gradum. Reverentia hæc debetur & fœminis, & maſculis: quare, quidquid alii dicant, nunquam ego te abſolvam, niſi explices circumſtantiam conjunctionis, quæ, per me, variat ſpeciem; Multò magis explica, num fueris agens, aut patiens: Actio enim & paſſio variant genus.

20 P. Ego, Pater, cognovi plures fœminas: Alia habebatur, ut Virgo, ſed verè non erat: Alia erat, ſed ipſa, invitis parentibus, me induxit: Aliam libentiſſimè conceſſerunt parentes: Aliam rapui à parentibus, ipſa conſentiente: Alteram rapui omninò contranitentem: Alteram ſeduxi ficta matrimonii promiſſione: Alteri verè promiſi, ſed poſteà vovi caſtitatem; poſt quod alteri pariter promiſi.

C. Eſtò prima non eſſet vera Virgo, quia tamen,

tamen, ut talis habebetur, & custodiebatur à parentibus vel Tutoribus, peccasti peccato stupri contra Justitiam, cujus malitia ex S. Th. consistit in eo, quod fiat injuria custodibus virginitatis, ut facis injuriam mihi custodienti tuum depositum, si aufers, absque mei licentia expressa, vel tacita.

21 Secunda, estò domina suæ virginitatis, nec prodigere potuit absque licentia Custodis.

22 Cum tertia etiam fuit stuprum, quia parentes jure non possunt consentire, ut, ob eandem rationem, est adulterium, si uxor peccet consentiente marito.

23 Cum quarta, ultra stuprum, fuit Raptus ob illatam vim parentibus, uti furtum distinguitur à Rapina.

24 In quinta multiplicatur raptus, ob illatam vim etiam ipsi.

25 Sponsalia contracta cum sexta equidem fuere invalida ob defectum consensus interni; sed adhuc teneris jure naturali stare promissis, & renovare animum contrahendi juxta dicta c.35. n.6. de juramento æquivoco.

26 Septimæ, si votum fuit simplex, debes servare fidem: nam promissio facta Deo nihil tollit præcedenter debitum homini: Per votum abstulisti a te libertatem petendi debitum, sed teneberis reddere. Si votum fuit solemne, jam per spirituale matrimonium tradidisti te Religioni; & juxta omnes leges actualis traditio rei facta uni, evacuat omnem promissionem alteri factam.

26 Nona,

27 Nona, vel scivit tuum votum præcedenter factum, vel nescivit: si primum: non teneris ad sponsalia: nam sibi imputet, quæ voluit deflorari: si secundum: teneris ad sponsalia eidem promissa; nec enim est simplex promissio, sed involuit damnum tertii, scilicet, defloratæ, præsertim, quia dabis Deo, quod promisisti, non petendo.

28 P. Ego Sacerdos hac nocte semel peccavi cum fœmina.

C. Juxta circũstantias *Quis*, *quid*, *ubi* &c. explicà quid peccaveris, an peccatum consummatum, an incompletum, & qualiter incompletum. quæ fuerit fœmina, si libera, si conjuncta, conjugata, sacra &c. *Ubi* peccaveris, in Ecclesia, vel alibi; & si in Ecclesia, utrum in confessionali: nam tunc, ultra sacrilegium ex parte personæ, extat violatio loci sacri, ut deputati ad Eucharistiam, & violatio Confessionalis, ut deputati ad sacramentum Pœnitentię; Quibus auxiliis, & quot fuerint cooperantes; eritque sacrilegium, si adhibueris personas Deo consecratas per votum Castitatis: Si verò frequentasti hos, explica ulierius, desideria, & delectationes morosas, a te replicatas super fœmina, muneribus, aliisque viis per dictos Cooperatores vincenda. Si hanc tuam luxuriam ordinasti ad alium finem extrinsecum, ut est infamare talem familiam. Pariter explica modum, tempus, & præcipuè, si fuit inde secutum scandalum, in domo, vicinia, castello &c.

&c. quod ſcandalum multiplicatur juxta numerum ſcandalizatorum. Quia verò ex tuis reſponſionibus colligo peccatum fuiſſe ex mera fragilitate, juxta Rubricas conſulo, non obligo te abſtinere hoc manè à ſacrificio, ſeu communione.

29 P. Ego, Pater, nunquam credidi Pœnitentem obligatum confiteri conſuetudinem, ubi ſemper, ante ſacrum, ſi peccaveram, confitebar Confeſſario nunquam ulterius interrogante: Quia verò adducis Theſim ſuper hoc damnatam Inn. XI. & dicis hac circumſtantia reticita, quæ non mutat ſpeciem, variari judicium Confeſſoris, ideò aperiam ſincerè meũ ſtatum: A quatuor annis pecco, ſemel in hebdomada, cum hac fœmina, de conſilio Medici teſtantis imminere mihi mortem, niſi naturam exonerem: Domi non retineo, ſed alibi ſuſtento ex charitate, & juſtitia. Erat pauperrima: nullam ex ſe habens artem, deſtituta omni auxilio; & ſui copiam mihi fecit, poſt pactum ſuſtentandi illam in tota vita. Pluries adii cum altero fratre, pariter Sacerdote. Nunc voveo Deo, & tibi juro me reſtituturum clavem domus, ante noctem, & actu traderem tibi, ſi haberem mecum: oportet verò me nunc celebrare: ſi omitterem; oriretur grave ſcandalum in civitate.

C. Non modò circumſtantias aggravantes peccata, debes aperire, ubi poſſunt mutare Confeſſoris judicium, ſed etiam alia, quæ non

ſunt

ſunt peccata : Ut ait S. Th. ubi Confeſſor velit pro pœnitentia imponere tibi jejunia, teneris explicare , *ſi es infirmus*: ubi velit imponere eleemoſinam , *ſi es pauper* : ut variet judicium prævium , imponendę pœnitentiæ : Conſuetudinem verò peccati, ut videat , cui pœnitentiæ medicinali ſit locus , & an ſit locus ſtatim abſolvendi, negandi,aut differendi. In noſtro caſu extat conſuetudo , & occaſio proxima voluntaria, quæ eſt peccatum continuatũ: Nihil refert fœminam vivere extra domum, quando, ad tuum beneplacitum , potes convenire illam . Ego non prohibeo charitatem , multò minus juſtitiam : ſi promiſiſti , utique teneris ſuſtentare; ſed hoc totum fieri debet ſine alio peccato : Reclude in Monaſterio,& ſuſtenta ad delicias: nihil dicam: dummodò eam nec ibi frequentes,ubi impeditus agere peccatum conſummatum , erit tibi occaſio proxima, deſideriorum , delectationum &c. Memento ſcandali, quo fratri occaſionem dediſti ſacrilegii, & inceſtus: A te prius cognita , contraxit affinitatem cum tuis conjunctis uſque ad ſecundum gradum . Imò, poſt fratrem, dic, quoties cum ea peccaſti ; nam tu ex tunc pariter commiſiſti incæſtum , quia poſt peccatum fratris , evaſit tibi affinis . Cæterum propone, vove, jura. quantum ſcis , & potes , niſi tollas occaſionem proximam , incapax ex abſolutionis: Tu conſule ſcandalis .

30 P. Ego ſemel incideram in peccatum hæ-

hæresis reservatum in Bulla Cœnæ. Quia, nisi celebrarem, imminebat scandalum, accessi ad Confessorem. Hic cognoscens grave damnum spirituale, quia nullius alterius peccati Reus eram, suasit exponere aliquod vitæ præteritæ, super quo cadere posset directè absolutio, in vim cujus indirectè absolveret ab hæresi, cum onere me presentandi, ut me statim præsentavi Superiori habenti facultatem absolvendi directè. Meum peccatum est levius hæresi; nec reservatum: scandalum ex omissione sacri, est gravius, cur ergo non possim absolvi?

C. Processit prudentissimè talis Confessor: Nostrum est consulere scandalis, ne oriantur: Ita tamen, quod tollendo aliorum peccata, nos non labamur in pejora. Tu verè dolens retractaveras hæresim; & retractationis signa sufficientia dederas Confessario, qui, non intuetur cor, ut Deus, sed ea, quæ parent: Quia nunc occasio proxima est peccatum continuatum, mihi nullum signum sufficiens interni doloris esse potest, nisi dimissio talis occasionis: Huic ergo renuncia taliter, ut non sit amplius periculum vomitus; Prępara te ad confessionem generalem ab eo tempore, quo cœpisti peccare cum hac fœmina: quas enim à tali die, confessiones frequentasti, valdè sunt suspectæ de validitate: Revoca in memoriam omne peccatum, sacrilegia in conferendis, vel recipiendis Sacramentis, violationes

Deca-

Decalogi &c. quò assecures conscientiam per novam anteactæ vitæ absolutionem.

31 P. Ego, dote obtenta cujusdam Confraternitatis solita dari Virginibus maritandis, amisi virginitatem cum viro in altera Deputato ad distribuendas similes dotes, qui promiserat assignare mihi similem, si cum eo peccabam, & nunc dicit se peccaturum mortaliter, si assignet: Contraxi pariter cum juvene consanguineo in quarto gradu, vel habente mecum, aliquod impedimentum dirimens cum hac conditione; *si dispenset Papa*, qui de facto dispensavit, quæro, an tenear stare sponsalibus. Contraxi cum viro, & deinde nupsi alteri: Sine denunciationibus nupsi, & cum voto Castitatis, vel Religionis.

C. Si dos est affixa solis virginibus, dic, an amiseris virginitatẽ ante assignationem dotis, vel post; si ante peccasti, quoties illam petisti; & vide, num adhibueris falsos testes ad probandam virginitatem: si, post consecutionem dotis, amisisti, retines injustè: dic, num adhùc nupseris, & dos venerit in manus viri: nec enim de jure potest illam retinere. Moneo tamen, quod S. Pœnit., si crimen sit occultum, & tu nunc honestè vivas, potest dispensare ut retineas. Multò minus potes retinere secundam, quam promittendo, vir peccavit gravissimè, quia distribuit dotem contra intentionem instituentis, & propter dolum erga te commissum, tenetur de proprio, etiamsi tunc habuis-

set animum decipiendi: nam dolus nemini patrocinatur.

31 Sponsalia cum conjuncto &c. etiam sub tali conditione, sunt ipso jure nulla, ut declaravit S. Cong. quare potes resilire, quia nullam obligationem inducunt. Dic, an post sponsalia cum uno contracta, habueris aliquod motivum ex narratis in cap. *Quemadmodum* de jur. resiliendi: nec enim tunc peccasses: At si nullum erat, certè peccasti: Dic, an denunciationes omissæ fuerint de licentia Ordinarii: nam is potest dispensare: Explica, si votũ fuit Castitatis, an Religionis: si primum fuit, committis sacrilegium, quoties petis, absque dispensatione: quando autem reddidisti, prima vice fuit sacrilegium, quia reddidisti te impotentem servare votum in tota sua latitudine; in cæteris casibus non peccasti, quia jam teneris reddere: si fuit secundum, ob eandem rationem peccasti prima vice, tum petendo, tum reddendo: in cœteris nullatenus peccasti, quia votum Religionis promittit Castitatem de futuro, non de præsenti; quare in vim illius tuum corpus nondum est consecratum Deo, nec fuisti sacrilega: Cætera, quæ in praxi possunt contingere circa matrimonium, ejusque impedimenta, facilè enodabis ex doctrina, breviter, sed clarè tradita in *Instruct. Cler.* c.40.

33 P. Ego commisi bis incæstum: Primò pluries osculatus fui duas sorores, cum quibus

bus tandem peccavi completè, posteà cognovi earum consanguineam: Ab his peccatis cessavi jam per annum, sed continuo agitatus cogitationibus impudicis, dubito valdè, an consenserim deliberatè, delectatione morosa, vel desiderio.

C. Ad 1. Explica, num. in primo gradu fœmina fuerit tibi conjuncta: & si in hoc, num in linea ascendenti, vel transversali. Superius dixi esse diversum specie peccatum cũ Ascendente; sed, quidquid sit de hoc: Peccare cum primo gradu est adeò deforme, ut saltem variet judicium Confessoris; Non ita in reliquis, esto semper sit contra Pietatem.

34. Ad 2. Affinitas oritur ex commixtione utriusque seminis: quare ubi hæc verè non commiscentur, nulla oritur affinitas in conscientia, licet præsumatur in foro externo, si nequeat probari contrarium, ut potest probari, si præcesserunt sola oscula: Hinc non commisisti incæstum osculando duas sorores; tamen est circumstantia varians judicium Confessoris. Neque commisisti, completè peccans cum prima; nec enim tunc eras affinis. Peccans cum secunda fuisti incæstuosus, utpotè affinis; Harum consanguineam cognoscens, explica; in quo gradu; nam affinitas ex copula illicita pertingit solum usque ad secundum.

35 Ad 3. Dubius de consensu, dic, an fecisses, si potuisses: Ubi fuit iste animus, dic quoties: nam est certum peccatum; Ubi defuit:

Explica, quoties circumcirca dubites de consensu in delectationem morosam, licet verosimilius sit te non poccasse, qui nullatenus volebas exequi; Adhuc tamen potuisti peccare, si nolebas exequi actum externum timore infamiæ &c.

CAPUT LXX.

Praxis super septimo, & octavo Decalogi præcepto.

1 P. EGo, per furta modica, abstuli materiam gravem: si teneor restituere, sum paratus consignare in tuas manus, vel obligare in testamento hæredes, ut solvant dictã summam cum fructibus, qui, hoc tempore potuissent obvenire Creditori?

C. Non sufficit accusare furtum in materia gravi, sed oportet explicare specialiter quantitatem circumcirca; nam hæc circumstantia facit variare judicium Confessoris, qui aliquando potest statim judicare, seu absolvere: aliquando tenetur differre. Pariter habet variare judicium in imponenda pœnitentia, quæ nunquam prudenter designabitur proportionata, nisi sciatur gravitas peccati. Explica quot vicibus abstuleris, & quantum prima vice; in qua, si habebas animum furandi materiam gravem, peccasti statim mortaliter. Si autem defuit, adhuc explica, quantum, singu-

lis

lis vicibus, ut possim judicare, quando perveneris ad mortale. Quæ sit materia gravis, quæ levis, disputant Doctores, ego, ut 1. p. c. 36. n. 9. nolim definire; hoc unum scio communiter in Urbe materiam gravem reputari unum Testonem pro divitibus, & pauperibus (respectu aliud non habentis materia gravis erit etiam unus obolus, ob grave damnum, quod infertur carenti, unde vivat pro illa die) Explica, quando perveneris ad hanc summam, & successivè semper peccasti mortaliter, estò abstuleris unum quadrans, quia semper reiterasti voluntatem retinendi aliena in materia gravi. Ex alio capite debes explicare materiam; si erat granum conservandum in hyeme, quando pluris æstimatur, vel peeunia, pro tempore, quando plus crescet valor &c. nam debes resarcire damnum, demptis expensis, v. g. conservabam pro hyeme triticum in horreo: Tu aufers mense Julii, & ego dissolvo locationem horrei: Restitues pretium grani, quanti valiturum esset in illa hyeme, sed detrahes locationem horrei, quam ob furtum non solvo.

2 Non est de se illicitum Sacerdoti accipere in confessione rem restituendam, maximè, si furtum sit occultum, & alius modus restituendi præjudicet famæ, sed prudentia dictat non recipere, ob mille accidentia, quæ possunt contingere impotenti de hac materia loqui: Non ero ita difficilis, extra confessionem ac-

cipere sub sigillo naturali, cum debitis declarationibus. Est tamen de se illicitum differre restitutionem usque ad mortem; quia cadit sub præcepto negativo obligante semper, & ad semper, nec pro uno instanti potest retineri alienum.

3 P. Ego, in extrema necessitate jussi meo servo, ut auferret à Petro centum scuta, quæ obligatus à Confessore jam restituit. Alia ego abstuli coactus à Principe, cui non poteram contradicere. Hic jam obiit; quare nihil teneor restituere; cum enim deobligatur causa primaria, deobligatur secundaria: nam accessorium sequitur naturam principalis?

C. Extrema necessitas est, quando non possem vivere pro illo die: non ergo indiget centum scutis, etiam si debeas alere integram familiam. Accipere supra talem necessitatem est peccatum ex Thesibus Inn.XI. Explica, num servus esset paratus inferre hoc damnum; si non erat: peccasti triplici peccato, scandali, furti, & injustitiæ, quia obligatus ex justitia legali dirigere tuum servum in bonum: si erat: tunc defuit scandalum: Explica, si pecunia tibi cessit, vel servo: in primo enim tu primus debes restituere: servus in tui defectum, juxta ordinem positum c.22.n.15, Quia verò ille restituit, tu eidem supple: Quæ abstulisti coactus &c. debes restituere, ubi Princeps non restituit: Coactio prodest in hoc, quod si jubens restituat, tu non teneris eidem; neque si

damni-

damnificatus remittet principali: si autem hic remittat tibi secundariò, non per hoc remittit primario. Ex Thesi 39. Inn. XI. ratiò non suffragatur; quia restitutio facienda est ob jus quod damnificatus habet contra quemcunque influentem in furtum; si hoc jus pereat respectu unius, non statim perit respectu alterius. Ideò si non habeo jus contra Testatorem, nec habeo contra hæredem.

4 P. Sexennio possedi duas villas: post triennium inveni alteram in me derivatam à meo patre, ab hoc fuisse usurpatam à quadraginta annis citra cuidam Monasterio; alteram per triginta fuisse bona fide à meo patruo; quid faciendum est mihi constituto in articulo mortis?

C. Antequam absolvaris ab excommunicatione incursa, quia occupasti bona Ecclesiastica, debes restituere: nam præscriptio in primo casu non habet locum; Pater enim fuit in mala fide, & hæc nullo tempore præscribit; nec in secundo; nam contra Ecclesiam valet sola præscriptio quadragenaria, non tricenaria. Et 1. ut Hæres patris usurpatoris, si talem te declarasti, cum beneficio legis, & Inventarii restitue fructus naturales, integros per tale tempus usurpatos: 2. mixtos, deductis tamen expensis necessariis, non voluptuariis: 3. potes tibi retinere fructus industriales: 4. quoad primos, & secundos, teneris pro quanto suppetunt vires hæreditatis. Si es hæres absque taii benefi-

cio, teneris, etiam si hæreditas non suppetat; Imputa tibi negligentiam: quoad triennium bonæ fidei, vide, an fueris factus ditior ex naturalibus, & mixtis; nam teneris restituere pro hac parte. Considera ergo v. g. vinum inde collectum, non ex pretio ejusdem, sed ex pretio illius, quod tu, & tui bibissent; Nisi villam hanc habuisses, suffecisset vinum decem juliorum, bibisti vinum sexdecim, computa vinum à te consumptum ad rationem decem, quia solum in hoc pepercisti tuę pecunię: Dic idem, si de vino donasti aliis, ita quod impotens donare vinum, donasses aliud xenium: si nihil donasses, nihil tibi superfuit: A quo possedisti mala fide, dic, ut supra de patre. Quia verò Patruus fuit possessor bonæ fidei, applica hujus regulas. Quia es in articulo mortis, possum te absolvere ab excommunicatione alias reservata Papæ, dummodò prius restituas; quod hìc, & nunc facere debes vocando Notarium, per cujus instrumẽtum dices te, (ut consulatur tuæ, ac tuorum famæ) donare tali Monasterîo tale prædium; & cave obligare Monachos ad aliquod opus pium eleemosinæ, Missarum &c. Hæc declaratio statim habeat locum, etiamsi mors non sequatur. Circa fructus decursos poteris convenire, si aliquid remittant, non circa prædium, quia ipsi nequeunt alienare bona immobilia, sine licentia S. Cong.

5 P. Ego semel furem cum furto ablato suscepi, & abscondi meæ domi à satellitibus insequen-

quentibus. 2. alium laudavi de furto. 3. consensi malæ cuidã electioni, quę fiebat à Patronis super beneficio.

C. In primo casu explica, si ex officio tenebaris impedire furtum, quia tunc peccasses contra justitiam, & tenereris restituere, si v.g. eras Judex, vel stipendiatus ad custodiam: si talis non eras, explica, num tua hæc receptio furis influxerit in furtum, quia v.g. furatus est, sciens à te suscipiendum: tunc etiam peccas contra justitiam, & obligaris restituere: si recepisti ex charitate, quatenus fur non carceraretur, sed tamen pro tuo posse curasti, ut restitueret, non peccasti exercendo actum charitatis.

6 Ad 2. Fuisti Palpo, & obligatus restituere, si tua laus efficaciter influxit in furtum: si laudasti post hoc, non violasti justitiam, nisi fur fuisset paratus restituere, & ob tuam adulationem abstinuit.

7 Ad 3. Explica, si electus erat indignus hoc est, reprobatus per Sacros Canones, vel, si erat dignus, & consensisti in illum, omisso digniore: nam in utroque peccasti, licet in secundo facilè potueris formare judicium, ubi consentiebant reliqui: Divino servitio inter homines peragendo est habilior, qui acceptior, est populo regendo, cæteris paribus. Explica ulterius, an alios incitasti ad pravam electionem: Si ultimus omniũ fuisti suffragatus, certè violasti justitiam distributivam, sed quoad

com-

commutativam, nihil teneris restituere, quia ex tuo suffragio nihil damni cessit dignis.

8 P. Ego semel consului peccatum mortale: 2. Emeram bona fide gemmam à fure; Ut primum scivi ablatam, reddidi eidem reposcens meam pecuniam: 3. cum quatuor sociis ingressi fuimus devastare villam, sed quia, nobis insciis, fuerat præcedenter devastata, inde abstulimus pretium unius Julii: nunc dominus vineæ obtinuit ab Episcopo excommunicationē contra scientes, & non revelantes, qui abstulerant bona villæ: 4. me auferentem ab alia vuam, viderunt sex, & moti meo exemplo devastarunt: 5. cum sociis aliam integrè devastavi: die S. Michaelis.

C. Hujus peccati generalissimè insinuati, explica non solum genus, ut quod sit contra justitiam, charitatem &c. sed insuper speciem, si consuluisti fornicationem, furtum &c. si ex tuo consilio fuit secutum, quia hoc pertinet ad complementum peccati, ut est in conscientia: si dubitas, an fuerit secutum ex tuo consilio, peccatum, maximè obligans ad restitutionem, vide, an non modò pœnitueris coram Deo, sed an sufficienter revocaveris. Aliàs teneris restituere, quanquam sis dubius de influxu: nam, quia peccasti, es in mala fide; & solum est melior conditio possidentis bona fide.

9 Ad 2. Doctores disputant, an possim reddere furi, quando aliàs certè scio hunc sibi retenturum, nec me rehabiturum pretium: Ali-

qui

qui ſuſtinent poſſe fieri ex hoc motivo: quia nunquam teneor, ſi non pecco, reddere meam conditionem deteriorem, quare poſſum facere me indemnem, reddendo furi. Tu cogita, num faveat S. Th. 2. 2. q. 62. a. 62. dicens in mutuo me obligari ad reſtitutionem, *quod non fieret, ſi per hoc damnum incurrat* mutuatarius, qui tenetur reſtituere, quantum accepit; ſed ſi ultrà hoc damnificetur, poteſt reſtitutionem differre, quia non peccavit. unde videtur regula generalis, quod accipiens rem alienam ſine peccato, non tenetur facere ſe deterioris conditionis.

10 Ad 3. Dic, an tu ſociis fueris cauſa principalis inducens, vel ab aliis fueris inductus; an tu, vel tui fregerint ſepem: quia eſt peccatum diſtinctum contra juſtitiam, & obligaris domino ad damnum fractæ ſepis, & damnum, quod patietur ab aliis intrantibus per talem fracturam Peccaſti mortaliter in furando. quanquam fuerit materia levis, ob animum accipiendi multum.

11 Ad 4. De excommunicatione: ſi eras inſcius prioris devaſtationis, non teneris revelare; quia ſolum infligitur ob actum exlernum, conſummatum, qui ſit de ſe peccatum mortale.

12 Ad 5. Peccaſti mortaliter auferens uvam in materia gravi, & teneris reſtituere pretium: Tuo exemplo aliis fuiſti ſcandalo, contrà charitatem; & quia reſtitutio eſt propria juſti-

tiæ,

tiæ, ubi hanc non lesisti, es immunis a restituendo.

13 Ad 6.explica ut ad 3.Et scias te violasse diem festum, quo prohibetur labor ille servilis transportandi uvam.

14 P. Videns moribundum disponere Legatum in fauorem certæ Ecclesiæ,consului, vt relinqueret alteri: Videns furem velle domum surripere, ab eo accepi aureum, & tacui: Famulus magni Principis, impotens obtinere ab eo mercedem dari solitam meis Collegis,mihi occultè compensaui. A Creditore curaui habere syngrapham mei crediti per Antidatam. Hinc non potuerunt obtinere solutionem suorum multi me posteriores.

C. Ad 1. Vel consuluisti mutare voluntatem viis licitis; & nihil peccasti; vel viis iniustis, detrahendo de Rectore &c. aut ex odio; quomodocumque processeris, teneris restituere; Licet odium opponatur solum charitati: executione cujus per consilium fuisti causa efficax, & læsisti iustitiam, æquè violabilem, siue tollatur jus tertii, siue impediatur ab acquisitione honesta juris, iuxtà modum, quo impedis, præsertim quia testamentum habens pro radice odium, est nullius roboris, in conscientia; quare si Testator exclusit Ecclesiam in vim tui odii, teneris ad totum.

15 Ad 2. Si ex officio obligatus clamare, tacuisti pro aureo; jam læsisti justitiam:

Si

Si obligatus tantum excharitate,dic,an aureũ fuerit pars rei surreptæ, quia tunc, ut participans,teneris restituere;si erat proprius furis, læsisti solam charitatem ; quare non teneris.

16 Ad 3. Si tu convenisti de mercede solito minori, occultè compensando, incidis in Theses Innocentii XI. Si è contrà convenisti de solita, hæc occulta compensatio patitur magnas difficultates ob pericula, quibus te exponis, vitæ, aliorumque damnorum ab ira Principis. Vide c. 22. n.3.

17 Ad 4. In simili antidata exposuisti te periculo damnificandi priores, & verè damnificasti, quando institutus erat juridicè concursus Creditorum ; ideò in hoc casu teneris resarcire prioribus. Ubi nondum erat iste concursus, & fraus non intercessit, quæ nemini unquam patrocinatur, experientia docet posse â te retineri summam receptam, cuius restitutionem, neque urgent Creditores, neque Judex exigit.

18 P. Multoties proximus fuit damnificatus ex meis actionibus, ut me diligenter examinem ad integram confessionem, dic, ex qua culpa tenear restituere?

C. Per Juristas distinguitur dolus, seu fraus, culpa lata, culpa levis, & culpa levissima: Distinctionem hanc sequuntur Theologi, Angelus, Sylvester, & alii, sed in rei veritate non explicant, vtrum ex quolibet capite homo teneatur in conscientia; De hac divi-

divisione nihil S. Th. quod mihi est aliquale indicium, nihil eam referre ad conscientiam. Ut id possit agnosci, do primum ex eisdem Canonistis definitionem huiusmodi specierum, & omitto dolum, seu fraudem, de qua c. 28. n. 2. quia est contrà justitiam usurpare illum: quare eum dolo agens actionem, ex qua sequitur damnum tertii, tenetur in conscientia resareire.

19 Culpa lata dicitur, quando quis non adhibet diligentias, quas communiter faciunt etiam rudiores: Ponunt exemplum: In banco publico consignasti librum mihi; & ego abiens relinquo ibidem, quem vix ita dimittit homo sensatus, qui scit periculosè dimitti. Est hìc negligentia crassa in custodiendo procedens ex præcipitatione, seu inconsideratione, vitiis, de quibus c. 16. n. 3. & 4. Hæc est culpa illius adolescentis, qui voluntariè in se movet membra inservientia generationi, absque eo quod prius inquirat finem naturalem illius commotionis, quod communiter faciunt, seu saltem omnes tenentur facere: Culpa levis est, Si omittam facere, quas facit alius homo diligens similis professionis, v. gr., apud Bancarium, qui à communi reputatur fidelis, depono pecunias, si fugiat, deportatæ pecuniæ sum culpa levis, quia credidi, quod credebant cæteri communiter, & per consequens etiam diligentes. Levissima culpa est, si omittam, quæ solet facere diligentissimus, v. gr., in

in dato casu, diligentissimus, ad implicandam pecuniam, quærit, suprà cæteros, Bancarium, de quo sit insuper certus factorum particularium, quod habeat stabilia, quod non sit debitor in minima quantitate &c.

20 His prælibatis, Juristæ, multique cum illis Theologi explicant, quando, in quibus negotiis, & in quo casu aliquis teneatur ex prima, secunda, vel tertia culpa. Distinguunt contractum, qui fit in utilitatem dantis, ut depositum, & qui fit in utilitatem accipientis, ut mutuum, vel in utriusque utilitem, ut locatio, & venditio; nam domus locatur, & res venditur cum proventu mutuo contrahentium. Distingunt officium Tutoris, negotiorum gestoris, officium Reipub. quod homo petit, ut beneficium, vel quod suscipit à Superiore &c. In aliquibus volunt sufficere primam culpam, in aliis secundam, in aliis tertiam: Et sanè in c. *Cum gratia* de comm. qui accepit aliquid commodato unicè in sui utilitatem, dicitur teneri ad restitutionem ex culpa etiam levissima; Videamus, an ita sit in conscientia. Generaliter habemus. 1. quod omnis vera virtus esse potest perfecta, & imperfecta. 2. quod culpa levissima est, si prætermittam, quod in negotio facit diligentissimus: & culpa levis, si prætermittam, quod communiter faciunt homines similis negotii. Hinc arguo: Nulla in conscientia oritur obligatio restituendi ex actione virtuosa: nam

bona fides excusat, nisi (sim factus ditior) quoties facio debitas diligentias: esto non faciã in re omnes possibiles, actio est virtuosa, & prudens: nam prudentia, vt aliæ virtutes, recipit magis, & minus, potestque esse maxima, major, & minor: Actio igitur erit virtuosa, etiamsì non sit maximè prudens, hoc est etiamsì non faciam totum, quod facit diligentissimus. Hinc in c. *Si culpa* de in. & damn. obligaris ad satisfaciendum, si damna evenerunt ex tuo facto, nec excusaris ex imperitia, vel negligentia, *si debuisti scire damnum inde posse contingere; & si non curasti diligentiam adbibere, quam debueras.* Ab Altari semper Ecclesia repulit humani sanguinis effusores. At illos tantum judicat tales, qui non adhibent diligentias debitas: Et in c. *Ad aures* de æt. & qual. ut Medicus possit promoveri, exigitur, quod eum *conscientia non remordeat*, non fuisse eruditum *in arte physica*, & non dedisse medicinam *juxtà traditionem ipsius artis*. Culpa levis sola excluditur, cum potuerit adesse culpa levissima, seu non fecisse totum, quod facit Medicus peritissimus, Quidquid ergo sit de foro externo, quoad internum, tene regulam ex S. Th. traditam p. 1. c. 43. n. 9. vel damnum, quod actione tua intulisti, sequitur per se, vel non: si primum es causa talis damni, & teneris resarcire: si secundum, subdistingue: vel prævidisti, vel non: si prævidisti, etiam teneris resarcire,

sup-

ſuppoſito, quod non debeas permittere: ſi non prævidiſti, non es cauſa. In praxi pro rudibus quære, an, ad evitandum alienum damnum adhibuerit diligentias, quas adhibet ad evitandum proprium, eſto alius ſit multò diligentior.

21 P. Ego violavi legem, quæ ſub pęna viginti ſcutorum prohibet in aliena Sylva incidere arbores, venari, piſcari &c. Pactus reddere infrà trimeſtre mutuum ſub pœna dupli, non reddidi; Mulctatus à Judice non ſolvi mulctam.

C. Si quæris, an peccaveris, violando legem pęnalem, vide 1. p. c. 38. n. 8. Si quæris, an tenearis ſolvere, dico te non teneri, ante ſententiam; ſed ſolum poſt ipſam. Explica ergo, an Sylva fuerit alterius privati, an Communitatis. Si ſit priuati non nemo docet tunc peccari, quando Sylua eſt clauſa ſepibus, vel muro; ſed mihi non placet, quia plurimi habent prædia aperta; Vbi ergo ſit privati, vide, an taliter incideris, quod Dominus poſſit dici rationabiliter invitus, & tunc teneris reſtituere damnum ante ſententiam, ſed non ſcuta viginti, quæ ſunt in pęnam, ad quæ teneberis poſt ſententiam: ſi ſunt Communitatis, vel tuæ, vel alterius: ſi hoc ſecundum, teneris, vt ſuprà: niſi prævaluerit conſuetudo, quod promiſcuè hi cedant Sylvam aliorum, quod ſepè contingit: ſi primum: obligaris ex ſola lege: quare ſi hæc ex circumſtantijs agnoſci-

tur non ligare in conſcientia, non peccaſti. Idem dic de piſcatione, & venatione.

22 Ad 2. Si diſtuliſti reddere ex culpa, teneris ad pœnam: ſi abſque culpa: non teneris: nam pœna non habet locum, niſi præcedat culpa.

23 Ad 3. Explica genus mulctæ: nam Judex aliquando mulctat ad pati, vt ad torturam,flagella,mutilationem,mortem:aliquando ad agere, ut ire in exilium talis loci, ſolvere pœnam pecuniariam &c. In hoc ſecundo poſt ſententiam, teneris facere, quod ſententia præcipit, ubi appareat id in conſcientia exigi à Principe: In primo teneris tantum pati, & ad non contrànitendum, ſi ſententia ſit juſta, ut S.Th. 2.2. q.69. ar. 4. Hinc damnatus ad flagella, mortem &c. poteſt fugere ſi damnetur, ut pereat fame, poteſt, imò tenetur accipere cibum ſibi occultè oblatum. In quo diſtingue Miniſtros Juſtitiæ a cæteris: Cuſtos carceris peccabit dans cibum, relinquens fores apertos, vel alio quocunque modo adjuvans Reum ad fugiendum &c. Filius è contrà tenebitur, ſi poſſit, porrare occultè cibum Patri: Cæteri licitè offerent; quod ſi adjuvent ad frangendos carceres, peccabunt; non in adjuvando Reum ad fugam, ſed quia effringunt domum publicam, quod eſt grauius, quam effringere privatam.

24 P. Eunti Petro Neapolim accommodavi equum, & pecuniam, quibus eum expolia-

liavit Graſſator; Ego nunc prætendo eum in conſcientia obligatum reſtituere utrunque. Solitus ire ad nundinas, & ibi lucrari decem pro centenario, mutuavi hoc Paulo, à quo nunc repeto tale lucrum ceſſans. Semel vas argenteum mihi donatum, quod depoſueram apud patrem, occultè abſtuli, ut ſolverem meretrici pactam mercedem.

C. Contractus prior italicè dicitur *Impreſtito*, quod eſt genus ſub ſe continens mutuum, & commodatum; Potes exigere pecuniam, cujus utpotè mutuatæ tranſtuliſti dominium in Petrum; ideò eidem periit: Circà equum, ſi fecit diligentias debitas, ut in re, ſeu perſona propria, periit tibi: nam adhuc eras Dominus.

25 Ad 2. Si habebas aliam pecuniam, nihil lucri ceſſavit ex mutuo; nam poteras ire cum illa: quare ſi non iviſti, fuit ex alia cauſa: ſi non habebas, potes exigere non illa decem, ſed quantum veroſimilitèr fuiſſes lucratus, detractis expenſis, periculis &c.

26 Ad 3. Bona filii ſunt in quadruplici claſſe, Caſtrenſia, quaſi Caſtrenſia, Profectitia, & Aventitia. Prima ſunt, quæ filius acquirit militando: ſecunda, quæ acquirit ex ſcientiis, ut Medicina, Juriſprudentia &c. Tertia, quæ illi relinquuntur intuitu Patris: Quarta, quæ relinquuntur à tertio ex alio intuitu: In primis duobus habet filius dominium, & uſumfructum: In tertiis vtrumque

est Patris: In quartis dominium est filii, & ususfructus Patris. Explica igitur, quomodo tibi paruenit hoc vas, si ex primo duplici capite, peccasti, absque scientia Depositarii accipiens; at non peccato furti: si ex tertio, fuit furtum: si ex quarto: etiam fuit furtum, quia impedivisti Patrem, vtì suo usufructu, & teneris restituere, quantum hìc æstimari solet. Nota, quod bona uxoris sunt paraphernalia, & dotalia. Horum etiam usufructus est viri, non primorum.

27 P. Habeo aliqua debita, quæ olim facile poteram soluere, sed Creditores non urgebant: nunc verò, vix possum conservare meum statum, dilapidatis luxuriosè multis proventibus. Habeo duo credita; Pro unius assecuratione nuper habui pignus, ut mihi fructificet, ad recompensandum damnum emergens ex dilatione: Alterum, quia non habet unde soluat, obligavi, ut quotiès indigebat, veniret ad meam officinam, empturus merces pretio currenti; Et timens usuram, consului Theologum, qui considerans me venditurum pretio, ut alii, mercem æquè bonam, ac alii, notavit, in bonum debitoris cedere meam officinam, quæ cæteris vicinior illi est ad milliare; Lucrum mihi proveniens in distractione mercium, est non ex mutuo, sed ex contractu venditiouis.

C. Explica, quæ sint debita, & cum quibus: si cum famulis, vel aliis timentibus tuam

poten-

potentiam &c. non facilè excusaris à mortali, estò juridicè illi non urgeant solutionem: status tuus non est aliquid indivisibile, quo ablato, illum perdas irreparabiliter: Habet latitudinem: Absque illius levissima jactura, qui hodiè habes decem famulos, potes dimittere unum, & retinere novem: qui nutris octo equos, nutrire sex: qui ad mensam apponi decem fercula, deinceps apponere octo: de eorum pretio diminuere aliquid: Idem dic da vestibus, domo &c. Si non facis, & Creditores ex dilatione sentiunt grave incommodum, toties, quotiès peccas mortaliter. Expendens verò tua luxuriosè cum notabili damno status, peccasti, ultrà luxuriam, in inferendo tibi, & familiæ tale damnum, & ob damnum illatum Creditoribus: Horum damno teneris prospicere, etiam cum detrimento tui status: nec enim potes conservare hunc de alieno: Adde, quod illi sunt Innocentes, tu Reus: & pati debet Reus, non innocens.

28 Ad 2. Pignoris fructus computandi sunt in sortem, nisi pignus sit, quale dico c. 29. n. 23. Quidquid Theologus dixerit, illa obligatio est usuraria: Homo ex natura sua est liber adire quamcumque officinam, estò distantem mille leucis: Tu ergo vltrà sortem, vis exigere hanc servitutem pretio æstimabilem.

29 P. Ego, nuper communicata sociis mea suspicione super inhonestate cujusdam

Virginis, absque alio peccato, accessi ad Confessarium, qui noluit me àbsolvere, quia recusabam me retractare, cum esset merum veniale peccatum; & inde sum lapsus in judicia temeraria, per quæ cognosco læsam maximè charitatem proximi; & videns Clericum intrare domum meretricis, judicavi ingressum ad malum finem. Illud posteà communicavi sex personis nullius fidei, nempè, meretricibus; & est probabilis opinio docens non peccari mortaliter, in communicando mala proximi similibus personis.

C. Supposito, quod communicatio talis suspicionis fuerit venialis, & esset tota materia confessionis, prudenter Confessor exigebat retractationem, ut absolveret: Si unicè accusas furtum unius quadrantis, nequeo te absolvere, nisi proponas restituere: Confitenti plura venialia sufficit habere dolorem, & propositum de uno: Ita enim recipis gratiam, quæ stat cum venialibus in hoc statu: At si confiteris unicum, nec de illo habes dolorem, & propositum, sacriligè confiteris, quia deest pars essentialis. Verum examinemus, an talis suspieio fuerit venialis. Utique talis est de sui natura ob imperfectionem actus ut est veniale furtum unius acus. At si magnum inde proveniat damnum Sutori, quia usu illius alebat familiam, est mortale: Suspicans ergo de Virgine, potes peccasse graviter, & gravius communicando suspicionem aliis,

ut

ut si tali sanctitate florebat Virgo, quod suspicio multum præjudicaret ejus famæ.

30 Ad 2. Cuicunque, estò levissimæ personæ communicentur, judicia, suspiciones, detractiones &c. si damnum famæ sit grave peccatur mortaliter; & tale in hac materia est judicium de Religioso communicatum meretricibus expositis evidenti periculo illum tentandi. Falleris, si putas judicio temerario solamlædi charitatem: Lædis & justitiam, quia proximus habet jus, ut à te judicetur bonus, nisi contrarium sufficienter constet: ideò teneris reparare damnum illatum, formando intrà te judicium contrarium; & si communicasti aliis, jam fuit detractio: Sed ut sciam, si verè fuerit temerarium judicium de tali Clerico, explica, num ex solo indicio ingressus, affirmaveris malum finem, tunc certè judicium fuit temerarium: At non esset si alia concurrerunt, quod Clericus esset infamatus de inhonestate, quod noctu sit ingressus, & raptìm, quod notaverit non videri ab aliis &c. Explica, si eras Pater, vel Superior illius Clerici: nam tunc certè non potuisti judicare malum, sed applicare cum merito remedium, supposito, quod esset malum, sicutì Medicus suspicans de tali morbo, non judicat esse talem, sed applicat medicinam, casu, quo talis esset.

31 P. Ego semel videns tumidum uterum Virginis euntis ad Ecclesiam, dixi sociis, qui

non advertebant: 2. revelavi adulterium matronæ duobus tantum viris prudentibus, de quorum ſecreto eram certus: 3. cùm plures Medici convenirent dare medicinam Virgini ceſſuram in ejus, & concepti filii mortem, ut diſtraherem, aperui ſtuprum illis, & Obſtetrici, quo prompta eſſet baptizare: 4. de Religioſo dixi in ſua patria rumorem fuiſſe ſparſum ab invidis de ejus inhoneſtate: 5. de alio in patria juridicè damnato idem dixi, ſed in loco, ubi delictum erat omninò incognitum: 5. quia vir magni nominis erat mihi graviſſimus, dixi eſſe mendacem.

C. Ad primum: Non fuit grave peccatum oſtendere ſociis, quod publicè proferebatur.

32 Ad 2. Explica, ſi fuit murmuratio, vel detractio: S. Th. non diſtinxit hæc duo, quæ diſtinguunt Moderni volentes, murmurationem eſſe, quando dicitur crimen verum occultum; & detractionem, quando dicitur falſum: Ex tuis verbis coniicio fuiſſe murmurationem; & putas excuſari opinione docente peccari leviter murmurando cum duobus, aut tribus prudentibus, ac ſecretis. Id mihi non placet: Malitia murmurationis eſt in denigrando famam alterius; & hæc graviſſimè patitur, etiam apud unum; & grauiùs, quo major eſt perſona: & per accidens eſt, quod ille hìc, & nunc non diminuat, in ſuo interno exiſtimationem denigrati.

33 Ad 3. Non peccaſti, dicens ſolis neceſſariis, nam elegiſti minus malum infamiæ, ut ſalvares maiùs bonum vitæ temporalis, & æternæ.

34 Ad 4. Quidquid intelligas pro rumore ſpatſo, vel ſuſpiciones, vel judicia, id eſt per accidens: explica, num fama de illius honeſtate fuerit læſa graviter apud illos, quos fuiſti allocutus: nam tunc peccaſti mortaliter, ſive ab invidis, ſive ab aliis fuerit ſparſum: Hæc eſt regula dignoſcendi eſſentiam murmurationis: An verò hìc, & nunc fuerit, utique pendet ab his circumſtantiis, an relatores ſint perſonæ graves, aut levis armaturæ, an invidi &c. num ſit notus ille, de quo eſt ſermo &c.

35 Ad 5. Doctores diſputant, num ſit injuſtitia infamanum in uno loco diffamare in alio, ubi occultum eſt crimen: Tu dic famæ jus oriri ex actionibus virtuoſis, quæ præſcindunt à loco, & tempore: ſicut ergo non eſt contrà juſtitiam, mala publicè commiſſa ante ducentos annos narrare poſteris, qui ignorant, ita neque erit contra juſtitiam crimen publicum in uno loco, euvlgare in alio: Erit contra charitatem, ſi fiat ex odio.

36 Ad 5. Graviſſima injuria eſt dicere mendacem virum gravem: Explica, ſi falſum dixiſti: & ſi verum: an occultum, vel publicum: hoc vltimum, ſi fiat ex odio, erit contra charitatem: ſi dixiſti coram illo (nam

eſt

est contumelia) vt deleatur, vltrà retractationem, indiget restitutione honoris per tui humiliationem: Si addis calumniam fuisse à te fictam, ut elideres illius authoritatem tibi noxiam, est Thesis ab Innocentio XI. prohibita. In quocunque casu læseris justitiam, teneris restituere famam; sed cum hac differentia: si fuit falsum: teneris restituere, jurando, etiam te fuisse mentitum, si opus sit: nam fama Innocentis prævalet famæ Rei, sed prius uti potes aliis remediis, & juramentum erit ultimum: si dixisti verum occultum, non potes dicere te mentitum: quare dic te locutum malè, vel ex passione: te illum habere, ut virum bonum &c. Saltèm lauda, quod maximè curabis, ubi præcessit tempus notabile, ac dares admirationem, refricando antiqua.

37 P. Ego pluriès audivi murmurantes, ut quod talis esset iracundus, audax &c. quod alius esset spurius, vel ex genere Hebræo, quod alius fuerit homicida, proditor &c.

C. Aliqui assignant defectus particulares, v. gr., naturales, quos audire dicunt non esse peccatum: Tu ex definitione ipsius murmurationis collige, quid sentias: nam si tuum audire influit in gravem famæ denigrationem, peccas, sive moralis sit defectus, sive naturalis. Ut sciam, an venialiter, pecces, vel mortaliter, an contrà charitatem, vel justitiam, memento dicta de tacente furtum: & explica, cum tenebaris ex justitia impedire, ut Pater respe-

respectu filii, Dominus respectu servi &c. Si extrà talem casum, sperans probabiliter fructum, non repressisti, peccasti coutrà charitatem; sed difficulter potes sperare emendam in fervore sermonis: In his circumstantiis optimum est mutare sermonem; & erit veniale, si non mutes timore mundeno. Si complacuisti, memento dicta p. 1. c. 43. n.7., quod aliud est gaudere de cogitationee fornicationis, aliud de fornicatione cogitata. Igitur explica, si complacuisti de jocis, aut salibus detrahentis: tunc peccasti venialiter: si de fama ablata, est mortale.

38 P. Ego, coram multis, pluries contumeliavi quosdam, exprobrans illis, modò naturales defectus publicos, modò vitia occulta.

C. Detractio, & contumelia differunt, quod illa tollit famam, seu bonam existimationem ab aliis habitam, v. gr. de Petro: ista honorem, seù testificationem externam, quam tu debes Petri excellentiæ, vel per virtutem Observantię, si est Superior, vel per virtutem Pietatis, si est conjunctus. Hinc 1. si detrahis coram multis, tot sunt numero peccata, quot audiunt; quia bona existimatio est in intellectu Auditorum; ideò tollis tot numero existimationes: E contrà, si contumelias coram multis, unicum numero peccatum committis, quia tollis testimonium excellentiæ, quod tu debes: Potes tamen multiplicare scandalum: Aggravaturque contumelia ex multiplicitate

au-

audientium; adeò quod aliquando possit variare judicium Confessoris, præsertim in imponenda satisfactione, quam læsus potest exigere coram omnibus. 2. in neutra teneris explicare varietatem exprobratorum, ad differentiam odii, aliorumque peccatorum contra justitiam, in quibus debes explicare malum desideratum, vel ablatum, si sit fortunæ, famę, vitæ &c. Ratio est, quia in his tendis in diversa mala: In detractione verò destruis vnicè bonum famæ, & in contumelia bonum honorationis: obiiciendo autem diversa, uteris diversis instrumentis. Ut homicida non tenetur explicare, an abstulerit vitam baculo, vel ense, ita detractor, & contumeliatus, an abstulerit famam, exprobrando furtum, adulterium &c. Igitur explica, si, & quotiès contumeliasti conjunctos, si superiorem: si æqualem &c. ut sciam speciem virtutis, quam læsisti: & possim te obligare ad satisfactionem proportionatam. quia debet esse major, quo dignior est persona offensa. Nonnulli assignant genera satisfactionum imponenda calumniatori. Sed ego non me alligo determinatæ, dummodò restituas, quod abdulisti: arbitrium Confessoris est eligere, quam, consideratis circumstantiis judicat æquiorem.

CA-

CAPUT LXXI.

Praxis ſuper Vitiis Capitalibus.

1 P. EGo fui ſuperba, vana, & curioſa.

C. Quoad primum, Superbiâ, de ſui natura, eſt peccatum mortale: quia meum in hoc foro judicium, debet eſſe particulare, non poſſum te Ream mortalis damnare, niſi vlterius explices, an in tua ſuperbia excluſeris, quæ habent reddere veniale, quod eſt de ſe mortale: Dic ergo, num deliberatè ſuperbieris in materia gravi; & dicitur talis, quando inde ſecuta ſit magna perturbatio familiæ &c. v. gr., Maritus præceperat parare prandium: Tu nolens ſubiici ejus præcepto, neglexiſti: & rediens Maritus notabiliter excanduit, vel etiam, ſi patienter tulerit, tua tamen ſuperbia fuit de ſe apta perturbare graviter domum, peccaſti mortaliter: Fuit etiam gravis culpa, ſi juſſa elevare feſtucam, renuiſti ſub ea ratione formali, quod nolis eſſe ſubjecta matri &c.

2 Ad 2. De vanitate ornatus, explica, ſi ad finem libidinoſum te ornaſti: nam eſt mortale totiès quotiès. Etiam Virgo volens maritum, ſine gravi culpa poteſt ſe ornare, intrà modeſtiæ limites, ut placeat alicui; ſed nota Virginem poſſe habere deſiderium matrimo-

trimonii, utpotè rei licitæ, tendentis in futurum, non posse habere in præsenti delectationem actus conjugalis, quia delectatio sequitur naturam actus hìc, & nunc intrinsecè mali respectu Virginis: Explica ergo, num te ornans, vanè steteris in solo desiderio, vel processeris ad delectationem, & quotiès: Et si tu non processisti, explica, num tuo ornatu, videntes fuerint in probabili periculo delectationis. Explica, num ornatus fuerit ad tegendum aliquem defectum, v.gr., cicatricem: hoc potest fieri absque culpa: num in ornatu multa consumpseris cum gravi damno familiæ: num nudaveris pectus &c. nam hoc est intrinsicè malum, in Urbe prohibitum sub excommunicatione reservata: Si ornatus fuit decens tuo statui, sed inde alii, ut plurimum, acceperunt occasionem ruinæ, tunc est scandalum passiuvm: Dirige te, ut dixi in c.14. n. 16, advertens christianæ charitatis esse, ut aliquando divertas à via, vel templo, in quo cognoscis periculum, nisi hæc diversio tibi esset valdè incommoda, nullatenùs tamen teneris te claudere domi, fugere conversationes omnes honestas &c.

3 Ad 3. Explica, in quo consistat tua curiositas: si quæris facta proximi contrà jus, lædis justitiam, v.gr., soror intravit in cubiculum, & clave clausit ostium, tu ex foramine clàm intueris quid faciat: ex hoc, quod clausà voluit latere, & ad id habet jus, injustè

ſtè facis. Idem dic de epiſtolis ſigillo munitis; Niſi ergo ſis Superior, lædis juſtitiam: ſi autem operatur ad feneſtram, cedit juri, hoc ipſo, qnod eligit locum publicum; & ſi vides ibi operantem turpia, peccabis ſolùm exponendo te periculo ſimilium. Quia curioſitas ex S. Th. remotè ordinatur *ad detrahendum*, vel ſimilia verborum peccata, dic, an de facto detraxeris in materia gravi, ſuſurraveris &c. Vide c. 27. n. 6. quid ſit ſuſurratio; & nota, quod ſingula erunt materia levis, quæ tamen fient gravis, ſi ſimul jungantur: v.gr., in communitate Monialium publicaſti aliam abfuiſſe à Choro, aliam in Cella comediſſe, aliam otiari &c. Singula hæc ſunt leviſſima, ſed poteſt contingere, quod ſimul juncta ſeparent amicitiam Monialium, & erit ſuſurratio mortalis: Si reveles Sęcularibus, hi poſſunt perdere famam obſervantiæ, bonumque Monialium nomen: ergo crit detractio mortalis.

4 P. Ego ſum Avarus, Guloſus, & Iracundus?

C. Hæc tria peccata ex genere ſuo non ſunt mortalia, ſed quia ex illis, utpotè Capitalibus, oriri nata ſunt multa mortalia, debes ulteriùs explicare, in quæ alia incideris. Ut tibi ſubveniam, 1. dic, an conſtitueris finem ultimum in altero illorum; Ne autem hæreas in verbis: Dicitur conſtituere finem ultimum in creatura, qui paratus eſt tranſgredi Dei, & Eccleſiæ præcepta, ut obtineat talem creaturam.

turam, v. gr.; ita es affectus pecuniæ (idem dic de cibis, & vindicta) ut ad illam acquirendam sis paratus pejerare, furari, omittere Missam in die festo &c. Sic dispositus, continuè vivis in peccato habituali, cujus actum multiplicas, quotiès cum tali animo lucraris, & tot numero sunt peccata mortalia Avaritiæ, quot sunt lucra; unde cum tali animo pejerans &c. committis peccatum Avaritiæ, ultrà perjurium; (Nota hoc verum esse in amore cujuscunq; creaturæ etiam aliàs honesto: quare si, v.gr,, jejunes cum hac animi præparatione, transgrediendi legem Dei, ut jejunares, jam peccas mortaliter) Si autem sine tali animo, v. gr., in die festo, vadis ad Missam, & occasione tibi oblata vendendi mercem, omittis Missam, ut lucreris, Avaritia est peccatum veniale: At mortale sacri omissio: Idem est, si ex contemptu pecces, & fortè aliquid amplius; nam in te paratum transgredi legem Dei; dominatur affectus pecuniæ sensibiliter alliciens; At peccans ex contemptu, qua talis, abstrahit ab omni creatura, & directè odio habet legem Dei: Ut cognoscam, an peccaveris contemptu, dic: Violans jejunia Eeclesiæ, comedistine ex amore delectationis resultantis à cibo, seu gula victus: Ita comedens peccasti mortaliter contra Abstinentiam tali die praceptam; & transgressio legis non fuit speciale peccatum: An potiùs comedisti ex abominatione præcepti,

nolens

nolens eidem te subiicere : In hoc casu peccasti dupliciter : 1. contrà præceptum : 2. ex contemptu , quod est peccatum gravissimum , in quod facilè iucidunt, frequentantes peccata : *nam impius cùm in profundum venerit, contemnit* : & quo potes peccare , quamvis actio de se sit indifferens, vel bona : v.gr. peccas expuendo humi, animo contemnendi omnem legem .

5 Ad 2. Præter jam considerata generaliter in primo , explica , num violaveris jejunia præcepta , & qualitèr : num in quantitate sola : num in solis ovis : num in carnibus : & quoad duo ultima , quoties in die : nam toties peccasti : Explica , si ob voluptatem ciborum te ingurgitasti usque ad vomitum , nouvs Sardanapalus : nam hoc est peccatum inhumanum , & plus quàm bestiale, quia neque Tigris ita se ingurgitat : Bibistinè talitèr , quod fueris perfectè inebriatus , vel te exposueris periculo proximo inebriandi : an huic periculo exposuisti alios , & quot , sciens , aut dubitans de complexionis debilitate , quamvis ad bonum finem, v.gr., ut ita ebrii revelarent proditionem patriæ à se meditatam : nec enim sunt facienda mala , ut eveniant bona : Tales inquirere est finis bonus : At ad illos habendos uti inebriatione, est medium intrinsecè malum : Dic , an comederis , aut biberis ob solam voluptatem ; Id est contrà Thesim 8. Innocentii XI. Nota ly *ob solam*

quia si vespere comedis usque ad satietatem, eo quod sequenti die itinerabis longum iter, nec poteris comedere, tunc non est *ob solam*, sed ex alio fine honesto: Non tamen erit mortale, sed veniale, quia Theses damnantur in proprio verborum sensu. Cùm ergo Thesis diceret non esse peccatum, Papa definivit esse peccatum.

6 Ad 3. Ira est apperitus inordinatus vindictæ: Dic ergo, an volueris hanc per te ipsum: Hoc ex suo genere est odium formalc, & in materia gravi mortale peccatum, in quo debes vlteriùs explicare, quod malum volueris, in vindictam, si famæ, bonorum fortunæ &c. si tantùm complacuisti, vel desiderasti &c. si verbis, vel factis procurasti hanc vindictam, qualiter, & quoties, quia jam lęsisti justitiam: Si verò voluisti vindictam á Judice, dic, an volueris gravem suprà quam mereretur injuria in te commissa, etiam peccasti mortaliter, & quomodocunque procuraveris, læsisti justitiam: quod si volueris vindictam justam, sed nimis ardenter, fuit veniale peccatum Iræ.

7 P. Ego fui Invidus, & Acidiosus.

C. Non omnis tristitia de bono proximi est Invidia: Doluisti Petrum habuisse in Republica officium, quo abutitur ad deprimendos Subditos &c. Gentiles dicebant spectare ad virtutem Nemesis. Nos Christiani credentes temporalia non distribui pro meritis, sed

ex

ex Dei benepladito, hoc fidei lumine, debemus æquanimiter ferre, quod hic, vel ille habeat temporalia; cumque sint separabilia hæc duo *habere officium*, *& malè uti officio*, non indignabimur de primo: De secundo, quod est peccatum, dedignabimur zelo disciplinæ, non typo superbiæ, ut ait S. Gregorius in Eu. Dom. 3. post Pent. Adhùc tamen si dedignaris in primo, non peccas mortaliter, nec peccato Invidiæ. 2. Potes tristari, quia tu volebas tale officium: In hoc distingue: si solùm doluisti, quod tu non habueris, nihil peccasti; quia doluisti de tuo malo: si vlteriùs doluisti de illius bono, peccasti; & explica speciem: si doluisti, quia ille habuit bonum, est formale odium: si doluisti, quia inde tibi est superior, vel æqualis, (quod nolles) est Invidia, etiamsì diceres: *uihil mea interest*, *quod talis sit Princeps*, *dummodò*, *& ego sim talis*, vel similia.

8 Ad 2. Si tędio tibi fuit Missa, Officium &c. quia hæc sunt in gloriam Dei, peccasti gravissimè, nec materiæ parvitas excusat, si tędio tibi fuit ob incommodum, quod sentis in officio &c. tunc tędium non est mortale, sed actus imperfectus Acidiæ; Explica, num sis simpliciter in sacris, quia peccato omissionis violasti Religionem, vel ulterùs habeas beneficium, quia tunc 2. peccesti contrà justitiam, etiamsì non esses in sacris, à quo non te liberas, si omittas cum animo red-

dendi pauperibus fructus illius diei: Explica, quoties omiseris integrum, ut innuam tibi quotam restitutionis ex Bulla Pii V.: nam si primo semestri omisisti, tunc peccasti mortaliter, sed non teneris restituere: post semestre, ultrà peccatum mortale omissionis, quoties integrum omisisti, reddes pauperibus, aut Ecclesiæ integros diei fructus: si omisso Matutino, & Laudibus, recitasti reliquum, vel è contrà, reddes pro medietate: si unicam parvam horam omisisti, reddes sextam partem: si es habituatus in omittendo, & hodie tenearis celebrare, non te absolvam, nisi priùs recites saltèm Matutinum cum Laudibus: Si autem à Beneficio, ultrà pensum Officii habeas alia onera, v. gr. Missarum, curæ animarum &c. Pius non definivit, quid fructuum tibi possis retinere, ubi omisso Officio, illa adimplesti: Æquitas tamen dictat posse retineri aliquid pro illis; & nonnulli docent obligari ad restitutionem quartæ partis: Ego tamen judico remitti debere arbitrio prudentis. Ideò enumera hæc onera; nam inde colligam, ad quantum proportionalitèr obligeris. Ad dictam Pii taxam teneris, etiamsì, quando recitatur in Choro, ibi *te solo* recitares: etiam, quando recitas voluntariè distractus. Et si alia in hac materia suggeras, interrogando excurram per Theses 20. 21. 33. 34., & 35. Alex. VII., nec non 54. Innoc. XI.

9 P. Ego, ad evitandum incommodum, ubi

ubi solus recito in omnibus Dominicis, Palmarum excepta, dico Officium Resurrectionis : in Choro, ubi alternatìm canimus, incipio versiculos, antequam alteri finiant. Semel febri laborans, Medico præcipiente, reliqui Officium, sed verè poteram dicere Horam parvam.

C. Quoad primum, non es reus in 35. Alex. VII. quia Theses damnantur, ut jacent, At semper peccusti mortaliter, cum onere restituendi: Unum Officium pro alio nequit substitui : nam singula sunt de præcepto, (iis exceptis, quæ Rubrica expressè notat *ad libitum*) & si omittis, debes satisfacere : Fortè excusarem, quando ex conscientia erronea invincibiliter, unum substituisses alteri ; nam Ecclesia non obligat cum magno incommodo: quare inadvertenter exantlato labore primi Officii, non obligaris subire secundum ; si omninò sint diversa ; nam si v. gr. debens satisfacere de uno Martyre, fecisti de alio, potes facilè supplere solas lectiones proprias. In tuo casu, quando in Officium Paschæ mutasti Officium Dominicę, 1. vix potuit esse inadvertentia : 2. non sentis magnum incommodum, si advertens errorem, replices de Dominica ; nam consumpsisti modicissimum tempus in iis, quæ sunt propria Paschæ, nec communia Dominicæ.

10 Ad 2. Si præventio versiculorum in toto Officio pertingit ad materiam gravem,

tu non satisfacis; & ulteriùs committis tot peccata, quot sunt canentes; Es enim causa, ne alii integrent; Si es superior, peccas contra justitiam legalem, quia tuum est tollere hos abusus: Singulares, si ad persolvendum integrè, faciunt, quod possunt, non tenentur repetere initia versiculorum, quia non faciunt sensum orationis, nec totos Psalmos, quia, sine culpa, non tenentur ad tale incommodum.

11 Ad 3. Vir magnæ pietatis, & dignitatis febri laborans in 83. suæ ætatis anno, à Medico prohibitus recitare Officium, angebatur scrupulis, quod cognoscens se impotentem recitare totum, adhùc sentiebat in se vires recitandi Horam parvam, cui propterea credebat se obligatum, ex Thesi 54. Inn. XII. Ego consultus respoudi Papam damnare asserentes de obligationem minoris partis provenire ex eo, quod sit impeditus. ponere majorem, ut verba Thesis innuunt: v. gr., proximus mediæ nocti, caret tempore recitandi totum, adhùc tenetur recitare, quod potest, dummodò sint partes dividuæ: si verò sint indivisibiles, non tenetur: v.gr., cęcus, aut qui amisit Breviarium, scitque memoriter Psalmos, non tenetur, omissis lectionibus, ad istos, quia Psalmi, & Lectiones cum Laudibus faciunt unam partem individuam Matutini: At virum illum in tali morbo, Ecclesia deobligabat ab onere; ideò non incurrebat in Thesim

pro-

prohibitam, eſtò peſſet recitare Horam: in tali enim ſtatu erat veluti Laicus, cui nulla incumbit obligatio. Applica tibi hanc doctrinam; & ſolùm nota, doceri à S. Carolo, quod non omnis febris deobligat, ſed ſolùm gravis. Tu tamen ſequere ſemper judicium Medici docti, & timorati.

CAPUT LXXII.

Praxis ſuper quibuſdam ſtatibus Eccleſiaſticorum.

1 P. EGo multum dubitans, an eſſem confirmatus, & an Confirmatio præexigatur ad validitatem Ordinum, vel ſaltèm de præcepto, acceſſi ad omnes Ordines, etiam Subdiaconatus, in quo dubito an phyſicè tetigerim vaſa ſacra, & acceſſi poſt contracta Sponſalia, inductus metu patris, qui nolebat tale conjugium: Quia ſimul cum tali dubio, num Confirmatio præexigeretur pro validitate, non potuit eſſe intentio ſuſcipiendi Ordines; utpotè invalidè ordinatus, omiſi recitare Officium, & celebravi matrimonium cum dicta virgine, invincibiliter credens poſſe id à me fieri.

C. Quidquid nonnulli doceant, exiſtimo ad Ordines confirmationem requiri de neceſſitate præcepti: verba formaliter præceptiva non uſurpat Trid. ſeſſ. 23. c. 24. de Ref., ſed

ait: *Prima Tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint.* Et negario, quantum potest, destruis sequentia, taliter, quod invalidaret, si validitas penderet ab Ecclesia. Tu certè peccasti gravissimè operans cum conscientia dubia, etiam de validitate.

2 Circà tactum materiæ, dic, an fuerit dubium prudens; nam fortè fundaris in judicio temerario, vel suspicione, quod Episcopus, aliique Ministri publicæ ordinationis neglexerint, in re tam gravi suum officium, curandi omnibus modis, ut ordinandi physicè tangerent; & ego, meæ ordinationis recordor nihil aliud, quàm vocem altam Præfecti Ceremoniarum exclamantis, ut omnes physicè tangereot,

3 Pessimè conclusisti non posse simul stare cum dubio de invaliditate, intentionem recipiendi Ordines. In S. Genesio Comędo stetit simul error de validitate baptismi imò derisio, & valida ejusdem susceptio: Etiamsì præcedenter positivè noluisses ordinari, dic, processisti nè, ut ebrius, vel amens, ad Ecclesiam, induisti te vestibus sacris, appropinquasti Episcopo, extendisti manus ad tangendum &c., vel fecisti hæc omnia more humano? si hoc secundum: qua intentione? illa certè, quam exiget ipsum opus. Hæc autem fuit efficax, quia posuit opus; ideòque retractavit priorem contrariam. Concedo potuisse poni à te

omnia

omnia illa cum intentione contraria, & tunc non fuisses ordinatus juxtà Thesim 28. Alexandri VIII. Sed ubi non amens illa fecisti, aut te conformabas Ecclesiæ, aut contrariam habebas: hoc secundum negas. quare fuisti validè ordinatus.

4 Sponsalia priùs contracta non invalidant Ordines: imò neque ordinationem faciunt illicitam, ubi Virgo te liberasset à promissione, vel aliud adfuisset obstaculum, ex enumeratis in c. *Quemadmodum* de iur. Id explica.

5 Metus Patris potuit esse levis, & gravis, seu cadens in constantem virum: Explica, qualis fuerit: primus nihil officit. Si fuit alter: distingue, quod in ordinatione provenit jure naturali, ac divino, vel Ecclesiastico. Juris divini est impressio characteris; quare hunc nullus metus etiam gravissimus impedit, quia taliter factum de sui natura est simpliciter voluntarium. Idem dic de voto simplici naturaliter obligante. Quæ autem proveniunt à jure humano, si fiant ex metu cadente in constantem virum, sunt invalida, ex eodem jure. Cum hoc metu emittens vota solemnia non obligatur Religioni, sed in conscientia debet servare vota, ut simplicia, nisi specialiter in conscientia dispensetur. Subdiaconatu; Castitas annectitur jure Ecclesiastico; nam eis ordinans dicit: *Si suscoperitis hunc Ordinem non licebit resilire, sed oportebit servare castitatem*: non exigit ab eo promissum;

ſum ; ideò in Extrau. *Antiquæ* Jo. 22. præcipiuntur Ordinarii per cenſuras compellere ad cohabitationem , ordinatos poſt matrimonium ratum; quod non eſſet, ſi verè voverent; nam valeret, ut votum ſimplex, quodEccleſia permittit violari, ſed non compellit: Communiter quidem dicitur votum ; & tu loquere cum pluribus. At in rei veritate, ſi fuiſſes ordinatus invalidè , non teuereris eſſe cęlebs , ad differentiam profitentis Religionem . Hìc , ubi validè profitetur, juxtà ſententiam S.Th. adeò tenetur , ut neque diſpenſari poſſit à Papa , quia talis voti ſolemnitas eſt de jure divino. At ſe facere alicujus Religionis , ſeu Reip. membrum ſubjacet legi humanæ , ac duarum Civitatum Princeps poteſt prohibere, ut Civis unius acceptetur in altera, & Papa ſupremus Hierarcha Religionum prohibuit fieri membrum Religionis eum , qui ex metu gravi profitetur : quare , hoc probato , declaratur liber.

6 Equidem ordinatus ex tali metu, in conſcientia, non incurrit obligationes: At cum in propria cauſa nemo ſit Judex , etiam in conſcientia debes recurrere ad ſuperiorem , qui prius declaret te ordinatum invalidè . Potes enim multipliciter decipi , ac 1. judicare gravem metum, qui talis verè non eſt . 2. metus gravis invalidat , quouſque perſeverat vel in ſe, vel in cauſa. Dic ergo, an adhuc vivat tuus pater, qui fuit cauſa, dic violentiam illatam ;

Eſto

Esto metu mortis te adegerit, si mortuus est, nec statim reclamasti ad legitimos Judices; ratificasti saltem tacitè ordinationem; & idem est, si adhuc vivens cessit violentiæ.

7 Sed fac istam adhuc durare adeò evidenter, ut nulla possit in foro interno tergiversatione cælari, eris fortè deobligatus à recitando privatim officio, nec committes in conscientia sacrilegium, violando castitatem; sed absolutè nego potuisse te, absque gravi peccato subducere à reliquis duabus obligationibus deferendi habitum, & non nubendi. Coram Ecclesia vidente solum, quæ parent, es Clericus: quare in ejus conspectu, teneris ad leges Clericales, quousque judicialiter non facias constare contrarium. Ita etiam fert stylus, nec audieris, nisi priùs te separes à fœmina, & resumpseris vestes.

8 Quod addis de ignorantia invincibili, si hæc cadit super omnes particulas casus, & præsertim super tactu morali materiæ, ne fidas quibusdam Doctoribus asserentibus posse per illam ordinatum procedere in sui ordinis executione, quia Thesis 1. Inn. XI. tangit solos conferentes, non recipientes sacramenta: Utique, non incidisti in formaliter damnatum, *ut jacet*, sed ratione Theologica convincitur dubia fuisse ordinatio: Damnatur enim Thesis, quia non licet exponere sacramenta periculo nullitatis, cui tu ita recipiens exposuisti: quare si dubium subsistit, iterum ordinari

debes

debes ſub conditione. Sed audi Superiores legitimos.

9 P. Ego, ante legitimam ætatem, cum falſis dimiſſoriis, fui ordinatus in Subdiaconum a quodam Epiſcopo, poſtquam pluries tentaveram alios per multum tempus, & recuſarunt: Dictum ordinem ſolemniter exercui etiam pluries; At ignorans invincibiliter, quod ſuſpenſus exercens incurrit irregularitatem; Nunc vellem abſolvi à ſuſpenſione incurſa.

C. Si credens invincibiliter te ætatis legitimæ acceſſiſti ad Ordines, non peccaſti, per conſequens nec incurriſti pænam ſuſpenſionis; ubi nota, ut evadas pænam canonicam, minus requiri, quam, ut evadas peccatum: quia dictæ pænæ, ut tales incurruntur ſolum propter contumaciam: Vide 1.p.c.17. n.11. & hic c.66. n.29. Dic, an cognito errore, ſtatim abſtinueris ab exercitio; ſi adhuc exercuiſti, & peccaſti, & incurriſti ſuſpenſionem: ſi abſtinuiſti, eum primum comples ætatem, potes ſtatim exercere. Ob dimiſſorias, ultra crimen falſarii, remanes ſuſpenſus.

9 Sed & aliæ ſunt cauſæ ſuſpenſionis, quas oportet explicare, ſi vis abſolvi: nam 1. dic, an Epiſcopus fuerit tuus Ordinarius, nempè, originis, domicilii, vel Beneficii. Addis ad longum tempus te vagatum in aliis Diœceſibus; explica, num horum habueris teſtimoniales ex Bulla Inn. XII. & quidem ſingulorum, ſi per trimeſtre fueris commoratus. Juxta opinionem

nem S. Th. (quam vide in Inst. Cl.c.26.n.21.) solemniter exercens in peccato mortali Ordines, etiam Minores, peccat mortaliter, est enim naturale præceptum exercendi sancta sanctè. Si tu exercuisti suspensus, ulterius es irregularis, estò invincibiliter ignorares; quæ esset ignorantia juris difficile supponibilis. At supponamus; Inhabilitates ad Ordines, ut impedimenta matrimonii incurruntur etiam ab ignorantibus. Equidem irregularitas ista oritur ex delicto; Hinc si non deliquisses, non incurrisses: At ubi confiteris delictum, sequitur irregularitas ex lege Ecclesiæ: Non solum igitur indiges absolvi à suspensione, sed etiam dispensari ab irregularitate. Dic, an sint occultæ: nam tunc ex Trid. sess. 24. cap. 6. adire poteris Episcopum.

10 P. Sacri Canones docent illud esse occultum, quod aliqua potest tergiversatione cælari. Porrò soli duo complices norunt falsitatem dimissoriarum. Super testimonialibus fui inquisitus; At per testes falsos probato me solum transisse per alienas diœceses, fui ex capite innocentiæ absolutus. Delictum in ordinatione commissum fuit occultum, sed exercui publicè.

C. In multis materiis, occultum dividitur contra manifestum, quod nulla potest tergiversatione cælari. Occulta est Clerici percussio ita cælabilis; ideò non teneris vitare talem percussorem. Sed Trid. accipit occultum pro

eo,

eo, quod non potest probari per duos legitimos testes. Hinc illa falsitas est occulta: nam idonei testes non sunt complices: tamen si rem deduxissent ad forum contentiosum, non potes dispensari ab Episcopo, nisi præcederet sententia absolutoria fori externi, quæ quia super testimonialibus præcessit, potes absolvi, & dispensari, estò apparueris innocens per falsos testes, dummodo non possis ulterius convinci per veros; At si sententia non fuit data ex capite innocentiæ, sed solum es dimissus ex defectu probationum, cum onere aliàs te præsentandi, nihil Episcopus poterit, sed erit recurrendum ad Papam.

10 Quia delictum est occultum, Episcopus potest in te, quamvis incurreris irregularitatem publicè exercendo. E contra non posset, si delictum esset publicum, & incurrisses occultè exercendo, celebrando &c. Super quibus non dubites: nam in omnibus ita decidit Sac. Cong. Conc. licet hic non possim adducere decisiones ejusdem Authenticas.

11 P. Ego, ut possem ordinari, pactus fui cum Beneficiato, dare illi centum scuta, si mihi cederet suum beneficium habens redditum viginti scutorum, cujus fructum possedi, licet nondum Sacerdos, & cum fui ad illud institutus, habui animum renunciandi meo Nepoti, & nubendi: Reiterata intentione ascendendi ad Ordines, quia Beneficium erat insufficiens, conveni cum alio, ut suppleret patrimonium,

jurans,

jurans (absque animo tamen) me nunquam exacturum fructus: ille decem scuta mihi constituit super domo hypothecata Creditoribus: Alia decem super fructibus cujusdam Cambii. Quia beneficium erat tenue , nunquam , ante Subdiaconatum , recitavi Officium.

C. Pactum illud fuit mera simonia ; ideò incurristi excommunicationem Papæ reservatam , & perpetuam inhabilitatem ad alia consequenda, estò simonia fuerit occultissima, nec ad habendum in eo jus , juvaris pacifica triennali possessione : Injustè percepisti fructus , & teneris reddere non renuncianti : nam hic per simonìam, ipso facto amisit beneficium, & pecuniam collatam,sed Ecclesiæ,vel pauperibus.

12 An verò non Sacerdos possit percipere fructus beneficii : distingue ; si institutio exigat prius esse Sacerdotem: Tu , omittendo hanc conditionem, invalidè accepisti, & teneris restituere fructus : si sacerdotium non exigebat specialis institutio , sed generalis dispositio Canonum , dic , an fueris in tali ætate , quod infrà annum poteras ordinari Sacerdos , tunc licitè accepisti : aliàs non ; quia collatio beneficii fuit nulla .

13 In qua positivum habens animum renunciandi, gravissimè peccat, ac in Urbe pejerat , quia hic omnes jurant , non se subjicere examini cum hoc animo.Potes equidem dimittere,sed non habere animum dimittendi,quando subis examen .

14 Fin-

14 Fingens patrimonium peccasti, & incurristi suspensionem. Fuitque perjurium jurare absque animo faciendi, quod verba præseferebant.

15 Ex c.35. n.6. dolosè jurans adhuc obligatur juxta intelligentiam ejus, cui juratur; At non in nostro casu, quia ex Trid. patrimonium, quoad fructus, acquiritur ordinato, & sibi imputet, qui contra legem voluit fructus, Domus, super qua constituit partem patrimonii, vel erat hypothocata generaliter Creditoribus, vel specialiter cum traditione pretii locationis; In hoc casu fuit etiam fictio: nam Clerico fuit assignata portio a non domino. In primo tui erunt fructus, quos specialiter habuisti. At fuit grave peccatum, & teneris ad restitutionem, si acceptasti sciens donantem esse imparem satisfaciendi suis debitis.

16 Fuit etiam fictio in assignatione fructuũ super Cambio: nam patrimonii titulus esse debet ad vitam: & potest ordinatus remittere parentibus, vel alteri fructus. At nunquam se obligare ad remittendum, nisi convenirent, quod remittet, quando alias fuerit provisus de competenti beneficio, vel alio redditu.

17 Existimo, si fuit beneficium legitimè collatum, te mortaliter peccasse in omissione officii: nam, quidquid aliqui doceant, mihi non videtur tam tenue beneficium viginti scutorum, quod deobligeris; & ita sentiunt ferè

omnes

omnes Canonistæ, quibus in materia canonica est credendum.

18 P. Ego provisus de beneficio Parochiali, distuli me conferre ad residentiam: Ab hac etiam me absentavi aliquando, sed ex causis gravissimis: Absque ulla fidei professione commoratus in cura, semel ęgrotus per trimestre, non potui celebrare: Quoties celebravi, semper obtuli missam pro diversis; etiam fructum mihi correspondentem: semel excommunicatus celebravi, accipiens eleemosinam consuetam pro missa: Semel accepta eleemosina unius julii, non obtuli pro dante: Alias jussus celebrare ad Altare privilegiatum, in eo non celebravi; sed alibi, & snpplevi suffragio defuncti per visitationem Ecclesiæ habentis Indulgentiam applicabilem Defunctis.

C. Notabiliter protrahere residentiam est de natura sua peccatum mortale. Si verò juraveras, quantocyus te conferre, fuit sacrilegium.

19 Dic igitur quantum temporis distuleris; & pro quanto te absentaveris; Si beneficium esset residentiale, sed sine cura, non potuisses abesse, *ultra tres menses*. Quia est cum cura, non potes abesse ultra duos; *nisi ex gravi causa*, cum licentia in scriptis Episcopi; Ulterius absens peccasti mortaliter toties quoties; & in qualibet vice, dic tempus: nam potuit esse tam longum, ut variet judicium Confessoris. Fructus non fecisti tuos, & teneris

restituere pauperibus , aut fabricæ, super quibus non potes componere , quia Trid. prohibet omnia hæc .

20 Pariter differens professionem fidei,ultra duos menses, fructus non fecisti tuos . Facienda tamen est in manu Episcopi : quare Parochus passivè se habet , non activè : debet enim induci ab Eoiscopo : quare paratus facere,nec faciens , quia non curat Episcopus , in nihilo habet imputari .

21 Super applicatione missæ Parochialis pro populo, S. C. C. decrevit, fore applicandã quotidie, si redditus sint pingues . Si verò sint tenues, saltem diebus festis . Cum hoc stat, te potuisse semel in hebdomada , ex reverentia , seu alia causa honesta omittere; si tamen celebras , debes offerre pro populo ; nec potes ab alio accipere stipendium ; & si quidem ęgrotasti diębus festis , quia tenebaris providere populum de missa, supplens in hoc tuas vices, debuit etiam loco tui , offerre pro populo .

22 Si autem applicasti pro diversis , explica, num obtuleris ex charitate,vel ex justitia, ob acceptum stipendium, quia in hoc secundo peccasti mortaliter . Dico , *si fueras obligatus ex justitia* , & notà fructum missæ non vendi , quia esset gravissima simonia; unde nequit esse materia justitiæ , sub qua solum cadit pactum à te ultrò initum applicandi fructum, offerenti sustentationem , juxta Ecclesiæ consuetudinem, concedentis hoc pactum in missa, non in

aliis

aliis spiritualibus ; ideò esset simonia hoc modo pacisci v. gr. super sacramento baptismi &c.

23 Accipere stipendium pro applicatione fructus Sacerdoti correspondentis, est 8. Thesis Alex. VII. Ego insuper existimo non posse applicari ex charitate : nam ex 1.Cor.10. *Qui edunt hostias, participes sunt Altaris*. Ergo jus naturæ, ac divinum stabilivit fructum sacrificii participari debere a Sacerdote ; nec possum cedere alteri, quod meum fore voluit Deus, & natura.

23 Tres fructus in missa possunt considerari : primus ex opere operato, per quod applicantur satisfactiones, & merita Christi eis, pro quibus volo applicare : Alter ex opere operantis Ecclesiæ, cujus nomine offertur sacrificium, & preces missæ : tertius particularis ex opere operantis Sacerdotis : Hic nullus est, ubi Sacerdos celebrat cum mortali : Neque secundus provenit, ubi Sacerdos est excommunicatus denunciatus, quia pro tali statu non agit, ut Minister Ecclesiæ ; Est recisus : Primus semper correspondet, ubi verè sacrificatur ; stipendium sustentationis datur pro hoc saltèm principaliter : quare licèt gravissimè peccaveris, tamen offerens stipendium habuit, quod petebat.

25 Esto accepisses unum obolum ; si non applicasti Missam pactam, peccasti mortaliter, & teneris aliam applicare ; Parva utique

materia est julium ; At defraudas in sacrificii fructu , qui est materia gravis .

26 Mortale pariter fuit contrahere cum volente Missam ad Altare privilegiatum , & defraudare illum ; Omnis contractus debet esse mutnò voluntarius , & in modo tuæ satisfactionis nulla fuit voluntarietas compartis , à qua fueras obligatus applicare purgantibus Indulgentiam à Papa connexam fructui Missę provenienti ex opere operato ; & propterea efficaciùs operatur , quam Indulgentia proveniens ex opere operan;is .

27 P. Ego per triennium scandalosè vivens cum fœmina , exercui officium Parochiale ?

C. Ultrà ea, quæ teneris explicare circà speciem , numerum , circustantias , actus internos , & externos Luxuriæ , adde , an fœmina fuerit tuæ Parochiæ , quia peccasti contrà exigentiam tui specialis officii obligantis ex justitia legali dirigere subditos in viam salutis , non perditionis . Quam ampla sit Parochia , ut mihi constet numerus circumcircà scandalizatorum .

28 Ut autem , integrè, quantum fieri potest , confitearis ; explica specialiter : 1. quotiès Sacramentum Pœnitentiæ,Eucharistiam , & Extremam Unctionem . Non peto de matrimonio , cui non est mortale adsistere , vel excommunicatum . Quotiès celebraveris (in qaalibet Missa commisisti duplex sacrilegium) quo-

quotiès benedixisti jnxtà Rubricas Ritualis; Quotiès prædicasti, vel docuisti Doctrinam Christianam in Ecclesia, ex officio. In omnibus enim his, juxtà S. Th. peccasti mortaliter.

29 P. Quid importat Concilium explicans Parochi munus illis verbis: *Oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, pascere prædicatione verbi divini, administratione Sacramentorum, & exemplo bonorum omnium operum, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere?*

C. Tripliciter homo potest cognosci: 1. per scientiam publicam, quæ supponit jurisdictionem in foro externo, & acquiritur per testes coram Notario examinatos. Hæc nullatenùs competit Parocho: 2. per confessionem sacramentalem in foro interno. Pro hac Parochus principaliter deputatur, & est oblignatus per eam subvenire Ovibus, eo præsertim tempore, quo ipsæ debent accipere Sacramentum Pœnitentiæ, ut in Pascha, & mortis articulo, peccaretque Parochus non se ostendens paratum ita subvenire dictis temporibus, & aliis, quibus solent fideles confiteri: nam quilibet accipiens iu Repub. officium pro multitudine, debet illud exercere tum maximè, cùm mnltitudo convenit, ad evadendas graves Reipub. perturbationes, quæ sequerentur gravissimæ, si Parochus in hoc deficeret: nam fideles averterentur à frequentia Sa-

cramentoruæ. Nullatenùs tamen obligantur subditi se cognoscendos præsentare Parocho in hoc foro, sed sufficit, si se præsentent habenti jurisdictionem delegatam ab Episcopis. 3. Cognosci potest subditus, velut æconomicè, in sua externa conversatione Christiana. Inter secundam, & hanc cognitionem est differentia, quod illa credit Pœnitenti pro se, & contra se: Ista non credit, sed, ad modum Patris familias examinat indicia: quare Parochus in confessione credit filiæ neganti stuprum, contra dictum Matiis: Extrà confessionem verò credet Matri, quæ dat indicia stupri contra filiam, & adhibebit remedia, quasi fuerit Rea.

30 Super hac externa conversatione perquires principaliter, quæ principaliora sunt in vita Christiana, quod Infans baptizetur quàm primùm, sub debitis materia, & forma, juxtà Ritum S. R. E. quod baptismi formam sciat Obstetrix, quod puer ad usum rationis veniens discat Doctrinam Christianam, quod sciant festa, & jejunia, quæ propterea prænunciabit Populo in festo præcedenti; sciant modum recipiendi Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, sicut etiam necessaria Infirmis pro Extrema Unctione. Perquiret, num, inter conjungendos matrimonialiter, adsit impedimentum dirimens, vel impediens. An in Parochia sint scandala, num conjuges vivant in pace, num sint inimicitiæ &c. Omnia cognoscet,

scet, & aliquorum notitiam firmabit in scriptis, ut baptismi, & matrimonii &c. juxtà Rituale.

31 Superiùs est explicata necessitas prædicationis, Sacramentorum administrationis, & boni exempli, restat de cura pauperum &c. Hæc debet esse paterna, qualis, nempè, est Patris ergà filios, pro quibus thesaurizat, non è contra; Filius Patrem sustentat *ad horam*, seu in necessitate, sed Pater providet filio ad vitam. Parochiani ergò sustentabunt Parochum in necessitate constitutum: Parochus verò in spiritualibus, & in temporalibus, providebit Parochianis ad semper; & de spiritualibus, ut dic tum est supra: Quoad temporalia verò quousque sunt pauperes, aut miserabiles: Hi enim,, quoad hæc, sunt sub sua cura speciali: quare juxtà conditiones Parochiæ, si non competunt sibi facultates, monebit ditiores, à quibus colliget, uude possit subvenire pauperibus: Infirmi, & præcipuè moribundi, sunt etiam miserabiles, quibus propterea providebis de Sacramentis tunc necessariis, visitabit &c.

32 P. Me omnium votis ab Episcopo approbatum ad Parochiam, alius per appellationem injustissimam vexabat: Quia debebam subire multas expensas, ut redimerer à vexatione, conveni solvere Adversario medietatem expensarum à me faciendarum, & aliam donare Ecclesiæ. Alias Mediatori, tanquam

ex gratitudine, post collationem, dedi centum aureos: Episcopus cum intentione, sed nulli manifestata, mihi contulit beneficium, & ego vicissim dedi munera, cum eadem occulta intentione. Æxistens vltrà Montes iussi meo Procuratori in Curia Principis, ut promitteret grande xenium pro obtinenda gratia temporali, & simile xenium jussi, ut in Curia Romana daretur pro obtinenda justitia in materia pariter temporali.

C. In primo casu peccasti peccato simoniæ: incurristi excommunicationem: Parochia fuit nulliter collata, fructusque usurpas, ut fur. Equidem S. Th. docet, posse pecunia redimi vexationem injustam; sed ubi læditur justitia commutativa. Supponamus; quod Superior sit læsurus distributivam, nisi conferat tibi: nondum tamen habes jus ad Parochiam, quousque tibi non sit collata finaliter: nam appellatio suspendit omne jus. Si autem hæc sit frivola, & id evidenter tibi constet, nihil acquiris: nam interposita judicialiter, suspendit omne jus, quousque judicialiter res definiatur. Hoc medio tempore licitè stas in possessione, juxtà Concilium, & casu, quo per appellationem decidas, debetur tibi congrua portio fructuum ab Episcopo taxanda: sed taliter pacisci cum Aduersario, etiam in Ecclesiæ utilitatem, est mera simonia intrinsecè mala. Et nota, quod sunt diversa hæc duo: *Simonia est intrinsecè mala*, & *Dare*

tem-

temporalia pro beneficio est intrinsecè malum: Illud est verum, hoc falsum: quare Papa non subjectus legi Ecclesiasticæ, si exigeret pro beneficio, non peccaret, quia respectu illius, non est simonia: Subjecti autem, si accipiunt, sunt simoniaci, nec ad vitandam mortem possunt accipere, quia hoc ipso, quod Ecclesia posuit accipere sub vitio irreligiositatis, est intrinsecè malum: sicuti sunt diversa: *comedere carnes in die Veneris*; & *comedere carnes, ut hæc comestio est protestativa fides*: hoc enim ipso, quod respicitur sub tali nota, est intrinsecè mala.

33 Ad 2. Explica, quis fuerit Mediator: si erat Examinator, fuisti simoniacus: nam isti, nec ante, nec post, possunt recipere: Id constat ex Concilio: Etiam ex Thesi 45. Innocen. XI. est simonia, si dedisti. aliis ex gratuita compensatione: In omni enim permutatione rei ad rem, servari debet æqualitas, & proportio: Arithmetica, si est materia commutativæ: Geometrica verò, si sit aliarum virtutum: Spiritualia verò, utpotè infinitè distantia, utroque modo sunt improportionabilia: Tamen in praxi adhùc distingue: vel dedisti Mediatoribus obligatis concurrere, & fuisti simoniacus: vel non obligatis, & subdistingue: vel antea promiseras, vel non: si primum: fuisti simoniacus, quia promissio manifestata parti inducit justitiam, quæ nequit hìc habere locum: si secundum, & dedisti solum

lum liberaliter, hoc licet, nullo habito respectu ad proportionem, quia liberalis est correspondere Benefactori, nen proportionaliter, sed in quo potest.

34 Ad 3. Ex c. *Mandato* de sim. ambo peccastis mortaliter ob animum pravum; sed neuter incurrit excommunicationem; Et provisio in te facta est valida: Potes retinere beneficium, & fructus: nam istis pœnis subjacet solùm pactum simoniacum, & non iatentio.

35 Ad 4. Temporalia, utpotê proportionabilia possunt permutari, & vendi: quare de se non est mortale pacisci pro gratiis temporalibus. Bulla Alex. VII. prohibet hæc pacta, pro obtinendis temporalibus á Sede Apostolica, ejusque Ministris. Ideò, nisi aliud obstet, nihil peccasti, paciscens pro aula Principis Laici, vel Ecclesiastici, aut Cardinalis, etiam Legati, quamvis pro his promitteres in Urbe. Si tamen pro temporalibus habendis à Curia Romana paciscaris in Indiis, excommunicationem incurris, & gratia est nulla; Ergo explica distinctiùs casus; & 1. ex Calepino xenium significat donum illud, quod Hospitibus mitti solet: Diversatus, v. gr. fuisti apud me, & rediens domum, mihi mittis aureum vas centum librarum, juxtà dignitatem tui status, hoc est xenium: si è contrà ingrediens domum, pactus fuisti mecum de quota menstrua multò minore, hoc non est

xenium

xenium, ſed venditio operarum, ſeu locatio &c., quanquam mittas dictam quotam poſt menſem, & annum. Ad hanc juſtitia obligat debito rigoroſo; ad illud gratitudo, vel liberalitas ex convenientIa; & primum permittit Bulla Alex. non alterum: ſi ergò præceſſit pactum, eſtò utaris nomine xenii, peccaſti: 2. explica, quoad Curiam Romanam, quia fortè peccaſti mortaliter, & incurriſti excommunicationem, & gratia fuit nulla: 3. explica, num juſſeris promittendum, vel dandum ante conſecutionem juſtitiæ, vel poſt: ſi poſt: nihil officit, etiamsì antea juſſeris tuo Miniſtro; nec enim prohiberis præcipere actum liberalitatis &c. Ulteriùs, vel juſtitia erat in damnum tertii, vel non: ſi primum: ut, quod inſiſteret tuum hoſtem damnari ad triremes, etiamsì fuerit ſola pollicitatio, incidiſti in Bullam: ſi non fuit in damnum, requiritur promiſſio, nec ſufficit pollicitatio: Differentiam inter hæc duo, vide in Inſt. Cl. c. 40. n. 78.

CAPUT LXXIII.

Praxis ſuper quibuſdam ſtatibus Sæcularium.

1 P. EGo, ſcrupulis angor ob officium Judicis diù exercitum; & 1. accepi pecuniam, ut darem ſententiam juſtam: 2. ut

2. ut darem injustam : 3. judicavi, iuxtà minus probabilem, in favorem Rei : 4. processi ad inquisitionem criminis ex depositione duorum testium; sed hoc fuit initio muneris, quando adhùc eram imperitus. 5. Reum constitutum interrogavi super aliis delictis.

C. Ad 1. Peccasti, vendendo, quod tuum non est, scilicèt, justitiam, quæ erat partis. Dic quoties, in qua, & quanta materia, si famæ, bonosum &c. nam teneris ad damna in his illata. Et si officium hoc esset tibi occasio proxima, non possem absolvere, nisi priùs dimitteres. Præcipuè debes distribuere pauperibus pecuniam acceptam, quia nec potes retinere, nec restituere danti.

2 Ad 2. Peccasti gravissimè, sed aliqui docent pretium posse à te retineri, quia non obligaris dare injustam; ideò vendis, quod est in tua manu, sed ego dico erogandam pauperibus, quia teneris non dare injustam.

3. Ad 3. Ex 2. Innoc. XI. Judex nequit judicare juxtà minus probabilem. Sed tu adverte in hac materia judicii, esse consideranda fundamenta non solum intrinseca, sed etiam extrinseca legum &c. Si hæc omnia simul considerata faciunt majorem probabilitatem, teneris judicare juxtà hanc, licèt, spectatis rationibus intrinsecis, contrarium esset probabilius: Agitur, v. gr., num Petrus occiderit; & indicia talis facti concludebant probabiliùs Petrum occidisse. Hoc est judicium facti, super

per quo non habes judicare. Deo relinque hoc. Tuum est judicium personæ, si es Judex: nam aliàs multò minùs debes. In hoc, ut rectè judices, considera non solùm indicia temporis, loci &c. sed insuper, quod *nemo præsumitur malus*, *nisi constet* certitudine tali, quæ in moralibus habeatur, saltèm per duos testes omni exceptione majores; ubi hæc defuit, erat è contrà certum à te non posse damnari Petrum, licèt indicia ex intrinsecis probabiliùs concluderent delictum.

4. Ad 4. Inquisitio potest esse quadruplex: prima generalis, qua in universali de omnibus quæritur, an deliquerint: Hanc faciunt Visitatores Ecclesiastici, dum visitant generaliter, inquirentes, utrum aliquod delictum vigeat in subditis. Hanc innuit Christus præcipiens: *Si te non audierit*, *dic Ecclesia*; Subditus in hoc casu obligatur denunciare, si hoc medio sperat emendam fratris; & hanc emendam debet solùm intendere, ad quam promovendam potest dare pœnitentias salutares, conservando Rei famam &c. Secunda est inquisitio specialis, qua, de persona determinata, inquiritur delictum determinatum: Ultimæ duæ dicuntur mixtæ: differuntque; nam una de persona determinata inquirit delictum in genere, v. gr., si Petrus occidit: altera è contrà delictum determinatum inquirit de persona in genere: v. gr., quis tali nocte occiderit: Dic ergo, quæ fuerit tua inquisi-

tio;

tio; & si prima: num processeris ad pœnam, quia peccasti graviter: si secunda; dic, num ante inquisitionem habueris semiplenam probationem, quæ oritur vel ex publica fama, vel ex depositione unius testis omni exceptione majoris: Aliàs illegitimè inquiris, & Reus non tenetur tibi respondere. Idem dic in duabus aliis. Nec sufficit incipere juridicè, opus est progredi.

5 Dic ergo, an Reo expresseris delictum, de quo inquiris, an nomina testium contra se deponentium: Hos semper debes declarare, nisi crimen sit lęsæ majestatis divinæ, (qualis est hæresis) vel humanæ: si concessisti defensiones &c.

6 Quod addis te processisse ex depositione duplicis testis, non sufficit, nisi præcesserit infamia, *nec* enim ex cap. *Inquisitionis* de acc. *potes reputare infamatum, propter paucorum dicta eum, cujus læsa opinio non existit apud bonos, & graves*. Imperitia, quam præ te fers non excusat, imò aggravat peccatum, quia est ignorantia juris, non facti; & Juris, quod scire tenebaris.

7 Ad 5, Si delictum, de quo ulteriùs inquisivisti, erat aliqualiter connexum, utique poteras inquirere: Aliàs secus: Ideò potes inquirere complices, in casu, quod tale delictum debebat committi à pluribus, ut si furatus est arcam, quæ ab uno tantùm nequibat deferri &c. vel de homicidio mariti secuto, ubi Reus est Adulterii.

8. C. Pos-

8 C. Possum nè aliquando procedere ad inquisitionem ex depositione unici testis.

C. Judex Ecclesiasticus non potest, quia debet sequi Canones præcipientes, ut supra, & solus Papa potest dispensare. Judex sæcularis potest in crimine læsæ Majestatis, & ubi Servus machinatur in Dominum. In reliquis hìc in Urbe video, ad testimoniũ Cursoris deponentis se præsentasse citationem, procedi contra Reum in contumaciam. Quæ sunt stabilita lege humana, possunt revocari per consuetudinem contrariam. Ubi tamen peccasti, teneris etiam restituere damna illata.

9 P. Aliàs 1. damnavi, quem certò sciebam esse innocentem, sed secundùm allegata, & probata apparebat Reus. 2. semel excommunicatus judicavi. 3. damnavi Clericum Assassinum in vim c. *Pro humani* de hom. in 6. priùs ab Ecclesia extractum. 4. dubius, an Reus esset Clericus, vel Laicus, illum judicavi. 5. Damnavi Reum mulctæ pecuniariæ, quam mihi applicavi: Per menses distuli proferre sententiam.

C. Ad 1. Aliqui docent damnari posse ad pœnam pecuniariam, non ad corporalem. sed ratio S. Th. concludit generaliter. Dic ergò, si eras Judex supremus, an subordinatus: Princeps enim potest facere gratiam, & in tali casu debet: subordinatus autem debet priùs ponere omnia media possibilia pro saluando innocente, idest, subtiliùs examinare testes, vt

ut fecit Daniel. Imò, & deposito Judicis officio, assumere coràm alio Judice personam testis ad favorem innocenris; Unde in praxi est casus metaphysicus, quod debeas damnare: sed S. Th. illum proposuit, ut Judices agnoscerent modum procedendi judiciarium.

10 Ad 2. Nihil obest excommunicatio minor, vti neque major, si eras toleratus: At vitandus privatur pro tali statu, omni jurisdictione etiam temporali, quam usurpando, peccasti graviter: nam jurisdictio est bonum ita magnum, ut pro illa conservanda, Princeps licitè possit bellare, mortisque perieulo exponere omnes Vassallos.

11 Ad 3. & 4. Sit regula generalis, quod ubi duæ potestates, inferior, & superior disputant de sua jurisdictione, judicium finale habens decidere, cujus verè sit, competit Superiori. Utique in c. *Pro humani* Clericus Assassinus, in generali traditur brachio seculari. Sed ultrà præmissam hanc universalem, ut Laicus licitè judicet, per scientiam publicam, debet premittere hanc particularem: *Iste Clericus est Assassinus*. quod esto sit notorium notorietate facti, ut judicares, debebat tibi constare per scientiam publicam, quæ est via juridica perveniendi ad judicium, hoc est, per depositiones factas coram Notario legitimo, & per declarationem à suo Judice, criminis commissi. Idem dic, ubi Gregor. XIV. Reos esto Laicos concedit extrahi posse à loco sacro: nam

nam potestas Superior, hoc est, Episcopus, ut concedat Reum, debet scire, an ille commiserit crimen indignum immunitate, debetque scire per scientiam publicam; quare non sufficit videre processum Judicis Laici: nam hic facit scientiam publicam in foro Laicali, non Ecclesiastico. Episcopus ergo debet priùs judicare, quod immunitas in d.casu non suffragetur.

12 Ad 5. Si eras Judex Ecclesiasticus, debebas applicare mulctam locis piis, vel pauperibus. Et si prætendis esse pauper, explica ev quo capite, ut hìc, & nunc judicem, an licitè potueris tibi applicare: Ulteriùs, an fuerit cum scandalo, quod tenebaris avertere, cùm valdè scandalizentur videntes Episcopum, estò pauperem, sibi applicares has mulctas. Si eras Judex Laicus, distingue: vel habebas dominium, saltèm utile, ut sunt Comites, Duces &c. In hoc casu potuisti, & bona sic acquisita vocantur Allodialia; fiuntque propria; unde in dominio utili, finita linea investitorum, transeunt in hæredem: si autem jurisdictio erat delegata tuę personę, malè applicasti, tenerisque restituere deleganti, nisi expresſè, vel tacitè fuerint tibi concessæ, Nota, me scire, quod ubi præsertim imminet periculum capitis diviti, nec instat damnum tertio, Judices, aliique Ministri, clam accipientes pecuniam, suffocant causam: v. gr., damnandus ad mortem offert mille scuta, qui-

bus illecti Ministri fingunt torquere pro confessione Reum, sed verè non torquent: imò per totum tempus tormenti, placidè invicem fabulantur. Hinc Reus purgat indicium omne contra se, & scio in aliquo casu fuisse absolutum ex capite innocentiæ: Rogati verò Ministri, qua id conscientia facerent, dixerunt in hujusmodi personis, quarum damnatio posset excitare tumultus, posse lui in ære, quod non luunt in corpore. Hoc fortè permitti posset, ubi servaretur ordo juridicus, & de consensu saltèm tacito Principis assumerent pecuniam, quæ tanquam mulcta solvenda post sententiam, spectet ad Principem secularem: sed contingunt mille fraudes testium falsorum, actuum diminutorum &c., nec unquam Princeps justitiæ amantissimus vult illam vendi: quare hi consulant sibi.

13 Ad 6, Dic, an viis legitimis distuleris; hoc licet: si verò distuleris unicè ob tuum commodum, vel quia noluisti studere, nt dares lucrum majus Advocato, ut haberes majora munera à partibus tu, vel tui domestici, peccas mortalitcr, & teneris ad reficiendas expensas utrique parti per te graviter læsæ; pauperibusque restituere acceptat.

14 P. Advocatus pluriès suscepi defensionem causarum, quas judicabam minus probabiles; & pro medietate circumcircà fui victor; pro medietate succubui. 2. suscepi aliam à me creditam initio injustam, sed posteà vici:

aliam

aliam è contrà credidi à principio justam, sed posteà fuit injusta. 3. usus sum astutiis. 4. aliquotiès patrocinatus fui ambas partes adversas: 5. fui negligens in patrocinando. 6. Cùm multi soleant solvere stipendium annuatim, aliquando fluunt anni, absque ullo labore, nihilominùs recipio stipendium. 7. Alii solvunt annuatim, & ubi vincunt lites, exigo quatuor pro ceutenario litis patrocinatæ. 8. semel excommunicatus adhùc volui patrocinari. 9. Idem post susceptos ordines, etiam in causa criminali. 10. Factus Judex causę, quam primò defenderam, quia sciebam esse justissimam, judicavi statim in favorem Clientis, nè pateretur dispendia expensarum: 11. vellem scire, quando tenear advocare pro pauperibus.

C. Ad 1. Thesis Innoc. XI. solùm damnat Judicem, qui sententiat juxtà minus probabilem; & meritò; nam oobligatus ponderare partis utriusque rationes, debet inclinare in verisimiliores: Advocatus considerat solùm rationes Glientis: quas tamen si cognoscit inanes, facit injuriam Clienti, ad id solùm in lite expendenti, ut habeat lucrum ex victoria, non dispendia expensarum ex jactura, cui certò succumbet, si sint rationes minus probabiles, & ut tales cognoscantur ab Advocato: nam Judex sententiabit in favorem probabiliorum. Etiam infert damnum Adversario, qui habens contradictorem, tenetur

ad majores expensas. Primùm potest vitari, admonendo Clientem, qui potest cedere juri suo; sed nunquam Adversarius voluntariè subibit damnum. Quidquid igitur sit, an vera sit speculativè universalis hæc: *Advocatus potest patrocinari causæ minus probabili*, ob damnum inde sequens, existimo in praxi non posse fieri, quando tamen talis est, omnibus pensatis: Hodiè potest esse talis tibi, quæ cras non erit, post studium majus. Potest esse tibi, non Judici, & tu proponis, ut judicet juxtà suum sensum: v. gr., exigere lucrum in mutuo est manifestè peccatum; & hoc dictat jus, Theologusque quæsitus in universali debet ita respondere; si verò addas, lucrum fuisse pactum ratione damni emergentis: Ex hoc facto novum oritur jus contrarium: Si ergo admonuisti Clientem de infallibilitate universalis; & ipse promisit in particulari adducere probationes legitimas instrumentorum, testium &c., ut probet damnum emergens, licitè incipis litem, & licitè prosequeris, quousque non constet tibi de vanitate damni, etiamsì hæc tibi appareat, quia talis poterit non apparere Judici, ut ostendit tuum additum, quod aliquando viceris causam, aliquando amiseris: nam est idem, ac si dicas Judicem aliquando existimasse probabiliores rationes, quas tu credebas minus probabiles; imò, post sententiam, debuisti credere probabiliores: debes enim stare sententiæ, foretque

judi-

judicium temerarium, si affirmares fuisse judicatum juxtà minùs probabilem, contrà conscientiam. Nequit ergo Advocetus sustipere causam minùs probabilem, sed potest suscipere, quam ipse hìc, & nunc privatìm judicat minùs probabilem, sed sperat suo labore, ac studio posse Judici, discussis utriusque Partis fundamentis, apparere probabiliorem. Spes autem hæc semper extat, quotiès non utitur fraudibus, mendaciis, instrumentis, aut testibus falsis &c.

15 Ad 2. Dic, an justitia apparuerit, ante sententiam, & an statim cessisti; Aliter peccasses; ubi certò constitit: v. gr., repetebas creditum Clientis à Cajo, & per syngrapham apparuit solutio: si prosequeris, peccas; & teneris ad damna. Idem à contrario dic, quando à principio credebas injustam, singula metiendo, ut ad 1.

16 Ad 3. Explica sigillatìm astutias, ut videam, si pervenerint ad mendacia, dolos, fraudes &c. Hæc enim, ut intrinsecè mala debuerunt abesse: At si processisti astutè, occultando Parti tuas rationes &c. hoc licet; Imò, casu quo dimitteres causam, adhùc teneris occultare tui Clientis secreta.

17 Ad 4. Patrocinium ambobus Aduersariis potuisti præstare in diversis causis. In eadem id Jura municipalia non permittunt, nec tolerant partes ipsæ, quia timent, nè non alteri Advocatus propria secreta revelet,

quod illicitè fit, ex numer. 16.

18 Ad 5. Explica, si tua negligentia intulit grave damnum, ut si noluisti legere instrumenta super facto, si non ponderare testium dicta, si non citare suo tempore, aut comparere coram Judice; undè Cliens fuit damnatus in contumaciam potiùs quàm ex defectu rationum sibi assistentium. In hoc casu peccasti graviter; & teneris ad expensas multiplicatas. Vide c.70.à n.17.de culpa lata &c. & applica hìc: Ubi talis negligentia non habuit locum, erit venialis in foro conscientiæ.

29 Ad 6. & 7. Dic, an aceeperis *moderatè*, ut ait S. Th. *considerata conditione personarum, negotiorum laboris, & consuetudine patriæ*: nam ex Aug. *Extorta per immoderatam improbitatem repeti solent, data per tolerabilem consuetudinem non solent*. Nota terminos illos, *extorta*, *& data*.

10 Ad 8. Si eras vitandus, peccavit Judex te admittens: prohibetur enim facere id in c. *Decernimus* de sent. exc. Actusque sunt nulli:Contra te nullus extatCanon:Si eras toleratus, injustè repelleris à Judice: nec enim adhùc privaris communione fidelium.

21 Ad 9. Clericus nullus potest agitare causas sanguinis; & si agitet quocunq; modo, vel advocando, vel judicando &c. sequaturq; mors, aut mutilatio, ex suo influxu, fit irregularis. In causa ciuili, nullus Clericus in sacris, vel Beneficiatus, in foro Laicali potest

test advocare nisi pro se, suis conjiunctis (hoc nomine multi volunt intelligi etiam amicos) sua Ecclesia, & miserabilibus personis, aut pro una, vel altera causa. Hinc explica, si tuum patrocinium fuit juridicum, hoc est, ut acta exigebant. Potes privatìm suggerere motiva Clientulo, informare Judicem &c. sed peccas, faciendo hæc in forma juridica. Si fuit causa sanguinis, etiam potes in uniuersali dicere, tali delicto annecti pœnam mortis, quia universalitas uihil ponit in esse; nam operatio humana dependet non ab una, sed à duplici præmissa, quarum altera sit universalis, altera particularis; ideò non peccat Confessor obligans pœnitentem ad faciendam justitiam, & denegans absolutionem Judici, nisi faciat. Nec fit irregularis, ubi sequatur mors, ad quam inferendam Judex fuit motus ob denegatam absolutionem, quia Confessor præmisit: *Omittenti justitiam debeo negare absolutionem*: cui universali subdidit: *Tu omisisti justitiam, ergo tibi debeo negare absolutionem*: Pœnitens verò eandem universalem assumpsit: substituitque: *Nè hìc, & nunc mihi denegetur absolutio, inferenda est mors*, & de facto intulit: Sed si Confessor, diceret: *Nolo te in hoc casu absolvere, nisi occidas*: jam influeret in particularem, & per consequens morte illata, in irregularitatem. Si causa sit criminalis, & non sanguinis, potest Clericus agere in foro Ecclesiastico, ut de facto agunt, non in Laico.

22 Ad 10. Sæpè, in Urbe præsertim, Advocati fiunt Judices. Explica igitur, quomodo sciebas causam Clientis esse justam: si ex scientia solùm privata, quod studens illi, agnoveras fundamenta inconcussa, peccasti graviter: nam scientia judicialis debet procedere ex scientia publica hausta ex testibus &c. in processu per Notarium examinatis &c. cognitis, comparatisque invicem partis utriusque fundamentis, quod tu non fecisti: Nec juvat vitatio expensarum, quia usus fuisti medio malo ad finem bonum; & debes vitare solas expensas injustas.

23 Ad 11. S. Th. obligationem Advocati ad patrocinandum pauperi, deducit ex principio universali dictante nobis facere eleemosinas. Ideò, quæ subdo, applica etiam Medico, & universaliter omni Christiano, ut sciat, quando sub mortali obligatur ad eleemosinam. Igitur evitabis mortale, si 1. subvenias pauperibus, qui occurrunt, nec obligaris, quærere per Urbem pauperes: 2. si occurras necessitati præsenti, nec obligaris providere in futurum: 3. si ante omnia provideas conjunctis, quomodocunque conjungantur sanguine, amicitia &c. taliter, quod magis conjunctos præponas: Fortè conjunctior tibi erit amicus tecum diversans, vel tibi adsistens in negotiis præsertim spiritualibus, quam consanguineus in quarto gradu &c. 4. ut sub mortali obligeris subvenire pauperi, debet tibi

appa-

apparere, quod non sit in promptu alius, qui subveniat: si enim appareat illum posse subvenire per se, aut subveniri per alium magis conjunctum, aut ditiorem, non teneris sub mortali; sed si adhùc subvenias facis, actum superogationis.

24 P. Ego Reus: 1. non juridicè interrogatus de homicidio occultissimo, respondi, me non occidisse, mentaliter subintelligendo *ad dicendum in hoc casu, ubi nulla erant contrà me indicia*: 2. addidi, me neque potuisse occidere Petrum, accipiendo æquivocè Petrum pro ejus imagine chartacea: 3. quia imminebat mihi pœna mortis, dixi Accusatorem fuisse mentitum: 4. aliàs inquisitus de crimine capitali, imputavi mihi tale crimen, quo effugerem tormenta graviora morte ipsa: 5. nunquam subiui pœnas contrà delinquentes à jure statutas.

Ad 1. Ex Thesi 26. Innoc. XI. fuisti mendax in juramento: quare perjurus. Idem existimo ad 2. ex ratione Theologica, qnam fundo in Thesi 27. definiente scandalosam illam uniuersalem, quod possimus uti amphibologiis ob exercitium cujuscunque actus virtuosi: nam ita dissero: In tali casu uti ampibologiis est peccatum; & Amphibologia idem est, ac verbum dubium ad varios sensus: quare includit æquivocationem; nec aliud est peccatum: Aliàs assigna, cui virtuti opponatur: Porrò mendacium est inttinsecè malum. Ergo

in

in primo casu, quia illegitimè interrogatus, poteras tacere verum, sed non dicere falsum: in secundo, si Judex legitimè interrogabat, ego credo te dupliciter peccasse tacendo verum, per omissionem, & mentiendo per commissionem.

25 Ad 3. Fuit calumnia in Accusatorem intrinsecè mala, ideò non potuisti ità iespondere ad evitandam mortem. Eodem modo est mendacium intrinsecè malum apponere sibi falsum crimen: quare patet ad 4.

26 Ad 5. Vel à Judice fueras damnatus ad dictas pœnas, vel non: si hoc: subdistingue: nam si fuit censura Ecclesiastica, & Canon dicebat ipso facto incurrendam, peccasti totiès, quotiès, & exercendo actum Ordinis ex Officio, incurristi irregularitatem, quæ non est pœna, sed inhabilitas, licèt aliquotiès oriatur ex culpa: si Canon, vel præceptum illud non expressit, es immunis à peccato, quousque non prodeat sententia: si primum explica, num pœna fuerit privativa, hoc est privans te aliquibus bonis, ut patria, officio, voce activa &c. & peccasti, non solvens hanc pœnam: si positiva: iterùm subdistingue: vel fuit ex illis, quæ si exerceantur, possunt esse actus virtutis, ut jejunare, confiteri &c. Peccasti has omittens: vel ex illis, quæ non possunt exerceri virtuosè, sed tantùm tolerari patienter, ut mori fame &c. Omittens hæc, non peccasti.

CA-

CAPUT LXXIV.

Praxis super aliis quibusdam statibus Laicorum.

1 P. EGo, Pater, fui laureatus in Medicina, ob pecuniam, sed vix in ea instructus, neglexi studere ulteriùs, ex cujus studii defectu, duo infirmi ad meas manus obierunt; sæpiùs etiam neglexi curam infirmorum. Semel applicui medicinam, dubitans, an profutura esset. Semel applicui medicinam, ex qua contigit immunditia, & aliam, ex qua contigit abortus. Omitto apud nobiles revelare gravitatem morbi. In cura fœminarum patior plurimas commotiones libidinosas: Facillimè indulgeo infirmis, ut relaxent jejunia: Nunc autem, ut caveam à tantis periculis, opto Clericari.

Ad 1. Cooperatus fuisti peccato acceptionis personarum, quod Laureantes commiserunt, totiès, quotiès institisti pro laurea. Peccatum hoc consistit in eo, quod persona respiciatur ex alia causa, quam ea, propter quam illi est confidendum munus. & laurea hæc conferri debet ob talem scientiam, non ob pecuniam, favores &c. Ulteriùs, si saltèm virtualiter intendebas exercere, exposuisti te periculo tot peccatorum, quot circumcircà potuisses curare infirmos, habita ratione loci, temporis &c.

2 Ad

2 Ad 2. Negligens ſtudium peccaſti mortalitèr, quotiès omiſiſti diſcere omninò neceſſaria tuo muneri; Dic tempus negligentiæ, quia eſt peccatum continuatum contrà præceptum negativam obligans ſemper, & ad ſemper.

3 Ad 3. Imputatur tibi mors illorum duorum, quia dabas quidem operam rei licitæ, qualis eſt cura infirmi, ſed non adhibuiſti diligentias tibi ex officio ſub mortali debitas. Ulteriùs explica, quot alios circumcircà curaſti; nam te totiès expoſuiſti periculo illos occidendi; eſtò per accidens vixerint.

4 Ad 4. Explica, ſi Infirmus erat omninò deſperatus; nam tunc nemini faciens injuriam, licitè potuiſti experiri pharmacum, quod poterat ſanare. Dixi omninò deſperatum: Peccaſti enim; ſi mortalis quidem fuit infirmitas, at diu protrahibilis, & tuum pharmacum, de ſe habebat ſtatim interimere, vel ſtatim ſanare. Dic, num ſolùm dubitares, an profutura eſſet, vel ulteriùs, an etiam nocitura. Primum fuit peccatum omiſſionis, ubi alia tibi erat, quam veroſimilius credebas profuturam: alterum eſt commiſſionis, quia dediſti, quod veroſimiliter poterat nocere.

5 Ad 5. Medicina illa vel erat neceſſaria curationi, vel non: ſi hoc ſecundum: peccaſti mortaliter peccato contrà naturam, ſi, ut in pluribus, habebat hunc effectum, eſtò non intenderis: qui enim vult liberè antecedens,

indi-

indirectè vult consequens: si primum: subdistingue: si enim intendis, es causa, & peccas: si non intendis, neque indirectè dicitur volita, ob necessitatem: Adhùc generaliter distingue: vel fundatè dubitabas, quod infirmus esset deliberatè consensurus libidini; & tunc peccasti exponens proximum periculo peccandi.

6 Ad 6. Ultrà præcedentèr notata, supposito, quod non esset alia via salvandi matrem, dic, ex hujus morte, num sperabas, infantem posse vivum educi; & tunc peccasti, estò solùm intenderis salvare matrem. Hoc enim ipso, quod poteras providere, ut infans per baptismum viveret spiritualiter, indirectè voluisti hujus mortem æternam; nec excusat necessitas salvandi temporalem matris, quia ex duobus malis imminentibus eligendum est minus: At si desperabas fętum educi vivum, tunc imminente simul morte æterna fętus, ac temporali utriusque, potuisti permittere duas mortes, nè sequerentur tres. Vide c. 69. n. 15.

7 Ad 7. Dic, quid, & qualiter negligas, & ulteriùs, an ex hac negligentia revelandi gravitatem, aliqui decesserint sine Sacramentis: nam Medici ex Innoc. III. tenentur admonere infirmum, & si post tertium diem, non habeant fidem factæ confessionis, dimittere illum: Hoc statutum aliqui scripserunt consuetudine abrogatum, ideò renovavit B. Pius V., & Innoc. XI. jussit talem consuetu-

dinem

dinem, vocari *perniciosum abusum redundantem in grave corporis, & animæ præjudicium*. Medici jurant *se horteturos ad hoc Sacramentum, & non redituros, si post tertiam diem non fuerint confessi*. (Hujus præcepti, & juramenti finis est sanatio animæ; quare ubi hæc desperatur, nulla est obligatio; & ita hìc in Urbe Medici prosequuntur curam Hæbræorum, & Hæreticorum) Dic ergo, si in his deliquisti; nam est sacrilegium perjurii. At si procurata per te, vel per domesticos, confessione hac; posteà ingravescente morbo, reliquis Sacramentis perceptis, consuluisti sperare, ac petere à Deo salutem corporalem, si prosit spirituali, meliùs facis, quàm ij, qui turbant infirmos, imprudenter asserendo morbum esse gravissimum, ab eo non posse resiliri &c. quando nihil hujusmodi monita prodessent.

8 Ad 8. Optimum est hujusmodi morborum Medicos, & Chirurgos esse uxoratos. Interim dic, si es in periculo; vel occasione proxima deliberatè consentiendi: nam tunc nequis absolvi, quando velis continuare artem Medicinæ, quanquam talis esses, ut sine hujus exercitio non posses vivere: semper enim est voluntaria: Differt â te filius familias, quia hic fugiens à domo paterna, violat jus, quod suprà se habet pater, & revelans crimen occultum Servæ, violat jus naturæ infamando: Tu nullum jus violas, si relinquis officium,

cium, nisi casu, quo es in extrema necessitate, ut pro uno die non posses vivere: si autem pateris absque consensu, potes prosequi commendans te Deo. Vide 1. p. c.32. n.8. Quoad jejunia, recole cap.38. n.16.

9 Ad 9. Ex c. *Ad aures* de æt. & qualit. accipe, quod singillatìm consideres, & applices tibi: *Cùm sis eruditus in arte physica, cum diligentia, juxtà traditionem artis dedisti pluribus medicinam, licèt pluriès successerit in contrarium, & incurrerunt periculum mortis. Quia verò desideras promoveri, si super hoc conscientia te remordet, de nostro consilio non ascendas ad Ordines majores.*

10 P. Ego, Miles 1. adsui bello, de cujus justitia dubitabam: 2. in propugnatione arcis mihi commissa, fugi a loco, ubi erat periculum mortis, & transivi ad alium securiorem. 3. receptis a Duce pro statione hyemali quatuor syngraphis, distribui binas inter socios; quarta fui usus, ut hospitarer, & non contentus de iis, quæ hospitii dominus exhibebat, alia clam abstuli, alia per violentiam. Per quartam verò exegi à domino pecuniam: 4. Dux factus exigebam mercedem quinquaginta militum, cùm solos nutrirem quadraginta. 5. ut magis ditarer, providi alimenta deterioris conditionis. 6. munera cohortis distribui meis famulis. 7. tandem fugiens deservi militiam.

C. Ad 1. Aliqui docent snbditum in dubio

bio posse militare pro suo Principe, adduntq; talem dici posse omnem, qui mercede conducitur ad bellum, esto non sit Vassallus. Negant id respectu militis voluntarii; sed obstat regula generalis, quod operans cum conscientia dubia exponit se periculo peccandi; & ideò peccat. Dic ergo, vel tuum dubium de justitia belli erat voluntarium, vel involuntarium: Hoc secundum nihil refert, sicuti neque refert, quod homo patíatur cogitationes libidinosas: si primum: vel fuit dubium prudens, vel imprudens: Ut id scias explicare, dubium dicitur prudens, quando intellectus, pensatis omnibus motivis in particulari, tam intrinsecis, quàm extrinsecis, manet anceps, impeditus ex vi motivorum declinare in unam potiùs, quàm in aliam partem. Inter extrinseca, maximè considera illud: *Nemo præsumitur malus*; *nisi constet*; adeo ut contravenire sit temeritas peccaminosa, quod præcipuè locum habet in factis Principum aliàs piissimorum, qui movent bella de consilio Juristarum, & Theologorum, S. Th. 2. 2. q. 67. ar. 2. ad 3. ait: *In his, quæ pertinent ad publicam potestatem, debet informare* homo *conscientiam suam secundum ea, quæ sciri possunt in publico judicio*. Quia ergo bellum indicitur ex publica potestate, debes te remittere judicio publico Principis. (qui tamen, ut securiùs procedat, nunquàm aperiet suam inclinationem Consiliariis, sive sint

Juri-

Juriſtæ, ſive Theologi: nam utrique poſſunt adulari) Ad id obligatur Vaſſallus prohibitus diſcutere judicia ſui Domini : Miles voluntarius non obligatur ad id ex debito rigoroſo, ſed ſolius honeſtatis. 2. Prudentia debet conſiderare aliud principium univerſale, quod Princeps poteſt movere bellum ad ſubveniendum Principi amico: nam nemo habet majorem charitatem, quam ut ponat animam ſuam pro amicis. 3. tranquillitas unius corporis particularis ordinatur ad tranquillitatem univerſalis: tranquillitas familiæ ad tranquillitatem Reipub.Igitur ſępè Princeps videt pacem unius Regni obeſſe paci totius Orbis. An id ſit verum, vel falſum, judicare non eſt privati: Dic ergo, an his omnibus penſatis, militaveris cum hoſtibus fidei Chriſtianæ. In horum, ut talium, exercitu peccas, ſi militas. Imò Bulla Cęnæ prohibet deferre his inſtrumenta quælibet, quibus oppugnare poſſint Catholicos, ut tales, aut ſolùm revelare ſecreta, quæ communicata poſſent afferre perniciem Religioni. Dic, an ex tali bello huic periculum immineat: Hoc enim, eſtò non intentum, ſi prævideatur, vel præviderì debeat, facit te Reum, quia Princeps non moveret bellum, niſi haberet milites. Id habet locum maximè, quando Eccclefiæ Caput declarat tale periculum imminere. Dic, an tali dubio perſeverante militaveris, quando erat prudens: (imprudentia faceret te Reum talis

dubii, non militiæ) nam etiam tunc peccasti. Dic quotiès, & quanto tempore: nam particeps fuisti, utpotè Cooperator, omnium criminum, & damnorum in tali bello commissorum.

11 Ad 2. Peccasti relinquendo locum commissum, estò periculum mortis esset evidens; Adscribens te militiæ contraxisti cura Rep. defendere bonum commune; ideò teneris ad hoc, cum periculo tuæ vitæ privatæ, quia bonum commune præponderat; nec potes relinquere loca tibi commissa, nisi de ordine Superioris, cujus est judicare quid intersit bono communi, & privato, habetque suas leges militia, quæ servari debent.

12 Ad 3. Syngraphæ hospitii dantur singulis propertionatæ. Illas quatuor certè recepisti per fraudem, quia singulæ dantur pro singulis; ideò teneris restituere, iis dominis, à quibus illi duo exegerunt, ut tibi debitum. Uno verbo, quæ actu inservierunt tibi in tuo hospitio, licitè accepisti: cætera injustè usurpasti; sicutì etiam, quæ tibi à domino hospitii, suprà consuetum, abstulisti clam, (hoc est furtum) & per violentiam (hæc est Regina)

13 Ad 4. Italieè dicuntur, *Piazza morta*, mercedes datæ Ducibus pro militibus non descriptis: Has aliquando Princeps expressè concedit; ideò tunc non peccas exigendo, sed solùm conceduntur pro tempore pacis, non belli.

belli. Dic ergo, an exegeris vigente bello; nam fuit manifeſta fraus, & teneris reſtituere, & reſarcire damnum Reipub. illarum ex defectu militum. In tempore autem pacis, dic, an exegeris vltrà conceſſum à Principe expreſsè, vel per conſuetudinem toleratam, quæ talis dicitur, quando Princeps ſcit exigi, nec prohibet, cùm facilè poſſit. Extrà iſtas conditiones, etiam eſt fraus.

14 Ad 5. In eo, in quo alimenta erant deteriora, fraudaſti de ſubſtantia Principis, cui propterea teneris reſtituere, calculando pretium, quo deteriùs vendi ſolet: Fraudaſti etiam de mente, quæ tota eſt ſubvenire militibus, ut ſint ſani, & vegeti ad operationes militares. Fuiſti etiam cauſa multiplicis damni militibus, qui deteriùs nutriti, defecerunt in ſanitate, eguеruntque frequentiùs medicamentis. In quo peccant plures Miniſtri communitatum. Hi, ut Superiori in expenſis appareant providi, curant minoris emere alimenta, ſed deteriora, & in fine anni, utique pepercerunt ducentis, aut tercentis ſcutis; At Superior videat pro illa quidem parte diminutos fuiſſe ſumptus, non tamen in toto aſſe, imò creverunt ob innumera pharmaca, quibus ad recuperandam ſanitatem toto anno uti debuerunt ſubditi; ideò immenſum eſt, quod expendunt in pharmacis Religiones auſteræ, ſi, ut parcant ſumptui, vi-

ctum vulgarem accipiunt deterioris conditionis.

15 Ad 6. Est universaliter certum officia Reipub. ita provideri debere, ut persona detur officiis, non officia personæ. Aliàs est acceptio personarum: Dic ergo, an famuli verè apti essent officiis distributis: In tali casu non damno, quod priùs consulas tuis, & tibi conjunctioribus, quocunq; titulo conjungantur, sanguinis, amicitiæ, famulitii &c. Secus faciendo peccas. Distingue pariter tempus belli, & pacis. In isto habent facere stationes &c., quæ non indigent multa capacitate; sed tempore belli requiritur verus miles.

16 Ad 7. A nonnullis Principibus assumuntur milites ad tempus determinatum, v.g. ad octennium: Ab aliis quousque possint utiliter inservire, quod alii saltèm ex consuetudine, statuunt ad annos quadraginta, alii ad quinquaginta &c, Ut ergo sciam, si peccaveris, dic morem tuæ Provinciæ, si fugeris ante tempus consuetum. Licitè fugit, qui hoc finito, timet retineri violenter, si petat licentiam; si verò ante tempus fugiat, graviter peccat. Descriptio ista militum habet rationem contractus inter Principem, & descriptum. Utì ergo in aliis contractibus delictum est ex parte non adimplentis conditiones appositas, ita in hoc. Princeps promittit solvere mercedem pactam, seù consuetam. Ubi renuit, primus est Princeps in violando con-

contractum, nec peccas tunc, ſi fugis, quia *frangenti fidem, fides frangatur eidem*. Miles promiſit pro tuitione ſtatus exponere vitam. Si tu, abſque ullo defectu ex parte Principis, fugis, graviſſimè peccas, pro tua parte præjudicans bono communi, & inſuper particulari, ſurripiens veſtes, utenſilia &c., quæ ad tui ſervitium providit.

17 Nec dicas, mercedem eſſe parvam, reſpectu exponentis vitam periculo; nam ita conveniſti, & debes ſtare pactis: 2. Princeps ſuſtentat totam vitam: Tempore pacis te aſſumpſit, non indigens tui pro tunc, ſolvenſque mecedem, ut ad illud tempus, quo indigebit, poſt luſtra, vel fortè nunquam in tota tua vita, poſſit exigere tuum ſervitium. Ergo merces menſtrua eſt parva pro tempore, quo actu pugnas. At competens merces tot annorum in pace, ut in caſu neceſſitatis illum defendas.

18 P. Multi, 1. p. c. 17. n. 9. excuſantur ab incurſu excommunicationis minoris, ubi tractent cũ excommunicatis vitandis, ut præcipuè ſignificaſti per illam vocem, *Humile*, vellem ſcire in praxi, qui particulariter veniant in tali nomine, ut poſſim admonere meos Parochianos, à quibus debeant abſtinere?

C. In c. *Quoniam*: 11. qu. 3. declarantur etiam particulariter alii comprehenſi in aliis terminis prædicti verſus: At de illis habes ſufficienter in præcedentibus. Ratione humili-

litatis, seù subjectionis, potest civiliter agere cum excommunicatis vitandis: 1. *Uxor*: 2. *Filii* (fortè ob eandem rationem, si filius sit talis, poterit cum eo agere Pater, & Mater) 3. *Servi*, *& Ancillæ, seù mancipia* (undè sub hoc titulo non veniunt famuli mercenarii) 4. *Rustici servientes*, ut Coloni, & fortè domestici mercenarii: 5. Additur: *Et omnes alii, qui non adeò Curiales sunt, ut eorum consilio perpetrentur*. Ne dicamus omnem populum posse cum excommunicato agere, crediderim ly *omnes alios* referri debere ad servientes, & communicare posse Rusticos servientes, & omnes alios servientes, sine quorum consilio, & auxilio Domini commiserunt scelera excommunicatione punita, præsertim contumaciam permanendi in illa.

19 P. Sępè in mea patria, Episcopus publicat monitoria, ut sciens detentores alieni, sub pœna excommunicationis, debeat illum revelare infrà statutum tempus; & angor scrupulis, timens me illam sæpiùs incurrisse?

C. Do priùs formulam Monitorii, quod fertur hìc in Urbe: *Pro parte, & ad instantiam* N. *principalis fuit nobis expositum, quod nonnulli iniquitatis filii utriusque sexus, quos præfatus ignorat, indebitè detinent, & occupant: Alii verò sciunt detinentes, & indebitè occupantes nonnulla bona*. Hìc in particulari specificantur bona, quæ Instans probabiliter præsumit detineri, *ad ipsum legitimè*

spe-

spectantia , valoris ad minùs scutorum quinquaginta . Qui præmissa habentes, ea Instanti restituere, in animarum suarum periculum : Scientes, veritatem revelare non curant in Instantis maximum detrimentum , & instanter petitum fuit , ut super his de opportuno remedio provideatur . Quapropter discretioni vestræ , & cujuslibet vestrum , scilicèt , Ecclesiarum Superioribus . . *committimus , quatenùs , receptis his , . . qui , pro parte Instantis fuerit requisitus , in vestris Ecclesiis . . . moneatis , & requiratis . . . omnes , & singulos . . eisque sub excommunicationis pœna præcipiatis , quatenùs si quis, clvm , latenter , occultè, injustè , & indebitè habuerit . . . vel sciat habentes . . . & sibi indebitè appropriantes aliqua de bonis . . . cujuscunq; valoris ad dictum spectantia . Ipsæ personæ dicta bona , aut ex eis aliquam notitiam habentes , significent , & revelent Instanti , vel Parocho , ... aut alteri personæ, per quam Instanti fiat integra restitutio , & revelatio . Et hoc infrà novem dierum terminum à die publicationis hujusmodi monitionis . Alioquin , elapso termino singulas personas contumaces , dicta bona habentes , & non restituentes , scientes verò , & non revelantes excommunicetis , & excommunicationis sententiam incurrisse daclaretis . Decernentes , quod dictus Instans nullo unquam tempore , ex revelationibus hujusmodi si illas fieri contingat , valeat agere , nisi præ*

interesse civili, & civiliter.

20 Hæc est substantia Monitorii: 1. igitur excommunicatio est ferenda post terminum assignatum: quare si post illum, nemo excommunicet, non incurritur; 2. quia est ad instantiam partis, non feret illam Parochus, vel Superior, nisi pars instet: 3. duo genera personarum subiiciuntur Monitorio, injustè detinentes, & scientes injustè detineri. Hinc

21 Non venit 1. possessor bonæ fidei, quousque ista durat: 2. qui compensavit sibi occultè, dummodò servaverit conditiones positas c. 22. n, 3. Aliàs, quia peccat contrà justitiam, injustè detinet. Talesque injustè detinentes &c. ultrà peccatum furti, aut rapinę, peccant peccato inobedientiæ, seù contumaciæ contrà præceptum; ideò excommunicantur.

22 Circà scientes dico sequentia: 1. finis Monitorii est procedere judicialitèr ad emendam delinquentis, non ad punitionem delicti, quia vult procedere civiliter, non criminaliter, quare debet esse taliter sciens, ut possit prodesse in tali foro; & quia omnes leges clamant: *Dictum de dicto non facit fidem* in judiciis; ideò, qui audivit à tertio, per hoc pręcisè non tenetur revelare: 2. tenetur sciens, estò non possit probare, quia probare pertinet ad Accusantem, non ad Denunciantem: 3. tenetur ille, quem leges repellunt ab accusando, ut infamis &c. nam ad correctionem fra-

tris

tris,omnes debent concurrere . 4. etiam complex criminis, ob eandem rationem: 5. qui novit sub sigillo naturali: nam hoc non obligat, ubi foveatur crimen, quamvis privatum. Porrò detinens injustè aliena, continuat peccatum: quare non est fovendus. Nec horum quispiam tenetur priùs admonere privatìm detentores: nam privata correctio habet locum, si probabiliter speretur emenda, quæ non speratur, ad vocem particularis, quando Ecclesiæ sub excommunicatione præcipientis vocem non audit Detentor: 6. non tenentur revelare consanguinei, & affines usque ad tertium gradum. Ita ex l. 4. ff. de test. Et licèt leges civiles non obligent in foro Ecclesiastico; non tamen Ecclesia dedignatur iis uti, quando nihil sibi detrahunt. Porrò Doctores extendunt usque ad quartum gradum, quia neminem Ecclesia obligat cum suo magno incommodo, sed neque charitas corrigere, aut providere fratri cum suo gravi damno. Si autem conjuncti obligarentur, timeri prudenter possent rixæ, & inimicitia familiarum. Et ita corrigendo malo minori, & privato, assumeretur malum publicum, & majùs familiarum: 7. ex eadem lege, ob eandem rationem, non tenetur Patronus revelare Clientem, & è contrà: 8. crediderim deobligari omnes illos, qui, ut nu. 18. ratione subjectionis, possunt communicare cum excommunicatis: ut quos Eccclesia deobligat à simili: Deobligat, v. g. ser-

ſervientem à prçcepto non communicandi cum excommunicatis, ob grave damnum, quod jure ſibi timere poteſt ſubjectus, ettam mercenarius, ſi ſe abſentat à ſervitio &c. Hos etiam deobligabit à præcepto obligante ſub pœna majoris excommunicationis. Conjunctorum, ſubjectorum &c. ſtatus generaliter eximit à revelatione, quia in natura corrupta per ſe illi annexum eſt periculum gravis damni, quod ſi non ſequatur, contingit per accidens. Cæteri ſtatus non habent; unde non poteſt poni regula generalis. Ubi verò, hìc, & nunc ſequatur, habes, quod revelatio hæc reſpicit emendam ex charitate nunquam obligante cũ proprii gravis damni periculo: nam *amicabilia ad alios veniunt ex amicabilibus ad ſe*, ut ait Philoſophus, & ante Phtloſophum Deus: *Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum*: ideſt; Dilectio tui ſit exemplum dilectionis, qua diligis proximum, ut explicat S. Th., cui poſt Deum, & B. Virginem, debeo, ſi quid benè ſcripſi in hoc opere, sd gloriam Dei, B. Virginis, ipſius Angelici Doctoris, & ad proximorum utilitatem, quæ omnia meorum operum ſunt.

F I N I S.

INDEX

INDEX
Rerum Memorabilium.

A

B

C

D

Deſpe-

E

F

G

H

I

S. Jo:

L

M

N

O

P

B. Pa-

Pecca-

Q

R

Re-

S

Tactus

T

V

FINIS.

ERRATA. GORRIGE.

Pag. 195. lin. 27. ducento. leg. Ducentis.
Pag. 202. lin. 8. accurrēbantur. leg. accurrebant.
Pag. 258. lin. 21. ɔomparare. l. comparere.
Pag. 261. lin. 26. tum rerum. l. motum rerum.
P. 274. lin. 15. pecuniam per. l. per pecuniam.
P. 281. lin. 14. quas. leg. quos.
P. 285. lin. 17. ſit. l. ſis.
P. 289. lin. 15. extranis. l. extraneis.
P. 295. lin. 1. reveri. l. revereri.
Ibid. lin. 8. oſtendo. l. offendo.
P. 299. lin. 5. ſuam. l. ſuas.
P. 300. lin. 25. Pœnitentium. l. Pœnitentes.
P. 305. lin. 17. Comidi. l. Comædi.
P. 317. lln. 4. ideò ſunt, rariſſimè contingunt. l. rariſſimè contingunt, ideò ſunt.
P. 342. lin. 2. neceſſariò. l. neceſſaria.
P. 346. lln. 23. numeris. l. muneris.
P. 358. lin. 13. de ſpecies. l. dà ſpecies.
P. 400. lin. 21. imperfectuis. l. imperfectus.
P. 429. lin. 16. Elapſus. l. Elapſis.
P. 432. lin. 5. deſiderat. l. deſiderans.

Cætera per te corrige.